

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (DENİZ HUKUKU)
ANABİLİM DALI

YAPI HALİNDEKİ GEMİLERİN REHNİ

Yüksek Lisans Tezi

Emrah Sami AKSOY

Ankara - 2007

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK (DENİZ HUKUKU)
ANABİLİM DALI

YAPI HALİNDEKİ GEMİLERİN REHNİ

Yüksek Lisans Tezi

Emrah Sami AKSOY

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Hakan KARAN

Ankara - 2007

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	VIII
------------------	------

GİRİŞ

I. KONU VE AMAÇ	1
II. KAPSAM VE PLAN.....	2
III. İNCELEME YÖNTEMİ	3

BİRİNCİ BÖLÜM

YAPI HALİNDEKİ GEMİ

I. GEMİ KAVRAMI.....	4
II. YAPI HALİNDE OLMA	9
A) TARİFİ.....	9
B) HUKUKİ NİTELİĞİ	10
III. YAPI HALİNDEKİ GEMİLERE UYGULANACAK HÜKÜMLER	11
A) YAPI HALİNDEKİ GEMİLERE ÖZEL SİCİLE TESCİL EDİLMEMİŞ YAPILAR.....	12
B) YAPI HALİNDEKİ GEMİLERE ÖZEL SİCİLE TESCİL EDİLMİŞ YAPILAR.....	12
IV. YAPI HALİNDEKİ GEMİLER ÜZERİNDE AYNÎ HAKLAR	13
A) MÜLKİYET HAKKI	14
B) SINIRLI AYNÎ HAKLAR	20
V. YAPI HALİNDEN ÇIKMA	21

İKİNCİ BÖLÜM
YAPI HALİNDEKİ GEMİLERE ÖZEL SİCİL

I. GENEL OLARAK	23
II. SİCİLE İLİŞKİN MEVZUAT	23
III. SİCİLİN ÖNEMİ	25
IV. TEŞKİLÂTI.....	26
V. SİCİL EVRAKI	27
VI. SİCİLE TESCİL OLUNABİLECEK HUSUSLAR	31
A) YAPI İPOTEĞİ.....	31
B) YAPININ HACZİ	32
VII. SİCİL İŞLEMLERİ	33
A. TESCİL.....	33
1. Tescil Edilebilme Şartları	34
2. Tescil Talebi.....	39
3. Tescil Talebinde Bulunabilecek Kişiler.....	40
B. TADİL	41
C. TERKİN.....	42
D. SİCİL İŞLEMLERİNE İLİŞKİN MASRAFLAR.....	42
VIII. SİCİLİN HÜKÜM VE NETİCELERİ	43
A. SİCİLE TESCİLİN KURUCU VE BİLDİRİCİ ETKİSİ	43
B. SİCİLİN ALENİYETİ	44
C. SİCİL KARİNELERİ	45
D. SİCİLE İTİMAT PRENSİBİ	46
E. SİCİLE TESCİLİN ZAMANAŞIMINA ETKİSİ	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
YAPI HALİNDEKİ GEMİLERİN AKDİ REHNİ

I. GENEL OLARAK	49
II. DÜZENLEYEN HÜKÜMLER	50
A. TÜRK HUKUKU.....	50
B. KARŞILAŞTIRMALI HUKUK.....	50
III. MAHİYETİ	52
A. TEMİNAT İPOTEĞİ	52
B. SİCİLLİ TAŞINIR REHNİ.....	53
C. FER'Î BİR HAK	55
IV. ÖNEMİ.....	58
V. TÜRLERİ	58
A. BİRLİKTE YAPI İPOTEĞİ	58
B. AZAMİ HAD İPOTEĞİ	60
C. KIYMETLİ EVRAKA BAĞLI ALACAKLAR İÇİN YAPI İPOTEĞİ	61
VI. İPOTEĞİN TESİSİ.....	63
A. GENEL OLARAK.....	63
B. GEREKLİ ŞARTLAR.....	63
1. Yapı Halindeki Bir Geminin Mevcudiyeti.....	63
2. İpotek Anlaşması.....	63
a. Tanımı ve Mahiyeti.....	63
b. Tarafları	65
c. Şekli	65
3. Yapı Halindeki Gemilere Özel Sicile Tescil.....	66
a. Genel Olarak	66
b. Tescilin Mahiyeti.....	66
c. Tescil Talebinde Bulunabilecek Kişi.....	67
d. Tescil Talebinin Muhtevası.....	68

aa. Yapıya Ait Bilgiler.....	68
bb. Yapının İnşa Yerine Ait Bilgiler.....	69
cc. Yapının Maliki	69
dd. İpotek Alacaklısına Ait Bilgiler.....	70
ee. Alacağa Ait Bilgiler	70
ff. İpoteğin Derecesi	72
gg. Uygulamada Tescil Talebinin Muhtevası	72
e. Tescilin Yapılabileceği Sicil Dairesi	73

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YAPI HALİNDEKİ GEMİLERİN KANUNÎ REHNİ

I. GENEL OLARAK	75
II. BİRLİKTE YAPI İPOTEĞİNDE ALACAĞI ÖDEYEN YAPI MALİKİNİN SAHİP OLDUĞU İPOTEK HAKKI.....	75
III. TERSANE SAHİBİNİN KANUNÎ REHİN HAKKI	76
A. TANIMI.....	76
B. MAHİYETİ.....	77
1. Vasıtalı Bir Kanunî Rehin Hakkı Olması	77
2. Tersane Sahibinin Talep Hakkının Mahiyeti	78
3. Rehin Hakkından Önceden Feragat Yasağı	80
4. Rehin Sırası ve Önceliği	80
C. İNŞAATÇI İPOTEĞİ İLE İLİŞKİSİ.....	82
D. HAPİS HAKKI İLE İLİŞKİSİ.....	83
E. HAKKIN SAHİBİ	84
F. HAKKIN DOĞUMU İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR	87
1. Yapı Halindeki Bir Geminin Mevcudiyeti.....	87
2. Tersane Sahibi ile Yapının İnşası veya Tamirini Sağlamak Üzere Bir İstisna Akdinin Yapılmış Olması	87

3. Alacağın Yapının İnşai veya Tamirinden Kaynaklanması	88
G. İPOTEĞİN TESİSİ	89
1. Alacağın Kabulü veya Mahkemece Hüküm Altına Alınmış Olması	89
2. Yapı Malikinin Alacaklıya Yeterli Güvence Vermemiş Olması	90
3. Yapı Halindeki Gemilere Özel Sicile Tescil.....	91
a. Tescil Talebinde Bulunabilecek Kişi.....	91
b. Tescil Talebinin Muhtevası.....	92
c. Tescilin Yapılabileceği Süre	92
d. Tescilin Yapılabileceği Sicil Dairesi	93

BEŞİNCİ BÖLÜM

UYGULANACAK ORTAK HÜKÜMLER

I. GENEL OLARAK	94
II. YAPI İPOTEĞİNİN KAPSAMI.....	94
A. YAPI HALİNDEKİ GEMİ	94
B. YAPI HALİNDEKİ GEMİNİN BÜTÜNLEYİCİ PARÇALARI	95
C. YAPI HALİNDEKİ GEMİNİN EKLENTİLERİ.....	96
D. GEMİNİN İNŞAINDA KULLANILACAK MALZEMELER	97
E. SİGORTA TAZMİNATI.....	98
III. YAPI İPOTEĞİNİN TEMİN ETTİĞİ TALEPLER	99
IV. YAPI İPOTEĞİNİN DERECESİ	101
V. YAPI İPOTEĞİNİN HÜKÜMLERİ.....	103
A. İPOTEK ALACAKLISININ HAKLARI.....	103
1. Alacak Muaccel Olmadan Önce.....	103
2. Alacağın Muaccel Olmasından Sonra	104
B. YAPI MALİKİNİN HAKLARI.....	106
1. Alacak Muaccel Olmadan Önce.....	106
2. Alacağın Muaccel Olmasından Sonra	106

C. ÜÇÜNCÜ ŞAHSIN HAKLARI.....	107
VI. YAPI İPOTEĞİNİN DEVRİ VE İNTİKÂLİ.....	107
VII. YAPI İPOTEĞİNİN TADİLİ	108
VIII. YAPI İPOTEĞİNİN PARAYA ÇEVİRİLMESİ.....	109
A. YAPININ İNŞAI TAMAMLANMADAN ÖNCE	109
B. YAPININ İNŞAI TAMAMLANDIKTAN SONRA	111
IX. YAPI İPOTEĞİNİN SONA ERMESİ.....	112
A. ALACAĞIN SONA ERMESİ.....	112
B. İPOTEK ALACAKLISI VE YAPI MALİKİ SIFATLARININ BİRLEŞMESİ	113
C. ALACAKLININ İPOTEKTEN FERAGATI	113
D. İPOTEĞİNİN SÜRESİNİN DOLMASI VE ZAMANAŞIMI	114
E. YAPININ CEBRÎ İCRA YOLUYLA SATIŞI.....	114
F. MALİKİN TALEBİ ÜZERİNE YAPININ SİCİLDEN TERKİNİ	114
G. YAPININ HARAP OLMASI	115
H. MAHKEMENİN İPOTEĞİN DÜŞMESİNE KARAR VERMESİ.....	115
İ. BORCUN NAKLİ.....	116

ALTINCI BÖLÜM

YAPININ TAMAMLANMASINDAN SONRA REHNİN DURUMU

I. GENEL OLARAK	117
II. YAPININ TAMAMLANMASI (GEMİ NİTELİĞİNİN KAZANILMASI)	117
III. YAPININ TAMAMLANDIĞININ YAPI SİCİLİNE BİLDİRİLMESİ.....	117
IV. GEMİNİN TÜRK GEMİ SİCİLLERİNDEN BİRİNE TESCİLİ	118
A. GENEL OLARAK.....	118
1. Gemi Ticaret Gemisi İse	118
2. Gemi Ticaret Gemisi Değilse.....	119

B. TÜRK MİLLİ GEMİ SİCİLİNE TESCİL.....	119
C. TÜRK ULUSLARARASI GEMİ SİCİLİNE TESCİL	120
V. YAPI İPOTEĞİ KAYDININ RE'SEN SİCİLE AKTARILMASI.....	121
A. TÜRK MİLLİ GEMİ SİCİLİNE TESCİL DURUMUNDA	121
B. TÜRK ULUSLARARASI GEMİ SİCİLİNE TESCİL DURUMUNDA.....	121
VI. YAPI SİCİLİNDEKİ DEFTERİN KAPATILMASI	122
VII. GEMİNİN TÜRK GEMİ SİCİLLERİNDEN BİRİNE TESCİL EDİLMEMESİ DURUMUNDA İPOTEĞİN DURUMU	123
SONUÇ	125
TEZ ÖZETİ	127
ZUSAMMENFASSUNG.....	128
KAYNAKÇA	130
EKLER.....	151

KISALTMALAR

B.	Bası
Batider	Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BGB	Bürgerliches Gesetzbuch
BGBI	Bundesgesetzblatt
BGH	Bundesgerichtshof
BK	Borçlar Kanunu
BTHAE	Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
C.	Cilt
dn.	Dipnot
Drl.	Derleyen
E.	Esas
ed.	Edition
GSN	Gemi Sicili Nizamnamesi
HD	Yargıtay Hukuk Dairesi
HGB	Handelsgesetzbuch
HGK	Hukuk Genel Kurulu
İİK	İcra ve İflâs Kanunu
K.	Karar
m.	Madde
örn.	örneğin
TMK	Türk Medeni Kanunu
S.	Sayı
s.	sayfa

SchRG	Gesetz über Rechte an eingetragenen Schiffen und Schiffsbauwerken
SchRGDV	Verordnung zur Durchführung der Schiffregisterordnung
SchRegO	Schiffregisterordnung
TD.	Yargıtay Ticaret Dairesi
TİRK	Ticari İşletme Rehni Kanunu
TTK.	Türk Ticaret Kanunu
TUGSK	Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu
TUGSY	Türk Uluslararası Gemi Sicili Yönetmeliği
vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
Y.	Yıl
Yg.	Yargıtay
ZGB	Zivilgesetzbuch
ZPO	Zivilprozessordnung

Bu tezdeki atıf ve kısaltmalar, “Kalpsüz, T. – Akıntürk, T. – Kuntalp, E.: *Türk Hususî Hukukunda Atıf Usûlleri ve Kısaltmalar*, Ankara 1964”e uygun olarak yapılmıştır.

GİRİŞ

I. KONU VE AMAÇ

Uluslararası ticaretin büyük kısmı gemiler ile yapılmaktadır. Gelişen dünya ekonomisine bağlı olarak deniz filosu da genişlemektedir. Ancak diğer ulaşım araçlarınıninkine nazaran gemilerin inşası son derece maliyetlidir. Bu maliyetten dolayı girişimciler ancak kredi alarak gemi inşa ettirebilmekte ve bu krediyi güvence altına alan bir teminat göstermek zorunda kalmaktadır. Bu teminatlardan biri de inşası süren gemi üzerinde ipotek tesisidir.

Gemi inşa işini üstlenen tersane sahipleri de inşadan doğan alacaklarına kavuşamama riskiyle karşı karşıyadır. Bu sakıncanın bertarafı için tersane sahiplerine inşa ettikleri gemi üzerinde kanunî bir rehlin tesisini talep hakkı tanınmıştır.

Türk deniz ticaretinde yapı halindeki gemiler üzerinde rehne pek rastlanmamaktadır. Oysa bu müessese son derece yararlıdır. Bu teminat sayesinde yeterli nakdi desteği olmayan girişimci deniz ticaretine atılabilecektir. Artan girişimci sayesinde Türk deniz ticareti daha da iyi bir konuma gelecektir. Filolarının güçlenmesi nihayetinde tüm devletlerin lehinedir. Sahip olduğu denizsel imkânların aksine henüz denizci devlet olarak anılamayan Türkiye'nin hak ettiği konuma gelmesinde bu müessesenin bir itici etken olacağı şüphesizdir. Bu sebeple bu tezin konusu yapı halindeki gemiler üzerindeki rehlin incelenmesine ve hukukî boyutlarının tanıtılmasına ayrılmıştır.

Yapı halindeki gemiler üzerinde akdî ve kanunî rehni konu alan bu çalışmada özellikle rehlin nasıl tesis edilebileceği üzerinde durulacaktır. Bunun yanında aşağıdaki sorular cevaplanmaya çalışılacaktır:

Yapı halindeki bir gemiden kastedilen nedir? İnşası devam eden her türlü tekne bu kapsamda değerlendirilebilir mi? Ayrıca yapı halinden çıkma anı olarak ne esas alınmalıdır?

Yapı halindeki gemiler üzerinde tesis edilen akdî rehin bir sicilli taşınır rehni mi, yoksa kendine özgü bir rehin midir?

Tersane sahibine tanınan kanunî rehin hakkının niteliği nedir? Rehnin doğumu tescile bağlı mıdır?

İnşai tamamlanan bir gemi, gemi sicillerinden birine tescil edilmemesi durumunda yapı ipoteğinin akıbeti ne olur?

II. KAPSAM VE PLAN

Yapı halindeki gemilerin rehni, kapsamında birçok değişik müesseseyi barındırmaktadır. Böyle kapsamlı bir müessese hakkında ayrıntıya inmek olanaksız olduğu gibi herkesin malumu olan konulara girmek de aynı zamanda gereksizdir.

Çalışmanın ilk bölümü yapı halindeki gemiye ayrılmıştır. Bu bölümde öncelikle gemi tanımlanmış, ardından da yapı halindeki geminin tanımına yer verilmiştir. Böylece yapı halindeki gemi ile gemi kavramları arasındaki bağ ortaya konmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde yapı halindeki gemiler üzerindeki rehnin kurucu şartlarından biri olan tescilin yapıldığı sicil, yani yapı halindeki gemilere özel sicil ele alınmıştır. Sicil, rehinde son derece önemli olduğundan bu bölümde, söz konusu sicil her yönüyle incelenmeye çalışılmıştır.

Üçüncü bölümde yapı halindeki gemilerin akdî rehni üzerinde durulmuştur. Bu bölümde rehin hakkı tanımlanarak türlerine değinilmiş, rehnin tesisi şartları açıklanmıştır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise, yapı halindeki gemilerin kanunî rehni değerlendirilmiştir. Bu bölümde bilhassa kanunî rehin türlerinden, tersane sahibinin kanunî rehin hakkı tartışılmıştır.

Beşinci bölümde, yapı halindeki gemiler üzerinde müştereken akdî ve kanunî rehne uygulanacak hükümler üzerinde yoğunlaşmıştır. Rehnin kapsamı, derecesi ve temin ettiği talepler bu bölüme dahil konulardan bazılarıdır.

Son bölümde yapının tamamlanmasından sonra rehnin durumu incelenmiştir. Bu bölümde milli gemi sicili ve Türk uluslararası gemi sicili ihtimallerine göre

konuya açıklık getirilmiştir. Ayrıca gemi sicillerinden birine tescil edilememe durumunda rehnin akıbeti tartışılmıştır.

III. İNCELEME YÖNTEMİ

Çalışmanın konusunu oluşturan yapı halindeki gemi kavramı incelenirken tümden gelimci metodla öncelikle gemi tanımlanmış, daha sonra yapı halinde olma hususu açıklanarak kavramın tanımına ulaşılmıştır. Tez Türk hukukuna dayanılarak hazırlanmıştır. Bununla birlikte eserde mehz Alman hukukuna da yer verilerek karşılaştırmaya gidilmiştir. Bu maksatla kısıtlı sayıda da olsa yargı kararlarından da yararlanılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAPI HALİNDEKİ GEMİ

I. GEMİ KAVRAMI

Gemi, sözlük anlamı itibariyle su üstünde yüzen, insan ve yük taşımaya yarayan büyük araç anlamına gelmektedir. Böyle bir aracın, içsuda veya denizde kullanılması önem taşımaz. Ancak hukukî manada gemi, hukuken vasıflandırılmış bir su aracıdır.

Gemi, Türk mevzuatının bir çok yerinde tanımlanmıştır. 4922 sayılı Denizde Can ve Mal Koruma Hakkında Kanunda¹, Ticaret Gemilerinin Yükleme Sınırı Tüzüğünde², Gemi Adamları Yönetmeliğinde³ ve Gemi Acentaları Hakkında Yönetmelikte “gemi”, *adı, tonilâtosu ve kullanma amacı ne olursa olsun denizde kürekte başka aletle yola çıkabilen her araç* olarak; Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinde⁴ ise, *kullanma amacı ne olursa olsun, denizde ve iç sularda kürekte başka bir aygıtla yola çıkabilen, tüm deniz araçları, hava yastıklı tekneler, hidrofîl botlar, platformlar ve denizaltılar gibi her türlü yapı ve tipteki tekne* olarak tanımlanmıştır. Her bir düzenlemenin uygulama sahası ve amacı farklıdır. Bu farklılığa bağlı olarak gemi tanımı değişebilmektedir.

Geminin tanımına, Türk Ticaret Kanununun⁵ 816. maddesinde de rastlanmaktadır. Buna göre:

“Tahsis edildiği gayeye uygun olarak kullanılması, denizde hareket etmesi imkânına bağlı bulunan ve pek küçük olmayan her türlü tekne gemi sayılır”⁶.

Madde metni incelendiğinde ilk olarak “deniz” unsuruna yer verildiği görülmektedir. Deniz, yer kabuğunun çukur bölümlerini kaplayan, birbiriyle bağlantılı, tek parça tuzlu su birikintisi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla göl veya

¹ 14.06.1946 tarih ve 6333 sayılı RG.

² 16.07.1966 tarih ve 12350 sayılı RG.

³ 31.07.2002 tarih ve 24832 sayılı RG.

⁴ 26.12.2004 tarih ve 25682 sayılı RG.

⁵ 6762 sayılı 1956 tarihli Türk Ticaret Kanunu. Bkz. 09.07.1956 tarih ve 9333 sayılı RG.

⁶ Aynı tanım Ulaştırma Bakanlığı tarafından çıkarılan, 08.03.2004 tarih ve 225396 sayılı RG.’de yayınlanan Gemi Söküm Yönetmeliğinde de yer almaktadır.

nehir gibi içsularda kullanılan bir araç, Türk Ticaret Kanunu bakımından gemi değildir⁷.

Tanıma göre bir araca gemi nitelendirilmesi yapılabilmesi için deniz yanında bazı unsurların birarada bulunması gerekmektedir. Bunlardan ilki, *tekne* (*Hohlkörper*)dir⁸. Tekne, içi boş, suda yüzmeye kabiliyetini haiz; omurga, kaburga ve kaplamadan oluşan; eşya taşıyabilen geminin temel bölümüdür. Dolayısıyla bir gemi için ana unsurdur.

Bir diğer unsur ise *teknenin pek küçük olmamasıdır*. Kanunda böyle bir nitelendirme yapılmış, ama pek küçük olmamasından neyin anlaşılması gerektiğine cevap verilmemiştir. En genel anlamda deniz yolculuğunun olağan risk ve tehlikelerine karşı koyabilecek ölçüde donanımı ve personeli bulunan teknelerin pek küçük sayılmayacağı söylenmektedir⁹. Bu unsur Türk hukukunun aksine, iç su gemilerine de uygulanabilen Alman hukuku bakımından pratik öneme sahiptir. Denizde seyrüsefer maksatlı tekneler zaten tüm dünya ülkelerinde bu sınır söz konusu edilemeyecek kadar büyük inşa edilmektedir¹⁰. Bu konuda Alman Federal Temyiz Mahkemesi 1970 yılında verdiği bir kararda yirmi metre karelik yelkenli bir tekneyi “*gemi*” olarak nitelendirmiştir¹¹.

Üçüncü unsur, *denizde hareket edebilme imkânıdır*. Bu unsur, içerisinde iki önemli noktayı bulundurmaktadır. İlk olarak araç denizde hareket etmelidir. Ama

⁷ Ancak yukarıda bahsedildiği üzere Gemilerden Atık Alınması ve Atıkların Kontrolü Yönetmeliğinin yaptığı gemi tanımında “*deniz ve iç sularda*” ibaresi yer almaktadır. Alman hukukunda da “*deniz*” yerine “*su (wasser)*” kelimesi kullanılmaktadır.

⁸ “Türk Ticaret Kanununun 816. maddesinde yapılan tarifte, diğer ülkelerde gemi kavramının doktrinde ifade edilen temel unsurları yer almıştır, ancak “*tekne*” kelimesinin kullanılması, denizde faaliyet gösteren yeni bazı araçların gemi sayılmaması nedeniyle gemiye dair hükümlerin uygulanma imkânını ortadan kaldırmaktadır. Bu nedenle tekne yerine “*araç*” veya “*yapı*” gibi başka bir isim bulunması daha doğru olurdu. Zira tekne Türkçe’de “*içi oyuk hacimli şey*” anlamını taşımakta ve tanımı sınırlamaktadır”, bkz. **Kender**, R.: “Deniz Ticaretine İlişkin Genel Değerlendirme”, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul 1997, s. 248.

Mevcut TTK Tasarısında ise geminin tanımında “*tekne*” yerine “*araç*”, denize elverişlilik tanımında ise “*gövde*” kavramları tercih olunmuştur. Ayrıca “*gövde*” kelimesinin eleştirisi için bkz. **Ataergin**, S.: “Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Bazı Açılardan Eleştirisi”, Denizcilik Dergisi, Kasım-Aralık 2005, S. 24, s. 18-19.

⁹ **Kalpsüz**, T.: *Deniz Ticareti Hukuku*, C. I, Giriş-Gemi, Ankara 1971, s. 77; **Tekil**, F.: *Deniz Hukuku*, B. 6, İstanbul 2001, s. 68.

¹⁰ **Herber**, R.: *Seehandelsrecht, Systematische Darstellung*, Berlin – New York 1999, s. 83.

¹¹ **Herber**, s. 83 vd.

denizin üstünde veya altında hareket arasında bir fark yoktur¹². Yukarıda bahsedildiği üzere, Türk Ticaret Kanunu açısından bir gemi tanımından söz edebilmek için hareket ortamı deniz olmalıdır. Bu nedenle içsularda hareket eden araçlar bu kavrama dâhil değildir. Ancak metnin dayanağı olan Almanya’da içsu taşımacılığı son derece yaygındır. Kanun koyucu Türkiye’deki durumu değerlendirerek orjinalinde “su” kelimesinin yer aldığı tanımı “deniz” kelimesi kullanarak iktibas etmiştir. Bu sebeple Türk Ticaret Kanunu Tasarısının¹³ kanunlaşmaması ihtimalinde dahi Türkiye’deki bir içsu taşımacılığına kıyasen deniz taşımacılığı hükümleri tatbik edilmelidir.

Diğer önemli nokta ise aracın hareketidir. Bir deniz aracı, rüzgâr veya motor gücüyle ya da gibi başka bir geminin (römorkör) çekici gücüyle hareket edebilir. 816. maddeden, kendi kendine hareket yeteneği olmayan araçların gemi olup olmayacağı anlaşılammaktadır. Ancak, şat, layter, yüzer kreyn, kablo gemisi gibi makinesi olmayan araçların varlığı sebebiyle doktrinde, “*kendi kendine hareket edebilme*” şartı aranmamaktadır¹⁴. Buna bağlı olarak da denizde hareket imkânına sahip bulunmayan yapı halindeki gemiler de “*gemi*” olarak nitelendirilemez¹⁵. Ayrıca hareket kabiliyeti bulunmayan sabit dubalar, fenerler, yüzer vinçler ve yüzer havuzlar¹⁶ da gemi olarak kabul edilemez¹⁷.

---

¹² **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 80; **Rabe**, D.: *Seehandelsrecht*, 4. neubearbeitete Auflage, München 2000, s. 15 vd; **Prüssmann**, H.: *Seehandelsrecht*, München 1968, s. 19; **Schaps**, G. – **Abraham**, H. J.: *Das Seerecht in der Bundesrepublik Deutschland*, 2. Teil *Seehandelsrecht – 4. Buch des HGB*, Berlin – New York 1978, s. 72.

¹³ 24.02.2005 tarihli Türk Ticaret Kanunu Tasarısı. Tasarının gemi kavramını tanımlayan 931. maddesinde de “su” kelimesi kullanılmıştır.

¹⁴ **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 82; **Çağa**, T. – **Kender**, R.: *Deniz Ticareti Hukuku*, C. I, Giriş-*Gemi-Donatan ve Kaptan*, B. 14, İstanbul 2005, s. 47; **Tekil**, Deniz Hukuku, s. 69; **Aybay**, G.: *Deniz Ticaret Hukuku ile İlgili Notlandırılmış Yargıtay Kararları*, İstanbul 2000, s. 58 vd; **Rabe**, sh 15.

1958 tarihli Yunan Deniz Ticareti Kanununun 1. maddesine göre, bir aracın gemi sayılabilmesi için, tekne, denizde harekete tahsis ve kendi kendine hareket edebilme yetisine sahip olması gerekir. Ayrıca aynı maddeye göre on tonilâtodan büyük olması da aranır. Bkz. **Karatzas**, T. B.– **Ready**, N. P.: *The Greek Code of Private Maritime Law*, The Hague-Boston-London 1982, s. 4.

¹⁵ Bkz. aşağıda s. 10 vd.

¹⁶ Yüzer havuzun gemi niteliğinde olmadığı kabul edilmektedir. Bkz. **Tekil**, Deniz Hukuku, s. 74. “Yüzer havuzların tahsis edildikleri gaye gemilerin onarımıdır. Yüzen havuzlar, çok istisnai durumlarda ancak açık denizlerde bozulan ve onarımı gereken gemilere götürülür. Yüzer havuzların tahsis edildikleri gaye, ne insan ne de eşya taşımaktır. Çünkü yüzer havuz bulunduğu yerde tahsis edildiği amaç olan onarım işini görebilir”, bkz. **Tekil**, Deniz Hukuku, s. 71 vd. Yazarın görüşü savunulabilir. Çünkü Türk hukukundaki gemi tanımı açısından önemli olan husus seyirüfeferdir. Yüzer havuzlar ise böyle bir tahsisten yoksundur.

Bir deniz aracının gemi sayılabilmesi için taşınması gereken son şart *tahsis edildiği gayeye uygun olarak kullanılması denizde hareket etme imkânına bağlı* bulunmasıdır. Asıl olan teknenin tahsis edildiği gayeye uygun olarak kullanılmasının, denizde hareket etmesini gerektirip gerektirmediğidir¹⁸. Bu bağlamda gemi şeklinde inşa edilen deniz evleri veya kıyıya demirlenerek otel olarak kullanılan teknelerin gemi niteliği bulunmamaktadır. Tekne, yapılışı esnasında deniz seferine özgülmiş olabilir. Dolayısıyla deniz seferinde kullanılan, ancak belirli bir süre için sabit kılınarak (otel, restaurant, tesis olarak) denizde hareket etme imkânından mahrum bırakılan tekneler gemi niteliğini kaybetmezler. Bu hususta önemli olan devamlılık ve dolayısıyla malikinin arzudur¹⁹. Daimi olarak teknenin tahsis edildiği gayeye uygun olarak kullanılması denizde hareket etme imkânına bağlı bulunma şartını sağlayamaması, onu gemi olmaktan çıkarır.

Mevcut 816. maddenin yerini alması öngörülen Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 931. maddesinde ise,

“Tahsis edildiği gaye, suda hareket etmesini gerektiren, yüzme kabiliyetini haiz pek de küçük olmayan her araç, kendiliğinden hareket etmesi imkânı bulunmasa dahi, bu Kanun manasında “gemi” sayılır”

denmektedir.

Türk Ticaret Kanunu ve Tasarının yukarıda yer alan maddeleri birlikte değerlendirildiğinde, iki husus göze çarpmaktadır:

Bu hususta İstanbul Asliye Mahkemesi 3. TD., davacı tarafa ait Sovyetler Birliğinden ithal edilen 8500 DWT'luk A. Galip Balin yüzer havuzunun İstanbul Limanı Gemi Sicil Memurluğuna başvurularak tescili talebinin reddi gerekçesiyle açılan davada, yüzer havuzun gemi niteliğinde olduğuna hükmetmiştir (10.07.1981, E.1981-273/K.1981-329). Karar ve bu doğrultudaki görüş için bkz. **Aybay**, Kararlar s. 51 vd.

¹⁷ **Rabe**, s. 16; **Prüssmann**, s. 18; **Krohn**, M.: *Die Pfandrechte an registrierten Schiffen*, Europäische Hochschulschriften, Frankfurt am Main 2004, s. 8.

¹⁸ **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 83; **Tekil**, Deniz Hukuku, s. 70.

¹⁹ Amerika Birleşik Devletleri'nde, “*Quenn Elisabeth*” adlı ünlü yolcu gemisi, 1970'de bir Amerikan şirketi tarafından satın alınarak, Florida'da Port-Everglades'e bağlanmıştır. Alıcının amacı, gemiyi turistik geziler için kullanmaktır. Ama bu amaca varmak için fırsat bulamamış, çünkü şirket iflâs etmiştir. Bazı alacaklılar gemi üzerinde gemi alacaklısı hakkı kullanmak istemişlerdir. Mahkeme, tahsis gayesi farklı da olsa hali hazırda seyrüseferden çıkarılmamış teknenin “*gemi*” niteliğini tanımış ve bu nedenle imtiyazlı alacaklının gemi üzerinde gemi alacaklısı hakkı kullanabileceğine hükmetmiştir. Gerekçe, geminin bağlı durumunun geçiciliğidir. Nitekim teknenin “*denize açılabilir*” oluşu bu hükmü doğrulayıcı etken olarak dikkate alınmıştır (District Court E. de Penna, 27.07.1973 - **Tekil**, Deniz Hukuku, s. 70'den naklen).

İlk olarak “deniz” kelimesi kaldırılarak “su” kelimesi kullanılmıştır. Bu sayede Alman hukukundaki sisteme uygun olarak içsu gemileri de Kanun kapsamında değerlendirilebilecek ve içsu taşımacılığına Kanun hükümleri uygulanabilecektir. Tasarının kanunlaşması durumunda örneğin Van Gölü’nde yapılan bir taşıma faaliyeti de deniz taşıması addedilecektir.

Diğer bir yandan Tasarının 931. maddesinde aracın kendiliğinden hareket etme imkânı bulunmasa dahi gemi sayılacağı vurgulanmıştır. Yukarıda bahsedildiği üzere Türk Ticaret Kanununun 816. maddesinde teknenin kendi gücüyle mi, yoksa başka bir etken (rüzgâr, römorkör) ile mi hareket ettiği arasında bir ayırım yapılmamıştır. Tasarıda bu şekilde açık bir hüküm getirilmesi ile husus netleşmiştir.

Tasarı ayrıca “araç” kelimesini kullanmıştır. Türk Ticaret Kanununun 816. maddesinin I. fıkrası gemi tanımı açısından “tekne”nin varlığını zorunlu kabul etmişti. Tasarıda bu yöndeki eksiklikler giderilmiş ve genel bir ifadeyle “araç” sözcüğü kullanılmıştır. Böylece, su üzerinde hareket etmek üzere kullanılan ve pek küçük olmayan bütün araçların “gemi” tanımının içine alınması sağlanmıştır²⁰.

Alman hukukunda da aynı gemi tanımı câridir. Hatta Türk Ticaret Kanununun 816. maddesinde bahsi geçen tanım, Alman hukukundan alınmıştır²¹. Tanımın kökeni, Alman Ticaret Kanunu (*Handelsgesetzbuch - HGB*)²² olmayıp, Alman Federal Temyiz Mahkemesi’nin 14 Aralık 1951 tarihli kararıdır²³. İtalyan hukukunda ise gemi, İtalyan Seyrüsefer Kanununun 136. maddesinde, “su yolu ile taşıma, römorkaj, balıkçılık, eğlence ve diğer amaçlara tahsis edilmiş her tekne” şeklinde tanımlanmıştır²⁴.

²⁰ **Atamer**, K.: *Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Deniz Hukukunda Cebri İcra*, İstanbul 2006, s. 140 vd.

²¹ “Türk Ticaret Kanununun gemi tanımı Alman Federal Mahkemesi’nin hukukî manâda gemiyi “Tahsis edildiği gaye, suda hareket etmesini gerektiren, yüzmeye kabiliyetini haiz bir teknesi bulunan ve de pek küçük olmayan her nakil vasıtası” olarak tanımlayan 14.07.1951 tarihli bir kararından iktibas olunmuş bulunduğu intibahı uyandırmaktadır”, bkz. **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 76. Tanımın Almanca metni ve bilgi için bkz. **Rabe**, s. 15; **Atamer**, Tasarı, s. 14 vd.

²² *Handelsgesetzbuch in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 4100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, zuletzt geändert durch Artikel 10 des Gesetzes vom 16. Juli 2007 (BGBl. I S. 1330)*.

²³ Karar metni için bkz. BGH, Urteil v. 14.12.1951, Neue Juristische Wochenschrift 1952, s. 1135.

²⁴ **Tekil**, Deniz Hukuku, s. 75. Kanada hukukunda gemi tanımı için bkz. **Gold**, E. – **Chircop**, A. – **Kindred**, H.: *Maritime Law*, Toronto 2003, s. 143 vd.

II. YAPI HALİNDE OLMA

A) TARİFİ

Yapı, kelime anlamı ile ortaya koyma, oluşturma, meydana getirme, bir diğer yandan yapılmakta olan inşaat anlamına gelmektedir. Çalışmanın konusu itibariyle incelenmesi gereken, yapı halindeki bir gemiden neyin anlaşılması gerektiğidir. Bilindiği üzere gemiler belirli bir süreçte ve genellikle tersane olarak adlandırılan gemi inşasına özgü alanlarda teçhizatın bir araya getirilmesi ile inşa edilmektedir. Dolayısıyla bir geminin inşasına başlanmasından, hukuken gemi niteliği kazanımına dek olan süreçte söz konusu tekne, “yapı” niteliğini haizdir.

Gemi inşası diğer araçların inşasına nazaran çok daha fazla malzeme gerektiren bir sektördür. Yapı halinde gemiden söz edebilmek için inşanın bitimine kadar gerekli tüm malzemelerin önceden tedariki gerekmektedir. Sadece omurganın mevcut olması durumunda dahi, yapı halindeki bir gemiden söz edilebilir. Sonuçta yapı halinde olma sözlük anlamı itibariyle gemilere de tatbik edilebilir. Ancak sadece malzemenin tedariki (örneğin saçlar, dümen, pervane vb.) yapı halinde sayılmak için yeterli değildir. Bu malzemelerle geminin inşasına yönelik ilk birleştirme faaliyeti ile artık inşa başlamıştır ve genel anlamıyla “yapı halinde bir gemi” den (*Schiffbauwerk* veya *im Bau befindlichen Schiff – ship under construction – navire en construction*) bahsedilebilir.

Türk Hukukunda ise “yapı halindeki gemi”den neyin anlaşılması gerektiği sorusuna Türk Ticaret Kanununun 941. maddesinin I. fıkrasında cevap verilmiştir. Maddeye göre:

“Gemi ipoteği, tersanede inşa edilmekte olan gemi (Yapı) üzerinde de tesis olunabilir”²⁵.

Kanunun yaptığı “tersanede inşa edilmekte olan gemi”, çok genel bir betimlemedir. Bu haliyle madde bir tanım getirmekten uzak gözükmektedir.

---

²⁵ TTK Tasarısında ise, bu kısa tanım kaldırılmış anılan maddenin ilk fıkrası, “yapı halindeki gemiler üzerinde de ipotek kurulabilir” (m. 1054/I) şeklinde değiştirilmiştir.

Alman hukukunda, yapı halindeki gemi, Sicile Kayıtlı Gemilerle Yapı Halindeki Gemiler Üzerindeki Haklara Dair Kanunun (Gesetz über Rechte an eingetragenen Schiffen und Schiffsbauwerken²⁶–SchRG) “*yapı halindeki gemiler ve yüzer doklar üzerinde gemi ipoteği*” (Sechster Abschnitt-Die Schiffshypothek an Schiffsbauwerken und Schwimmdocks) başlığını taşıyan 6. kısmında tanımlanmıştır. Zaten Türk Ticaret Kanununun gemi rehnine ilişkin özel hükümlerinin mehzarı da anılan Alman Kanunudur. Kanunun 76. paragrafının I. fıkrasına göre “*gemi ipoteği bir tersanede inşa halinde bulunan bir gemi (yapı halindeki gemi) üzerinde de tesis olunabilir*”²⁷. Diğer bir yandan Alman hukukunda deniz gemisi-içsu gemisi (Seeschiff – Binnenschiff) ayrımı söz konusudur. Ama gerek tanım, gerek uygulanacak hükümler bakımından her ikisi arasında fark yaratılmamıştır.

B) HUKUKÎ NİTELİĞİ

İnşai tamamlanmış bir gemi, taşınır eşya hükmündedir²⁸. Ancak bazı istisnai durumlarda gemilere taşınmazlara ilişkin hükümler uygulanabilir. Örneğin, İcra ve İflâs Kanununda²⁹ gemi taşınmaz sayılmıştır (m. 23/IV, 136). Ama Türk Ticaret Kanununda ise gemiler için taşınmazlara benzer özel bir rejim getirilmiştir.

İnşai tamamlanmış bir gemi, hareket etme yeteneğine sahip olsa da, yapı halindeki bir gemi için aynı şey söylenemez. Dolayısıyla yapı halindeki bir geminin hukukî niteliğinin tespiti, yapıya uygulanacak hükümlerin saptanması açısından inşai bitmiş bir gemiye nazaran daha önemlidir. Türk Medeni Kanunu³⁰ (TMK) aynı hakka konu olabilecek şeyleri taşınır ve taşınmaz olmak üzere iki esaslı gruba ayırmıştır. Kanunda bu ayrıma gidilirken mümkün mertebe şeylerin doğal

²⁶ 15.11.1940 tarihli BGBl. Teil II, zuletzt geändert Artikel 5 Abs. 12 des Gesetzes vom 26.11.2001 tarih BGBl. I S. 3138. Kanunun Türkçe tercümesi için bkz. **Belbez**, H. : “Sicilde Kayıtlı Bulunan Gemilerle Yapıdaki Gemiler Üzerindeki Haklara Dair 15 İkinci Teşrin 1940 tarihli Alman Kanunu”, Adliye Ceridesi, 1941, S. 1, s. 684 vd.

²⁷ SchRG §76 Abs. 1 : “Eine Schiffshypothek kann auch an einem auf einer Schiffswerft im Bau befindlichen Schiff (Schiffsbauwerk) bestellt werden”. Alman doktrininde *Wolff* ise yapı halindeki gemiyi, “*tamamlandığında gemi niteliği kazanacak her türlü yapı (werk)*” olarak tanımlamıştır. Bkz. **Wolff**, H. : *Grundriß des Sachenrechts bei Schiffen und Schiffsbauwerken*, Hamburg 1949, s. 9.

²⁸ Ayrıca bkz. **Rabe**, s. 17; **Prüssmann**, s. 20; **Herber**, s. 73, 109; **Krohn**, s. 192; Yg. 6. HD. 24.12.1979 tarihinde verdiği bir kararda (E. 79-5249 / K.79-10698) “Ticaret Kanunu 897 ve 891. maddeleri hükümlerince sicile kayıtlı olan gemi taşınmaz mal hükmündedir” şeklinde görüş bildirmiştir (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bankası).

²⁹ 19.06.1932 tarih ve 2128 sayılı RG.

³⁰ 08.12.2001 tarih ve 24607 sayılı RG.

niteliklerini göz önünde bulundurulmuştur. Ama herhangi bir tanımlama yapılmamıştır.

Genel anlamda bir eşyanın özüne zarar vermeksizin bir yerden başka bir yere taşınabilen eşya taşınır, diğeleri ise taşınmaz olarak nitelendirilmektedir³¹. Yer değiştirmenin eşyanın kendi hareketi veya başkaca bir kuvvetin etkisi sonucu olması eşyanın taşınır sayılmasında önem arz etmemektedir. Dolayısıyla bir kitap ile bir binek hayvanı arasında fark bulunmayıp, her ikisi de aynı hükümlere tâbidir.

Yapı halindeki bir gemi de niteliği itibariyle taşınır hükmündedir³². Çünkü özüne dokunulmaksızın bir yerden bir yere nakli mümkündür³³. Ancak yapı halinde bir gemi taşınır kabul edilse de, Türk Ticaret Kanununun 891. maddesine göre Türk Medeni Kanununun 429. maddesinin 2 numaralı bendi, 444, 423 ve 635. maddelerinin tatbikinde “*taşınmaz mallar*” tabiri içine, yapı halindeki gemiler de girer. Dolayısıyla anılan istisnai durumlarda, yapı halindeki gemiler, taşınmaz hükümlerine tâbidir. Ancak bu durum yapının taşınır niteliğini etkilemez.

III. YAPI HALİNDEKİ GEMİLERE UYGULANACAK HÜKÜMLER

Türk Ticaret Kanununda yapı halindeki bir gemiye uygulanacak hükümlerin esasını *gemi ve gemi ipoteğine ilişkin hükümler* oluşturmaktadır. Yapı ipoteği olarak da adlandırılan yapı halindeki bir gemi üzerinde ipotek tesisi ve ipoteğin hükümleri konusunda, Türk Ticaret Kanununun 875. maddesi ile 879 ilâ 940. maddeleri ve 872 ilâ 876. maddeleri uygulanır³⁴. Yapı ipoteği konusu dışında, yapı halindeki bir gemiye hangi hükümlerin uygulanacağı sorusuna yanıt verebilmek için ikili bir ayrıma gidilmelidir.

³¹ **Oğuzman, K. – Seliçi, Ö. – Oktay/Özdemir, S.** : *Eşya Hukuku*, B. 11, İstanbul 2006, s. 7 vd.; **Hatemi, H. – Serozan, R. – Arpacı, A.** : *Eşya Hukuku*, İstanbul 1991, s. 52 vd.; **Gürsoy, K. T. – Eren, F. – Cansel, E.**: *Türk Eşya Hukuku*, B. 2, Ankara 1984, s. 12 vd.; **Reisoğlu, S.** : *Eşya Hukuku*, Zilyetlik-Tapu Sicili-Kadastro, Ankara 1984, s. 30.

³² Bkz. Yg. TD. 27.10.1949, E. 4524 / K. 4381, (Dr. **Okay, S.**), *Deniz Ticaret Hukukuna İlişkin Yargıtay Kararları*, B. 2, Ankara 1963, s. 34-35.

³³ **Tekil, s. 10; Rabe, s. 17; Schaps – Abraham, s. 9; Herber, s. 104.**

³⁴ “Gemi inşaatı hakkındaki hükümler modernize edilmeli ve geliştirilmelidir”, bkz. **Tekil, F.** : “Ticaret Kanununun Revizyonu Üzerine Düşünceler”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul 1998, s. 601.

A) YAPI HALİNDEKİ GEMİLERE ÖZEL SİCİLE TESCİL EDİLMEMİŞ YAPILAR

Yapı siciline tescil olunmayan bir yapı halindeki gemi taşınır eşya niteliğinde olduğundan, hakkında Türk Medeni Kanununun ve diğer mevzuatın taşınırlara ilişkin hükümleri uygulanır³⁵. Sicile tescil bakımından fiili tescil durumu dikkate alınır. Örneğin haciz kararı alınmış ya da ipotek anlaşması yapılmış olsa dahi, tescil olunmayan bir yapı halen taşınır hükümlerine tabi eşya vasfındadır.

Alman Hukukunda da sicile tescil şartlarını sağlamayan veya sicile tescilin söz konusu olmadığı yapılar tamamen taşınır hükümlerine tâbi tutulmuştur³⁶.

B) YAPI HALİNDEKİ GEMİLERE ÖZEL SİCİLE TESCİL EDİLMİŞ YAPILAR

Yapı halindeki bir gemi, yapı siciline tescil edildikten sonra bazı durumlarda taşınır hükümlerinden gayrî hükümlere tâbi tutulmuştur. Bunun sebebi de Türk Ticaret Kanununda yapı hakkında tescilli gemilere benzer bir rejim öngörülmüş olmasıdır. Sicilde kayıtlı yapı halindeki gemilere bazı durumlarda Türk Medeni Kanununun taşınırlara ilişkin hükümleri uygulanmaya devam edecektir. Örneğin Alman hukukundan farklı olarak yapı üzerindeki mülkiyetin bir hukukî işlem ile devri Türk Medeni Kanununun taşınır hükümlerine tâbidir³⁷. Ancak yapının mülkiyetinin zamanaşımı yoluyla iktisabı, terki ve ihrazı yönünden Türk Ticaret Kanununun 869 ve 872 ilâ 874. maddeleri uygulanır (TTK m. 942 atfıyla). Yine Türk Ticaret Kanununun 891. maddesi gereği (TTK m. 942 atfıyla), Türk Medeni Kanununun 429. maddesinin 2 numaralı bendi, 444, 423 ve 635. maddelerinin uygulanmasında yapılar, “taşınmaz” hükümlerine tâbi kılınmıştır.

Yapının haczi durumunda yapı hakkında İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinin uygulanması maddenin “*gemi*” sözü dikkate alındığında mümkün

³⁵ Tekil, Deniz Hukuku, s. 119.

³⁶ Akıncı, S. : “Gemi Mülkiyeti”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. XXIII, S. 3-4, s. 295; Krohn, s. 192.

³⁷ Akıncı, Gemi Mülkiyeti, s. 295.

değildir³⁸. Bu sebeple yapı, özel sicile ister tescilli, ister tescilsiz olsun, İcra ve İflâs Kanunu bakımından taşınır olarak kabul edilmektedir³⁹.

Alman hukukunda ise, yapı halindeki gemilere uygulanacak özel bir hüküm bulunmamaktadır. SchRG'nin 1. paragrafında bu Kanunun sadece Alman mahkemeleri nezdinde tutulan gemi sicillerinden⁴⁰ birine kaydedilmiş gemiler hakkında geçerli olduğu hükmü bulunmaktadır. Yine Kanunun 78. paragrafında ise, gemi ipoteğinin yapıdaki gemilere özel sicile tescilinden itibaren 3 ilâ 7. paragrafların yapı halindeki gemilere de tatbik edileceği düzenlenmiştir. Dolayısıyla yapının özel sicile tescil edilmesi durumunda Alman Medeni Kanunu (*Bürgerliches Gesetzbuch* - BGB)⁴¹ hükümleri değil, SchRG hükümleri uygulanmaktadır⁴². SchRG'de, örneğin sadece mülkiyet veya intifa hakkının kazanımı düzenlemiştir. Bu itibarla mülkiyetin kapsamı ve diğer durumlarda Türk hukukunda olduğu gibi BGB'nin taşınırlara ilişkin hükümleri gündeme gelecektir⁴³. Ama istisnai olarak BGB'nin 452. paragrafında “*gemi satışı*” (*Schiffskauf*) düzenlenmiştir. Hükme göre taşınmaz satışına dair bu kısım hükümleri sicile kayıtlı gemiler ve yapı halindeki gemilere de uygulanır⁴⁴. Eğer yapı sicile kayıtlı değilse, artık taşınır hükümlerine gitmekten başka çare yoktur⁴⁵.

IV. YAPI HALİNDEKİ GEMİLER ÜZERİNDE AYNÎ HAKLAR

Aynî hak, sahibine bir şey üzerinde doğrudan doğruya egemen olma imkânı veren bir haktır. En önemli özelliği herkese karşı ileri sürülebilmesi olan aynî hakların konusunu “şey”⁴⁶ oluşturur. Bu da genel olarak üç boyutlu, yani el ile

³⁸ Akıncı, Gemi Mülkiyeti, s. 297.

³⁹ Akıncı, Gemi Mülkiyeti, s. 297.

⁴⁰ Deniz gemileri sicili, içsu gemileri sicili ve yapı sicili anlaşılmalıdır. Bkz. yapı halindeki gemiler için SchRG § 78 ve § 3.

⁴¹ Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), zuletzt geändert durch Artikel 2 Abs. 16 des Gesetzes vom 19. Februar 2007 (BGBl. I S. 122) Neugefasst durch Bek. v. 2.1.2002 I 42, 2909; 2003, 738; zuletzt geändert durch Art. 2 Abs. 16 G v. 19.2.2007- I 122.

⁴² Herber, s. 109 vd.

⁴³ Abraham, H. J. : *Das Seerecht*, 4. Auflage, Berlin – New York 1974, s. 58 vd.

⁴⁴ BGB § 452 : “Schiffskauf: Die Vorschriften dieses Untertitels über den Kauf vom Grundstücken finden auf den Kauf von eingetragenen Schiffen und Schiffsbauwerken entsprechende Anwendung”.

⁴⁵ Palandt, O.: *Bürgerliches Gesetzbuch*, 66. Auflage, München 2007, s. 651 vd.

⁴⁶ Eşya Hukukunda “şey” kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Gürsoy – Eren – Cansel, s. 19 vd.

tutulabilen gözle görülebilen cismani nesnelere⁴⁷. Dolayısıyla cismani bir varlık olan yapı halindeki gemilerin de aynî hakların konusunu oluşturabileceği şüphesizdir.

Aynî haklar kendi içinde, eşya üzerinde hak sahibine sağladıkları yetkiye göre iki büyük gruba ayrılmaktadır. Hakkın sağladığı yetki en geniş şekilde ise bu aynî hak, *mülkiyet hakkı* olarak adlandırılır ve hak sahibine şeyden kullanma, ürünlerinden yararlanma ve onu tüketme imkânı verir. Mülkiyet hakkı içerisinde, malikin şey üzerinde hukuk düzeninin çizdiği sınırlar içerisinde kalmak koşuluyla dilediği ölçüde tasarruf (satma, bağışlama, yok etme) yetkisi vardır⁴⁸.

A) MÜLKİYET HAKKI

Yapı halindeki bir gemi üzerinde mülkiyet hakkının varlığı tartışmasızdır. Burada incelenmesi gereken ilk husus, yapı üzerinde ilk mülkiyetin kime ait olduğu ve yapı üzerindeki mülkiyetin nakli şekilleridir.

Bir gemi inşa sözleşmesi niteliği itibariyle, istisna akdi hükümlerine tâbidir. İstisna akdi de 818 sayılı Borçlar Kanununun⁴⁹ (BK) 355. maddesinde,

“İstisna, bir akitir ki onunla bir taraf (müteahhit), diğer tarafın (iş sahibi) vermeği taahhüt eylediği semen mukabilinde bir şey imalini iltizam eder”

şeklinde tanımlanmıştır. Tanımda geçen “*bir şey imâlî*” kavramına bir geminin inşası veya tamiri de girmektedir. İstisna akdinde müteahhidin asli borcu eseri meydana getirip iş sahibine teslim etmektir.

Kişi tamamen yeni bir gemi siparişi vermiş olabilir veyahut elinde bulunan malzemeleri müteahhide teslim edip (BK m. 357/2), bunlardan yeni bir tekne yapmasını istemiş de olabilir⁵⁰. Birinci ihtimalde Borçlar hukuku açısından müteahhidin kendi malzemesiyle kendi yerinde hazırlayıp bitince teslim edeceği taşınır eserlere ilişkin bir istisna akdi (Eser Teslim Akdi – *Werklieferungsvertrag*-

⁴⁷ Gürsoy – Eren – Cansel, s. 1 vd.

⁴⁸ Gürsoy – Eren – Cansel, s. 8; Oğuzman – Seliçi – Oktay / Özdemir, s. 18.

⁴⁹ 29.04.1926 tarih ve 359 sayılı RG.

⁵⁰ İzveren, A. – Franko, N. – Çalık, A. : *Deniz Ticaret Hukuku*, Ankara 1994, s. 67 vd.

BGB § 651) söz konusu olur⁵¹. Bu tip akitlerde teslimden evvel tersane sahibi (müteahhit) esasen yapının maliki durumundadır⁵² ve inşa bitince eserin (gemi) mülkiyetini devir borcu altındadır⁵³. Eseri teslim edince de mülkiyet iş sahibine geçecektir⁵⁴. Genellikle tersane sahipleri bu şekilde sipariş alarak iş yapmaktadır⁵⁵. Bu tip akitler satım sözleşmesiyle benzeşmektedir. Ancak sözleşmenin temel unsuru bir şey imâli olduğundan, tipik bir satım sözleşmesi olarak kabul etmek olanaksızdır.

Sipariş veren şahsın tüm malzemeyi kendisi getirerek tersane sahibinden birleştirmesini istemesi durumunda ise, Türk Medeni Kanununun

“Bir kimse başkasına ait bir şeyi işler veya başka bir şekle sokarsa, emeğin değerinin o şeyin değerinden fazla olması halinde, yeni şey işleyenin, aksi halde malikin olur”

hükmünü içeren 775. maddesi gereği yapı halindeki geminin mülkiyeti malzeme sahibine ait olur⁵⁶. Bu durumda tersane sahibinin borcu sadece eseri meydana getirip teslim etmektir.

Buna karşılık Alman hukukunda yapı halindeki geminin mülkiyeti tersane sahibindedir⁵⁷. Zira BGB'nin 950. paragrafı, Türk Medeni Kanununun 775. maddesinin aksine, “*emeğin değerinin o şeyin değerinden fazla olması*” şartını aramamaktadır⁵⁸.

Yapı üzerindeki mülkiyet hakkının devri konusunda ise, yapının hukukî niteliği önem arz etmektedir. Yapı taşınır niteliğinde olduğundan ve de Türk Ticaret Kanunununda, gemi siciline kayıtlı olmayan gemiler hakkında olduğu gibi münhasır

⁵¹ **Tandoğan**, H.: “İstisna Akdi Kavramı, Unsurları ve Benzeri Akitlerden Ayırdedilmesi”, İmran Öktem'e Armağan, Ankara 1970, s. 329. Ayrıca bkz. **Hatemi**, H. – **Serozan**, R. – **Arpacı**, A. : *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*, İstanbul 1992, s. 350; **Zevkliler**, A.: *Özel Borç İlişkileri*, B. 8, Ankara 2004, s. 332. Ayrıca bkz. **Wüstendörfer**, s. 80 ve Alman hukukundaki “*Werklieferungsvertrag*” için **Palandt**, s. 972 vd.

⁵² **Kalpsüz**, T.: *Gemi Rehni*, B. 5, Ankara 2004, s. 21; **Akıncı**, Gemi Mülkiyeti, s. 334; **Okay**, S.: *Deniz Ticareti Hukuku*, C. I, *Giriş-Gemi-Donatan ve Donatma İştiraki – Gemi Adamları*, B. 3, İstanbul 1970, s. 162. Ayrıca bkz. **Grime**, R.: *Shipping Law*, 2. ed., London 1991, s. 66 vd.

⁵³ Alman Hukukunda da aynı durum câridir. Bkz. BGB § 651'in I. fıkrasının 1. bendi ve kısa bilgi için **Schaps – Abraham**, s. 83 vd.

⁵⁴ **Okay**, *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 164-165; **Grime**, s. 67.

⁵⁵ **Wüstendörfer**, H. : *Neuzeitliches Seehandelsrecht*, 2. Auflage, Tübingen 1950, s. 80.

⁵⁶ **Akıncı**, Gemi Mülkiyeti, s. 335 vd.

⁵⁷ **Akıncı**, Gemi Mülkiyeti, s. 335.

⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Palandt**, s. 1419 vd.

bir düzenleme (TTK m. 868) öngörülmediğinden yapılar üzerinde mülkiyetin devri, Türk Medeni Kanununun taşınırlara ilişkin hükümlerine tâbidir⁵⁹. Bu nedenle Alman hukukunun aksine, yapı ister özel sicile tescil edilmiş olsun, ister olmasın, yapı üzerindeki mülkiyet, zilyetliğin devri suretiyle geçer (TMK m. 763)⁶⁰. Ancak olması gereken, sicil üzerinden yapı mülkiyetinin geçebilmesidir. Çünkü yapı hakkındaki hükümlerin dayanağını SchRG teşkil etmektedir. Anılan Kanunun 78. paragrafına göre, bir ipotek yapı siciline tescil edildikten sonra, tescil anından itibaren 3 ilâ 7. paragraflar yapı halindeki gemiler için de tatbik edilir⁶¹. Paragrafın atfı sebebiyle Kanunun 3. paragrafı tescilli yapılar için de uygulanabilir hale gelmiştir. Bu paragraf ise, içsu gemi siciline kayıtlı gemiler üzerindeki mülkiyetin nasıl geçeceğini düzenlemektedir. Maddeye göre, bir içsu gemi siciline tescil edilmiş bulunan bir geminin devir ve temlik için malik ile iktisap edenin bu hususta anlaşmaları ve mülkiyetin devrinin içsu gemi siciline tesciline bağlıdır. Sonuç olarak yapıların mülkiyetinin devri de kıyasen, tarafların anlaşmaları ve hususun yapı siciline tescili ile olur⁶². Türk hukukunda ise, diğer tüm hükümler aynen tercüme edilerek Türk Ticaret Kanununa alınmasına rağmen, anılan bu maddeye Kanunda yer verilmemiştir. Bunun sebebi ise maddenin içsu gemilerini düzenlemiş olması şeklinde açıklanabilir. Çünkü Türk Ticaret Kanunu deniz gemileri odaklı hazırlanmıştır. Yapının, anlaşma ve tescil üzerinden mülkiyetinin devri sistemi daha uygun gözükmektedir. Zilyetliğin devri diğer taşınırlarda olduğu gibi yapılar açısından basit değildir. Ayrıca geminin inşasının gecikmesine yol açabilir. Bu nedenlerle Ticaret Kanunu Tasarısının 1011. maddesinde bu durum,

“Yapı halindeki gemilere özel sicile kayıtlı yapılar ve yapı payları üzerindeki mülkiyetin iktisabı ve ziyayı, sicile kayıtlı gemilerle gemi payları üzerindeki mülkiyetin iktisap ve ziyasına ilişkin hükümlere tâbidir”

⁵⁹ **Tekil**, Deniz Hukuku, s. 118; **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 321.

⁶⁰ **Çetینگil**, E. A. : *Mukayeseli Hukuk Açısından Gemilerin İhtiyati Haczi*, İstanbul 1972, s. 40. “Yapı, suya indirilmiş olsun olmasın taşınır hükümlerine tâbidir. Ancak inşa halindeki gemilere özgü sicilden kaydının silinmesinden sonradır ki gemi artık tam gemiler hakkındaki rejime tâbi olacaktır”, bkz. **Tekil**, s. 118. Ancak yazarın belirttiğinin aksine, yapı halindeki gemilere özel sicilden terkin inşanın bittiği anlamına gelmez. İpotek alacaklısı ve malik anlaşarak gerek yapının gerek ipoteğin terkinini talep edebilirler.

⁶¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Atamer**, K. : “TTK m. 867-871 Hükümlerinin Tarihçesi ve Gemi Satım Sözleşmelerine Uygulanması”, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan, Ankara 2003, s. 367 vd.

⁶² **Heemann**, M. – **Grieser**, S. : “Die Schiffbauwerkshypothek – ein Finanzierungsinstrument”, HANSA International Maritime Journal, Ausgabe 04/2005, s. 3 (www.hansonline.de, Erişim Tarihi: 27.09.2006).

şeklinde düzenlenmiştir.

Alman hukukunda yapı halindeki gemiler üzerinde mülkiyetin devri hususunu yapının tescilinden önce ve sonra olmak üzere iki kısımda incelemek daha uygun düşer. Alman hukukunda yapı halindeki gemiler özel sicile tescil anına kadar taşınır niteliğinde sayılmakta⁶³ ve buna bağlı olarak yapı halindeki geminin henüz yapı siciline tescil edilmemiş olması durumunda BGB'nin taşınırlara ilişkin hükümleri uygulanmaktadır⁶⁴. Bundan ötürü yapı, özel sicile tescilinden sonra artık sicile kayıtlı bir gemi statüsünde işlem görmektedir⁶⁵ (SchRG § 78). Yapının tescilinden sonra artık SchRG hükümleri uygulanır ve mülkiyetin devri tarafların anlaşması ve sicile tescil ile yapılır (§ 78'in atfıyla § 3)⁶⁶.

Yapı halindeki gemiler üzerinde mülkiyet hakkı iyiniyet yoluyla da geçebilir. Örneğin iyi niyetli bir üçüncü şahsın, malik sandığı bir şahıstan yapıyı satın alması durumunda mülkiyet belli şartlar altında iktisap edene geçer. Türk hukukunda yapının mülkiyeti Alman hukukunun aksine⁶⁷ yapı siciline tescil ile değil, zilyetliğin devri suretiyle geçtiğinden, yapı mülkiyetini devredebilecek malik olmayan şahsın yapı ister sicile tescilli olsun, ister olmasın yapıya zilyet olması gerekmektedir. Malik olmadığı halde sicil kaydında böyle gözüken şahıs, bu sebeple yapının zilyedi olmadığı sürece mülkiyeti devredemez⁶⁸.

Yapı halindeki gemiler üzerinde mülkiyetin diğer bir iktisap yolu ise “*zamanaşımı*”dır. Bu hususta yapının, yapı halindeki gemilere özel sicile tescil edilip edilmediği önem arz etmektedir. Şayet yapı henüz sicile tescil edilmemiş ise, Türk Medeni Kanununun 777. maddesi gereği başkasına ait bir yapı halindeki gemiyi, davasız ve aralıksız beş yıl iyiniyetle ve malik sıfatıyla zilyetliğinde bulunduran

---

⁶³ **Abraham**, das Seerecht, s. 64.

⁶⁴ **Akıncı**, Gemi Mülkiyeti, s. 336; **Krohn**, sh 336.

⁶⁵ **Krohn**, s. 192 vd.

⁶⁶ **Rabe**, s. 26; **Krohn**, s. 193; **Schlegelberger**, F. – **Liesecke**, R.: *Seehandelsrecht*, 2. Auflage, Berlin 1964, s. 13.

⁶⁷ “Alman Hukukunda eğer yapı, sicile tescilli değil ise, mülkiyetin iyiniyet yoluyla kazanılması açısından Medeni Kanunun hükümleri geçerli olur; yani zilyetliğin devri anında iyiniyet sahibi olan kimse yapının mülkiyetini kazanır. Yapı özel sicile tescil edildikten sonra ise yapının mülkiyetinin devri açısından anlaşma ve tescil şart olduğundan, malik olmayan şahıs ile iktisap edenin mülkiyetin devri konusunda anlaşmaları, tescil ve buna ilaveten de iktisap edenin tescil anında iyiniyet sahibi olması aranır”, bkz. **Akıncı**, Gemi Mülkiyeti, s. 338 vd.

⁶⁸ **Akıncı**, Gemi Mülkiyeti, s. 339.

kimse, zamanaşımı yoluyla o yapının maliki olur. Ancak yapı eğer özel sicile tescil edilmiş ise, yapı hakkında Türk Ticaret Kanununun 872. (SchRG § 5) ve 873. (SchRG § 6) maddeleri (m. 942 atfıyla) uygulanır. 872. madde hükmü gereği yapının mülkiyetini iktisap etmiş olmadığı halde yapı sicilinde yapının maliki olarak tescil edilmiş bulunan kimse, tescil beş yıl⁶⁹ devam etmek ve kendisi de bu müddet zarfında yapıyı fasılasız ve nizasız asli zilyet sıfatıyla yedinde bulundurmak şartıyla yapının mülkiyetini iktisap eder. Yine 873. maddenin II. fıkrası gereği yapı sicilinde maliki kim olduğu anlaşılmayan veya on yıl önce ölmüş yahut gaipliğine karar verilmiş bir kimse adına kayıtlı bulunan bir yapıyı fasılasız ve nizasız asli zilyet sıfatıyla yedinde bulunduran kimse dahi o yapının maliki olarak tescil edilmesini talep edebilir.

Yapı halindeki bir geminin mülkiyetinin devri durumunda, Türk Ticaret Kanununun 869. maddesi gereği⁷⁰ (TTK m. 942 atfıyla) iktisap edene yapı ile birlikte iktisap anında mevcut ve temlik edene ait olan teferruatın mülkiyeti de geçer. Yine aynı madde gereği filikalar da teferruatın sayılır. Ancak gemiler hakkında öngörülmüş bulunan bu hüküm malzemelerin büyük kısmının önceden temin edilmiş olması durumunda uygulama alanı bulmaktadır.

Yukarıda anlatıldığı gibi yapı halindeki gemi üzerinde mülkiyetin devren kazanımı yanında yapı üzerinde mülkiyetin aslen kazanımı da mümkündür. Türk Ticaret Kanununun 874. maddesine⁷¹ (m. 942 atfıyla) göre, “*sahipsiz bir yapıyı ihraz hakkı münhasıran devletindir. Devlet, kendisini yapı siciline malik sıfatıyla tescil ettirmek suretiyle mülkiyeti iktisap eder*”. Eğer yapı sicile tescil edilmemiş ise, Türk Medeni Kanununun 767. maddesi gereği, yapıyı bulan kimse, onu malik olma iradesiyle zilyetliğine geçirerek mülkiyet hakkını aslen kazanır.

Diğer bir önemli husus, yapıya birden çok şahsın malik olmasıdır. Eşya hukukuna göre bir “şey”e birden fazla kişinin malik olması iki durumda söz konusudur. Bunlardan “*paylı mülkiyet*” Türk Medeni Kanununun 688. maddesinde, birden çok şahsın maddi olarak bölünmüş olmayan bir şeyin tamamına belli paylarla

---

⁶⁹ SchRG'nin 5. paragrafında bu süre on yıl olarak düzenlenmiştir.

⁷⁰ SchRG § 4.

⁷¹ SchRG § 7.

malik olma durumu olarak tanımlanmıştır. Bir diğer mülkiyet türü olan “*elbirliği mülkiyeti*” ise, kanun veya kanunda öngörülen sözleşmeler uyarınca oluşan topluluk sebebiyle mallara birlikte malik olanların mülkiyetidir (TMK m. 701).

Yapı halinde bir gemilerin de bu tür mülkiyetlerin konusunu teşkil etmesi mümkündür. Örneğin “*yapı ortaklığı*”⁷² (*Baurederei*)” olarak adlandırılan (TTK m. 971) iki veya daha fazla kimsenin beraberce deniz ticaretinde kullanmak üzere müştereken bir gemi inşa ettirmek için birleşmeleri durumunda paylı mülkiyet ilişkisi, bir adi şirketin gemi inşa ettirmesi durumunda ise, yapı halindeki gemi üzerinde bir elbirliği mülkiyeti söz konusu olur.

Yapı üzerinde bir paylı mülkiyet ilişkisinin söz konusu olduğu durumda “*yapı payı*” mevcuttur. Yapı payı, yapı üzerindeki paylı mülkiyet hissesini ifade etmektedir. Yapı payı üzerindeki mülkiyet hakkı konusunda Türk Ticaret Kanununda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple ister yapı sicile tescilli, ister tescilsiz olsun yapı payı taşınır hukukuna ilişkin hükümlere tâbidir⁷³. Yapı ortaklığının⁷⁴ mevcut olması durumunda ise, yapı payı bir iştirak payı haline gelir. Türk Ticaret Kanununun 971. maddesinde öngörülen yapı ortaklığından doğan bu pay hakkında açık hüküm bulunmadığından iştirak payının mülkiyeti hakkında da taşınırlara ilişkin hükümler uygulanır⁷⁵.

Mülkiyetin terki hakkında, yapı eğer özel sicile tescil edilmemiş ise, malik onu terk ederek yapı üzerindeki mülkiyet hakkını sona erdirebilir (TMK m. 778).

⁷² Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Okay**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 294 vd.

⁷³ **Akıncı**, Gemi Mülkiyeti, s. 339. Ancak bu konuda *Kalpsüz*, Türk mevzuatında sicile kayıtlı yapı payı üzerindeki mülkiyetin iktisabı hakkında herhangi bir hüküm bulunmamasına rağmen, menfaatler durumunun ayrıntısından hareketle, onlar üzerindeki mülkiyetin de sicile kayıtlı yapılar üzerindeki mülkiyetin iktisabına dair hükümler dairesinde kazanılacağı kabul etmektedir. Sicile kayıtlı olmayan yapı payları ise *Kalpsüz*'e göre tamamen taşınır mahiyetinde olduklarından Alman Hukukundaki gibi Medeni Kanunun taşınırlara ilişkin hükümlerine tâbi olurlar. Bkz. **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 319 vd.

⁷⁴ “6762 sayılı Kanun’un 971. maddesinde yer alan yapı ortaklığı, günümüz deniz ticaretinde kalmamış olması nedeniyle, Tasarıya alınmamıştır”, bkz. TTK Tasarısı Genel Gerekçesi.

⁷⁵ TTK Tasarısının 1010 ve 1011. maddelerinde yapı payları üzerindeki mülkiyetin iktisap ve zıyaı, yapı sicile tescilli ise sicile kayıtlı gemi payları üzerindeki mülkiyetin iktisap ve zıyaı hükümlerine, değilse sicile kayıtlı olmayan gemi payları üzerindeki mülkiyetin iktisap ve zıyaı hükümlerine tabi tutulmuştur. Bu atıf sebebiyle sicile kayıtlı bir yapı payının mülkiyeti, malik ile iktisap edenin bu hususta anlaşmaları (anlaşmanın yazılı şekilde yapılması ve imzaların noterce onanması şarttır) ile intikal eder (m. 1007). Tasarının 997. maddesine göre de sicile kayıtlı olmayan bir yapı payının mülkiyetinin devri TMK'nın taşınırlara ilişkin hükümlerine tâbidir.

Ancak özel sicile tescil edilmiş yapılarda ise Türk Ticaret Kanununun 874. maddesi gereği⁷⁶ (TTK m. 942 atfıyla) yapı malikinin mülkiyet hakkından vazgeçtiğini sicil memurluğuna bildirmesi gerekir. Ancak bu keyfiyetin sicile tescili suretiyle yapı üzerindeki mülkiyet hakkı sona erer.

B) SINIRLI AYNÎ HAKLAR

Aynî hakların bir diğer grubunu, sınırlı aynî haklar oluşturur. Mülkiyete nazaran daha dar bir egemenlik sağlayan bu haklar da kendi içerisinde irtifak hakları, rehin hakları ve taşınmaz yükü olmak üzere üçe ayrılır. Yapı halindeki bir gemi açısından asıl önemli olan sınırlı aynî hak grubu rehin haklarıdır. Yapı halindeki gemilerin Türk Ticaret Kanununda düzenlenme sebebi de bundandır. Diğer sınırlı aynî hakların, yapı halindeki bir gemiye hatta seferdeki bir gemiye dahi uygulama alanı bulunmamaktadır. Rehin hakları konusunda ise çalışma konusu açısından incelenmesi gereken kısım taşınır rehnidir.

Taşınır rehni, bir alacağı teminat altına almak için taşınır eşya üzerinde kurulan bir yük olup, rehinli alacaklıya borcun yerine getirilmemesi durumunda teminata konu eşyayı paraya çevirterek alacağını öncelikle tahsil etme yetkisi veren sınırlı bir aynî haktır. Yapı halindeki geminin taşınır niteliğinde olmasından bahisle üzerinde bir taşınır rehni kurulabilir. Ancak kural olarak taşınır üzerinde rehin hakkı, teslimine bağlı şekilde tesis olunabilir (TMK m. 939). Böyle bir durumda geminin inşai duracağından teminattan beklenen fayda sağlanamaz. Bu sebeple Türk Ticaret Kanunu yapı halindeki gemiler için “*yapı ipoteği*” adı altında, yapının alacaklıya teslimini gerektirmeyen bir sicilli taşınır rehni sistemini düzenlemiştir.

Bundan başka yapı halindeki bir gemi üzerinde kanunî rehin hakkı da söz konusu olabilir. Bu hak Türk Ticaret Kanununun 877. maddesi gereğince tersane sahibine tanınmıştır⁷⁷. Yapı payının rehni hakkında Türk Ticaret Kanununda özel hüküm bulunmadığından, Türk Medeni Kanununun hükümlerine tâbidir. Alman hukukunda da sicile tescil edilmemiş bir yapı hakkında ancak taşınır rehni hükümleri

---

⁷⁶ SchRG § 7.

⁷⁷ Bkz. Dördüncü bölüm – Yapı Halindeki Gemilerin Kanunî Rehni.

uygulanabilir⁷⁸. Türk hukuku ile paralel olarak, yapının sicile tescili ile üzerinde teslimine bağı olmayan bir sicil ipoteği tesis edilebilir⁷⁹.

V. YAPI HALİNDEN ÇIKMA

İnşası devam eden bir tekne henüz Türk Ticaret Kanunu anlamında bir “gemi” değildir. Dolayısıyla bu kısımda incelenmesi gereken, bir teknenin yapı halinden gemi haline geçiş anıdır. Tersanede yapılmakta olan bir tekne elbet yapımda çalışan mühendisler, işçiler tarafından son halinin verilmesi ile tamamlanmış sayılır. Ancak yapı halen tersanede bulunmaktadır. Bu sebeple inşası bitmiş olup, sözlük anlamı açısından bir gemi olarak nitelendirilse de henüz denizde harekete imkânı bulunmadığından Türk Ticaret Kanununun 816. maddesi açısından “gemi” olarak nitelendirilemez. Bu bilgiler ışığında sözlüksel bir gemi tanımına göre yapı halinden çıkma anı, yapımda çalışanlarca tekneye son halinin verildiği andır. O halde tersanede inşası bitmiş, ancak henüz denize indirilmemiş olan bir teknenin yapı halinden çıkmış sayılıp sayılmayacağına incelenmesi gerekmektedir.

Türk hukukunda bu konuda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Türk Ticaret Kanunu sadece inşanın tamamlanmasından (m. 944) bahsetmektedir. Ancak Gemi Sicili Nizamnamesinin⁸⁰ (GSN) 62. maddesinde,

“gemi sicil defterinin iki ve üçüncü sayfelerini teşkil eden "Birinci kısım"a gemiye müteallik kayıtlardan geminin inşa olunduğu yer ve tezgâh ile kızaktan indiği yıl yazılır”

hükümü yer almaktadır. Nizamname teknenin kızaktan inmesini esas almıştır.

Alman hukukunda da aynı durum geçerlidir. Sadece Alman Gemi Sicili Nizamnamesinin⁸¹ (*Schiffsregisterordnung – SchRegO*) 72. ve SchRG'nin 81. paragrafında Türk hukukunda olduğu gibi geminin tamamlanmasından bahsedilmiş ama tamamlanma anından söz edilmemiştir.

⁷⁸ Taşınır rehni hakkında bkz. **Gubalke, K.** : *Pfandrecht und Sicherungseigentum an beweglichen Sachen*, Regensburg 2002; **Bierle, M.**: *Pfandrechte an beweglichen Sachen im internationalen Privatrecht*, Dissertation, Mainz 1993, s. 73 vd.

⁷⁹ **Wolff**, s. 39; **Prüssmann**, s. 41.

⁸⁰ 04.02.1957 tarih ve 9526 sayılı RG.

⁸¹ 26.05.1994, BGBI. I S. 1133. Nizamnamenin Türkçe tercümesi için bkz. **Belbez, H.** : “19 Birinci Kânun 1940 tarihli Alman Gemi Sicili Nizamnamesi”, *Adliye Ceridesi*, 1941, S. 10, s. 764 vd.

Türk ve Alman hukukunda genel olarak yapı halindeki bir teknenin denize indirildiği (kızaktan inme - vom Stapellauf) andan itibaren gemi vasfını kazandığı kabul olunmaktadır⁸². Yapı halinden çıkma anı olarak kızaktan indirilmenin esas alınmasının sebebi yukarıda anıldığı üzere, gemi tanımının içinde denizde hareket olanağı şartının bulunmasıdır. Ancak tekne inşa edildikten sonra denize indirilir ve sefere hazır halde bulunurlarsa, o zaman “*gemi*” niteliğine bürünebilir⁸³. Yoksa denize indirilme, başlı başına inşanın tamamlandığı ve teknenin yapı halinden çıktığı anlamına gelmemektedir. Geminin inşasına denizde de devam edilebilir.

Sonuç olarak teknenin salt denize indirildiği an değil, inşayı kesin olarak tamamlandıktan sonra denize indirildiği an yapı halinden çıkma anı olarak dikkate alınmalıdır⁸⁴. Yargıtay da 1949 tarihli bir kararında, yapı halindeki bir geminin hukukî anlamda gemi sayılması (yapı halinden çıkma) için, inşanın tamamlanarak deniz yolculuğunu yapacak bir duruma gelmesini aramıştır⁸⁵.

---

⁸² **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 84; **Çağa – Kender**, s. 47; **Rabe**, s. 16; **Abraham**, das Seerecht, s. 43; **Prüssmann**, s. 18; **Schaps – Abraham**, s. 73; **Wüstendörfer**, Seehandelsrecht, s. 39; **Wüstendörfer**, H.: *Tatsachen und Normen des Seeschiffsbaues*, Hamburg 1920, s. 61; **Schaps – Abraham**, s. 73.

⁸³ **Tekil**, Deniz Hukuku, s. 69.

⁸⁴ **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 85; **Schaps – Abraham**, s. 73.

⁸⁵ Yg. TD. 27.10.1949, E. 4524 / K. 4381, (Dr. **Eriş**, G.), *Türk Ticaret Kanunu*, C. III, Deniz Ticareti ve Sigorta, Madde 816-1475, Ankara 1990, s. 86. Ayrıca bkz. **Tekil**, s. 139; **Okay**, Kararlar, s. 34-35.

İKİNCİ BÖLÜM

YAPI HALİNDEKİ GEMİLERE ÖZEL SİCİL

I. GENEL OLARAK

Gemi inşaa, diğer araçlarınkine nazaran maliyetlerin fevkalâde yüksek olduğu bir alandır. Genellikle yeni bir gemi sahibi olmak veya gemisini tamir ettirmek isteyen taraf, krediye ihtiyaç duymakta, bunun karşılığı olarak da kredi kuruluşları bir teminat istemektedir. Yapı halindeki gemi yukarıda incelendiği üzere hukukî niteliği itibariyle taşınır kabul edildiğinden, bu teminat taşınırın teslime bağlı rehndir. Ancak böyle bir sistem, geminin inşasını veya onarımını olanaksızlaştırmaktadır.

Bu olumsuzluğu gidermek amacıyla Türk Ticaret Kanunu bir “*yapı halindeki gemilere özel sicil*” (*Register für Schiffbauwerke – The Register of Ships under Construction*) öngörmüştür. Yapı halindeki gemilere özel sicil (yapı sicili – özel sicil), gemi sicilinden farklı olarak, sadece yapı halindeki bir geminin ihtiyati ya da icrai haczi veya yapı halindeki bir gemi üzerinde ipotek tesisinin mümkün kılınması maksadıyla oluşturulmuştur. Yani sicil sadece hukukî münasebetlerin alenîyetine hizmet etmektedir⁸⁶. Bu yolla bir gemi inşa ettiren iş sahibi, yapı halindeki gemi üzerinde, örneğin banka lehine ipotek tesis ettirerek, yapım için ihtiyaç duyduğu krediye kavuşabilir. Masraflarını alamayan tersane sahibi de, yapı halindeki gemi üzerinde bu sicil sayesinde kanunî rehin hakkını kullanabilir. Diğer bir açıdan alacaklılar da, sicilde borçlu adına kayıtlı yapı halindeki gemi üzerinde haciz şerhi koydurarak kendilerini güvence altına alabilir.

II. SİCİLE İLİŞKİN MEVZUAT

Yapı halindeki gemilere özel sicil, Türk Ticaret Kanununda düzenlenmiştir Kanun 858 ilâ 863. maddeleri sicile ilişkin hükümler ihtiva etmektedir. Ayrıca Türk Ticaret Kanununun 941 vd. maddelerinde düzenlenen “*inşa halindeki gemilere özel ipotek*” başlığı altında da özel sicili ilgilendiren hükümlere yer verilmiştir.

---

⁸⁶ Kalpsüz, Deniz Ticareti Hukuku, s. 251; Schaps-Abraham, s. 79.

Türk Ticaret Kanununun,

“Gemi sicilinin kuruluşu ve nasıl tutulacağı, memurların haiz olmaları lazım gelen vasıflar, hukuki münasebetlerin nasıl tevsik ve tescil olunacakları, kayıtların tashih, tadil ve terkini hakkında tamamlayıcı hükümler nizamname ile tespit olunur”

hükmünü içeren 865. maddesi sebebiyle de bir Gemi Sicili Nizamnamesi çıkarılmıştır. Gemi Sicili Nizamnamesinin sekizinci faslı da “*İnşa Halindeki Gemilere Özel Sicil*”e ayrılmıştır.

Gerek Türk Ticaret Kanununun, gerek Gemi Sicili Nizamnamesinin kaynağı Alman hukukudur. Ancak Almanya’da yapı halindeki gemiler üzerindeki haklar, Ticaret Kanununda değil, ayrı bir kanunla düzenlenmiştir. SchRG’nin 76 vd. paragraflarında yapı halindeki gemilere özel sicilden bahsedilmektedir. Ancak sicil hakkında ayrıntılı düzenlemeler, Türk hukuku ile paralel olarak SchRegO’nun 5. bölümünde yer alan “Yapı Halindeki Gemiler için Sicil (*Register für Schiffbauwerke - Schiffbauregister*)” başlığı altında (§ 65 vd.) bulunmaktadır. Bu hükümlerin dayanağı ise 04.07.1926 tarihli “*Yapı Halindeki Gemiler Üzerinde Rehin Haklarının Tesisine Dair Kanun*”dur (Gesetz über die Bestellung von Pfandrechten an in Bau befindlichen Schiffen⁸⁷).

Yapı halindeki gemiler ile ilgili olarak yabancı ülke şantiyelerinde gemi inşaat siparişlerinin çoğalması ve bu alanda önemli meblağların yatırıma konu olması, bir uluslararası konvansiyonun düzenlenmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır⁸⁸. Bu amaçla “*İnşa Halindeki Gemilerle İlgili Hakların Tescili Hakkında Uluslararası Konvansiyon* (International Convention relating to Registration of Rights in respect of Vessel under Construction)”⁸⁹ oluşturulmuştur.

Konvansiyon, 27.05.1967 tarihinde Brüksel’de toplanan otuzaltı ülke tarafından imzalanmıştır⁹⁰. Konvansiyonun 1. maddesine göre, Sözleşen Devletler

⁸⁷ **Wüstendörfer**, Seehandelsrecht s. 68.

⁸⁸ **Tekil**, F. : *Deniz Hukuku Uluslararası Konvansiyonlar*, İstanbul 1987, s. 249 vd.

⁸⁹ Konvansiyon metni için bkz. www.admiraltylawguide.com/conven/construction1967.htm (Erişim Tarihi: 12.12.2006).

⁹⁰ “Kanada, Norveç, İsviçre, Yugoslavya, Fransa, Danimarka, Almanya, Hollanda, Yunanistan, İspanya, İtalya katılan bazı ülkelerdir. Türkiye de bu konvansiyona katılmıştır”, bkz. **Algantürk**,

ulusal kanunlarında, kendi topraklarında yapımı kararlaştırılmış veya yapımına başlanmış gemilerle ilgili olarak Devlet tarafından tutulan veya denetlenen bir resmi kamu sicilinin 5. maddesinde yazılı hakların (mülkiyet ve ipotek) tescilini sağlamak üzere tesisini taahhüt etmişlerdir. Ancak Konvansiyonda yapı halindeki gemiler ve bunların tescili ile rehni konularından söz edilmemiştir.

III. SİCİLİN ÖNEMİ

Türk Ticaret Kanununun 941. maddesi⁹¹ yapı halindeki gemiler üzerinde de gemi ipoteğinin tesis olunabileceğini; 942. maddesi de⁹² yapı üzerinde ipotek tesisinin, yapı halindeki gemilere özel sicile tescil suretiyle olacağını düzenlenmektedir. Dolayısıyla inceleme konusu sicil, yapı halindeki gemi üzerinde de ipotek tesisine imkân vermesi sebebiyle önem arz etmektedir.

Gemi ipoteği, Türk Ticaret Kanununda düzenlenmiş kendine özgü bir sicilli rehin türüdür. Geminin zaten teslimine bağlı şekilde rehnedilmesi geminin deniz seyri-seferinde kullanılamaması ve buna bağlı olarak da ipoteğe konu borcun ödenememesi sonucu doğurur⁹³. Bu rehmin yapı halindeki gemiler üzerinde de tatbikinin mümkün hale getirilmesi, nihayetinde gemi inşa sanayinin lehinedir. Çünkü gemi inşa son derece maliyetlidir. Dolayısıyla müşteriler (gemi inşa ettirenler) genellikle krediye ihtiyaç duymakta, kredi veren kuruluşlar da doğal olarak bu kredinin teminatı olmak üzere bir ipotek talep etmektedir. Ancak müşterinin diğer malvarlığı değerlerinin teminat için yeterli olmaması, yapı halindeki gemiler üzerinde de bir ipotek sisteminin kabulünü zorunlu kılmıştır. Bu şekilde iş sahibi, ihtiyaç duyduğu krediyi, inşa devam eden tekne üzerinde ipotek teminatı altında alabilmektedir⁹⁴.

Gemi inşa sektöründe maliyetlerin yüksek olması tersane sahiplerinin de belli bir risk altında olması sonucunu doğurmaktadır. Her ne kadar Türk Medeni Kanunu,

---

S. D.: *Türk ve İngiliz Hukukunda Gemi ipoteğinin Yeri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996, s. 67; **Falkanger**, T. – **Bull**, H. J. – **Brautaset**, L.: *Introduction to Maritime Law*, Oslo 1998, s. 71.

⁹¹ SchRG § 76.

⁹² SchRG § 77.

⁹³ **Kender**, s. 255 vd.

⁹⁴ **İzveren**, A.: *Deniz Ticaret Hukuku*, Ankara 1975, s. 49.

tersane sahiplerinin de bir zanaatkâr olması sebebiyle yaptıkları masraflar için yapı üzerinde bazı haklar tanınması da, sicilli bir rehin sistemi alacaklı lehinedir. Bu sayede alacaklı rehinli malın muhafazasından kurtulmaktadır. Bundan başka gemi değerli bir araç olduğundan, borçlunun sahibi olduğu bir yapı halindeki gemi üzerinde alacaklı lehine haciz konulabilmesi yine alacaklı lehinedir. Tüm bu hususlar Türk Ticaret Kanunu Gerekçesinde de yer bulmuştur⁹⁵.

IV. TEŞKİLÂTI

Türk Ticaret Kanununda yapı halindeki gemilere özel sicil teşkilâtı hakkında açık hüküm yoktur. Sadece 858. maddesinin III. fıkrasının yollaması ile Türk Ticaret Kanununun

“Türk gemileri için hükümetin münasip göreceği yerlerde gemi sicilleri tutulur. Gemi sicilleri, liman reisliği nezdinde çalışan sicil memurları tarafından o yer asliye hukuk mahkemesinin nezareti altında tutulur“

hükmünü içeren 839. maddesi yapı halindeki gemilere özel sicil hakkında da uygulanır.

Gemi Sicili Nizamnamesinin 76. maddesi uyarınca Trabzon, Samsun, Zonguldak, İstanbul, Bandırma, Çanakkale, İzmir, Antalya, Mersin ve İskenderun limanlarında yapı halindeki gemilere özel sicil tutulmaktadır. Aynı maddeye göre de bu sicil dairelerinin çevreleri Bakanlar Kurulu kararı ile tespit edilmiştir⁹⁶.

⁹⁵ “Bu durum devam ettikçe gemi inşaatını teşvik etmek imkânsızdır; çünkü ödünç para vermeğe hazır olanlara, gemi üzerinde muteber bir teminat verilemeyeceği gibi, tersane sahipleri de olsa olsa yalnız hapis hakkından faydalanabilirler. Gemiciliğin inkişafı, hususiyle özel sermayeyi gemicilik inkişafıyla ilgilendirmek memleketimiz için hayati bir önemi haiz olduğundan yapılmakta olan gemilere özel bir sicilin tanzimi elzem görülmektedir”, bkz. TTK Gerekçesi.

⁹⁶ Her sicil dairesi bir çok bağlama limanını içine almaktadır. Maddede de yer aldığı üzere, bu coğrafi sınırlar Ulaştırma Bakanlığı'nın 12.11.1957 tarih ve M-1/2-578-1887 sayılı teklifi üzerine, 13.03.1957 tarih ve 4-8778 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilmiştir. Bu karara göre; Hopa, Giresun arasındaki bölge Trabzon'a; Ordu ile İnebolu arasındaki bölge Samsun'a; Cide ile Karasu arasındaki Zonguldak'a; Kefken ile İzmit arası ve İğneada-Tekirdağ arasındaki bölgeler İstanbul'a; gemlik ile Karabiga arasındaki bölge Bandırma'ya; Gelibolu, Çanakkale, Enez, İmroz ve Bozcaada bölgesi Çanakkale'ye; Edremit ile Bodrum arasındaki bölge İzmir'e; Marmaris ile Alanya arasındaki bölge Antalya'ya; Anamur ile Mersin arasındaki bölge Mersin'e; İskenderun bölgesi de İskenderun sicil dairesine bağlanmıştır. Kararın tam metni için bkz. **Karan**, H. – **Karan**, G.: *Deniz Ticareti Mevzuatı*, B. 3, Ankara 2004, s.1296 vd.

Gemi Sicili Nizamnamesinin 8. maddesi gereği (m. 77 atfıyla) yapı sicili, sicil memurluğunun bulunduğu yerde ticaret davalarına bakan asliye hukuk mahkemesinin denetim ve gözetimine tâbidir⁹⁷. Yapı halindeki gemilere özel sicilin tutulmasında gemi sicilinde olduğu gibi Asliye Hukuk Mahkemesi'nin görevi, sicil memurluğunca ittihaz olunan karar ve yapılan muamelelere karşı 8 gün içerisinde yapılacak şikâyet ve itirazları tetkik ederek karara bağlamaktır (GSN m. 8–9, TTK m. 864'ün atfıyla m. 36)⁹⁸.

Sicilin tutulması gibi kalem işleri özel memurlar tarafından yapılmaktadır (GSN m. 9). Memurların idari amiri ise liman revidir (GSN m. 9).

Alman hukukunda, SchRegO'nun 1. paragrafına göre, yapı halindeki gemilere özel sicil *sulh hukuk (Amtsgericht) mahkemeleri* nezdinde tutulur (§ 65/I atfıyla). Alman hukukunda sicil dairesi yerine “*sicil mahkemesi*” (Registergerichts – SchRegO § 75/1) kavramı tercih olunmuştur. Türk hukukunda sicil dairesi işlemlerine ilişkin, dairenin bağlı olduğu Asliye Hukuk (Ticaret) Mahkemesine itiraz imkânı mevcuttur. Alman hukukunda sicile ilişkin karar veren bizzat Mahkeme makamı (Amtsgericht) olduğundan, sicil mahkemesinin kararlarına karşı, kararı veren mahkemeye (SchRegO § 77/1) veya itiraz makamı olan Asliye Mahkemesi (Landgericht – SchRegO § 76-77) ne itiraz olunabilir.

V. SİCİL EVRAKI

Yapı halindeki gemilere özel sicile ilişkin evrak,

“Gemi Sicili Nizamnamesinin 15 ilâ 59 uncu maddeleri hükümleri inşa halindeki gemilere özel siciller hakkında da kıyas yolu ile tatbik olunur. Şu kadarki gemi isimlerine göre, alfabetik fihrist tutulmaz”

⁹⁷ Ayrıca bkz. TTK m. 839.

⁹⁸ Yg. 11 HD.'nin 10.03.1997 tarihli kararında, Gemi Sicil Memurluğu'nun satışın tescili talebinin reddine dair verdiği kararın kaldırılarak geminin davacı adına tescili istemi TTK'nın 36/I. maddesi kapsamına giren ve mahkemece çözümlenmesi gereken bir itiraz niteliği taşıdığından, bu itirazın anılan madde uyarınca incelenerek sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken... davanın reddi doğru olmamış ve kararın bu nedenle davacı yararına bozulması gerekmiştir (E. 1132 / K. 1488). Bkz. **Moroğlu, E. – Kendigelen, A.**: Notlu ve İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat, B. 8, İstanbul 2004, s.752, 774 vd.

hükmünü içeren Nizamnamenin 77. maddesinin yollamasıyla belirlenmiştir. Nizamnamenin 15, 44 ve 80 ilâ 85. maddelerine göre, yapı halindeki gemiler için de *sicil, sicil defterleri ve sicil dosyaları* tutulmaktadır.

Sicil evrakı açısından önemli olan, Gemi Sicili Nizamnamesinin 44 vd. maddelerinde belirtilen genel ilkelere göre tanzim edilen “*sicil*” dir. Yapı sicili, Gemi Sicili Nizamnamesinin 80. maddesine göre, Nizamnamenin 4 numaralı ekinde yer alan örnek esas alınarak düzenlenir⁹⁹. Sicilin nasıl tutulacağını hakkında ise, Nizamnamenin 44. maddesi hükmü geçerlidir. Maddeye göre sicil, her biri aynı miktar sayfadan ibaret ciltler halinde tutulur. Sicil defterleri, numaralandırılır. Her yeni açılacak cilt, bir diğerinin devamıdır. Her cildin sayfalarına birden başlamak üzere numara konulur. Ayrıca her cildin başında da bir fihrist bulunur. Ama her cilt kullanılmaya başlanmadan önce sicil dairesinin bağlı bulunduğu asliye mahkemesince defter ve sayfa sayıları gösterilmek suretiyle tasdik olunur¹⁰⁰.

Gemi Sicili Nizamnamesinin 15. maddesi gereğince (GSN m. 77 atfıyla) her yapıya sicilde bir sicil defteri (*Registerblatt*) açılır¹⁰¹. Her defter ise, bir başlık ile 3 kısımdan oluşur. Bu başlığı oluşturan ilk sayfada ve diğer sayfalarda hangi hususların yer aldığını Gemi Sicili Nizamnamesinin 80 vd. maddeleri düzenlenmiştir. 80. maddeye göre sicil defteri, Nizamnamenin 4 numaralı ekinde yer alan örnek esas alınarak tanzim edilir. Anılan örnekte de görüleceği üzere, defterin birinci sayfasını teşkil eden başlık kısmına *sicil dairesinin adı ve defter numarası* ile *Nizamnamenin 55, 56 ve 58. maddelerine göre verilmesi lâzım gelen meşruhat* yazılır (GSN m. 81). Defterin ikinci sayfasının ilk yarısına ise *yapıya ilişkin aşağıdaki kayıtlar* yazılır (GSN m. 82):

“Sütun 1: Yapının nevi ile adı, numarası veya ayırt edilebilmesine yarayan herhangi bir işareti değişimleri halinde yenileri

Sütun 2: İnşa yeri ve geminin inşa olunduğu tersane; değişimleri halinde yenileri

---

⁹⁹ Bkz. EK-1.

¹⁰⁰ Alman Hukuku için bkz. Verordnung zur Durchführung der Schifffregisterordnung § 1 ilâ 6 (§ 46 atfıyla).

¹⁰¹ SchRegO § 7.

Sütun 3: Türk Ticaret Kanununun 860. maddesinin III. fıkrasında zikrolunan vesikanın neden ibaret olduğu

Sütun 4: Yapının tescil tarihi ve 1 ve 2. sütunlardaki vakıalara ait değişiklikler

Sütun 5: Yapı kaydının terkinin ve terkin sebebi”

Defterin ikinci sayfasının diğer kısmına ise, Nizamnamenin 83. maddesi gereğince *maliklere ilişkin kayıtlar* yazılır. Sayfasının bu kısmı, üç sütundan oluşmaktadır. İlk sütuna, ikinci sütuna yazılacak kayıtların sıra numaraları; ikinci sütuna, yapının malik veya müşterek malikleri; yapı ortaklığı, varsa bütün yapı ortakları ve varsa gemi müdürü; birden çok malik bulunması halinde hak sahiplerinden her birinin hissesi veya aralarındaki hukuki münasebet yazılır. Üçüncü sütunda, yapının ilk defa tescilinde tersane sahibinin malik sıfatına veya Türk Ticaret Kanununun 860. maddesinin II. fıkrasında yazılı vesikanın neden ibaret bulunduğu; mülkiyetin el değiştirmesi halinde tescilin mesnedine; mülkiyet hakkından feragate; mülkiyet hakkına dair şerhlere ve itirazlara ve malikin tasarruf salâhiyetinin takyitlerine; isme, ticaret unvanına ve ikinci sütuna tescil olunan sair hususlarda vuku bulacak değişikliklere yer verilir.

Defterin üçüncü sayfasına, *gemi ipoteklerine ilişkin kayıtlar* (Sütun 1: İki ve üçüncü sütunlar yazılacak kayıtların sıra numarası; Sütun 2: Gemi ipoteği ile temin olunan alacağın (ana paranın) rakamla miktarı; Sütun 3: Tescil olunan hakkın muhtevası ve hususu ile ipoteğin derecesi ve temin olunan alacağın yazı ile miktarı; Sütun 4: Tadile uğrayan kaydın sıra numarası; Sütun 5: Müseccel haklarda vuku bulan değişiklikler; hak sahibinin tasarruf salâhiyetinin takyitleri (Takyitlerin hak ile birlikte tescil edilmesi halinde dahi); Sütun 6: Terkinden müessir olan hakkın kayıt sıra numarası; Sütun 7: 1 ilâ 3 üncü sütuna tescil edilmiş olan gemi ipoteklerinin terkinin ve terkine uğrayan alacağın yazı ile miktarı) yazılır (GSN m. 84). Yukarıda bahsedildiği şekilde tutulan bir sicil defteri, ancak yapının gemi siciline tescil olduğunun sicil memurluğuna ihbarı halinde Nizamnamenin 78. maddesi gereğince kapatılır.

Alman hukukunda, Gemi Sicili Talimatnamesi (*Verordnung zur Durchführung der Schiffsregisterordnung – SchRGDV*¹⁰²) yapı sicilinin muhtevasını ayrıntılı olarak düzenlemiştir¹⁰³. Özel sicil, başlık ve 3 kısım olmak üzere toplam 4 sayfadan oluşmaktadır¹⁰⁴ (SchRGDV § 3 – § 46 atfıyla). Talimatnamenin yedinci kısmı (§ 46 vd.) özel sicile ayrılmıştır. Düzenlemeye göre yapı halindeki gemilere özel sicilin ilk sayfasında Türk hukuku ile paralel olarak sicil mahkemesine ilişkin bilgiler, sicil ve defterlere ilişkin numaralar (band nummer – blatt nummer) yer alır (SchRGDV § 50). Sicil defterinin ikinci sayfası ise “*İlk Kısım: Yapı Halindeki Gemi (Erste Abteilung: Schiffsbauwerk)*” başlığını taşımaktadır. Bu başlık altında ise 5 sütun yer almaktadır¹⁰⁵. Defterin üçüncü sayfasında ise “*ikinci kısım - malikler (Zweite Abteilung-Eigentümer)*” yer almaktadır. Bu kısımda ise üç sütun yer almaktadır¹⁰⁶. Defterin son sayfasında ise “*üçüncü kısım – gemi ipotekleri*” (*Dritte Abteilung – Schiffshypotheken*) bulunmaktadır. Bu kısım ise kendi içerisinde yedi sütundan meydana gelmektedir¹⁰⁷.

Yapı halindeki gemilere özel sicile ait evrakın bir diğeri “*sicil dosyası*” dır. Gemi Sicili Nizamnamesinin 47. maddesi gereğince her sicil defteri için aynı numara altında bir sicil dosyası tutulur. Dosyaya, Nizamnamenin 90. maddesi gereğince sicil memurluğu tarafından muhafazası icap eden vesika ve suretler konulur (GSN m. 47/2). Sicil defteri kapatılınca sicil memuru dosyayı geminin tescil edildiği sicil dairesine gönderir (GSN m. 79).

Gemi sicilinde, her bir sicil dairesince, biri maliklerin ve diğeri gemilerin isimlerine göre alfabetik iki fihrist tutulur. Malikler fihristine, malik veya müşterek

---

¹⁰² 24.11. 1980, BGBl I 1980, 2169.

¹⁰³ Aynı hususa ilişkin 23.12.1940 tarihli Alman Gemi Sicili Nizamnamesi için bkz. **Belbez**, H.: “Gemi Sicili ve Yapıdaki Gemilere Özel Sicillerin Tesisi ve Tutulması”, Adliye Ceridesi, 1941, S. 11, s. 1029 vd.

¹⁰⁴ Bkz. EK-2.

¹⁰⁵ İlk sütunun (a) bendinde yapının ismi, yapıya ait numara veya diğeri işaretler yer alır. (b) bendinde ise yapının cinsi bulunur. İkinci sütuna ise yapının inşa yeri ve tersaneye ilişkin bilgiler yazılır. Üçüncü sütuna, gemi ipoteğinin tescilinin caiz olduğuna dair vesikalar; dördüncü sütuna tescil tarihi ve değişiklik yapılmış ise tarihi; beşinci ve son sütuna ise yapının terkin tarihi yazılır (SchRGDV § 51).

¹⁰⁶ İlk sütunda numaralar, ikinci sütunda malikler, üçüncü sütunda ise mülkiyetin ispatı, tescil sebebi ve değişiklikler kısımları mevcuttur (SchRGDV § 52).

¹⁰⁷ İlk sütunda numaralar, ikinci sütunda meblağ, üçüncü sütunda tescilin içeriği hususları bulunmaktadır. Dördüncü ve beşinci sütunlar ise tadile, son iki sütun da terkine ayrılmıştır (SchRGDV § 53).

maliklerin ad ve soyadları, gemi veya gemilerin cilt ve defter numaraları; gemilerin fihristine ise, geminin adı ile müseccel bulunduğu cilt ve defter numarası geçirilir (GSN m. 49). Yapı halindeki gemilere özel sicil için ise, henüz yapı, gemi niteliğinde olmadığından bahisle gemilerin isimlerine göre sicil tutulamaz. Bu durum zaten Gemi Sicili Nizamnamesinin 77. maddesi ile düzenlenmiş ve malikler fihristi yeterli görülmüştür. Bu fihriste, malik veya müşterek maliklerin ad ve soyadlarından başka (hükmî şahıslarda ticaret unvanı), yapı ortaklığında müşterek maliklerin ve atanmış ise gemi müdürünün ad ve soyadı ile gemi veya gemilerin cilt ve defter numaraları yazılır (GSN m. 49).

VI. TESCİL OLUNABİLECEK HUSUSLAR

Türk Ticaret Kanununun 858. maddesinde yapı halindeki bir geminin, ancak yapı üzerinde bir gemi ipoteğinin tesisi veya yapının ihtiyati veya icrai haczinin mevzuu bahis olması halinde özel sicile tescil olunabileceği hükmü bulunmaktadır¹⁰⁸. Madde metninden anlaşıldığı üzere bu iki hususun dışındaki hallerde tescil imkânsızdır. Çünkü yapı sicili özel bir sicil olup, tescil ancak yapının rehni veya haczi durumunda mümkündür.

Alman hukukunda da paralel bir düzeleme mevcuttur. SchRegO'nun 66. paragrafına göre, özel sicile tescil ancak yapı halindeki gemi üzerinde bir ipoteğin söz konusu olduğu durumda mümkündür¹⁰⁹.

A) YAPI İPOTEĞİ

Bir taşınır olan yapı halindeki geminin teslimsiz rehnini mümkün kılmak için yapı sicili ve yapı ipoteği müesseseleri getirilmiştir. Bu sayede yapı, sicile tescil edilerek üzerinde bir ipotek tesis edilebilmektedir. Alacaklı taraf böyle bir tescil ile gerektiğinde yapı halindeki gemiyi cebri icra yoluyla sattırarak alacağına kavuşabilmektedir. Yapı üzerinde bir gemi ipoteğinin alacaklısı, alelade bir üçüncü şahıs olabileceği gibi, tersane sahibi de olabilir. Türk Ticaret Kanunu, 877. maddesi ile tersane sahibine yapının inşai ve tamirinden doğan alacakları için, o yapı üzerinde bir ipoteğinin tescilini talep hakkı tanımıştır.

---

¹⁰⁸ SchRegO § 66.

¹⁰⁹ Wolff, s. 34.

B) YAPININ HACZİ

Gemi ipoteğinden başka yapının ihtiyati veya icrai haczinin söz konusu olması halinde de yapı, özel sicile tescil olunabilir (TTK m. 858). İcra ve İflas Kanununun 257. maddesi ile alacaklıya, alacağın rehinle temin edilmemiş¹¹⁰ ve vadesi gelmiş bir para borcu olması şartıyla, borçlunun yedinde veya üçüncü şahısta olan taşınır ve taşınmaz mallarını ve alacaklarıyla diğer haklarını ihtiyaten haczettirebilme imkânı tanınmıştır. Anılan ihtiyati haciz, daha sonra icrai hacze çevrilir. Buna göre de İcra ve İflas Kanununun 85. maddesi uyarınca borçlunun kendi yedinde veya üçüncü şahısta olan taşınır mallarıyla taşınmazlarından ve alacak ve haklarından alacaklının ana, faiz ve masraflar da dahil olmak üzere bütün alacaklarına yetecek miktarı haczolunur.

Borçlunun maliki olduğu yapı halindeki bir gemi üzerinde de haczin uygulanabileceği aşikârdır¹¹¹. Ancak önemli olan husus İcra ve İflas Kanunu açısından yapı halindeki geminin taşınır veya taşınmazlara ilişkin hükümlerden hangisine tâbi kılınacağıdır. İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesine göre, taşınmaz şey kavramına, sadece bir gemi siciline kayıtlı gemiler dahildir. Maddenin lafzı, yapı halindeki gemilerin taşınmaz sayılmasına engeldir. Ancak gemilere göre hareket imkânı bulunmayan yapı halindeki gemilerin de taşınmaz kabul edilmesi daha uygundur¹¹².

İcra Hukuku açısından bir haciz işleminin asıl amacı, borçlunun mal üzerinde tasarruf hakkını kısıtlamaktır. İcra ve İflâs Kanununun 86. maddesine göre:

“Borçlu, alacaklının muvafakati ve icra memurunun müsaadesi alınmaksızın mahcuz taşınır mallarda tasarruf edemez. Hacz edilmiş olan taşınır mal üzerinde

---

¹¹⁰ “İhtiyati haciz talep eden alacaklının alacağının rehinle teminat altına alınmamış olması gerekmektedir. Türk Hukuk doktrini çoğunlukla İcra ve İflas Kanununun 257. maddesinde düzenlenen bu hususun, alacağı gemi ipoteği ile teminat altına alınan alacaklı için de uygulanması gereken bir hüküm olduğunu belirterek, bu tür alacaklar için ihtiyati haciz talebinde bulunulamayacağını kabul etmektedir”, bkz. **Seven**, V.: “Alacağı Gemi İpoteği İle Teminat Altına Alınmış Olan Alacaklının İhtiyati Haciz Talep Edememesi Sorunu”, İzmir Barosu Dergisi, 2005, C. 7, S. 1, s. 213 vd.

“Gemi alacaklıları da, gemi ve navlun üzerinde sahip oldukları rehin hakkına rağmen, ihtiyati haciz isteyebilirler”, bkz. **Kuru**, B.: *İcra ve İflâs Hukuku El Kitabı*, B. 2, İstanbul 2006, s. 883.

¹¹¹ Yapı halindeki gemilerin ihtiyati haczi için bkz. **Çetingil**, İhtiyati Haciz, s. 39 vd. Ayrıca Alman Hukukundaki durum için bkz. **Krohn**, s. 199.

¹¹² Ayrıntılı bilgi için bkz. Aşağıda “Yapı İpoteğinin Paraya Çevrilmesi”.

üçüncü şahsın zilyetlik hükümlerine dayanarak iyi niyetle iktisabettiği haklar saklıdır. İyi niyet kaidelerine aykırı olarak mahcuz taşınır mal üzerinde üçüncü şahsın iktisabettiği, haklar, alacaklının hacizle o mala taalluk eden haklarını ihlal ettiği nisbette batıldır”.

Yapının haczi söz konusu olduğunda ise, alacaklı yapının özel sicile tescilini talep ederek kendini daha güvenceli bir konuma sokar ve yapı sicilinin alenîyetinden yararlanır. Dolayısıyla yeni yapı maliki haczi bilmediğini ileri süremez. Sonuç olarak yapının haczi için özel sicile tescil, zorunlu olmayıp, sadece alacaklıyı daha güvenceli bir hale getiren bir imkân yaratmaktadır¹¹³. Yapının tescil edilmediği durumlarda Türk Medeni Kanununun ve İcra ve İflâs Kanununun taşınırlara ilişkin hükümleri uygulanır¹¹⁴.

VII. SİCİL İŞLEMLERİ

Yapı halindeki gemilere özel sicil açısından da sicil işlemleri tescil, tadil ve terkinden ibarettir.

A) TESCİL

Sicil hukukunda, sicil kaydına iki tür bilgi işlenebilir. Bunlardan ilkinin maddi vakıalar, diğerini ise hukukî münasebetler oluşturur. Bu açıdan, tapu sicilinde taşınmazla ait parsel numaraları, taşınmazın cinsine dair kayıtlar maddi vakıalara; taşınmaz üzerindeki ipotek kaydı da hukukî münasebete örnek teşkil eder.

Yapı halindeki gemilere özel sicil evrakı incelendiğinde, yapıya ait kayıtlara (ad ve işaret) sicil defterinin ikinci sayfasının ilk yarısının ayrıldığı görülmektedir¹¹⁵. Ayrıca Türk Ticaret Kanunu yapı ipotegini, özel sicile tescil ile mümkün kılarak hukukî münasebetlerin de yapı siciline tesciline cevaz vermiştir. Bu itibarla, yapı siciline tescil edilecek hususlar, gemi sicilinde olduğu gibi maddi vakıalar ve hukuki münasebetlerdir¹¹⁶.

¹¹³ Çetingil, İhtiyati Haciz, s. 41.

¹¹⁴ Alman hukukunda da aynı durum geçerlidir. Bu hususta bkz. Krohn, s. 193 vd.

¹¹⁵ GSN m. 82.

¹¹⁶ Kalpsüz, Deniz Ticareti Hukuku, s. 256.

Yapı sicili açısından maddi vakıalar, yapının ayırt edilmesine yarayan adı, numarası gibi bilgiler; inşa yeri, tersanesi, maliki, tescil sebebi ve tarihine ilişkin kayıtlar olarak saptanabilir. Hukukî münasebetler açısından ise, yapının mülkiyetinde çeşitli sebeplerle meydana gelen değişiklikler, yapı üzerine konan ipotek ve haciz kayıtları ile yapı üzerindeki mülkiyet hakkı kısıtlamaları gösterilebilir.

1. Tescil Edilebilme Şartları

Türk Ticaret Kanununda yapı halindeki gemi, *tersanede inşa edilmekte olan gemi* olarak tanımlanmıştır. Ancak bu genel tanımın aksine Türk Ticaret Kanunu, yapı ipoteği veya yapının haczi sebepleriyle özel sicile tescil imkânını sadece belirli özellikleri taşıyan teknelere tanımıştır. Bu hususu düzenleyen Türk Ticaret Kanununun 941. maddesine göre¹¹⁷:

“Gemi ipoteği, tersanede inşa edilmekte olan gemi (Yapı) üzerinde de tesis olunabilir. Omurgası vaz’olunarak gemi kızaktan indirilinceye kadar görülebilecek bir yerin ad veya numara konmak suretiyle yapının açık ve daimi bir şekilde tefrik ve temyizi mümkün kılındığı andan itibaren ipotek tesisi caizdir. On sekiz gros tonilâton ufak yapılar üzerinde ipotek tesis olunamaz”.

O halde, yapı ipoteği (akdî veya kanunî rehin) söz konusu olduğunda yapı halindeki gemilere özel sicile tescili caiz yapıların sahip olması gereken özellikler şu şekilde belirlenebilir:

Tescili caiz bir yapı için aranan ilk şart, *tersanede inşa edilmekte olan bir geminin mevcut olmasıdır*. Maddede yer alan tersane kelimesinden geminin inşa olduğu yer anlaşılmalıdır. Yoksa fiziki özellikleri açısından tersane olarak nitelendirilmeyen bir yerde de inşaa süren gemiler madde metnine dahildir¹¹⁸.

Türk Ticaret Kanununun aradığı diğer bir şart *geminin omurgasının ortaya konulmuş olmasıdır*. Geminin omurgası, geminin başı ile kıç arasında esas teşkil eden, geminin boy eksenini doğrultusunda geçen ana yapı öğesidir. Bir insanın sırtüstü yatar konumda iken omurgasının durumu ile bir gemi omurgası aynı vaziyettedir. Omurganın konmasından itibaren gemi ona bağlı olarak inşa edilir. Dolayısıyla bir

---

¹¹⁷ SchRG § 76.

¹¹⁸ Kalpsüz, Deniz Ticareti Hukuku, s. 255.

omurganın görülmesi, geminin, tamamlanmasından sonra nasıl bir hal alacağı, ortalama ne büyüklükte olacağı hakkında fikir verir.

Türk Ticaret Kanunu gerek omurganın geminin en temel parçası olması, gerek bu yolla diğer gemilerle karışmasının engellenmesi açısından omurganın ortaya konulmasını şart koştur. Dolayısıyla omurgası henüz bitirilmemiş bir yapının tescili talebinin sicil memurunca reddi gerekir.

Türk Ticaret Kanunu, yapı halindeki sicile tescil için *yapının diğer yapı veya teknelerden açıkça ve sürekli olarak ayırt edilebilmesi* koşulunu aramıştır. Kanun bu ayırt edilme işleminin ad veya numara konmak suretiyle yapılabileceğini belirtmiştir. Ancak bunun sadece bir örnekleme olduğunun kabulü doğru olur. Çünkü Türk Ticaret Kanununun 860. maddesine göre¹¹⁹ yapının tescili talebi ile inşa halinde bulunan geminin nevi ile adı veya numarası yahut ayırt edilebilmesine yarayan herhangi bir işareti bildirilir. Aynı doğrultuda Gemi Sicili Nizamnamesinin 82. maddesinin II. fıkrasında,

“sicil defterinin ikinci sahifesinin yarısını teşkil eden "birinci kısım"a yapıya müteallik kayıtlardan yapının nevi ile adı, numarası veya ayırt edilebilmesine yarayan herhangi bir işareti değişimleri halinde yenileri de yazılır”

hükmü yer almaktadır. Sonuç olarak gerek Türk Ticaret Kanununun 860. maddesi, gerekse yukarıda yer alan Nizamname hükmüne paralel olarak, yapının diğerlerinden rahatça ayırt edilebilmesine yarayan herhangi bir işaret veya şekil (*sonstige Merkmale des Schiffbauwerks* – SchRegO § 12) de yeterli sayılmalıdır. Bunun yanında yukarıda incelendiği üzere gerek omurganın ortaya konulmuş olması, gerekse yapının diğerlerinden ayırt edilebilmesi şartı, hem yapı ipoteği, hem de yapının haczi ihtimallerinde bir yapıda bulunması gereken özelliklerdendir. Aksi takdirde hangi yapı üzerinde haczin bulunduğu tespit olunamayacaktır.

Gemilerin tonajı çoğu ülkede İngiliz Moorsom sistemine göre “*tonilâto*” olarak adlandırılan ve gemilerin iç hacimleri anlamına gelen birimle ölçülür. Gros tonilâto ise (gayri safî tonilâto - *Bruttoreaumgehalt*), geminin bütün kapalı yerlerinin

---

¹¹⁹ SchRegO §69.

muayyen ölçme kurallarına göre ölçülmesi suretiyle saptanan tonilâtosudur¹²⁰. Türk hukukunda gros tonilâto, Ticaret Gemilerinin Tonilâtolarını Ölçme Tüzüğü'nün¹²¹ 15. maddesinde;

“tonilâto güvertesi altındaki hacmin, tonilâto güvertesi üzerindeki güverteler arasındaki hacmin, üst güvertede bulunan ve yük yahut malzeme koymaya, yolcu yahut mürettebatın yatmasına veya oturmasına elverişli sabit kapalı mahallerin hacimlerinin ve ambar eşikleri fazlalığının toplamı”

olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla yapı halindeki gemiler için mevcut yapının fiziksel ölçümü değil, planlanan inşanın tamamlanmasından sonra ortaya çıkacak olan geminin tonilâtosunun tespiti söz konusudur. Bu da yapının mevcut durumu, taslaklar veya gemi inşa mühendislerince çizilen planlara göre gemi ölçüm uzmanlarınca saptanmaktadır. Türk Ticaret Kanununun 941. maddesi, *onsekiz gros tonilâtodan ufak yapılar* üzerinde ipotek tesisine cevaz vermemektedir.

Alman hukukunda, SchRG'nin 76. paragrafında bu husus ile ilgili olarak deniz gemisi ve içsu gemisi ayırımına gidilmiştir. Maddenin II. fıkrasında yapının, bir deniz gemisi olarak tamamlanmasından sonra 50 m³ hacme (=18 gros tonilâto) sahip olması durumunda özel sicile tescil olunabileceği hükmü bulunmaktadır¹²². İçsu gemileri açısından ise, yapının içsu gemisi olarak tamamlanmasından sonra içsu gemileri siciline tescili mümkün değil ise, yapı siciline de tescil olunamaz¹²³.

Türk hukukunda yer alan onsekiz gros tonilâto sınırı Türk ticaret gemilerinin milli gemi siciline tescil zorunluluğunu düzenleyen Türk Ticaret Kanununun 844. maddesi ile örtüşmektedir. Maddeye göre, onsekiz gros tonilâto ve daha büyük her Türk ticaret gemisinin maliki, tescil talebinde bulunmaya mecburdur. Tescil talebi ile birlikte geminin inşa halindeki gemilere özel sicilde kayıtlı bulunup bulunmadığına dair inşaat yeri sicil memurluğundan alınacak bir vesikanın da sicil memurluğuna verilmesi gerekmektedir (TTK m. 846). İşte bu belgeden eğer yapı siciline bir ipotek kaydının olduğu anlaşılırsa, bu kayıt re'sen gemi siciline aktarılır. Geminin

¹²⁰ **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 149.

¹²¹ 08.04.1966 tarih ve 12269 sayılı RG.

¹²² **Wolff**, s. 19; **Wüstendörfer**, s. 103.

¹²³ **Abraham**, s. 139; **Wolff**, s. 19. Norveç Hukukuna göre ise, yapının özel sicile kaydolabilmesi için inşa tamamlandığında 10 metre boyunu geçecek olması şartı aranmaktadır. Bkz. **Falkanger – Bull – Brautaset**, s. 72.

onsekiz gros tonilâtodan büyük, fakat ticaret gemisi sayılmaması ihtimalinde ise, gemi siciline tescil zorunlu olmadığından, ipotek alacaklısı hakkını yapı sicili üzerinden takip etmek zorunda kalır.

Alman hukukunda ise böyle bir durumla karşılaşılmaz. Çünkü gemilerin tescil zorunluluğu SchRegO'nun 10. paragrafında geminin baş bölgesi ile kış bölgesi arasındaki gövde uzunluğunun onbeş metreden uzun olduğu gemilerinin maliklerine yüklenmiştir¹²⁴.

Yapı ipoteğinde onsekiz gros tonilâto sınırı mutlaka aranır. Buna karşılık, yapının haczi durumunda söz konusu şartın aranıp aranmayacağı tartışmalıdır. Doktrinde *Kalpsüz*, yapının ihtiyatî veya icraî haczinin talep edilmesi sebebiyle yapılacak tescilde yapının belli bir büyüklükte olmasını şart koşan herhangi bir hükmün bulunmadığı şeklinde görüş bildirmiştir¹²⁵. *Çetingil*, *Schaps-Abraham ve Wüstendörfer*, alacaklının icra memurunun yazısı ile yapı sicil memurluğuna müracaat ederek, inşa halindeki bir geminin tescilini ve sicile haciz şerhinin konmasını istemesi durumunda yapının gemi ipoteğindeki gibi tonilâto sınırına tâbi olacağı görüşündedir¹²⁶. *Okay* ise, anılan durumdan yapının özel sicile tescili için, sadece diğerlerinden tefrik ve temyiz edilebilecek bir duruma gelmesinin lüzumlu olduğu sonucunu çıkarmaktadır¹²⁷.

Alman hukukunda, SchRegO'nun 69. paragrafının III. Fıkrası, Türk Ticaret Kanununun 860. maddesinin III. fıkrası ile aynıdır. Anılan madde de yapı halindeki gemiler için SchRG'nin 76. paragrafının II. fıkrasındaki şartların tevsiki için belge aramaktadır. Ancak gerek mehz Alman mevzuatında, gerekse Türk hukukunda, *Kalpsüz*'ün belirttiği üzere¹²⁸ herhangi bir açık düzenleme bulunmamaktadır. Örneğin omurganın ortaya konulmuş olması, yapının görülebilecek bir yerine ad veya numara konmak suretiyle yapının açık ve daimi bir şekilde tefrik ve temyizinin mümkün kılınması, hem yapı ipoteği, hem de yapının haczi açısından bulunması

¹²⁴ **Puttfarken**, H. J. : *Seehandelsrecht*, Heideberg 1997, s. 290 vd.

¹²⁵ **Kalpsüz**, *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 254 vd.

¹²⁶ **Çetingil**, s. 40; **Wüstendörfer**, *Seehandelsrecht*, s. 69; **Schaps – Abraham**, s. 85; **Abraham**, s. 64.

¹²⁷ **Okay**, *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 153.

¹²⁸ **Kalpsüz**, *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 254.

gereken şartlardandır¹²⁹. Aksi durumundan hangi yapı üzerinde ipotek veya haciz konulduğu tespit edilemez. Buna karşılık, hakkında herhangi bir düzenleme bulunmadığından Türk Ticaret Kanununun 941. maddesinde yer alan onsekiz gros tonilâto şartı, yapının haczi açısından aranmamalıdır.

Bir diğer husus, tescil talebi esnasında yapının yukarıda bahsedilen şartları taşıyıp taşımadığının nasıl tespit olunacağıdır. Türk Ticaret Kanununun 860. maddesinin son fıkrasına göre, 941. maddenin II. fıkrasındaki şartların mevcut olduğu, yetkili gemi mesaha (ölçüm) makamının vereceği bir belge ile ispat olunur¹³⁰. Buna uygun olarak Türkiye’de Denizcilik Müsteşarlığı, bir yapının özel sicile tescili için, Bölge Müdürlüğü Gemi Sörvey Kurulu Başkanlığınca yapının Türk Ticaret Kanununun 941. maddesine uygun olduğuna dair rapor istemektedir¹³¹.

Türk Ticaret Kanununun 822. maddesinin,

“inşa halinde gemiler üzerindeki haklara müteallik hükümler, yabancı bir devlet veya onun tebaası hesabına Türkiye’de inşa olunan gemilere dahi tatbik olunur”

hükmü gereği gemiyi inşa ettiren kimsenin uyuğu, yapı sicili ve dolayısıyla yapı ipoteği açısından önem arz etmemektedir.

Türk Ticaret Kanununun 941. vd. maddelerinde sadece “*gemi*”den bahsedilmiş, “*ticaret gemisi*” kavramı kullanılmamıştır. Zaten Kanunun 822. maddesinin II. fıkrasının 1. bendinde de Türk Ticaret Kanununun dördüncü kitabının birinci faslı (Gemi: m. 816 ilâ 945) hükümlerinin yatlar, denizci yetiştirme gemileri gibi münhasıran gezinti, spor, eğitim, öğretim ve ilim gayelerine tahsis edilmiş gemiler hakkında da uygulanacağı düzenlenmiştir. Eğer yapıyı inşa ettiren Türk vatandaşı değilse, zaten geminin türü önem arz etmeksizin, Türkiye’de inşa edilmiş olması şartıyla, yapı ipoteğine dair hükümlerin uygulanması mümkündür.

¹²⁹ Kalpsüz, Deniz Ticareti Hukuku, s. 254 vd; Çetingil, İhtiyatı Haciz, sh 40 vd; Okay, Deniz Ticareti Hukuku, s. 153.

¹³⁰ Bkz. Yg. 11 HD. 08.10.2001, E. 2001-8496 / K. 2001-7554 (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bankası).

¹³¹ http://www.denizcilik.gov.tr/tr/fbilgi/sicil_islem.asp#1 (Erişim Tarihi: 24.12.2006).

2. Tescil Talebi

Yapı halindeki gemilere özel sicilde re'sen tescil söz konusu değildir. Tescil ancak ilgililerin talebi ile olmaktadır. Türk Ticaret Kanununun 859. maddesinde bu doğrultuda yapının, geminin inşa olduğu tersane sahibinin vereceği dilekçe üzerine özel siciline tescil edilebileceği hükmü bulunmaktadır.

Tescil talebinin muhtevası, Türk Ticaret Kanununun 860. maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre, tescil talebinde bulunan kişi, sicil memurluğuna vereceği dilekçeye (TTK m. 859/I) yapının nev'i ile adı veya numarası yahut ayırt edilebilmesine yarayan herhangi bir işareti (TTK m. 860/I-1); yapının inşa yeri veya inşa olunan tersane (TTK m. 860/I-2) ve de yapının maliki hususlarını bir beyanname ile eklemelidir¹³². Keza yapının 941. maddede yer alan niteliklerde olduğunu gösteren rapor da tescil talebi ile birlikte sicil memurluğuna verilmelidir. Türk Ticaret Kanununun 860. maddesinin son fıkrasına göre, geminin maliki olarak tersane sahibinden başka bir kimse gösterildiği takdirde, tersane sahibi tarafından resmi şekilde tanzim ettirilen ve malik olarak gösterilen kimsenin mülkiyeti ne suretle iktisabettiğini bildiren bir beyannamenin de tevdii lazımdır. Ancak açıklanan bu muhteva, gerek yapı ipoteği, gerekse yapının haczi sebebiyle tescili talebinin ortak hükümlerinden kaynaklanmaktadır. Yapı üzerinde bir ipoteğin (akdî veya kanunî) tescili durumunda ise, ipoteğe dair bilgilere de ihtiyaç duyulduğundan Türk Ticaret Kanununun 893. maddesinde yer alan hususlar da (m. 942 atfıyla) tescil talebine eklenmelidir¹³³.

Yapı halindeki gemilere özel sicilde, gemi sicilindeki durumun aksine *tescili talep süresi yoktur*. Buna bağlı olarak da tescili talep etmenin müeyyidesi düzenlenmemiştir. Türk Ticaret Kanununun 862. maddesinin son fıkrasına göre geminin inşasının tamamlandığı bildirildikten veya 846. maddenin III. fıkrasındaki vesika verildikten sonra, artık inşa halindeki gemilere özel sicile bir gemi ipoteği tescil olunamaz¹³⁴. Yapı üzerinde bir akdî ipoteğinin söz konusu olduğu durumlarda, malik veya tersane sahibi, yapının 941. maddedeki şartları taşımaya başladığı andan

---

¹³² GSN m. 85/I.

¹³³ Bkz. aşağıda "Yapı Halindeki Gemilerin Akdî Rehni".

¹³⁴ SchRegO § 72.

yukarıda anılan 862. maddedeki sınırlamaların söz konusu olduğu ana kadar yapıyı tescil ettirebilir.

Tersane sahibinin yapı üzerindeki kanunî rehin hakkı ihtimalinde ise tescili talep süresi, Türk Medeni Kanununun 895. maddesi gereği (TTK m. 877. atfıyla) *inşaa başladığı andan tamamlanmasını takip eden üç aydır*. Bu süreden sonra tersane sahibinin kanunî rehin tesisini talep hakkı sona erer^{135, 136}.

Tescil talebi, Türk Ticaret Kanununun 858. maddesi gereğince yapının inşaa yerinin tâbi olduğu sicil memurluğuna verilir. Sicil memurluğu gereken şartları taşıması durumunda 860. maddenin (tescil talebinin muhtevası) I. fıkrasında yazılı hususlarla aynı maddenin II. ve III. fıkralarında yazılı vesikaların mahiyeti ve yapının kaydolunduğu günü sicile geçirir ve kaydı imzalar (TTK m. 861)¹³⁷.

3. Tescil Talebinde Bulunabilecek Kişiler

Yapı halindeki gemilere özel sicil, yapı ipoteği ve yapının haczi olmak üzere iki müesseseye hizmet etmektedir. Bunların dışındaki bir sebeple yapının sicile tescili söz konusu değildir. Dolayısıyla yapı siciline tescil talebinde bulunabilecekler hususunu bu ikili ayırım doğrultusunda incelemek yerinde olur. Yapı sicilinin kamu menfaati ile ilgisi bulunmayıp, sadece hukuki münasebetlerin aleniyetine hizmet etmesinden dolayı anılan sicile re'sen tescil de söz konusu değildir¹³⁸.

Yapı ipoteğinin söz konusu olduğu durumlarda yapı, Türk Ticaret Kanununun 859. maddesi gereği geminin inşaa olunduğu tersane sahibinin vereceği dilekçe üzerine özel sicile kaydolunur. Tersane sahibi yapının maliki değilse, kayıt dilekçesini malik de verebilir (TTK m. 859/I)¹³⁹. Yapı ipoteği aslında yapının gerek akdî, gerekse kanunî (tersane sahibinin kanunî rehin hakkı) rehninin ortak sonucudur.

---

¹³⁵ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 24.

¹³⁶ Yapının haczi söz konusu olduğunda ise, haciz kararı aldırılmış olan alacaklının tescil talebi İİK'daki ihtiyatî ve icraî hacze ilişkin sürelerle bağlıdır.

¹³⁷ SchRegO § 70.

¹³⁸ Kalpsüz, Deniz Ticareti Hukuku, s. 257.

¹³⁹ SchRegO § 68/I.

Dolayısıyla yapının akdî rehni durumunda yapı maliki, kanunî rehni durumunda ise tersane sahibi tescil talebinde bulunabilir^{140, 141}.

B) TADİL

Yapı halindeki gemilere özel sicil açısından tadil işlemleri, Türk Ticaret Kanununun 862. maddesinde düzenlenmiştir¹⁴². Maddeye göre, geminin inşa olduğu tersanenin sahibi ve yapının maliki, tescil olunan hususlarda vukua gelecek değişiklikleri ve geminin inşasının tamamlandığını, tescil edilmek üzere, bir kayıt dilekçesiyle sicil memurluğuna gecikmeksizin bildirmeye zorunludur. Gemi sicilinin aksine, yapı siciline geçirilecek değişiklikler maddede genel olarak ifade edilmiş, teker teker sayılmamış¹⁴³ ve geminin inşasının tamamlanması bir terkin değil, tadil sebebi olarak düzenlenmiştir.

Yapı sicili açısından tadil işlemi için bir dilekçe ve ekinde talepte bildirilen hususları ispat eden evrakın sicil memurluğuna verilmesi yeterlidir. Bu dilekçe, tersane sahibi veya yapının maliki tarafından verilebilir. Türk Ticaret Kanununun 862. maddesinde değişikliklerin sicil memurluğuna “*gecikmeksizin*” bildirilmesi hükmü bulunmaktadır. Aynı maddenin atfıyla “*yapmakla mükellef olduğu vazifeleri, kayıt muamelelerini gerektiren hususları öğrendikten sonra onbeş gün içinde yerine getirmeyen kimseler hakkında 35. madde hükmü tatbik olunur*” hükmünü amir Türk Ticaret Kanununun 850. maddesi uygulanır. Binaenaleyh, yapı siciline geçirilecek değişiklikleri, bunları öğrendikleri andan itibaren 15 gün içerisinde sicil memurluğuna bildirmeyen tersane sahibi veya yapı maliki hakkında Türk Ticaret Kanununun 35. maddesi gereği ceza söz konusu olacak ve bunun yanında 35. madde de öngörülen usûl çerçevesinde re’sen tadil gündeme gelecektir¹⁴⁴.

---

¹⁴⁰ TTK m. 877.

¹⁴¹ Yapının haczi durumunda ise yine TTK’nın 859. maddesinin II. fıkrası hükmü gereğince ihtiyati veya icrai haciz kararı almış olan alacaklı dahi icra memurunun tezkeresi üzerine yapının özel sicile tescilini isteyebilir.

¹⁴² SchRegO § 71.

¹⁴³ Kalpsüz, Deniz Ticareti Hukuku, s. 258. Ayrıca bkz. TTK m. 849.

¹⁴⁴ Kalpsüz, Deniz Ticareti Hukuku, s. 259.

C) TERKİN

Yapı sicili açısından terkin, yapının kaydının sicilden silinmesidir. Türk Ticaret Kanununun 863. maddesinde ile hangi durumlarda yapının kaydının terkin edileceği açıkça düzenlenmiştir¹⁴⁵. Maddeye göre yapının sicildeki kaydı, tersane sahibi tarafından, geminin yabancı memlekete teslim edildiğinin bildirilmesi; yapının maliki ile geminin inşa olunduğu tersane sahibinin, kaydın terkinini talep etmeleri; yapının harap olması hallerinde terkin olunur.

Ancak tadil işlemlerinde olduğu gibi tüm bu durumlarda bir talep gerekli değildir. Örneğin yapı maliki veya tersane sahibi herhangi bir sebep göstermeksizin yapının özel sicilden terkinini talep edebilir. Ancak yapının yabancı memlekete teslim edildiğinin bildirilmesi veya yapının harap olması durumlarında ise, tersane sahibi ya da yapı malikinin talebi olmaksızın, yapıya ait kayıt sicilden re'sen terkin olunabilir. Türk Ticaret Kanunu 863. maddesinin II. fıkrası hükmüyle yapının harap olması dışındaki terkin hallerinde ipotekli alacaklının ve sicile kayıtlı bulunan diğer hak sahiplerinin terkine muvafakat etmeleri şartı aranmıştır¹⁴⁶.

Terkin usûl olarak, terkin edilecek kaydın altı kırmızı mürekkeple çizilmek ve terkin şerhi yazılmak suretiyle yapılır (GSN m. 36, 54 – m. 77 atfıyla). Ancak terkin edilen yapılar hakkında Türk Ticaret Sicili Gazetesinde ilân (GSN m. 14) söz konusu değildir.

D) SİCİL İŞLEMLERİNE İLİŞKİN MASRAFLAR

Türk Ticaret Kanununun 942. maddesi uyarınca 875. madde ile 879 ilâ 940. madde hükümleri yapı sicili hakkında da uygulanır. Maddenin atfı dolayısıyla aksi sözleşme ile kararlaştırılmadıkça, yapı üzerinde bir aynî hakkın tesisine yahut devrine müteallik kayıt masrafları, tescil için lüzumlu senet ve vesika masrafları dahil olmak üzere, aynî hakkı iktisap edene; yine kendisi ile mükellef arasındaki hukuki münasebetten aksi anlaşılmadıkça bir kaydın tadili için lüzumlu masraflar da tadil talebinde bulunan kimseye aittir (TTK m. 889).

---

¹⁴⁵ SchRegO § 73.

¹⁴⁶ SchRegO § 73/II.

VIII. SİCİLİN HÜKÜM VE NETİCELERİ

A) SİCİLE TESCİLİN KURUCU VE BİLDİRİCİ ETKİSİ

Sicil hukukunda eşyalarla ilgili hukukî münasebetlere dair ilgili sicillerde yer alan kayıtlar bazı hallerde mevcut bir hakkı veya hukukî durumu bildirici (ihzarî), bazı hallerde ise hakkı kurucu (ihdasî) bir etkiye sahiptir.

Yapı halindeki gemilere özel sicile iki durumda tescil söz konusudur. Yapı halindeki gemi üzerinde ipotek tesisi ihtimalinde, tescil kurucu bir nitelik arz eder. Çünkü ipoteğin ortaya çıkmasının şartlarından biri ileride inceleneceği üzere “*yapı siciline tescil*”dir. Zaten Türk Ticaret Kanununun 942. maddesinde, “*yapı üzerine ipotek tesisi, inşa halindeki gemilere özel olan sicile kayıt suretiyle olur*” hükmü bulunmaktadır.

Yine buna paralel olarak gemi ipoteğinin tadili, devri (TTK m. 876, 895, 921); yapı üzerindeki mülkiyetin terki (TTK m. 874/I) ve devletin sahipsiz bir yapının mülkiyetini ihraz yoluyla iktisabında da (TTK m. 874/II) tescil kurucu bir nitelik arz eder. Bunlara ilaveten tersane sahibinin haiz olduğu kanunî rehin hakkı sebebiyle ipoteğin tesisi durumunda da tescil kurucu niteliktedir¹⁴⁷.

Yapıya ilişkin maddi vakıaların (yapının adı, numarası, işareti, tersane bilgileri) sicile tescili bakımından sicil kayıtları bildiricidir. Yapının üzerinde mülkiyetin devri taşınırlara ilişkin hükümlere tâbidir¹⁴⁸. Alman hukukunun aksine Türk hukukunda yapı özel sicilde kayıtlı dahi olsa, mülkiyet zilyetliğin devri suretiyle geçer¹⁴⁹. Dolayısıyla yapının mülkiyetinin devri sicil dışında vuku bulur; yapılacak sicil kaydı değişiklikleri maddi vakıalarla ilgili bir değişiklik olduğundan bildirici nitelik arz eder.

---

¹⁴⁷ Yapının haczi sebebiyle yapılacak tescilde ise, haciz yetkili makamın kararı ile ortaya çıktığından tescil bildiricidir. Çünkü şerhler aynı hakların konumunda durumunda bir değişme meydana getirmediklerinden teknik anlamda tescil değildir.

¹⁴⁸ Bkz. yukarıda “Yapı Halindeki Gemiler Üzerinde Aynî Haklar”.

¹⁴⁹ **Akıncı**, Gemi Mülkiyeti, s. 337.

B) SİCİLİN ALENİYETİ

Bir sicil açısından aleniyet, sicilin kamuya açıklığını, herkesçe görülebilir oluşunu ifade eder¹⁵⁰. Bu sayede sicile kayıtlı şey ile ilgili maddi ve hukukî durumun bilinmesi sağlanmak suretiyle gerek fertlerin, gerekse devletin menfaati korunmuş olur. Türk Ticaret Kanununun, “*özel sicil hakkında 839 ve 842. maddeler hükmü tatbik olunur*” hükmünü içeren 858. maddesinin (SchRegO § 65) atfıyla Türk Ticaret Kanununun 842. maddesi¹⁵¹ yapı halindeki gemilere özel sicil için de uygulanır. Bu yollama sebebiyle yapı halindeki gemilere özel sicil de *alenî* kılınmıştır.

Bir sicilin alenî oluşu, sicilin incelenebilmesi veyahut sicilden örnek alınabilmesi hususlarını içerir. Bunun yanında sicile geçirilen kayıtların ilgililere bildirilmesi mükellefiyeti de alenîyeti sağlayan unsurlardan biridir. Yapı sicilinin alenî oluşuna bağlanan sonuçlar gemi sicili ile benzeşmektedir. Türk Ticaret Kanununun 858. maddesinin III. fıkrasına göre yapı sicilinin sayfalarını incelemek ve yapı sicilindeki kayıtlarının tasdikli veya tasdiksiz örneklerini almak, bunu talep eden kimsenin *ilgisini ispat etmesine bağlı* tutulmuştur¹⁵². Türk Ticaret Kanununun 842. maddesinde düzenlendiği üzere gemi sicili açısından bir ayrıma gidilmiştir. Maddeye göre ispat şartı aranmaksızın herkes gemi sicilinin sayfalarını inceleyebilir ve sayfaların tasdikli veya tasdiksiz örneğini alabilir (TTK m. 842/I, III). Eğer kişi, bir kaydın itimamı için gemi sicilinde atıf yapılmış olan vesikaları, henüz neticelenmemiş tescil taleplerini ve sicil dosyalarını incelemek veya bunlardan tasdikli veya tasdiksiz örnek almak istiyorsa ilgisini ispat etmek zorundadır (TTK m. 842/II-III). Ayrıca Gemi Sicili Nizamnamesinin 88. maddesi yapı sicili açısından da uygulanabileceğinden kayıt değişikliklerinin üçüncü kişilere bildirilmesi söz konusudur.

---

¹⁵⁰ Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir, s. 134 vd.; Gürsoy – Eren – Cansel, s. 205 vd.

¹⁵¹ SchRegO § 8.

¹⁵² SchRegO § 65/II.

Tapu sicili açısından ise¹⁵³ Medeni Kanunun 1020. maddesine göre, tapu sicili kamuya açıktır ve ilgisini inanılır kılan herkes tapu kütüğündeki ilgili sayfanın ve belgelerin tapu memuru önünde kendisine gösterilmesini veya bunlardan örnekler verilmesini isteyebilir. Ticaret sicili için¹⁵⁴ Türk Ticaret Kanununun 37. maddesinin II. fıkrasına göre herkes ticaret sicilinin müdürecatını ve dairede saklanan bütün senet ve vesikaları tetkik edebileceği gibi bunların tasdikli suretlerini de isteyebilir.

Sonuçta yapı sicili, diğer siciller gibi aleni de olsa, bu aleniyet inceleme için ilgiyi ispat şartı arandığından sınırlıdır¹⁵⁵. Türk hukukundaki anılan durum Alman hukuku açısından da geçerlidir¹⁵⁶.

C) SİCİL KARİNELERİ

Sicil kayıtları, kayıt içeriğine dahil bazı hususların doğruluğuna karine teşkil eder. Bu durum bir yönüyle sicilde tescilli hususların mevcudiyetine ve doğruluğuna (sicilin müspet hükmü), diğer yönüyle ise sicilde yer almayan hususların mevcut olmadığına (sicilin menfî hükmü) karine teşkil etmesiyle sonuçlanır. Tapu sicili açısından gerek maddi vakıalar gerekse hukukî münasebetler bakımından her iki sicil hükmü de geçerlidir. Ancak gemi sicili ve dolayısıyla yapı sicili açısından gemi veya yapı ile ilgili maddi vakıalara ilişkin kayıtlar, bağlı oldukları vakıaların doğruluğuna karine teşkil etmez¹⁵⁷.

Türk Ticaret Kanunu sistem olarak, yapı halindeki gemilere özel sicile ilişkin hükümlerini gemi siciline atıf yapmak suretiyle düzenlenmiş bulunduğundan gemi sicili açısından geçerli olan karineler yapı sicili için de uygulanmaktadır. Söz konusu karineler Türk Ticaret Kanununun 884. maddesinde¹⁵⁸ düzenlenmiştir. Maddeye göre, gemi sicilinde malik olarak kayıtlı bulunan kimse, geminin maliki sayılır.

¹⁵³ Bu hususta bkz. **Velidedeoğlu**, H.V. – **Esmer**, G.: *Gayrimenkul Tasarrufları ve Tapu Sicili Tatbikatı*, İstanbul 1950, s. 114 vd.; **Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir**, s. 134 vd; **Cansel**, E. : *Tapu Siciline İtimat Prensipleri*, Ankara 1964, s. 3 vd; **Akıpek**, J. G. : *Türk Eşya Hukuku (Aynı Haklar)*, Birinci Kitap, *Zilyetlik ve Tapu Sicili*, B. 2, Ankara 1972, s. 335 vd.; **Reisoğlu**, Eşya Hukuku, s. 138 vd.

¹⁵⁴ Bu hususta ayrıntılı bilgi için bkz. **Karayağcı**, Y. : “Türk Hukukunda Ticaret Siciline Tescilin Etkileri”, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1976, C. VIII, S. 2’den Ayrı Bası, s. 5 vd.

¹⁵⁵ **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 260; **Şeker**, Z. : *Elverişli Bayrak ve İkinci Sicil*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992, s. 9; **Okay**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 152.

¹⁵⁶ **Wüstendörfer**, Seehandelsrecht, s. 69; **Abraham**, das Seerecht, s. 53;

¹⁵⁷ **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 239.

¹⁵⁸ SchRG § 15 ve TTK Tasarısı m. 974.

Ayrıca gemi sicilinde lehine bir gemi ipoteği veya ipotek üzerinde bir hak yahut bir intifa hakkı tescil edilmiş olan kimse o hakkın sahibi sayılır. Yukarıdaki hüküm yapı sicili açısından değerlendirildiğinde şu sonuçlar çıkmaktadır:

İlk fıkra hükmünün sadece gemi sicili açısından tatbiki mümkündür. Çünkü yapılar üzerinde mülkiyet zilyetliğin devri ile geçtiğinden sicildeki kayıt sadece bildirici nitelik taşımaktadır¹⁵⁹. Yani yapının zilyedi geminin maliki sayılır. İkinci fıkra hükmü gereği ise yapı sicilinde lehine bir ipotek veyahut ipotek üzerinde bir hak tescil edilmiş olan kimse o hakkın sahibi (yapı ipoteği alacaklısı) addedilir. Türk Ticaret Kanununun 884. maddesinin III. fıkrasına göre de sicilden terkin olunan bir yapı ipoteğinin ise mevcut olmadığı kabul edilir. Sonuç olarak yapı sicilinin muhtevası, sicile tescil olunan ipotek hakkına taalluk ettiği nisbette doğru sayılır¹⁶⁰.

Alman hukukunda SchRG'nin 77. paragrafının atfıyla yapı sicilindeki karineler konusunda, gemi sicili karinelerini düzenleyen Kanunun 15. paragrafı uygulanır. Madde metni Türk Ticaret Kanununun 884. maddesi ile aynıdır. Ancak Alman hukukunda, yapı mülkiyetinin tescille geçtiğinden bahisle yukarıda Türk hukuku açısından anlatılanların aksine, “*yapı sicilinde malik olarak kayıtlı bulunan kimse yapının maliki sayılmaktadır*”.

D) SİCİLE İTİMAT PRENSİBİ

Sicile itimat prensibi, iyi niyetle sicildeki kayda güvenenin, bu güveninin hukuken korunmasıdır¹⁶¹. Kamu (amme) itimadı prensibi olarak da adlandırılan bu prensipte, sicilin aslında alenî olmasına bağlı olarak sicildeki kayda güvenerek işlem yapan üçüncü kişilerin korunması söz konusudur. Bu prensibin temel örneğini tapu siciline güven oluşturmaktadır¹⁶². Türk Medeni Kanununun 1023. maddesine göre, tapu kütüğündeki tescile iyi niyetle dayanarak mülkiyet veya bir başka aynî hak kazanan üçüncü kişinin bu kazanımı korunur. Buna karşılık ticaret sicili bakımından meseleye

¹⁵⁹ Akıncı, Gemi Mülkiyeti, s. 367.

¹⁶⁰ Kalpsüz, Deniz Ticareti Hukuku, s. 260.

¹⁶¹ Akipek, Zilyetlik ve Tapu Sicili, s. 442.

¹⁶² Akipek, Zilyetlik ve Tapu Sicili, s. 458 vd.

yaklaşıldığında sicile güvenerek işlem yapan iyi niyetli kişinin güveninin korunduğuna dair bir hüküm bulunmamaktadır¹⁶³.

Türk Ticaret Kanununun 942. maddesi gereği yapı ipoteği hakkında 879 ilâ 940. maddelerin uygulanacağı hükme bağlanmıştır. Bu sebeple sicile itimat prensibini düzenleyen Türk Ticaret Kanununun 885. maddesi¹⁶⁴ yapı halindeki gemilere özel sicil açısından da geçerlidir. Binaenaleyh, *hukuki bir muamele ile bir yapı ipoteğini veya ipotek üzerindeki bir hakkı iktisap eden kimse lehine, yapı sicilinin muhtevası, bu haklara taalluk ettiği nisbette doğru sayılır; meğerki sicile bir itiraz kaydedilmiş veya iktisap eden kötü niyetli olsun*. Bu sebeple gerek yapı ipoteği, gerekse yapı siciline kayıtlı tasarruf takyitleri kamu itimadı prensibinden yararlanır¹⁶⁵. Ancak aynı Kanunun 885. maddesinin metninde ipotek hakkı yanında, geminin mülkiyeti de yer almaktadır. Bu durum ise yapı değil, sadece gemi sicili açısından geçerlidir. Yapı mülkiyetinin naklinde zilyetlik önemli olduğu için, örneğin malik olmayan, ama sicilde malik olarak kayıtlı bir şahıstan iyi niyetli üçüncü bir şahsın yapıyı iktisabı zilyetlik geçmediği sürece mülkiyeti nakletmez. Bu nedenle mülkiyet hukuku açısından yapı sicilinde, kamu itimadı prensibi tanınmamıştır¹⁶⁶.

Alman hukukunda yukarıda belirtildiği üzere, yapının mülkiyeti anlaşma ve tescil ile geçer. Hem buna dayanarak, hem de SchRG'nin 77. paragrafının 16. paragrafa yaptığı atıf ile yapılar üzerindeki mülkiyet konusunda yapı sicilinin kamu itimadına mazhar¹⁶⁷ olduğu sonucuna varılabilir¹⁶⁸. Sicildeki malik kaydına güvenerek işlem yapan tarafın hakkı bu prensip ile korunacak ve mülkiyet iyi niyetli olma şartıyla iktisap edilebilecektir¹⁶⁹.

E) SİCİLE TESCİLİN ZAMANAŞIMINA ETKİSİ

Yapı siciline tescil ile Türk Ticaret Kanununun 942. maddesinin 888. maddesine yaptığı atıf sebebiyle, yapı siciline tescil edilmiş olan haklarla bunlardan

¹⁶³ **Arkan**, S. : *Ticarî İşletme Hukuku*, B. 10, Ankara 2007, s. 246 vd.

¹⁶⁴ SchRG § 16 ve TTK Tasarısı m. 983.

¹⁶⁵ **Kalpsüz**, *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 260 vd.

¹⁶⁶ **Akıncı**, *Gemi Mülkiyeti*, s. 366; **Okay**, *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 152; **Kalpsüz**, *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 242.

¹⁶⁷ Alman Medeni Hukukundaki Tapu siciline itimat prensibi için bkz. **Palandt**, s. 1360 vd.

¹⁶⁸ **Okay**, *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 152. Aksi görüş için bkz. **Akıncı**, *Gemi Mülkiyeti*, s. 366.

¹⁶⁹ **Wüstendörfer**, *Seehandelsrecht*, s. 68 (Gemi sicilinde kamu itimadı prensibinden kıyasla).

doğan mütalebeler ve ipotekle temin edilmiş olan alacaklar zamanaşımına uğramaz¹⁷⁰.

---

¹⁷⁰ **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 261.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAPI HALİNDEKİ GEMİLERİN AKDÎ REHNİ

I. GENEL OLARAK

Rehin hakkı sınırlı bir aynî hak olup, sahibine temin ettiği bir alacak ödenmediği takdirde, rehin olunanı paraya çevirmek ve elde edilen meblağdan öncelikle alacağını almak yetkisi verir¹⁷¹. Türk Medeni Kanununda gerek taşınırlar, gerekse taşınmazlar üzerinde akdî ve kanunî rehin düzenlenmiştir. Bu ayırım eşya üzerinde rehin tesis hakkının anlaşmadan ya da kanundan doğmasına göre yapılmaktadır¹⁷².

Yapı halindeki gemilerin kanunî rehni (kanunî ipotek), Türk Ticaret Kanununun 877. maddesinde¹⁷³

"bir tersane sahibi bir yapının inşайдan veya tamirinden doğan alacaklar için, o yapı üzerinde kanuni bir ipoteğin tescilini talep edebilir"

şeklinde hükme bağlanmıştır. Talep hakkının sözleşmeden doğduğu, yapı halindeki bir gemi üzerinde akdî bir rehin hakkının tesisi Türk Ticaret Kanununun 941. maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre, yapı halindeki gemiler üzerinde de "*gemi ipoteği*" tesis edilebilir. Bu *yapı halindeki gemi ipoteği*, ya da kısaca *yapı ipoteği* olarak adlandırılır (Schiffbauwerkshypothek – mortgage on ships under construction - hypotèque du navire en construction).

Türk Ticaret Kanununun 875 vd. maddelerinde düzenlenen geminin (yapının) *akdî rehni* için tarafların anlaşması ve sicile tescil yeterlidir¹⁷⁴. Zaten anlaşma olmadan, bir kanun hükmünden dolayı rehin tesisini talep hakkının mevcut olması

¹⁷¹ **Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir**, s. 691; **Akipek**, J. G.: *Türk Eşya Hukuku (Aynî Haklar)*, Üçüncü Kitap, *Mahdut Aynî Haklar*, Ankara 1974, s. 156-157; **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 949-950; **Hatemi – Serozan – Arpacı**, s. 712.

¹⁷² Bu ayırımın tarihsel süreçteki yeri için bkz. **Atamer**, K. : "Gemi ve Yük Alacaklısı Haklarının Kullanılmasında Yargılama Usulü ve İcra", Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIV, Ankara 1997, s. 208 vd.; **Özsunar**, E.: "Roma Hukukunda Rehin Hakkı", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005, C. 7, S. 2, s. 147 vd.

¹⁷³ BGB § 648/II ve TTK Tasarısı m. 1013.

¹⁷⁴ Yg. İİD. 23.09.06, E. 9787 / K. 9857, (Dr. **Eriş**, s. 175).

kanunî bir rehni gündeme getirir ki, yapı üzerinde de bu tür bir rehin hakkı sadece tersane sahibine tanınmıştır¹⁷⁵.

II. DÜZENLEYEN HÜKÜMLER

A) TÜRK HUKUKU

Yapı halindeki bir geminin akdî rehni Türk Ticaret Kanununun 941 ilâ 944. maddelerinde düzenlenmiştir¹⁷⁶. Türk Ticaret Kanunu öncesi dönemde ise yapı ipoteği söz konusu değildi¹⁷⁷.

Türk Ticaret Kanunu yapı halindeki gemilerin akdî rehni konusunda iki grup hüküm ihtiva etmektedir: İlk grubu, özel hükümler olarak ifade edebileceğimiz, Kanununun 941. maddesinin II. ve III. fıkraları (üzerinde ipotek tesis edilebilecek yapılar), 942. maddenin I. fıkrası (sicile tescil şartı), 943 (ipoteğin kapsamı), 944. maddeleri (ipoteğin derecesi) oluşturmaktadır. Diğer grup ise gemi ipoteğine ilişkin hükümlerden meydana gelmektedir. Çünkü Türk Ticaret Kanununun 942. maddesinin II. fıkrasında, yukarıda anılan özel hükümler saklı kalmak kaydıyla yapı üzerindeki ipotek hakkında gemi ipoteğini düzenleyen, 875. madde ile 879 ilâ 940. madde hükümleri; ipotek, özel sicile tescil olunduktan sonra ise 869, 872, 873, 874 ve 876. madde hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir.

Bunlardan başka ipoteğin yapı halindeki gemilere özel sicile tescili aşamasında ise yapı sicilini düzenleyen Türk Ticaret Kanununun 858 ilâ 865. madde hükümleri uygulanır. Yine Gemi Sicili Nizamnamesinin yapı sicilini düzenleyen sekizinci faslı hükümleri (m. 76 ilâ 84) ve de Nizamnamenin usûle ilişkin hükümleri (m. 85 vd.) yapı ipoteği hakkında da caridir.

B) KARŞILAŞTIRMALI HUKUK

Yabancı hukuklarda yapı ipoteği genellikle gemi ipoteği hükümleri ile birlikte düzenlenmiştir. Bazı ülkeler (örn. Almanya, Türkiye) yapı ipoteği hakkında

¹⁷⁵ Bkz. aşağıda “Yapı Halindeki Gemilerin Kanunî Rehni”.

¹⁷⁶ TTK'nın dördüncü kitabının birinci faslının dördüncü kısmının beşinci ayrımı “*inşa halindeki gemiler üzerinde ipotek*” başlığını taşımaktadır.

¹⁷⁷ 1956 tarihli 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu öncesi dönemde gemi ipoteği için bkz. **Belbez, H.** : *Die Schiffshypothek nach türkischem Recht*, Stuttgart 1939.

özel hükümler öngörmüştür¹⁷⁸. Bunun dışında örneğin İngiliz Hukukunda yapı halindeki gemilere özel bir sicil bulunmamaktadır¹⁷⁹. Bu nedenle de yapı halindeki gemiler üzerinde ipotek tesisi mümkün değildir¹⁸⁰.

Alman hukukunda ise, yapı halindeki bir gemi üzerinde ipotek tesisi ilk olarak 04.07.1926 tarihli “*Yapı Halindeki Gemiler Üzerindeki Rehin Haklarına Dair Kanun*”¹⁸¹ ile düzenlenmiştir¹⁸². Kanunun 1. paragrafının I. fıkrasında yapı halindeki gemiler üzerinde de ipotek tesis edilebileceği düzenlenmiştir¹⁸³. Ancak daha sonra Almanya’da SchRG kabul edilmiştir. Anılan Kanunun 76 vd. paragraflarında yapı halindeki gemiler üzerinde ipotek düzenlenmiştir. Almanya’da geçerli olan sistem Türk hukuku ile büyük ölçüde benzeşmektedir. Ayrılan yönler ise konular içerisinde karşılaştırmalı olarak incelenmektedir.

Ayrıca Danimarka, Fransa, İtalya, Brezilya, Hollanda, Japonya, İspanya, Belçika, Norveç¹⁸⁴, İsveç¹⁸⁵, Finlandiya, Portekiz¹⁸⁶ ve Yunanistan¹⁸⁷, da da yapı halindeki bir gemi üzerinde ipotek tesisi mümkündür¹⁸⁸.

---

¹⁷⁸ **Abraham**, H. J.: *Die Schiffshypothek im deutschen und ausländischen Recht*, Stuttgart-Köln 1950, s. 134.

¹⁷⁹ “1995 tarihli düzenlemeye göre, bir geminin sicile tescil edilebilmesi için tamamlanmış olması gerekir”, bkz. **Bowtle**, G. – **McGuinness**, K.: *The Law of Ship Mortgages*, London – Hong Kong 2001, s. 54.

¹⁸⁰ **Bowtle** – **McGuinness**, s. 54; **Algantürk**, Gemi İpotegi -Tez, s. 69.

¹⁸¹ “Gesetz über Pfandrechte an im bau befindlichen Schiff”, RGL. I, 367 – 04.07.1926.

¹⁸² Bu Kanun ve dönemin yapı halindeki gemiler üzerindeki ipotek sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Ehrhardt**, K.: *Das Pfandrecht an Schiffsbauwerken nach dem Reichsgesetz vom 4. Juli 1926*, Dissertation, Erlangen 1932; **Coste**, K. W.: *Das Pfandrecht an im Bau befindlichen Schiffen unter besonderer Berücksichtigung des Reichsgesetzes vom 4. Juli 1926*, Dissertation, Jena 1926; **Schmidt**, H.: *Das Pfandrecht an Schiffen im Bau nach dem Reichsgesetz vom 4. Juli 1926*, Dissertation, Leipzig 1926.

¹⁸³ **Coste**, s. 3 vd. Yine aynı madde ancak omurgası ortaya konmuş, adı ve numara konmak suretiyle diğerlerinden açıkça ayırt edilmiş bir yapı üzerinde kızaktan ininceye kadar ipotek tesisinin caiz olduğu düzenlenmiştir. Kanunun 6. paragrafında ise 50 m³’ten (18 gros tonilâto) büyük olma şartı aranmıştır. İpotek tesisi de ancak yapı siciline tescil ile mümkündür (§ 1/I, § 2/1)

¹⁸⁴ **Falkanger**, T. – **Bull**, H. J. – **Brautaset**, L.: *Introduction to Maritime Law*, Oslo 1998.

¹⁸⁵ “İsveç’te ise yapı üzerinde ipotek tesisini talep hakkı ancak tersane sahibine nakden veya malzeme olarak avans vermiş yapıyı sipariş eden tarafa tanınmıştır”, bkz. **Abraham**, die Schiffshypothek, s. 135.

¹⁸⁶ “Sadece inşa masrafları için ipotek tesis edilebilir”, bkz. **Abraham**, die Schiffshypothek, s. 135.

¹⁸⁷ Yunanistan Deniz Ticareti Kanunu, 8. Kısım: Gemi İpotegi, m. 195/II. Anılan Kanun için bkz : **Karatzas** – **Ready**, s. 54. “Yunan Hukukuna göre sicile tescil edilmesi şartıyla gemi inşa halinde bulunduğu süre zarfında da üzerinde ipotek tesis edilebilir”, bkz. **Karatzas** – **Ready**, s. 52.

¹⁸⁸ **Abraham**, die Schiffshypothek, s. 135.

III. MAHIYETİ

Türk Ticaret Kanununda akdî rehin 875. maddede tanımlanmıştır:

“Bir alacağı temin için gemi üzerinde ipotek tesis olunabilir. Gemi ipoteği, alacaklıya geminin bedelinden alacağını alma salahiyetini verir. İleride vücut bulacak yahut şarta bağlı olan bir alacak için dahi ipotek tesis edilebilir”.

Bu madde Türk Ticaret Kanununun 942. maddesinin II. fıkrasındaki atıf gereği yapı halindeki gemilere de uygulanır. Bu hükme dayanılarak yapı halindeki gemilerin akdî rehininin mahiyeti konusunda aşağıdaki tespitler yapılmıştır:

A) TEMİNAT İPOTEĞİ

Türk Ticaret Kanununun 875. maddesinin I. fıkrasında “*bir alacağı temin için gemi ipoteği tesis edilebilir*” hükmü yer almaktadır¹⁸⁹. Bu tür bir alacak da yapı halindeki gemiler konusunda genellikle gemi kredisi¹⁹⁰ ya da gemi inşa kredisi (*Schiffsbaukredit*) olarak adlandırılan ve gemi inşa sanayini geliştirmek amacıyla bankaların uygulamaya koydukları kredilerdir. Bankalar sağladıkları kredileri güvence altına almak maksadıyla, teminat talep eder. Kredi belirli bir taşınır ya da taşınmaz şey ile teminat altına alınıyorsa aynî teminat; bir kişinin verdiği şahsî güvenceye dayanıyorsa şahsî teminat söz konusu olur¹⁹¹. Yapı halindeki gemiler üzerinde tesis edilen ipotek bu gerekçeyle bir aynî bir teminat ipoteğidir¹⁹². İpotek alacaklısı, alacağı ödenmediği takdirde yapıyı paraya çevirerek alacağını tahsil etme hakkını haizdir. Yapı ipoteğinin tedavül ipoteği olarak kabulü olanaksızdır. Çünkü bu ipotek, tedavüle çıkarılacak taşınır bir kıymetten ziyade kredi ihtiyacını karşılayan bir teminatır¹⁹³.

¹⁸⁹ TTK Tasarısı m. 1014: “Bir alacağı güvence altına almak için gemi üzerinde ipotek tesis edilebilir”.

¹⁹⁰ Alman Hukukunda gemi kredileri için bkz. **Prause**, F. : *Das Recht des Schiffskredits*, 3. Auflage, Berlin-New York 1979; **Wiedner**, W.: “Besonderheiten der Schiffsfiananzierung”, Maritime Finanzwirtschaft – Universität Rostock Rostocker Bankenkolloquium, Rostock 1996, s. 7 vd.; **Rabe**, F.: *Schiffsfiananzierung als Instrument der Industriepolitik und der Unternehmenspolitik*, Dissertation, Bamberg 1995, s. 94 vd.

¹⁹¹ Bu ayrım hakkında bkz. **Hatemi – Serozan – Arpacı**, s. 712 vd.

¹⁹² **Tekil**, Deniz Hukuku, s. 124; **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 58.

¹⁹³ Bkz. **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 58, dn. 88.

Yukarıda anılan 875. maddenin mehzazı SchRG'nin 8. paragrafıdır. Paragrafta “*bir alacağı temin maksadıyla*” gemi takyit olunabilir ifadesi yer almaktadır. Bu sebeple Alman hukukunda da yapı halindeki gemi ipoteği, SchRG'nin 77. paragrafının, 8. paragrafa atfı dolayısıyla bir teminat ipoteđidir¹⁹⁴.

B) SİCİLLİ TAŞINIR REHİNİ

Türk Ticaret Kanununun 942. maddesinin I. fıkrası gereği yapı halindeki gemiler üzerinde ipotek, ancak yapı siciline tescil ile tesis olunabilir¹⁹⁵. Bu itibarla akdî yapı ipoteği sicilli bir rehin türüdür¹⁹⁶. Bu yüzden ipotekli borç senedi düzenlenemez.

Rehin hakkı, bir alacak yerine getirilmediği takdirde, hak sahibine rehinli şeyi paraya çevirmek yetkisi veren bir hakır¹⁹⁷. Türk Medeni Kanununda hakkın konusuna göre rehin, taşınır (m. 939 vd.) ve taşınmaz rehni (m. 850 vd.) olmak üzere iki kısımda düzenlenmiştir. Taşınırlar kanunda öngörülen istisnai durumlar dışında ancak zilyetliğin alacaklıya devri suretiyle rehn edilir (teslime bağlı rehin¹⁹⁸ - TMK m. 939). Hayvan rehni gibi sicilli taşınır rehinleri bu prensibin istisnalarındandır¹⁹⁹ (TMK m. 940). Taşınmazlar açısından ise Türk Medeni Kanununun 850. maddesi gereği rehin ancak ipotek, ipotekli borç senedi ve irat senedi şeklinde kurulabilir.

Türk Medeni Kanunu kendi içerisinde taşınır rehni olarak, “*teslime bağlı rehin*” (m. 939 vd.), “*hayvan rehni*” (m. 940), “*alacaklar ve diğer haklar üzerinde rehin*” (m. 954 vd.), “*rehin karşılığında ödünç verme işi ile uğraşanlarla yapılan rehin*” (m. 962 vd.) ve “*rehinli tahvil*” i (m. 970 vd.) düzenlemiştir. Ancak taşınmaz rehninin aksine, taşınır rehni tipleri yalnız bunlardan ibaret değildir; çeşitli kanunlarla değişik taşınır rehni tipleri kabul edilmiştir (ticarî işletme rehni, maden

¹⁹⁴ Abraham, das Seerecht, s. 62; Wüstendörfer, Seehandelsrecht, 84; Puttfarken, s. 275; Abraham, die Schiffshypothek, s. 89; Wolff, s. 41.

¹⁹⁵ SchRG § 77 ve TTK Tasarısı m. 1055.

¹⁹⁶ Yunan hukuku açısından bkz. Karatzas – Ready, s. 52.

¹⁹⁷ Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir, s. 691; Akipek, Mahdut Aynî Haklar, s. 156-157; Gürsoy – Eren – Cansel, s. 949-950; Hatemi – Serozan – Arpacı, s. 712.

¹⁹⁸ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Gürsoy – Eren – Cansel, s. 1087 vd.; Hatemi – Serozan – Arpacı, s. 348 vd.; Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir, s. 780 vd.

¹⁹⁹ Yazarlar, sicilli taşınır rehni yani taşınır ipoteği sistemini taşınır rehnindeki sıkı teslim ilkesinin delinmesi olarak nitelendirmiştir. Bkz. Hatemi – Serozan – Arpacı, s. 352.

cevheri rehni)²⁰⁰. Bu değişik rehin türlerinden biri de Türk Ticaret Kanununda düzenlenmiş bulunan *yapı halindeki gemi ipoteğidir*.

Türk Ticaret Kanununun, “*gemi ipoteği, tersanede inşa edilmekte olan gemi (Yapı) üzerinde de tesis olunabilir*” hükmünü içeren 941. maddesi²⁰¹ ve de “*yapı üzerine ipotek tesisi, inşa halindeki gemilere özel olan sicile kayıt suretiyle olur*” hükmünü içeren 942. maddesi²⁰² sebebiyle, yapı üzerinde özel sicile tescil edilerek ipotek kurulması mümkündür.

Taşınır olmaları dolayısıyla yapı halindeki gemilerin rehni ya da genel olarak gemi rehninin bir taşınır ipoteği mi, yoksa kendine özgü bir rehin sistemi mi olduğu doktrinde tartışmalıdır. *Kalpsüz*, Türk Ticaret Kanununda taşınmaz ipoteği hükümlerine uygun bir şekilde düzenlenmiş bulunan sicile kayıtlı gemilerin akdî rehninin (kıyasen sicile kayıtlı yapı halindeki gemiler) bir sicilli taşınır rehni niteliğinde olduğunun savunulamayacağı, bugün gemi ipoteğinin, teferruatıyla düzenlenmiş “*özel bir rehin türü*” olduğunu ileri sürmektedir²⁰³. Diğer bir yandan doktrinde *Kender - Çetingil, ve Cansel ise*, gemi ipoteğinin ve kıyasen yapı halindeki gemi ipoteğinin geminin taşınır bir şey olduğundan bahisle sicilli bir taşınır rehni tipi olduğu görüşündedir²⁰⁴. Hatta *Gürsoy-Eren-Cansel* şu görüşü savunmuştur:

“Geminin mahiyeti taşınır bir maldır. Bu bakımdan yapılan işleme gemi ipoteği değil, sicilli gemi rehni denmesi daha isabetli olurdu. Bundan başka gemi siciline tescil edilmemiş gemiler üzerinde rehne de geminin teslimi şartı ile taşınır rehni denebilir”²⁰⁵.

Mesele gemi ipoteği açısından değerlendirildiğinde gemi ipoteğinin tipik bir sicilli taşınır ipoteği değil, kendine özgü bir rehin türü olduğu görüşü savunulabilir. Çünkü Türk Ticaret Kanunu, gemiyi, bayrak çekme, bağlama limanı, aynî haklar gibi

²⁰⁰ **Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir**, s. 781 vd.

²⁰¹ SchRG § 76/I ve TTK Tasarısı m. 1054.

²⁰² SchRG § 77 ve TTK Tasarısı m. 1055.

²⁰³ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 59.

²⁰⁴ **Kender, R. – Çetingil, E.**: *Deniz Ticareti Hukuku, Temel Bilgiler*, B. 8, İstanbul 2007, s. 52; Aynı görüş için bkz. **Reisoğlu, S.**: *Menkûl İpoteği, Teslimsiz Menkûl Rehni*, Ankara 1965, s. 15; **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1089; **Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir**, s. 781; **Cansel, E.**: *Türk Menkûl Rehni Hukuku*, Ankara 1967, s. 15; **Hatemi – Serozan – Arpacı**, s. 352; **Köprülü, B. – Kaneti, S.**: *Sınırlı Aynî Haklar*, B. 2, İstanbul 1982-1983, s. 447 vd.; **Ertas, Ş.**: *Eşya Hukuku*, B. 7, Ankara 2006, s. 551; **Öğütçü, A. T. – Doğrusöz, M. E.**: *Rehin Hukuku*, Ankara 1982, s. 68.

²⁰⁵ **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1089-1090.

değişik konularda alelade diğer taşınırlara nazaran özel hükümlerle düzenlemiştir. Bu sebeple Kanun gemiyi, maddi hukuk açısından taşınır veya taşınmaz addedilemeyecek bir şey haline getirmiştir²⁰⁶. Gemi ipoteği hükümleri de Alman hukukunda olduğu gibi taşınır ipoteği hükümleri ile değil, aksine taşınmaz ipoteği hükümleri ile benzeşmektedir. Bu sebeple *Kalpsüz*'ün belirtmiş olduğu gibi gemi ipoteği için “*özel bir rehin türü*” nitelendirmesi yerindedir²⁰⁷.

Buna karşılık meseleye yapı halindeki gemiler açısından yaklaşıldığında bu nevî şeylerin Türk Ticaret Kanununda ayrıntılı olarak düzenlenmediği görülmektedir. Yapı halindeki gemilere taşınır hukuku uygulanır. Örneğin gemi ipoteğinin aksine sicile kayıtlı olsalar bile yapının mülkiyetinin devri zilyetliğin devri suretiyle olacaktır. Yine sicile itimat prensibi mülkiyet yönünden kabul olunmamıştır. Ayrıca diğer taşınırlara göre farklı hükümlere tâbi tutulması sonucunu doğuracak olan bağlama limanı, adı, bayrak çekme gibi hususlar yapı halindeki gemiler için henüz söz konusu değildir. Bu sebeplerle yapı halindeki gemilerin akdî rehni için varılacak sonuç tipik bir *sicilli taşınır rehni* olduğudur. Buna bağlı olarak da hakkında hüküm bulunmayan hususlarda taşınır rehnine dair kurallar tatbik edilir.

Kaynak Alman hukukunda ise, gemi rehni taşınmaz ipoteği hükümleri ile düzenlenmiştir²⁰⁸. Yapı halindeki gemi de Alman Hukukunda Türk Hukukuna göre daha ayrıntılı bir şekilde hükme bağlanmıştır. Örneğin yapı sicilinde kayıtlı yapının mülkiyetinin nakli için sicil sistemi öngörülmüştür. Bu nedenle Alman Hukukunda gemi ipoteği ile birlikte yapı ipoteğinin “*özel bir rehin*” türü olduğu kabul edilebilir.

C) FER'Î BİR HAK

Rehnin amacı bir borç ilişkisinden doğan alacağı teminat altına almak olduğuna göre, bu hak temin ettiği alacağa bağlı olup, fer'îdir²⁰⁹. Bir hakkın fer'î

---

²⁰⁶ Can, M.: *Deniz Ticareti Hukuku*, C. I, Giriş-Gemi-Deniz Hukuku Kişileri, B. 2, Ankara 2003, s. 151, dn. 218.

²⁰⁷ Aynı görüş için bkz. Can, *Deniz Ticareti Hukuku*, s. 151, dn. 218.

²⁰⁸ Abraham, *die Schiffshypothek*, s. 78; Schaps – Abraham, s. 84.

²⁰⁹ Hatemi – Serozan – Arpacı, s. 713.

nitelikte olması o hakkın geçerli bir alacakla doğup, onunla ortadan kalkması anlamında gelir²¹⁰. Rehin hakkının fer'îliğine bağlanan sonuçlar ise şunlardır:

İlk olarak yapı ipoteğinin mevcudiyeti şahsî bir alacağın mevcut olmasına bağlıdır²¹¹. Çünkü yapı ipoteği bir tedavül ipoteği niteliğinde olmayıp teminat ipoteği niteliği arz eder. Buna bağlı olarak da şahsî alacağı doğuran hukukî muamele (örneğin banka ile yapılan gemi inşa kredisi sözleşmesi) batıl veya hükümsüz olduğu takdirde, yapı üzerindeki ipotek tescil edilmiş bulunsa dahi ipotek geçersizdir²¹².

Fer'îlik niteliğinden çıkan diğer bir sonuç ise, yapı ipoteğinin, temin ettiği alaktan ayrı olarak devredilememesidir²¹³. Türk Ticaret Kanununun 921. maddesine göre²¹⁴, ipotekle temin edilmiş olan alacağın temlik ile yapı ipoteği de yeni alacaklıya intikal eder. Ayrıca alacak ipotekten ve ipotek de alaktan ayrı olarak devredilemez.

Madde metninden iki farklı sonuç çıkmaktadır. İlki, yapı ipoteğinin sebebini teşkil eden alacağın, ipotekten ayrı olarak devredilemeyeceğidir. Ancak böyle bir hüküm konulmamış olsa dahi, Borçlar Kanununun 168. maddesindeki, “*alacağın temlikinde, temlik eden kimsenin şahsına has olanlardan manada rüçhan hakları ve diğer müteferri haklar dahil olur*” hükmü gereği aynı sonuca varılabilir. Diğer bir yönden yapı ipoteği de alaktan ayrı olarak devredilemez. Doktrinde *Kalpsüz*, bu sebeple gemi ipoteğinde (kıyasen yapı ipoteği) devir bakımından alacakla ipotek arasındaki bağın daha mutlak bir nitelik taşıdığını savunmaktadır²¹⁵.

Türk Ticaret Kanununun 921. maddesinde fer'îlik ilkesine bir istisna getirilmiştir. Kanunun 893. maddesinin II. fıkrasındaki yazılı hallerde (yapı üzerinde azami had ipoteği) alacak, alacağın temlik hakkındaki umumi hükümlere göre de devredilebilir. Bu takdirde gemi ipoteği, alacak ile birlikte intikal etmez.

²¹⁰ **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1095.

²¹¹ **Mincke**, W.: *Die Akzessorietät des Pfandrechts*, Berlin 1987, s. 75 vd.

²¹² **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 60; **Akıncı**, S.: *Türk Hukukunda Gemi İpoteği*, Ankara 1958, s. 32. (Gemi ipoteğinin mahiyetinden kıyasla). Rehin haklarının feriliği hakkında geniş bilgi için bkz. **Mincke**, W.: *Die Akzessorietät des Pfandrechts*, Berlin 1987.

²¹³ **Mincke**, s. 79.

²¹⁴ BK m. 168.

²¹⁵ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 61.

Bir yapı veya gemi üzerinde, malik ile alacaklının anlaşması üzerine, başkasının borcunu temin maksadıyla ipotek tesis edilebilir. Böyle bir durumda yapı ipoteğinin borçlusu ile şahsî borçlu farklı kişiler olabilmektedir.

Türk Ticaret Kanununun 911. maddesi uyarınca (TTK m. 942 atfıyla), yapı halindeki geminin maliki, borçlunun alacaklıya karşı haiz bulunduğu def'ileri alacaklıya karşı ileri sürebilir. Ayrıca borçlu borcuna esas olan sözleşmeyi feshedebildiği müddetçe alacaklının hakkını yapıdan istifa edebilmesine de engel olabilir²¹⁶.

Ferîlik ilkesine bağlanan son sonuç, alacağın sona ermesi ile ipoteğin de düşmesidir²¹⁷. Türk Ticaret Kanununun 926. maddesine göre (TTK m. 942 atfıyla), kanundaki istisnalar²¹⁸ hariç olmak üzere alacağın son bulmasıyla yapı ipoteği de sona erer. Bu sonuç, Borçlar Kanununun 113. maddesindeki, “*asil borç tediye ile veya sair bir suretle sakıt olduğu takdirde kefalet ve rehin ve sair fer'i haklar dahi sakıt olur*” hükmünün de bir gereğidir.

Yapı ipoteğinin temin edeceği alacağın türü bakımından herhangi bir sınırlama yapılmamıştır. Akdî yapı ipoteği her tür alacağı teminat altına alabilir. İpoteğin tesisinde, temin ettiği alacağın miktarının, Türk Lirası veya yabancı para ile tayin edilmiş veya müstakbel ya da şarta bağlı olmasının yahut da yapı malikinin borçlu bulunmamasının önemi yoktur.

Alman hukukunda da, gemi ipoteğinde yapı malikinin borçlunun alacaklıya karşı sahip olduğu def'ilerini ileri sürebilme hakkını düzenleyen SchRG'nin 41. paragrafı, temliklerde alacağın ipotekle birlikte devrolacağı hükmünü içeren 51. paragrafı ve de gemi ipoteğinin alacak ile birlikte sona ereceğini düzenleyen 57. paragrafı sebebiyle, yapı ipoteğinin de, fer'î bir nitelik taşıdığı sonucuna varılmaktadır²¹⁹ (SchRG § 77 atfıyla).

---

²¹⁶ TTK Tasarısı m. 1032.

²¹⁷ Mincke, s. 81.

²¹⁸ TTK m. 933. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 194 vd; Akıncı, Gemi ipoteği, s. 170 vd.

²¹⁹ Abraham, das Seerecht, s. 85; Puttfarken, s. 275; Prüssmann, s. 38; Heemann – Grieser, s. 3.

IV. ÖNEMİ

Bir geminin inşası diğer şeylere nazaran çok daha fazla sayıda ve yüksek maliyette malzemenin tedarikini gerektirmektedir. Ayrıca malzemenin hacim olarak büyüklüğü de bunların saklanması ve taşınması problemlerini beraberinde getirmektedir²²⁰. Akdî rehin düzenlenmemiş olması ihtimalinde, yapılara ancak Türk Medeni Kanununun teslimine bağlı rehin hükümleri uygulanabilir. Bu da Türk Medeni Kanununun 939. maddesi gereği yapının zilyetliğinin ipotek alacaklısına bırakılmasına bağlıdır. Zilyetliğin geçmesi ile de rehnalan yapının son derece ağır olan muhafaza ve bakım külfetleri ile karşı karşıya kalır. Bunun yanında gemi inşası için önemli hususlardan biri de kredidir. Bu müessese ile yapı üzerinde akdî rehin teminatı altında gemi inşa kredileri daha da yaygınlaşacak ve gemi inşa sanayi gelişecektir²²¹.

Bu sebeplerle yapının zilyetliğinin rehnedenden çıkmayacağı, fakat rehnalanın da her zaman geminin maddi ve hukukî durumunu takip edebileceği bir rehin sistemine ihtiyaç vardır. Türk Ticaret Kanununda da buna paralel olarak yapı halindeki gemilerin akdî rehni müessesesi düzenlenmiştir.

V. TÜRLERİ

A) BİRLİKTE YAPI İPOTEĞİ

Türk Ticaret Kanununun “birlikte gemi ipoteği”ni düzenleyen 897. maddesi yapı halindeki gemiler için de uygulanır²²²(m. 942 atfıyla). Birlikte ipotek genel anlamıyla bir alacak için birden fazla şeyin rehnedilmesidir. Bu şeyler ipotek hukukunda taşınmazlar olabileceği gibi, Türk Ticaret Kanununun 897. maddesi gereği gemiler ya da yapı halindeki gemiler de olabilir. Dolayısıyla birden fazla yapı veya yapı payı üzerinde aynı alacak için akdî rehin tesis edilmesi, “birlikte yapı ipoteği” olarak adlandırılır.

²²⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Giriş

²²¹ Bkz. yukarıda “Yapı Halindeki Gemilere Özel Sicilin Önemi”.

²²² Birden fazla yapının (geminin) aynı alacak için rehnedilebilmesi imkânının kaynağını TMK’nın aynı alacak için birden çok taşınmazın rehni müessesesi oluşturmaktadır. Bu konuda bkz. **Kuntalp**, E.: “Aynı Alacak İçin Birden Çok Taşınmazın Rehni”, Yiğit Okur’a Armağan, s. 265 vd.; **Gürsoy**, K. T.: *Birden Ziyade Gayrimenkulün Aynı Borç İçin İpotek Edilmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1978.

Türk Ticaret Kanununun 897. maddesi gereği bir alacak için birden çok yapı veya yapı payı ipotek edilmiş olursa bunlardan her biri borcun tamamından sorumludur. Ancak maddenin II. fıkrasına göre, alacaklı, her yapı veya yapı payı muayyen bir kısımdan mesul olmak üzere alacağını yapılar veya paylar arasında taksim edebilir. Bu taksim işlemi ise, yapı sicili memurluğuna yapılacak beyan ve tescil ile olur (m. 897/III).

Yapılardan her birinin sicil defterine diğer yapıların da takyit olduğu re'sen işaret olunur (GSN m. 38 - m. 77 atfıyla). Tescilden sonra birlikte yapı ipoteline Türk Ticaret Kanununun gemi ipoteline ilişkin hükümleri kıyasen uygulanır.

Alman hukukunda, SchRG'nin 28. paragrafının I. fıkrasına göre (SchRG § 77 atfıyla), bir alacak için birden çok yapı üzerinde veya bir yapının birden çok payı üzerinde bir yapı ipoteli tesis edilirse, her yapı veya hisse bütün alacaktan sorumludur. Burada Türk hukukundan ayrılan bir durum ortaya çıkmaktadır. Birden fazla yapı halindeki geminin üzerinde aynı alacağı teminen ipotek tesisi gerek Alman gerekse Türk hukukunda mümkündür²²³.

Buna karşılık örneğin yapı halindeki A gemisi üzerindeki pay ile yapı halindeki B gemisi üzerindeki payın aynı alacak için rehn edilmesi ihtimalinde, bu durum Türk hukukuna göre mümkün iken (TTK m. 897/I), Alman hukukuna göre mümkün değildir (SchRG § 28/I). Alman hukuku birden fazla yapı payı üzerinde aynı alacağı teminen ipotek tesisi için payların aynı yapı üzerinde olması koşulunu aramıştır²²⁴. Bu konu hakkında doktrinde *Akıncı*, Türk hukukundaki bu maddenin mehz Alman Kanununa göre yorumlanması ve sonuç olarak sadece aynı yapıya ait payların aynı alacağı teminen rehn edilebileceğinin kabulünü savunmaktadır²²⁵. Aksi görüş olarak *Kalpsüz*, “aynı gemiye ait payların” ibaresinin aslında Türk Ticaret

---

²²³ TMK'nın 855. maddesine göre ise, birden çok taşınmazın aynı borç için rehn edilmesi, taşınmazların aynı malike veya borçtan müteselsil olan maliklere ait olmalarına bağlıdır. Gemi ipoteli ve kıyasen yapı ipoteli hakkında TTK'nın 897. maddesi özel hüküm niteliğindedir ve öncelikle uygulanır. Ancak bir gemi ile birlikte taşınmazın ipotek edilmesi durumunda ise, anılan TMK hükmünün uygulanıp uygulanmayacağı tartışmalıdır. Bkz. **Kürşat**, Z.: “Birlikte Rehin”, Prof. Dr. Özer Seliçi'ye Armağan, sh 396 vd. Ayrıca TMK'daki sistem için bkz. **Velidedeoğlu – Esmer**, s. 211 vd.

²²⁴ Bkz. **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 179 vd.; **Akıncı**, Gemi İpoteli, s. 199 vd.; **Wüstendörfer**, s. 101 vd.; **Abraham**, die Schiffshypothek, s. 286 vd.; **Krohn**, s. 176 vd.

²²⁵ **Akıncı**, Gemi İpoteli, s. 199-200.

Kanunu Tasarısında (6762 sayılı TTK öncesi) aynen yer aldığı, ancak Adliye Encümeni Tasarısında ise 897. maddenin I. fıkrasının bugünkü şeklini alması sebebiyle, maddenin bir tercüme hatası olmadığını ve uygulanması gereğini işaret etmiştir²²⁶,²²⁷. Binaenaleyh, sadece aynı yapıya ait payların rehninin kabulü, mevcut Türk Ticaret Kanunu hükmü karşısında olanaksızdır. Çünkü *Kalpsüz*'ün vurguladığı üzere bilinçli bir değişiklik söz konusudur. Bu nedenle yorum yoluyla Alman hukukuna dayanılmaz.

SchRG'nin 28. paragrafının diğer fıkraları ise Türk Ticaret Kanununun 897. maddesinin II ve III. fıkraları ile örtüşmektedir.

B) AZAMI HAD İPOTEĞİ

İpotekle temin edilen alacak henüz belli değilse, devamlı surette değişiyorsa ya da ileride vücut bulacak veyahut vücut bulması muhtemel bir alacak ise, ipoteğin karşılayacağı alacak miktarının azami haddinin tayini ve bu miktarın yapı siciline tescil edilmek suretiyle yapı halindeki gemi üzerinde tesis olunan ipoteğe *yapı halindeki gemi üzerinde azami had ipoteği (maximal ipotek)* denir. Özellikle gemi inşa sektöründe başlangıçta inşa bedeli tam olarak saptanamayabilir. Bu durumlarda azami had ipoteğine başvurulur. Azami had ipoteği hakkındaki düzenlemeler ise Türk Ticaret Kanununun 875 ve 893. maddesinin II. fıkrasında²²⁸ yer almaktadır ve de m. 942 atfıyla yapı halindeki gemilere de uygulanır.

Bu tür bir ipoteğin tesisi durumunda, kararlaştırılan azami haddin yapı siciline tescili gerekir²²⁹. Yapı halindeki bir gemi üzerinde tesis edilen azami had ipoteğine de Türk Ticaret Kanununun gemi ipoteğine ilişkin hükümleri kıyasen tatbik edilir. Ancak Türk Ticaret Kanununun 893. maddesinin II. fıkrasındaki özel hüküm gereği azami had ipoteğinde alacak faizli ise, faizler de azami hadde dahil

²²⁶ *Kalpsüz*, Gemi Rehni, s. 180, dn. 296.

²²⁷ TTK Tasarısında ise “birlikte gemi ipoteği” 1022. maddede düzenlenmiştir. Bu hükümde de “birden çok gemi veya gemi payı” ifadesi kullanılarak, 6762 sayılı Kanunun sistemi muhafaza edilmiştir.

²²⁸ TTK Tasarısı m. 1016/III : “Alacağın miktarı belirli değil veya değişken ise, gerçek miktarı zamanında tespit olunmak üzere, ipoteğin temin edeceği alacak miktarının azami sınırı belirlenerek gemi siciline tescil edilir; alacak faizli ise, faizleri de azami sınıra dahil sayılır”. Ayrıca bkz. SchRG § 75/I ve Alman hukukunda azami had ipoteği için **Wüstendörfer**, *Seehandelsrecht*, s. 102 vd.; **Abraham**, *die Schiffshypothek*, s. 292-295; **Krohn**, s. 169 vd.

²²⁹ TTK m. 893/II.

sayılır²³⁰. Yalnız bu hüküm temerrüt faizi ile değil, akdî faiz ile ilgilidir²³¹. Bunun yanında yine Türk Ticaret Kanununun 921. maddesinin IV. fıkrasına göre²³², azami had ipoteğinde ipotekli alacak, alacağın temliki hakkındaki Borçlar Kanununun genel hükümlerine göre devredilebilir. Ama bu takdirde gemi ipoteği alacakla bir birlikte intikal etmez²³³.

C) KIYMETLİ EVRAKA BAĞLI ALACAKLAR İÇİN YAPI İPOTEĞİ

Türk Ticaret Kanununun düzenlemiş olduğu (942. maddenin atfıyla) bir diğer yapı halindeki gemi ipoteği türü ise kıymetli evraka bağlı alacakları teminat altına almaktadır²³⁴. Bu ipotek ile ilgili olarak Türk Ticaret Kanununun 893. maddenin II. fıkrası ve 938. maddelerinde hüküm bulunmaktadır. Ancak kaynağını İsviçre Medeni Kanununun teşkil ettiği 893. madde²³⁵ sadece tahviller ile ilgili düzenleme getirmektedir. Diğer maddede ise, kıymetli evrakın emre ve hâmile yazılı senetler grubuna giren diğer türlerinden doğan alacakları düzenlenmiştir. Sonuç olarak Türk Ticaret Kanunu, kıymetli evrakın başlıca iki kategorisine giren senetlere (tahviller – emre ve hâmile yazılı senetler) bağlı alacakların yapı halindeki gemi ipoteği ile teminine ilişkin hükümler ihtiva etmektedir²³⁶.

Tahvillere bağlı alacakları teminen yapı ipoteğinin tesisi halinde, Türk Ticaret Kanununun 839. maddesi gereği²³⁷, alacaklı yerine, borçlu ile alacaklıların cümlesini birden temsil edecek bir temsilci atanması gerekir. Bu temsilci ipotek işlemlerini yapmaya yetkilidir²³⁸. İpoteğin sicile geçirilmesi aşamasında ise GSN'nin 39. maddesi (m. 77 atfıyla) uyarınca, bütün tahvillerin adedi ve her birinin ihtiva eylediği meblağ vesair mümeyyiz vasıfların tescili yeterlidir.

²³⁰ SchRG § 75/II.

²³¹ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 186.

²³² SchRG 75/III.

²³³ Bkz. yukarıda “Yapı Halindeki Gemilerin Akdî Rehninin Mahiyeti - Fer’î Bir Hak” .

²³⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 187 vd.; **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 219 vd.

²³⁵ SchRG § 73-74.

²³⁶ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 189.

²³⁷ Bu madde TTK Tasarısının 1016/VI. maddesi ile örtüşmektedir. Maddeye göre: “*Tahvile bağlı bir alacağı güvence altına almak için gemi ipoteği kurulacak olması halinde, tahvil sayısı, her tahvilin bedeli ve ayırt edici işaretleri gösterilmek suretiyle tüm alacağın miktarı ile ipotek ödünçün tamamı için kurulacaksa, alacaklı yerine, borçlu ile alacaklıların hepsini birden temsil edecek bir mümessil; ihracı üstlenen bir işletme için kurulacaksa gemi ipoteği üzerinde tahvil sahipleri lehine bir rehin hakkı da tescil olunur*”.

²³⁸ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 191.

Ciro suretiyle devri kabil kıymetli evrak ile hâmile yazılı senetlere (poliçe, bono, çek, emre yazılı havaleler) bağlı alacakları teminen tesis edilen yapı halindeki gemi ipoteği ile alelade bir gemi ipoteği arasında büyük fark bulunmamaktadır²³⁹. Emre yazılı senetlere bağlı olan alacaklara ilişkin yapı ipoteği tesisi için, gemi ipoteğinde olduğu üzere anlaşma ve sicile tescil yeterlidir. Ancak hâmile yazılı kıymetli evrakın söz konusu olduğu durumlarda malikin sicil memurluğuna beyanda bulunması ve sicile tescil gereklidir²⁴⁰. Sicil işlemleri açısından, bu tür yapı ipoteklerine sonradan yapılacak tesciller için senet ibraz edilmeli, tescil keyfiyeti senet üzerine şerh olunmalıdır (GSN m. 33).

Alman hukukunda²⁴¹, kıymetli evraka ait ipotekler SchRG'nin beşinci faslında azami had ipoteği ile birlikte düzenlenmiştir. Anılan beşinci fasıl hükümleri Kanununun 77. paragrafı gereği yapı halindeki gemilere de tatbik edilir. Kanununun 72. paragrafına göre, hâmile yazılı bir tahvilin söz konusu olduğu durumlarda, yapı ipoteğinin tesisi için malikin sicil memurluğuna karşı beyanda bulunması ve tescil gereklidir. Tescil sırasında ise tahvillere ilişkin adet, bedel ve işaret bilgilerinin de sicile kaydı şarttır²⁴² (SchRegO § 53).

Emre ve hâmile yazılı senetlere (poliçe, bono, çek, emre yazılı havaleler) bağlı alacaklara ilişkin yapı ipoteğinin tesisi ise SchRG'nin 73 ve 74. paragraflarında düzenlenmiştir. Sicil işlemleri açısından ise SchRegO'nun 47. paragrafı tatbik edilir²⁴³.

---

²³⁹ TTK Tasarısı m. 1016/VII : “*Bir poliçeden veya hâmiline yazılı bir senetten yahut ciro yolu ile devri kabil diğer bir senetten doğan alacakları güvence altına almak maksadıyla gemi ipoteğinin kurulmasında, alacağı sonradan iktisap edenlerin leh ve aleyhine gemi ipoteği üzerinde belirli tasarruflarda bulunmak ve ipoteğin paraya çevrilmesi için yapılacak takibatta alacaklıyı temsil etmek üzere belirlenebilecek temsilcinin de sicile kaydı gerekir. Bu temsilcinin yetkileri hususunda tescil taleplerine atıfta bulunulabilir*”.

²⁴⁰ TTK m. 939/I.

²⁴¹ Alman hukukunda kıymetli evraka bağlı alacaklar için gemi (yapı) ipoteği için bkz. **Abraham**, die Schiffshypothek, s. 296 vd.; **Wüstendörfer**, Seehandelsrecht, s. 102; **Krohn**, s. 165 vd.

²⁴² TTK Tasarısı m. 1016/VI.

²⁴³ GSN m. 33.

VI. İPOTEĞİN TESİSİ

A) GENEL OLARAK

Yapı halindeki gemiler üzerinde ipoteğin tesisi, Türk Ticaret Kanununun 942. maddesinde düzenlemiştir. 942. madde gemi ipoteği hakkındaki 876. maddeye yollama yapmaktadır. Binaenaleyh, yapı halindeki bir gemi üzerinde ipotek tesisi için ilk olarak yapı maliki ile alacaklının bu hususta anlaşmaları gerekir. İpoteğin tesisine ilişkin anlaşmada bulunması gereken özellikler ise, 876. maddenin II. fıkrasında sayılmıştır. Anlaşmanın ardından, ipoteğin tesisi için yapı halindeki gemilere özel sicile tescil gereklidir. Sonuç olarak malik ile alacaklının, Türk Ticaret Kanununun 876. maddesinin II. fıkrasındaki nitelikleri haiz bir anlaşma yapması ve bu anlaşmanın özel sicile tescili ile yapı halindeki gemi üzerinde ipotek tesis edilmiş olur.

B) GEREKLİ ŞARTLAR

1. Yapı Halindeki Bir Geminin Mevcudiyeti

Yapı halindeki gemiler üzerinde akdî rehin tesisinin ilk şartı, Türk Ticaret Kanununun aradığı nitelikleri haiz bir yapı halindeki geminin mevcudiyetidir. Eğer yapı, “*omurganın ortaya konulmuş olması*“, “*ad, numara veya herhangi bir işaret konarak açık ve daimi bir şekilde diğerlerinden ayırt edilebilmesi*” ve de “*inşai tamamlandıktan onsekiz gros tonilâtodan büyük olması şartlarını*”²⁴⁴ taşıyor ise artık üzerinde ipotek tesisi, Türk Ticaret Kanununun 941. maddesi gereği caizdir.

2. İpotek Anlaşması

a. Tanımı ve Mahiyeti

Türk Ticaret Kanununun 942. maddesi gereği (TTK m. 876. atfıyla)²⁴⁵, yapı halindeki gemi üzerinde ipotek tesis edilebilmesinin diğer bir şartı, gemi maliki ve

²⁴⁴ Bu şartlar hakkında ayrıntılı açıklama için bkz. yukarıda 2. Kısım : “Yapı Halindeki Gemilere Özel Sicil, Alt Başlık: Tescili Mümkün Yapılar”.

²⁴⁵ TTK Tasarısında ise anılan atıf kaldırılmış ve “yapı halindeki gemiler üzerinde ipotek” başlıklı kısımda, “*yapı halindeki gemi üzerinde ipotek yapı maliki ile alacaklının yapı üzerinde ipotek*

alacaklının ipoteğin tesisi konusunda anlaşmalarıdır (*Einigung*)^{246, 247}. Anlaşmanın alacaklıya, alacağını yapı halindeki geminin satış bedelinden tahsil etme yetkisi vermek üzere, yapı üzerinde alacaklı lehine ipotek hakkı tesisi maksadıyla yapılmış olması gerekir. İpotek tesisine dair bu anlaşma, bir sözleşme olması dolayısıyla Borçlar Kanununun 1 ilâ 40. maddelerine tâbidir²⁴⁸.

Uygulamada Denizcilik Müsteşarlığı, bir yapının özel sicile kaydı için, “*yapı üzerinde ipotek tesis edildiğine dair yazı*²⁴⁹” talep etmektedir. Denizcilik Müsteşarlığı’nın bu yazıdan kastettiği ipotek anlaşmasından başka bir şey değildir. Binaenaleyh anlaşma yazı yerine geçer.

İpotek anlaşması, ipotek tesisini gerektiren asıl borç sözleşmelerine bağlıdır. Bu sebeple asıl borç ilişkisi geçerli olarak kurulmamış veyahut ortada bir alacak yok ise ipotek hakkı ortaya çıkmaz. Bu ipotek anlaşmasının illî olmasından kaynaklanır²⁵⁰. Doktrinde *Kalpsüz*, gemi ipoteğinin (kıyasen yapı ipoteği) tesisine dair anlaşmaların illî olarak kabul edilmesinin Türk hukuk sistemine daha uygun düşeceği görüşündedir²⁵¹. Aksi görüş olarak *Akıncı* ise, gemi (yapı) ipoteği hakkında bu husus ile ilgili açık bir hüküm bulunmaması sebebiyle, Alman hukukuna göre meselenin çözülerek, ipotek anlaşmasının mücerret bir mahiyette olduğunu kabul etmiştir²⁵².

Alman hukukunda, SchRG’nin 8. paragrafına göre (§ 77 atfıyla), yapı ipoteğinin tesisi konusunda, içsu gemilerinde mülkiyetin devrini düzenleyen 3. paragrafı uygulanır. Dolayısıyla Alman hukukunda da yapı üzerinde bir ipoteğin

---

kurulması hususunda anlaşmaları ve ipoteğin yapı halindeki gemilere özel sicile tescili ile kurulur” şeklinde açık bir hüküm getirilmiştir. (m. 1055)

²⁴⁶ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 219.

²⁴⁷ TTK Tasarısı m. 1015/II.

²⁴⁸ **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 61.

²⁴⁹ Denizcilik Müsteşarlığı’nın bu ifadesi hatalıdır. Çünkü yapı ipoteği ipotek anlaşması ve ipoteğin yapı siciline kaydı sonrası, tesis edilmiş olacaktır. Bu sebeple Müsteşarlığın istediği belge aslında ipotek anlaşmasıdır. Bkz. http://www.denizcilik.gov.tr/tr/fbilgi/sicil_islem.asp#1 (Erişim Tarihi: 24.12.2006).

²⁵⁰ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 65.

²⁵¹ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 65.

²⁵² **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 62.

tesisi için tarafların anlaşması öncelikle gereklidir²⁵³. İpotek anlaşmasının, ipoteğin temin ettiği alacağı doğuran akitten mücerret olup olmadığı tartışmalıdır²⁵⁴. Doktrinde *Wüstendörfer*'e göre, ipotek anlaşması mücerret değildir, aksine geçerliliği borç sözleşmesine bağlıdır²⁵⁵. Bazı yazarlar ise ipotek anlaşmasını mücerret kabul etmektedir. Bazılarına göre de, ipotek anlaşmasının geçerliliği asıl borç sözleşmesine bağlanarak illî bir münasebet tesisi mümkündür²⁵⁶.

b. Tarafları

Türk Ticaret Kanununun 876. maddesine göre, yapı ipoteğin tesisine dair anlaşma, yapı maliki ile alacaklı arasında yapılmalıdır. Yapı maliki genellikle tersane sahibidir²⁵⁷. Ancak inşa malzemelerinin üçüncü bir kişi tarafından tedariki ihtimalinde, yapının maliki tersane sahibi değil, malzemelerin malikidir. Yapı ortaklığının (TTK m. 971) söz konusu olduğu durumlarda, eğer gemi müdürü tayin edilmiş ise (TTK m. 971/II), gemi müdürü ancak kendisine bu hususta bir özel yetki verildiği takdirde yapı hakkında alacaklı ile ipotek anlaşması yapabilir (TTK m. 955/IV – m. 971/II atfıyla). Gemi müdürünün tayin edilmediği hallerde, müşterek maliklerin ekseri çoğunluğu yeterlidir (TTK m. 953 – m. 971 atfıyla).

c. Şekli

Türk Ticaret Kanununa göre, yapı halindeki gemi üzerinde bir ipoteğin tesisine dair anlaşmanın *yazılı şekilde ve imzaları noterce tasdik edilmiş* olması şarttır (TTK m. 876 – m. 942 atfıyla)²⁵⁸. Bir ipotek anlaşması için gerek yazılılık, gerekse imzaların noterce tasdiki, anlaşmanın geçerliliği için zaruridir²⁵⁹. Bu sebeple şekli şartları taşımayan bir anlaşma, Borçlar Kanununun 11. maddesinin II. fıkrası uyarınca geçerli değildir. Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 1015. maddesinin III. fıkrasında “*bu şekillerden birine uygun yapılmadıkça ipoteğin kurulmasına dair anlaşma geçerli olmaz*” denilerek kural tekrarlanmıştır.

²⁵³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Abraham**, die Schiffshypothek, s. 189 vd.

²⁵⁴ **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 62.

²⁵⁵ **Wüstendörfer**, Seehandelsrecht, s. 84; **Wolff**, s. 107.

²⁵⁶ **Abraham**, die Schiffshypothek, s. 190; **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 65, dn. 101.

²⁵⁷ Bkz. yukarıda s. 18 vd.

²⁵⁸ TTK Tasarısında da 6762 sayılı Kanunun sistemi korunmuştur. Ancak Tasarıda gemi sicili (yapı sicili) memuru huzurunda yapılan ipotek anlaşmaları da geçerli kabul edilmiştir (m. 1015).

²⁵⁹ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 68; **Okay**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 197.

Mehaz Alman hukukunda²⁶⁰, sözleşme herhangi bir şekilde bağlanmamıştır²⁶¹. Ancak tarafların, tescilden önce beyanları mahkemece veya noterlikçe tevsik edilmiş yahut sicil memurluğu huzurunda yapılmış veya memurluğa tevdi edilmiş veyahut malik tarafından alacaklıya SchRegO hükümlerine göre uygun bir tescil muvafakatnamesi²⁶² verilmiş bulunduğu takdirde bağlanacakları kabul olunmuştur^{263, 264}.

3. Yapı Halindeki Gemilere Özel Sicile Tescil

a. Genel Olarak

Yapı ipoteği yukarıda incelendiği üzere sicilli bir taşınır rehnidir. Taşınır rehinde geçerli olan zilyetliğin devri şartını bertaraf etmek için yapı ipoteğinde özel sicil öngörülmüştür. Buna bağlı olarak Türk Ticaret Kanununun 942. maddesinde, yapı üzerine ipotek tesisinin, yapı halindeki gemilere özel sicile tescil (*Eintragung*) suretiyle olacağı düzenlenmiştir.

b. Tescilin Mahiyeti

Yapı maliki ile alacaklının yapı üzerinde ipoteğin tesisine ilişkin anlaşmaları tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Yapı üzerinde ipoteğin tesisi için, ipoteğin yapı halindeki gemilere özel sicile tescili gereklidir. Tescil yapılmadığı sürece ipotek vücut bulmaz. Bu nedenle, tescil “*kurucu*” etkiye sahiptir^{265, 266}.

Alman hukukunda da yapı ipoteğinin tesisi şartlarından biri ipoteğin özel sicile (*Schiffsbauwerkregister*) tescilidir. Ancak bu tescil ipotek anlaşmasından önce

---

²⁶⁰ SchRG § 3/I.

²⁶¹ **Abraham**, die Schiffshypothek, s. 190; **Prüssmann**, s. 38; **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 67; **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 6.

²⁶² SchRegO §29 : “*Bir tescilin yapılabilmesi için, tescil neticesinde hakkı takyid edilecek kimsenin muvafakat etmesi lazımdır*”.

²⁶³ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 67; **Akıncı**, Gemi İpoteği s. 61. Ayrıca bkz. SchRG § 3/II.

²⁶⁴ Alman hukukundaki bu hüküm TTK 1015/III. maddesinde de yer almaktadır. Maddeye göre “*Tescilden önce anlaşma Kanununun öngördüğü şekilde yapılmış veya malik tarafından Gemi Sicili Nizamnamesi uyarınca alacaklıya kayda razı olduğu bildirilmiş yahut sicil memurluğu kayıt dilekçesi verilmiş olduğu takdirde, ilgililer tescilden kaçınmazlar*”.

²⁶⁵ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 219.

²⁶⁶ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 86; **Çetingil**, E. : “Deniz Hukukunda Kanunî Rehin Hakkına Dayanan Takiplerle ilgili Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı Sorunlar”, Deniz Hukuku Dergisi, 1996, S. 3-4, s. 48.

de yapılabilir (SchRG § 25/I). Türk hukukunda ise tescil için gereken belgelerden biri ipoteğin tesis edildiğine dair anlaşmadır. Eğer anlaşma yapılmaz ise tescil hükümsüz kalır ve yapı ipoteği hiç doğmamış sayılır²⁶⁷. Alman hukukunda bu sebeple ipotek anlaşması ile tescil arasındaki münasebet hakkında farklı görüşler ileri sürülmüştür²⁶⁸. Türk hukukunda bu tartışmanın bir önemi yoktur. Çünkü SchRG' nin 25. paragrafı Türk hukukuna alınmamıştır. Bu sebeple Türk hukukunda anlaşma olmadan tescilin yapılamayacağı fikri hakimdir²⁶⁹. Ayrıca ipotek anlaşması ile yapı siciline tescilin muhtevaları bakımından birbirlerine uymasının icap ettiği sonucuna varılmaktadır²⁷⁰.

c. Tescili Talebinde Bulunabilecek Kişi

Türk Ticaret Kanununun 859. maddesinde²⁷¹ tescil talebini kimin yapabileceği açıkça düzenlenmiştir. Yapının maliki olması şartıyla tersane sahibi, değil ise yapı maliki yapı ipoteğinin tescilini talep edebilir. Madde metninden çıkan sonuç yapı halindeki gemilerin akdî rehni açısından tescil talebinde bulunacak kişinin “*yapının maliki*” olduğudur. Doktrinde *Kalpsüz*, yapının maliki olsun veya olmasın geminin inşa olduğu tersane (dok, havuz) sahibinin her zaman tescil talebinde bulunmaya yetkili olduğu görüşünü savunmuştur²⁷². Ancak bu durum sadece tersane sahibinin kanunî rehin hakkı dolayısıyla yapı üzerinde ipoteğin tescili ihtimalinde geçerlidir. Yoksa örneğin banka ile müşteri arasında yapılan bir gemi inşa kredisi sözleşmesine istinaden ve müşterinin inşa malzemelerini tedarik etmesi durumunda, tersane sahibinin yapıyı rehnemesi düşünülemez.

Sonuç olarak yapı halindeki gemilerin akdî rehninde yapının maliki tescil talebinde bulunmaya yetkilidir. Bu görüşe uygun olarak da Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 987. maddesinin I. fıkrasında; “*yapı, malikinin veya kanunî ipotek*

²⁶⁷ Akıncı, Gemi İpoteği, s. 62.

²⁶⁸ Görüşler için bkz. *Kalpsüz*, Gemi Rehni, s. 69 vd.

²⁶⁹ Akıncı, Gemi İpoteği, s. 62.

²⁷⁰ *Kalpsüz*, Gemi Rehni, s. 70-71.

²⁷¹ TTK Tasarısında ise, yapı halindeki gemilerin gerek akdî gerekse kanunî rehni durumlarında özel sicile tescil talebinde bulunabilecek olan kimseler tek madde altında (m. 987) düzenlenmiştir. Maddeye göre “*yapı, malikinin veya kanunî ipotek hakkını tescil ettirmek isteyen tersane sahibinin dilekçesi üzerine yapı halindeki gemilere özel sicile kaydolunur*”. TTK’da ise akdî rehin ihtimalinde tescil talebinde bulunabilecekler 859. madde de, kanunî rehin hakkı ile alakalı olarak ise 877. madde de düzenlenmiştir.

²⁷² *Kalpsüz*, Deniz Ticareti Hukuku, s. 257.

hakkını tescil ettirmek isteyen tersane sahibinin dilekçesi üzerine yapı halindeki gemilere özel sicile kaydolunur” hükmü getirilmiştir.

Alman hukukunda da SchRegO’nun 68. paragrafında geminin inşa olunduğu tersane sahibinin tescil talebinde bulunmaya yetkili olduğu (§ 68/1), tersane sahibinin malik olmaması durumunda ise yapı malikinin de tescil talebinde bulunabileceği hükmü (§ 68/II) yer almaktadır.

d. Tescil Talebinin Muhtevası

Türk Ticaret Kanununda tescil talebinin muhtevası, akdî veya kanunî rehin ayrımı gözetilmeksizin, yapı sicili hükümleri arasında düzenlenmiştir. Tescil talebinde öncelikle, yapının üzerinde ipotek tesis edilmek istendiğinin ve bu sebeple sicil memurluğuna başvurulduğunun açıklanması lazımdır. Yapı halindeki gemilerin rehninde yapının sicile tescili ile ipotek kaydının sicile geçirilmesi çoğu zaman aynı anda olur²⁷³. Türk Ticaret Kanununun, 845 ilâ 848 ve 893. maddelerinin değerlendirilmesi (m. 942 atfıyla) neticesi tescil talebinin muhtevası hususunda aşağıdaki sonuçlara varılmıştır:

aa. Yapıya Ait Bilgiler

Ticaret Kanununun 860. maddesine²⁷⁴ göre, “*yapı halinde bulunan geminin nevî ile adı veya numarası yahut ayırt edilebilmesine yarayan her hangi bir işaretinin*”, tescil talebiyle birlikte sicil memurluğuna bildirilmesi gerekir. Türk Ticaret Kanununa göre ancak sair ad ve işaretler ile başka yapılardan ayırt edilebilen yapılar üzerinde ipotek tesisi ve buna bağlı olarak yapı siciline tescil mümkündür²⁷⁵. Dolayısıyla tescil talebinde bulunanın bu husustaki beyanı yeterli görülmemiş ve yapının Türk Ticaret Kanununun 940. maddesinin II. fıkrasındaki özellikleri taşıdığına dair yetkili makamın vereceği belgenin²⁷⁶ de eklenmesi aranmıştır. Tescil

---

²⁷³ **Atamer**, K.: “Gemilerde Aynî Haklara ve Cebri İcraya Uygulanacak Hukuk”, Deniz Hukuku Dergisi, 2001-2002, S. 1-4, s. 79. Ayrıca **Schaps – Abraham**, s. 85; **Prause**, s. 115.

²⁷⁴ SchRG § 69/I-1.

²⁷⁵ TTK m. 941.

²⁷⁶ TTK m. 860/III.

ile birlikte bildirilen yapıya dair bu bilgiler yapı sicilinin birinci kısmının birinci sütununa kaydedilir (GSN m. 82)²⁷⁷.

bb. Yapının İnşa Yerine Ait Bilgiler

Ticaret Kanununun 860. maddesine göre tescil talebinde bulunacak bir diğer husus, yapının “*inşa yeri ve inşa olunduğu tersane*”ye ait bilgilerdir²⁷⁸. Bu bilgiler, Gemi Sicili Nizamnamesinin 82. maddesi uyarınca yapı sicilinin birinci kısmının ikinci sütununa kaydedilir²⁷⁹.

cc. Yapının Maliki

Yapının malikine dair bilgiler, Türk Ticaret Kanununun 860. maddesi gereğince tescil talebiyle sicil memurluğuna bildirilir. Yapının maliki genellikle tersane sahibidir. Bu durumda tersane sahibinin, adı ve soyadı ile ikametgâhı ve lüzumu halinde onları açıkça belli eden diğer vasıfların bildirilmesi gerekir (GSN m. 59/1). Ancak yapının ilk maliki tersane sahibinin dışında yapıyı inşa ettiren kimse de olabilir. Bu durumda ise, tescil talebinde malikin adı, soyadı, meslek ve ikametgâhı ve lüzumu halinde onları açıkça belli eden diğer vasıfları bulunmalıdır (GSN m. 59/1). Bunlara ilaveten tersane sahibi tarafından resmi şekilde tanzim ettirilen ve malik olarak gösterilen kimsenin mülkiyeti ne suretle iktisabettiğini bildiren bir beyannamenin de tevdii lazımdır (TTK m. 860/II).

Yapının malikinin tüzel kişi olması durumunda, ticaret unvan veya ismiyle merkezinin de kaydı gerekir (GSN m. 59/2). Eğer yapı ortaklığı (TTK m. 971) söz konusu ise, tüm ortakların ve atanmış ise gemi müdürüne dair bilgilerin de talepte bulunması lazımdır (GSN m. 83). Bunun dışındaki yapının birden çok maliki bulunması ihtimalinde hak sahiplerinden her birinin hissesi veya aralarındaki hukuki münasebetin bildirilmesi şarttır (GSN m. 83). Yapının malikine ilişkin tüm bu hususlar yapı sicilinin ikinci kısmının ikinci sütununa kaydedilir (GSN m. 83).

---

²⁷⁷ Alman hukukunda da yapıya dair bilgiler (Name, Nummer sonstige Bezeichnung und die Gattung des im Bau befindlichen Schiffes) sicilin birinci kısmının ilk sütununa kaydolunur (SchRGDV § 51/I-1).

²⁷⁸ SchRegO § 69/I-2.

²⁷⁹ Alman hukukunda da inşa yeri ve tersane (*Bauort und Schiffswerft*) sicilin aynı sütununa kaydolur (SchRGDV § 51/I-2).

Ancak yapının ilk maliki tersane sahibi ise, yapının ilk defa tescilinde tersane sahibinin malik olduğu kaydı, aynı kısmın üçüncü sütununa ayrıca düşülür²⁸⁰.

dd. İpotek Alacaklısına Ait Bilgiler

Yapı siciline kaydı gerekli hususlardan biri de ipotek alacaklısının adı ve soyadıdır. Alacaklı, gemi inşasında genellikle bankalar olduğundan banka tüzel kişiliğine ait bilgilerin sicile kaydı gerekmektedir. Bir gerçek kişinin²⁸¹ yapı ipoteği alacaklısı olarak yapı siciline tescilinde kişinin ad ve soyadı ile meslek ve ikametgâhları ve lüzumu halinde onları açıkça belli eden diğer vasıflarının da tescili gereklidir (GSN m. 59/1). İpotek alacaklısı tüzel kişi ise, ticaret unvan veya ismiyle merkezinin de bildirilmesi gerekir (GSN m. 59/2). İpoteğe dair bu kayıtlar özel sicilin üçüncü kısmında yer almaktadır²⁸².

ee. Alacağa Ait Bilgiler

Türk hukukunda her türlü alacak için yapı üzerinde akdî rehin tesis edilebilir. Alacağın türü değil, miktar ve para cinsi önemlidir. İpoteğin temin ettiği alacak eğer paradan başka bir şey ise, Türk Ticaret Kanununun 893. maddesi gereğince alacağın Türk parası ile karşılığının bildirilmesi gerekir. Eğer alacak paradan ibaret ise, ilk olarak, “*alacağın miktarı*” yapı ipoteğinin tesciline dair talep ile birlikte zikredilmelidir. İpotek, ister “*muayyen meblağ*”, ister “*azami had*” ipoteği olsun, her durumda alacak miktarının sicile geçirilmesi zorunludur. Eğer alacağın miktarı sicilde gösterilmemiş ise, muhtevasının caiz olmaması sebebi ile ipoteğin re’sen terkinin gerekir²⁸³. Alacağı miktarı, rakam ile yapı sicil defterinin üçüncü kısmının ikinci sütununa; yazı ile aynı kısmın üçüncü sütununa kaydolunur^{284, 285}.

²⁸⁰ Alman hukuku açısından da yapının malikine dair bilgilerin (*Eigentümer des Schiffsbauwerks*) SchRegO’nun 69/I-3. paragrafına göre tescil talebinde bulunması gerekir. Malike dair kayıtlar SchRGDV § 52/I-2 gereği özel sicilin ikinci kısmının ikinci sütununa geçirilir. Yapı ortaklığı (*Baurederei*) durumunda ise ortaklara ait bilgilerin aynı sütununa geçirilmesi gerekir²⁸⁰. Yapının ilk maliki tersane sahibi ise, yapının ilk defa tescilinde tersane sahibinin malik olduğu kaydı yine Türk hukukunda olduğu gibi, ikinci kısmın üçüncü sütununa yazılır (SchRGDV § 52/I-3).

²⁸¹ “Eğer alacaklı gerçek kişi tacir ise, medenî adı yerine ticaret ünvanının zikredilmesi de yeterlidir”, bkz. **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 73.

²⁸² GSN m. 84 ve SchRGDV § 53.

²⁸³ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 74.

²⁸⁴ GSN m. 84.

Ancak bildirilen alacak miktarının Türk parası dışındaki bir yabancı para ile gösterildiği durumda, ”yabancı para üzerine yapı ipoteği” söz konusu olur²⁸⁶. Zaten gemi ipoteğine dair hükümlerde temin olunan alacağın Türk parası ile gösterilmesini mecbur kılan amir bir hüküm yoktur²⁸⁷. Gemi Sicili Nizamnamesinde yapı siciline dair hükümler arasında paranın cinsi zikrolunmamaktadır. Sadece Nizamnamenin 26. maddesinde, tescilli istenen meblağların, yabancı para olarak tesciline kanun cevaz vermiş olmadıkça tescil talep ve muvafakatlarında Türk parası olarak gösterilmesi gereği hükme bağlanmıştır. Yabancı paranın alacak miktarı olarak tescil edildiği durumda asıl borcun Türk parası olup olamamasına göre bir ayrıma gidilmesi gerekir.

Türk parası ile ödenecek borçlarda ipoteğin temin ettiği alacağın yabancı para veya altın üzerinden gösterildiği ipotek türüne “*sabit kıymetli yapı ipoteği*” denir. Sabit kıymetli ipotek tesisi, Türk Ticaret Kanununun 940. maddesi gereğince mümkündür. Yabancı para ile ödenecek borçlarda ise alacağın yabancı para cinsinden sicile tesciline de (*yabancı para üzerinden yapı halindeki ipoteği*) Türk Ticaret Kanununun 939. maddesi cevaz vermiştir (m. 942 atfıyla)²⁸⁸. Ancak,

---

²⁸⁵ Alman hukuku açısından alacak miktarının rakamsal olarak ifadesi (*der Betrag der Schiffshypothek in Ziffern*) sicilde üçüncü kısım ikinci sütuna, yazı olarak ifadesi ise (*Betrag der Schiffshypothek in Buchstaben*) üçüncü sütuna geçirilir.

²⁸⁶ Taşınmazlar açısından, eski Medeni Kanunun 766. maddesine göre, taşınmaz rehni ancak muayyen bir alacak için miktarı Türk parasıyla gösterilerek kurulabilirdi. Daha sonra 1990 yılından yapılan değişiklikle, 766/a maddesi Kanuna eklenmiş (Bkz. **Kuntalp**, E.: “Yabancı Para Üzerinden Taşınmaz Rehni”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e Armağan, İstanbul 1995, s. 314), yabancı para ile rehne olanak tanınmıştır. 2002 tarihli TMK’da anılan iki madde birleştirilerek düzenlenmiştir (m. 851). Bu konuda bkz. **Oğuzman – Selici – Oktay/Özdemir**, s. 722 vd.; **Kılıçoğlu**, A.: *Medenî Kanun’unuzun Aile-Miras ve Eşya Hukuku’nda Getirdiği Yenilikler*, B. 2, Ankara 2004, s. 362 vd.; **Başpınar**, V.: “Yeni Türk Medeni Kanunu Hakkında Bazı Düşünceler”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1999, C. III, S. 1-2, s. 48 vd.; **Ertaş**, s. 507 vd.; **Kuntalp**, Yabancı Para Üzerinden Rehin, s. 293 vd.; **İmamoğlu**, H.: *Yabancı Para Üzerinden Taşınmaz Rehni Tesisi*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1994.

²⁸⁷ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 77.

²⁸⁸ TTK’nın 939. maddesi 20.04.2004 tarih ve 5136 sayılı Kanunun 5. maddesi ile değiştirilmiştir. Değişiklikten önceki sistemde, yabancı para ile ödenecek olan borçlar için yabancı para üzerine yapı ipoteği tesis olunabilmesi için Maliye Bakanlığı’nın izni gerekmektedir. Eski düzenleme için bkz. **Tekil**, Deniz Hukuku, s. 129 vd.; **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 77 vd.; **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 216 vd.; **Algantürk**, Gemi ipoteği – Tez, s. 64 vd; **İzveren**, s. 75; **Algantürk**, D. S.: ”Yabancı Para Üzerine Gemi İpoteği”, Denizati Dergisi, Eylül-Ekim 1996, S. 9-10, s. 40; **Akdeniz**, M. : ”Döviz Üzerine Gemi İpoteği”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul 1988, s. 1 vd. TTK Tasarısında ise yabancı para üzerine yapı (gemi) ipoteği tesisi, asıl borcun Türk parası olup olmamasına göre ayrıma gidilerek düzenlenmiştir. Türk parasıyla ödenecek borçlarda, Tasarının 1016/II. maddesinin açık hükmü gereği yabancı para ölçüsü ile ipotek tesisi mümkündür. Aynı

Kanunda aynı derecede birden fazla para türü kullanılarak yapı ipoteğinin tesisi yasaklanmıştır. Ayrıca aynı maddedeki, “*Yabancı para karşılıklarının hesabında, hesap günündeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının döviz alış kuru esas alınır*” hükmüyle de doğabilecek bir karmaşa engellenmiştir.

Alacakla ilgili bir diğer unsur ise “*faiz*”dir. Türk Ticaret Kanununun 893. maddesine göre, alacak eğer faizli ise, faiz nisbeti sicile kaydolunur. Eğer borç senedinde alacak için faiz ödeneceği belirtilmiş olsa dahi, yapı sicilinde faizin nisbeti gösterilmemiş olduğu takdirde, yapı ipoteği faizsiz sayılır²⁸⁹.

Bunun yanında Türk Ticaret Kanununun 860. maddesi gereğince borcun ödenmemesi tehlikesine karşılık “*talî edalar*”ın kararlaştırılması halinde bunların da tescil talebi ile birlikte sunulması gerekir.

ff. İpoteğin Derecesi

Yapı siciline kaydı gerekli hususlardan biri de “*yapı ipoteğinin derecesi*”dir. Türk Ticaret Kanunu, gemi veya yapı üzerindeki ipotek dereceleri hakkında sadece derecenin değiştirilmesini düzenlenmiş (m. 895–896), bunun dışındaki hususlarda Türk Medeni Kanununun taşınmaz rehni hükümlerine (m. 870 vd.) yollamada bulunmuştur (TTK m. 894)²⁹⁰. Buna göre sicile kaydolunacak yapı ipoteğinin derecesi, talepte bulunanlar tarafından belirtilir (GSN m. 35/II). Belirlenen derece, yapı sicilinin üçüncü kısmının üçüncü sütununa kaydolunur²⁹¹.

gg. Uygulamada Tescil Talebinin Muhtevası

Yukarıda tescil talebinin muhtevası genel anlamda Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre değerlendirilmiştir. Ancak yapı sicili en nihayetinde Denizcilik

---

maddenin IV. fıkrasında ise “yabancı para üzerine gemi ipoteği kurulabilir” hükmü yer almaktadır ki bu fıkra TTK’nın 939. maddesi ile örtüşmektedir. Bu madde gereğince de asıl borcun yabancı para olduğu durumda da yabancı para üzerine yapı ipoteği tesisi caizdir. TTK, bu konuda sistem olarak TMK’nın 851. maddesine paraleldir (Bkz. TTK Tasarısı 1016. madde Gereğçesi). Ayrıca TMK m. 851 hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir**, s. 722 vd.; **Şener**, s. 70 vd.

²⁸⁹ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 80.

²⁹⁰ TTK Tasarısı m. 1017.

²⁹¹ GSN m. 84 ve SchRGDV § 53/I-3.

Müsteşarlığı kontrolünde tutulduğu için uygulamada Müsteşarlık bir yapının, özel sicile tescili için aşağıdaki belgeleri istemektedir²⁹²:

1- Tescil Talep Dilekçesi (Türk Ticaret Kanununun 858, 859, 860. maddelerine göre)

2- Bölge Müdürlüğü Gemi Sörvey Kurulu Başkanlığınca yapının Türk Ticaret Kanununun 941. maddesine uygun olduğuna dair rapor

3- Gemi inşa sözleşmesi (Tersane tarafından yapının sahibini belirtmek için düzenlenen noter tasdikli beyanname)

4- Yapının sahibi şahıs ise, nüfus cüzdanı sureti, ikametgâh senedi, T.C. vatandaşlık numarası ve vergi numarası

5- Yapının sahibi tüzel kişi ise, imza sirküleri, faaliyet belgesi (son üç ay içerisinde Deniz Ticaret Odasından alınmış), Ticaret Sicil Gazetesi, varsa Tadil Gazeteleri (adres, isim, ortak değişimi, sermaye artırımını gibi) vergi levhası, vergi numarası, ortakların vergi numarası ve T.C. vatandaşlık numarası

6- Yapı üzerine ipotek veya icra²⁹³ tesis edildiğine dair yazı²⁹⁴ (Türk Ticaret Kanununun 858 ve 859. maddeleri gereğince)

7- Teşvikli gemilerde teşvik belgesi (noter tasdikli)

8- Liman Başkanından onaylı gemi/deniz aracı inşa izin belgesi²⁹⁵

e. Tescilin Yapılabileceği Sicil Dairesi

Yapı halindeki gemilere özel sicili düzenleyen Türk Ticaret Kanununun 858. maddesinin II. fıkrasına²⁹⁶ göre yapı, “*inşaat yerinin tâbi olduğu sicil memurluğunca*” tescil olunur. Dolayısıyla yapının inşa edildiği yerin hangi sicil memurluğuna tâbi olduğunun tespiti için sicil teşkilatının bilinmesi gerekir. Türk

²⁹² Bkz. “http://www.denizcilik.gov.tr/tr/fbilgi/sicil_islem.asp#1” (Erişim Tarihi: 24.12.2006).

²⁹³ Haciz şerhi olarak anlaşılmalıdır.

²⁹⁴ İpotek Anlaşması ifadesi kullanılmalıdır. Çünkü ipotek tescil ile teessüs eder. (Bkz. Yukarıda Yapı Halindeki Gemilerin Akdî Rehni Tesis Koşulları)

²⁹⁵ 15.03.2004 tarih ve 25403 sayılı RG.’de yayınlanan “Gemi ve Deniz Araçlarının İnşası, Tadilatı, Bakım Onarımlarında Uygulanacak Usul ve Esaslara İlişkin Yönetmelik” gereği hazırlanacak olan Form 1-B anlaşılmalıdır.

²⁹⁶ TTK Tasarısı m. 986/II.

Ticaret Kanunu bu hususta hüküm içermemektedir²⁹⁷. Gemi Sicili Nizamnamesinin 76. maddesine göre “*Trabzon, Samsun, Zonguldak, İstanbul, Bandırma, Çanakkale, İzmir, Antalya, Mersin ve İskenderun limanlarında tesis edilmiş olan gemi sicil daireleri*” yapı sicilini tutmakla görevlendirilmiştir. Ayrıca bu sicil dairelerinin çevreleri de 13.03.1957 tarih ve 4-8778 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit edilmiştir²⁹⁸. Gerek Nizamnamenin 76. maddesi, gerekse bu maddeye dayanılarak çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararına göre, yapının inşa olduğu yerin tâbi olduğu sicil dairesi tespit edilir ve tescil talebi bu memurluğa yapılır.

Yapının inşa yerinin sonradan değişmesi durumunda ise, yani yapı tescil olduğu sicil dairesi dışındaki diğer bir yere götürülürse, kayıtlı bulunduğu sicil memurluğu yetkili kalır. Bu durumda bu memurluk yeni inşaat yerindeki sicil dairesine yapının kaydedilmiş olduğunu bildirir (TTK m. 858/II)²⁹⁹.

---

²⁹⁷ TTK m. 858 vd.

²⁹⁸ Karar için bkz. yukarıda “Sicil Teşkilâtı”.

²⁹⁹ Ayrıca bkz. TTK Tasarısı m. 986/II ve SchRegO § 67/II.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

YAPI HALİNDEKİ GEMİLERİN KANUNÎ REHNİ

I. GENEL OLARAK

Türk Ticaret Kanununa göre yapı halindeki bir gemi üzerinde yukarıda incelenen akdî rehin dışında kanunî bir rehinin tesisi de mümkündür. Gemilerin aksine yapılar üzerinde kanunî rehin türleri olarak sadece “*birlikte yapı ipoteğinde alacağı ödeyen gemi malikinin sahip olduğu ipotek hakkı*” ve “*tersane sahibinin haiz olduğu ipotek hakkı*” söz konusudur. Gemiler açısından ayrıca mevcut olan deniz ödücü ve gemi alacaklısı haklarının yapılar üzerinde tatbiki mümkün değildir. Ancak unutulmamalıdır ki, burada sözü edilen yapı, özel sicile kayıtlı yapılardır. Yoksa sicile kayıtlı olmayan bir yapı üzerinde kanunî rehin hakkı, Türk Medeni Kanununun hapis hakkı hükümlerince cereyan eder.

II. BİRLİKTE YAPI İPOTEĞİNDE ALACAĞI ÖDEYEN YAPI MALİKİNİN SAHİP OLDUĞU İPOTEK HAKKI

Bir alacak için birden fazla yapı veya yapı payının rehneldiği ve alacaklının aksini kararlaştırmadığı sürece tüm yapı veya payların borcun tamamından mesul olduğu ipoteğe “*birlikte yapı ipoteği*” denir (TTK m. 897. – m. 942 atfıyla). Birlikte yapı ipoteğinde, maliklerden her biri borcu ödeyerek diğerlerine rücu edebilir. Bu hususu düzenleyen Türk Ticaret Kanununun 939. maddesine göre, alacaklıya ödemedede bulunan gemi (yapı) maliki diğer ipotekli gemilerden (yapılardan) birinin malikine veya onu hukuki seleflerine rücu hakkını haiz bulunduğu nisbette, o malikin gemisi (yapısı) üzerindeki ipoteğe sahip olur. Alacağı ödeyen yapı malikinin ipotek hakkı, tescile gerek kalmaksızın 936. madde hükmü gereği kendiliğinden doğar. Bu özelliğiyle, böyle bir ipotek “*vasitasız bir kanunî rehin hakkı*” niteliğini haizdir.

III. TERSANE SAHİBİNİN KANUNÎ REHİN HAKKI

A) TANIMI

Yapı halindeki gemiler üzerinde tesisi mümkün diğer bir kanunî rehin hakkı, tersane sahibine tanınmıştır³⁰⁰. Türk Ticaret Kanununun 877. maddesine göre³⁰¹,

“Bir tersane sahibi bir geminin inşa veya tamirinden doğan alacaklar için yapı üzerinde kanuni bir ipoteğin tescilini talep edebilir”.

Bu ipotek hükümleri de alelade bir akdî yapı ipoteği hükümlerinden farksızdır. Akdî ipotekten tek farkı, *ipoteğin tesisine dair talep hakkının herhangi bir muameleden değil kanundan doğmasıdır*. İpotek, gerek akdî, gerekse tersane sahibinin kanunî rehin hakkı söz konusu olduğunda yapı siciline tescil ile tesis olunur.

Tersane sahibine böyle bir hakkın verilmesinin sebebi, onun haklarını güvence altına almak suretiyle gemi inşasını teşvik ederek kolaylaştırmaktır³⁰². Aslında tersane sahibine bu hakkın tanınmasının kaynağı Türk Medeni Kanununun müteahhidi koruyan hükümleridir. Genellikle bir yapıya emek ve malzeme vermek suretiyle değer katan kişiler, bundan doğan alacaklarını hemen elde edemezler³⁰³. Böylece tersane sahipleri alacaklarına ileride kavuşamama riskine karşı güvence altına alınmışlardır. Ancak doktrinde *Akıncı*, gemilerde sipariş edene nazaran iktisaden çok daha kuvvetli olan tersane sahibinin böyle bir himayeye ihtiyacının olmadığı ve hükmün kaldırılması gerektiği görüşündedir³⁰⁴. Ama kanunî ipotek hakkının, tersane sahiplerine hapis hakkından çok daha etkili bir güvence teşkil ettiği de bir gerçektir³⁰⁵.

Alman hukukunda ise tersane sahibine bu hak HGB veya SchRG ile değil, BGB ile tanınmıştır³⁰⁶. BGB'nin, “*inşaatçının teminat ipoteği (Sicherungshypothek*

³⁰⁰ Türkiye'deki tersaneler hakkında tarihçe ve kısa bilgi için bkz. **Duran**, T.: *Türk Denizciliği ve Deniz Ticareti Kaynakları*, İstanbul 2000, s. 221 vd.

³⁰¹ TTK Tasarısı m. 1013.

³⁰² **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 17.

³⁰³ **Akıpek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 239.

³⁰⁴ **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 210.

³⁰⁵ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 18.

³⁰⁶ **Prüssmann**, s. 38-39.

des Bauunternehmers – Builder’s mortgage)” başlıklı 648. paragrafının II. fıkrasında³⁰⁷, “*tersane sahibi, bir geminin inşa veya tamirinden doğan alacakları için sipariş edenin gemisi veya yapı halindeki gemisi üzerinde bir gemi ipoteğinin tescilini talep edebilir*”³⁰⁸ denmektedir.

B) MAHİYETİ

1. Vasıtalı Bir Kanunî Rehin Hakkı Olması

Rehin hakkı, akdî veya kanunî rehin olmak üzere bir ayrıma tâbi tutulabilir. Akdî rehinde, ipotek hakkının doğumu için tarafların anlaşmasına, yani anlaşma ile ipotek alacaklısına ipoteğin tescilini talep hakkının tanınmasına ihtiyaç vardır. Kanunî rehinde ise, talep hakkı sözleşmeden değil, kanun hükmünden doğmaktadır. Bu sebeple Türk Ticaret Kanununun 877. maddesindeki açık hüküm gereği tersane sahibinin bu hakkı “*kanunî bir rehin hakkı*” niteliği taşımaktadır.

Ancak kanunî rehin hakkı da kendi içinde hakkın doğumuna göre türlere ayrılmaktadır. Rehin hakkının doğumu tescil ile gerçekleşiyor ise “*vasıtalı kanunî rehin hakkı*”, rehin hakkının doğumu sicil dışında tamamlanmış ise (örn: gemi alacaklısı hakkı) “*vasıtasız kanunî rehin hakkı*” nitelendirmeleri yapılmaktadır³⁰⁹.

Türk Ticaret Kanunu, tersane sahibine tanıdığı bu hakkın tesisi konusunda Türk Medeni Kanununun 895 ilâ 897. maddelerine (inşaatçı ipoteği) atıfta bulunmuştur (m. 877/II). Zanaatkârlar ve yükleniciler bakımından kanunî bir ipoteğin tescilini düzenleyen Türk Medeni Kanununun 895. maddesinin kıyasen tatbiki neticesi, “*tersane sahibinin kanunî ipotek hakkı, geminin inşasını üstlendiği andan başlayarak yapı siciline tescil olunabilir*” hükmü ortaya çıkar. Maddede tescilin kurucu veya bildirici nitelik arz ettiği hususu açık değildir. Ama Türk Medeni Kanununun 895. maddesi “*Kanunî İpotek – Tescile Tabi Kanunî İpotekler*” başlıklı bölüm altında düzenlendiğinden tescilin *kurucu bir nitelik* arz ettiğini kabul

³⁰⁷ Bkz. **Palandt**, s. 965 vd. ; **Abraham**, die Schiffshypothek, s. 208 vd.; **Prüssmann**, s. 38.

³⁰⁸ Bkz. **Falkanger – Bull – Brautaset**, s. 133.

³⁰⁹ TMK’nın mehazı olan İsviçre Medeni Kanununda da inşaatçı ipoteği (Bauhandwerkershypothek) vasıtalı bir kanunî rehin hakkı bahşeder. Bkz. **Zobl**, D.: *Das Bauhandwerkerpfandrecht*, Basel 1982, s. 76.

etmek gerekir. Bu nedenle de tersane sahibinin inşa ve tamir masraflarından dolayı yapı üzerinde bir ipotek ancak yapı siciline tescil ile doğar.

Sonuç olarak tersane sahibin bu hakkı “*vasıtalı bir kanunî rehin hakkı*” niteliği taşımaktadır. Doktrinde de tersane sahibinin rehin hakkının kanundan doğmadığı, kanunun ancak tescilin hukukî dayanağını oluşturduğu kabul olunmaktadır³¹⁰.

2. Tersane Sahibinin Talep Hakkının Mahiyeti

Vasıtalı bir kanunî rehin niteliğinde olan bu müessesenin tersane sahibine tanıdığı hak sadece ipotek tesisine dair bir talep hakkıdır. Ancak anılan talep hakkının mahiyeti doktrinde tartışmalıdır³¹¹. Bu hususta (inşaatçı ipoteğinden kıyasla) dört farklı görüş ileri sürülmüştür.

Görüşlerden ilki, ipoteğinin tesisini talep hakkını “*aynî nitelikte bir hak*” olarak kabul eder. Bu görüşe göre eşya devredilirse, yeni malike karşı da ipoteğinin tesisini talep hakkı ileri sürülebilir³¹². Görüşün dayanağı ise Türk Medeni Kanununun 893. maddesinin I. fıkrasının üçüncü bendidir. Görüşün kabulü halinde, tersanede inşaat süren yapının maliki, mülkiyeti devrederse, inşa dolayısıyla alacaklı olan tersane sahibi, yapı üzerinde yeni malike karşı kanunî bir ipoteğinin tescilini talep edebilir.

Diğer bir görüşe göre, ipoteğinin tesisini talep hakkı “*eşyaya bağlı bir borç*” niteliği taşır³¹³. Buna göre aslında ipoteğinin tesisini talep hakkı şahsî niteliktedir³¹⁴. Hakkın muhatabı ise taşınmaz (yapı) malikidir. Ama hak, eşyayı devralana yeni maliklere ve de iflâs masasına karşı da ileri sürülebilir. Bundaki amaç ise etkili bir

³¹⁰ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 19.

³¹¹ Bkz. **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 18-19, dn. 28.

³¹² **Davran**, B.: *Rehin Hukuku Dersleri*, İstanbul 1972, sh 64 vd. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Tekinay**, S. S.: “İnşaatçı İpoteğinin Tescilini İsteme Hakkının Mahiyeti”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Mukayeseli Hukuk Araştırmalı Dergisi, No. 4’den Ayrı Bası, s. 5.; **Baysal**, B. : “Yapı Alacaklısı İpoteğine İlişkin Başlıca Hukuksal Sorunlar”, Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara 2006, s. 152.; **Bıçakçı**, L.: “Yapı Alacaklısı İpoteği”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Doğumunun 100. Yılında Atatürk’e Armağan, C. XLV – XLVII, S. 1-4, s. 547 vd.

³¹³ **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 246.; **Tekinay**, s. 6-7. Ayrıca bkz. **Bıçakçı**, s. 549-550; **Baysal**, 152 vd.

³¹⁴ **Tekinay**, s. 5 ; **Erel**, Ş. N.: *Eşyaya Bağlı Borç*, Ankara 1982, s. 221.

himaye sağlamaktır³¹⁵. Ancak bu görüşün aynî hak görüşünden en önemli farkı, tescili talep hakkının herkese karşı değil, sadece eşyanın yeni malikine ileri sürülebilmesidir³¹⁶.

Üçüncü görüş ise, tescili talep hakkının “*şahsi bir talep hakkı*” olduğunu savunur³¹⁷. Bu görüşe göre talep hakkı şahsî nitelik arz ettiğinden sadece belli bir borçluya karşı ileri sürülebilir. Yani yapı halindeki gemiyi devralan yeni malike karşı tersane sahibi böyle bir hak iddia edemez³¹⁸.

Bu hususta ileri sürülen son görüşe göre ipoteğin tescilini talep hakkı bir *yenilik doğuran hak*³¹⁹. Yenilik doğuran hak, sahibine tek taraflı bir irade beyanında bulunarak yeni bir hukukî ilişki kurma, mevcut bir ilişkiyi değiştirme veya sona erdirme hakkı verir. Kanunî ipotek için ise bu hak sicil memuruna karşı tek taraflı bir beyanla kullanılır³²⁰. Bu beyan ile de ipotek teessüs eder.

Doktrinde *Kalpsüz ve Akıncı*, tersane sahibine tanınan ipoteğin tescilini talep hakkının şahsî nitelikte bir hak olduğu görüşündedir^{321, 322}. Ancak şahsî talep hakkı niteliğinin kabulü, yapı halindeki geminin inşai devam ederken mülkiyetinin devri durumunda tersane sahibini güvencesiz hale getirmektedir. Bu nedenle bu görüş pratik bir yarar sağlamamaktadır. Hakkın yenilik doğuran hak olarak kabulü de olanaksızdır. Çünkü yapı ipoteğinin tescili durumunda Türk Medeni Kanununun 895. maddesi gereğince alacaklının kabulü veya mahkemece alacağın hüküm altına alınmış olması şartları aranmıştır³²³. İpoteğin tesisini talep hakkının herkese karşı ileri sürülebilmesi imkânını veren aynî hak görüşü de borç ile ilgisi olmayan şahıslar aleyhine sonuçlar doğurduğundan amacını aşmaktadır. Bu sebeplerle savunulabilecek tek görüş eşyaya bağlı borç görüşüdür. Çünkü burada önemli olan

³¹⁵ Erel, Borç, s. 221.

³¹⁶ Baysal, s. 153.

³¹⁷ Reisoğlu, S.: *Türk ve İsviçre Hukukunda Müteahhit ve İşçilerin Kanunî İpotek Hakkı*, Ankara 1961, s. 72 vd.; Gürsoy – Eren – Cansel, s. 1049.

³¹⁸ Bkz. Tekinay, s. 4-5.

³¹⁹ Hatemi – Serozan – Arpacı, s. 742; Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir, s. 762 vd.

³²⁰ Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir, s. 762.

³²¹ Akıncı, Gemi İpoteği, s. 207; Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 19. Ayrıca bkz. Karahacıoğlu, A. H. – Doğrusöz, E.: *Türk Hukukunda Rehin*, Ankara 1996, s. 167 ve Yg. 11. HD. 04.12.1998, E. 98-397 / K. 98-77 (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bankası).

³²² “Türk hukukunda da genel kabul gören görüş bu yöndedir”, bkz. Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 19, dn. 28.

³²³ Bkz. Baysal, s. 154 vd.

husus yapının inşasını üstlenen tarafın risk altına girmesinin engellenmesidir. Tescili talep hakkının eşyaya bağlı bir borç olduğu kabul edilirse, yapının mülkiyeti devrolunsa da yapının inşasını üstlenenler her daim güvenceli bir konumdan yararlanacaklardır.

3. Rehin Hakkından Önceden Feragat Yasağı

Türk Ticaret Kanununun 877. maddesine göre³²⁴, tersane sahibinin bu haktan önceden feragat etmesi geçerli sayılmamıştır. Bu hükmün koyulmasındaki amaç, tersane sahiplerinin müşteri ile sözleşme yaparken, işi alma şansını yitirmemek için bazı haklardan feragat edebilecekleri düşüncesidir³²⁵. Bu yolla da şiddetli rekabet altında akdedilen sözleşmelere feragat şartının ilavesi âdet haline gelebilecek ve bu müessese koruyucu etkisini kaybedebilecektir³²⁶. Tersane sahibinin bu haktan feragatı bütünüyle yasaklanmış değildir. Tersane sahibi ile sipariş veren arasında yapılan istisna akdinin kurulmasından sonra yapılan kanunî rehin hakkından feragat geçerlidir³²⁷.

4. Rehin Sırası ve Önceliği

Türk rehin hukukunda gerek borçlu malikin menfaatinin üstün tutulması, gerekse merhunun değerinin tedavülünü kolaylaştırması, sebebiyle sabit dereceler sistemi kabul edilmiştir. Bu sistemde, yapı halindeki gemi farazi değer parçalarına bölünmekte ve derece olarak adlandırılan bu parçaların her biri üzerinde derece değerine kadar rehin tesis edilebilmektedir.

Yapı üzerinde bir kanunî rehin hakkının tesisi durumunda Kanun, tersane sahibinin alacağına bir ayrıcalık tanımamıştır³²⁸. Sonuç olarak tersane sahibinin bu hakkı tescil tarihine (TMK m. 1022) göre sıralanmaktadır.³²⁹ Kanunun tanıdığı

---

³²⁴ TMK m. 893.

³²⁵ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 20.

³²⁶ Reisoğlu, Kanunî İpotek Hakkı, s. 137.

³²⁷ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 20; Reisoğlu, Kanunî İpotek Hakkı, s. 137.

³²⁸ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 32; Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir, s. 765.

³²⁹ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 32; Reisoğlu, Kanunî İpotek Hakkı, s. 144; Akıncı, Gemi İpoteği, s. 210; Akipek, Mahdut Aynî Haklar, s. 247; Gürsoy – Eren – Cansel, s. 1059.

imtiyaz, ipoteğin paraya çevrilmesinden sonra söz konusudur³³⁰. Türk Medeni Kanununun, “*hakları değişik tarihlerde tescil edilmiş olsa bile zanaatkârlar ve yükleniciler, kanunî ipotekten yararlanma bakımından kendi aralarında aynı sırada sayılırlar*” hükmü (m. 896), Türk Ticaret Kanununun 877. maddesindeki atıf gereği yapı üzerindeki tersane sahibinin rehin hakkına da uygulanmaktadır.

Sonuçta anılan 896. madde her ne kadar “*sıra*” başlığı taşısa da rehinin paraya çevrilmesi halinde inşaat alacaklarına düşen miktarın onlar arasında paylaşılması esasını düzenlemektedir. Bu madde sayesinde inşaat alacaklıları kendi aralarında eşit muamele görmüş olurlar. Türk Medeni Kanunu zaten yapı ipoteğinin işin bitirilmesinden üç ay içinde tescilinin gerekmesi, buna bağlı olarak da işini en son bitiren ama yapıya aynı emeği vermiş olan tarafın diğer yapı alacaklılarından daha sonra gelip eşitsizlik oluşturmasını engellemek için yapı alacaklılarını birbirlerine karşı korumuştur³³¹. Örneğin, yapı halindeki bir A gemisi üzerinde

1. derecede 700.000-YTL değerinde bir akdî ipotek,
2. derecede 300.000-YTL değerinde bir kanunî ipotek,
3. derecede 200.000-YTL değerinde bir kanunî ipotek,
4. derecede 100.000-YTL değerinde bir kanunî ipotek kayıtlı olsun.

Yapı üzerindeki ipoteğin paraya çevrilmesi durumunda 1.000.000-YTL elde edilmiş ise, öncelikle ilk sırada bulunan akdî ipoteğe 700.000-YTL ödenecek, diğer tüm kanunî ipoteklere (*zanaatkârlar ve yükleniciler*) ise Türk Medeni Kanununun 896. maddesi gereği, kalan 300.000-YTL alacakları oranında ($300.000/600.000$ =oran $\frac{1}{2}$) eşit olarak dağıtılacaktır. Bu durumda 2. derecedeki alacaklı 150.000-YTL, 3. derecedeki 100.000-YTL, 4. derecedeki ise 50.000-YTL alacaktır.

Türk Medeni Kanununda yapı alacaklılarının birbirlerine karşı korunmasının yanında onlar, 897. madde hükmüyle ön sıralarda yer alan diğer alacaklılara karşı da korunmuştur. 897. maddeye göre, satış bedeli zanaatkârlar ve yüklenicilerin

³³⁰ Bkz. **Başpınar**, V.: “Sınırlı Ayni Hakların Sırası”, Türkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, Mayıs 1993, S. 78, s. 57 vd.; **Davran**, Rehin Hukuku, sh 64 vd.

³³¹ **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 248; **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 33.

alacaklarının tamamını karşılamadığı takdirde, yapı alacaklıları eksik tahsil ettikleri miktar için ön sıradaki rehinli alacaklılara yönelebilirler. Bu madde hükmü (TTK m. 877. atfıyla) tersane sahibinin kanunî rehin hakkına da uygulanır. Dolayısıyla tersane sahibi, diğer kanunî rehin hakkı sahipleriyle veya tek başına, yapının paraya çevrilmesinden sonra, *sırada daha önce gelen alalâde ipotek haklarının mevcudiyeti sebebiyle alacağını tam olarak alamamış ve bu suretle zarara uğramış ise (objektif şart)*, anılan madde gereğince ön sıradaki ipotek alacaklılarına yönelebilir. Ancak bunun yanında Türk Medeni Kanununun 897. maddesi gereği, tersane sahibine tanınan bu hak, önceki sırada gelen alacaklıların tesis ettikleri ipotekler dolayısıyla tersane sahibi aleyhine bir zarar gelebileceğini *önceden bilmeleri veya bilebilecek durumda olmaları şartına bağlanmıştır (sübjektif şart)*³³². Tersane sahibinin tahsil edemediği kısım bu imtiyaz sayesinde ipotek hakkı elde eden önceki sıradaki alacaklıların payına düşen satış bedelinden yapıya giren malzeme değeri (yapının tamirden evvelki değeri³³³) çıkarıldıktan sonra artan para ile karşılanır.

Örneğin yapı halindeki B gemisi üzerinde inşaatın ilk aylarında 1. dereceden 300.000- YTL değerinde bir akdî ipotek tesis edilmiş olsun. Daha sonra tersane sahibi 2. derecede 200.000-YTL değerinde bir kanunî ipoteği tescil ettirsin. Yapının paraya çevrilmesi neticesinde de 400.000-YTL elde edilsin. Eğer Türk Medeni Kanununun 897. maddesi hükmü olmasaydı 2. derecede yer alan tersane sahibi alacağının yarısını elde edebilecekti. Yapının inşa öncesi değeri 100.000-YTL takdir edilmiş ise (bilirkişi raporu vb.) tersane sahibi yapıya 300.000-YTL değer katmış olacaktır. Bu nedenle de Türk Medeni Kanununun 897. maddesindeki hüküm gereği, tersane sahibinin alamadığı 200.000-YTL, 1. derecedeki hak sahibinden tahsil edilecektir (1. dereceye ödenen 300.000 - yapının ilk değeri olan 100.000=200.000)

C) İNŞAATÇI İPOTEĞİ İLE İLİŞKİSİ

Yapı halindeki gemi üzerindeki tersane sahibinin kanunî rehin hakkına ilişkin Türk Ticaret Kanunu hükmünün konuluş sebebini Türk Medeni Kanununun *inşaatçı ipoteğine* ilişkin hükümler oluşturmaktadır. Ancak bu kanunî rehin hakkında sadece

³³² Ayrıntılı bilgi için bkz. **Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir**, s. 765 vd; **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1058 vd.

³³³ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 34.

tesisi, sırası ve önceliği bakımından inşaatçı ipoteği hükümleri uygulanır. Diğer hususlar ise gemi ipoteğine ilişkin hükümlere tâbidir.

Türk Medeni Kanunu, İsviçre’de olduğu gibi tescile bağlı olmayan bazı kanunî rehin hakları kabul etmiştir³³⁴. Bunlardan biri de 895 vd. maddelerinde düzenlenmiş bulunan *inşaatçı (yapı) ipoteği*dir. Türk Ticaret Kanunu ise 877. maddesinde tersane sahibinin yapının inşa veya tamirinden doğan alacaklar için, o yapı üzerinde kanuni bir ipoteğin tescilini talep edebileceğini ve bu ipoteğin tesisi hakkında Türk Medeni Kanununun inşaatçı ipoteğine ilişkin 895 ilâ 897. maddelerinin uygulanacağını düzenlemiştir.

D) HAPİS HAKKI İLE İLİŞKİSİ

Türk Ticaret Kanunu, tersane sahibine yapının inşa veya tamirinden doğan alacakları sebebiyle o yapı üzerinde kanunî bir ipoteğin tesisini talep hakkını vermiştir. İpotek ancak yapı siciline tescil ile doğar. Yani tescil kurucu bir nitelik arz eder. Tersane sahibinin bu hakkını kullanarak alacağına kavuşması, ancak özel sicile tescil ile mümkündür. İncelenmesi gereken husus tersane sahibinin kanunî ipotek hakkını talep hakkı yanında Türk Medeni Kanununun 950 vd. maddelerinde düzenlenen hapis hakkını kullanıp kullanamayacağıdır.

Türk Medeni Kanunun 950. maddesine göre, alacaklı, borçluya ait olup onun rızasıyla zilyedi bulunduğu taşınırı, borcun muaccel olması ve niteliği itibarıyla bu eşyanın alacak ile bağlantısı bulunması halinde, borç ödeninceye kadar hapsedebilir. Türk Medeni Kanununda, borçluya ait olan bir taşınır üzerinde alacaklıya hapis hakkı tanınmıştır. Tersane sahibi malzemenin sipariş veren tarafından temin edilmesi ihtimalinde yapının maliki değildir. Dolayısıyla sadece bu ihtimalde Türk Medeni Kanununun 950. maddesi gereği yapı üzerinde tersane sahibinin hapis hakkı doğabilir. Diğer durumlarda yapının maliki zaten tersane sahibi olduğundan hapis hakkı düşünülemez. Bunun yanında hapis hakkı için borcun muaccel olması şartı aranmıştır. Eğer bir geminin inşası sebebiyle ödemenin geminin teslimi karşılığında kararlaştırılmış olduğu ihtimalinde tersane sahibi hapis hakkını kullanamayacak ve

³³⁴ İsviçre hukukunda inşaatçı ipoteği üzerine ayrıntılı bilgi için bkz. **Zobl**, s. 22 vd.; **Mathis**, A.: *Das Bauhandwerkpfandrecht in der Gesamtüberbauung und im Stockwerkeigentum*, Bern-Stuttgart 1988, s. 23 vd.

gemiye teslim etmek zorunda kalacaktır. Lakin Türk Ticaret Kanununun 941. maddesinde belirtilen, omurgasının ortaya konulmuş olması, sair işaretlerle diğerlerinden ayırt edilmesi ve de onsekiz gros tonilâto sınırı taşımayan yapılar üzerinde tersane sahibinin hapis hakkını kullanabileceği söylenebilir.

E) HAKKIN SAHİBİ

Türk Ticaret Kanunu, yapı üzerindeki kanunî rehin hakkını, 877. maddesi ile sadece “*tersane sahibine*” (*Inhaber einer Schiffswerft*) tanımıştır. Ancak tersane kelimesi geminin inşa olduğu yer olarak anlaşılmalıdır. Zaten bu müessesenin amacı genel anlamıyla müteahhitleri³³⁵, masraf ve emekleri bakımından sipariş verenler karşısında korumaktır. Dolayısıyla yapı ister havuz, ister dok, isterse bir arazide inşa olunsun, o yapının inşasını veya tamirini taahhüt eden her kişi, 877. m. anlamında “*tersane sahibi*” sayılmalıdır³³⁶.

İncelenmesi gereken ilk husus, yapının inşasında çalışan kişilerin bu haktan yararlanıp yararlanamayacağıdır. Türk Ticaret Kanununda açık bir düzenleme yoktur. Türk Medeni Kanununun 893. maddesine göre, bir taşınmaz üzerinde inşa olunan yapı veya diğer işlerde malzeme vererek veya emek sarf ettikleri için, malik veya yükleniciden alacaklı olan alt yüklenici veya zanaatkârlar da kanunî ipotek hakkının tescilini isteyebilir (m. 895 vd.). Bu madde gereğince kanunî ipotek hakkından yararlanacak olan yapı alacaklıları, bir şeyin yapımında malzeme ve emek gücü ile veya sadece emeği ile katkıda bulunan zanaatkâr ve müteahhitlerdir.

Zanaatkâr, bir yapının tümünden ziyade belirli bir kısmının yapılmasını taahhüt eden, küçük sanat sahibi kişilerdir³³⁷. Örneğin, bir yapı halindeki geminin sadece aydınlatma işi ihtisas sahibi bir kişiye (zanaatkâr) verilebilir. *Müteahhit* (yüklenici) ise bir istisna sözleşmesi gereğince bir inşa işinin tamamını veya bir kısmını üzerine alan kimsedir³³⁸. Öncelikle yukarıda görüldüğü üzere, Kanun her durumda emeği yani bedensel çalışmayı aradığından, mühendisler yapı alacaklısı kavramı içine girmezler. Çünkü bunların yapı için yaptıkları iş müteahhit gibi emek

³³⁵ Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir, s. 760.

³³⁶ Bkz. Kalpsüz, Deniz Ticareti Hukuku, s. 255.

³³⁷ Akipek, Mahdut Aynî Haklar, s. 241.

³³⁸ Bıçakçı, s. 539.

gücünü gerektirmez ve bunlar bedenen de inşaata bağlı değillerdir. Ayrıca bir istisna sözleşmesi ile de taahhüt altına da girmezler³³⁹. Anıldığı üzere Kanununun 877. maddesinde sadece “tersane sahibi” ifadesi yer almaktadır. Ama anlatılanlar ışığında *tersane sahibi ile birlikte çalışan bir gemi inşa mühendisinin bu ipotekten faydalanamayacağı* sonucu ortaya çıkmaktadır.

Yapının inşasında çalışan ve ister taşeronla ister tersane sahibine bağlı işçilerin ise bu haktan yararlanamayacağı doktrinde genel olarak kabul olunmaktadır³⁴⁰. Çünkü yapı ipoteginden yararlanacak olanların, kural olarak yapı malikine bir istisna akdi ile bağlı olan kişiler olması gerekir³⁴¹.

Bir diğer husus ise, tersane sahibine bağlı alt müteahhitlerdir. Bunlar yapı malikine herhangi bir sözleşme ile bağlı değillerdir ve yukarıda anılan “*yapı malikine bir istisna akdi ile bağlı olma*” kuralının istisnasını teşkil ederler. Çünkü salt bu kuralı uygulamak inşaatçı ipotegi (yapı ipotegi) müessesesine çok dar bir anlam vermek olur. Türk hukukunda, inşanın tümünü taahhüt eden zanaatkâr ve müteahhitler, işin bazı kısımlarını başkalarına devredebilirler. Örneğin bir binanın yapımını üstlenen müteahhit, kapıların yapımını başka birine devredebilir. Bu suretle yapı işlerinin bazı kısımlarının yapımını müteahhide karşı bir istisna akdi ile taahhüt edenlerin de o yapı üzerinde kanunî rehin hakkına (inşaatçı ipotegine) sahip olduğu kabul edilmektedir³⁴². İsviçre Federal Mahkemesine göre de “*alt müteahhidin kanunî ipotegin tescilini talep hakkı, ayrı ve genel müteahhidin kanunî ipotek hakkından bağımsız bir haktır. Bunun sonucu olarak da genel müteahhit lehine bir kanunî ipotek tesisi alt müteahhidin lehine bir kanunî ipotek tesisini engellemeyecektir*”³⁴³.

³³⁹ **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 41; **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 240; **Bıçakçı**, s. 540-541; **Şener**, Y. S.: *Türk Hukukunda İpotek ve Uygulaması*, İstanbul 2005, s. 39.

³⁴⁰ **Kalpöz**, Gemi Rehni, s. 21; **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 240; **Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir**, s. 760; **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1052; **Bıçakçı**, s. 540.

³⁴¹ **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 241. “Mesela hizmet akdiyle bağlı bulunanlar geminin inşasında çalışmış olsalar bile rehin hakkına sahip değillerdir”, bkz. **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 26.

³⁴² **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 242; **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 33; **Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir**, s. 760; **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1053; **Esener**, T.: *Eşya Hukuku*, Ankara 1985, s. 193; **Karahacıoğlu - Doğrusöz**, s. 166; **Şener**, s. 38; **Ertaş**, s. 537; **Karahasan**, M. R.: *Yeni Türk Medenî Kanunu Eşya Hukuku*, İstanbul 2002, s. 253.

³⁴³ Karar ve “yapı alacaklısı” kavramı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Baysal**, s. 149 vd. Ayrıca bkz. **Bıçakçı**, s. 541.

Örneğin tersane sahibi, bir şahıs ile anlaşarak malzemenin sipariş verence temini karşılığı bir gemi inşasını taahhüt etmiş olsun. İnşa devam ederken de tersane sahibi, geminin motor donanımı işlerini başka bir şahsa (zanaatkâr veya müteahhit) bir istisna akdiyle devretsin. Bu durumda, motor işini üstlenen şahsın da yapı üzerinde kanunî bir ipoteğin tescilini talep hakkına sahip olduğu (diğer şartlar dahilinde) kabul olunmalıdır. Ancak doktrinde *Kalpsüz*, tersane sahibinin taşeronlarının bu haktan faydalanamayacakları görüşündedir³⁴⁴. Çünkü *Kalpsüz*'e göre, taşeronlar yapı malikinden değil, tersane sahibinden alacaklıdır.

Ancak tersane sahibine bağlı olarak iş gören zanaatkâr, müteahhit ve taşeronların da yapı üzerinde kanunî bir rehin hakkına sahip olduğu savunulmalıdır. Her ne kadar bunlar yapı malikine doğrudan sözleşme ile bağlı olmasalar da, kanunî ipotek hakkının dayanağı bu sözleşme değil, yapı için meydana getirilen edimlerdir³⁴⁵. *Akipek* ise, bir yapıda çalışanların bu haktan yararlanmaları için mutlaka bir istisna akdine dayanmalarının gerekmediği görüşündedir³⁴⁶. Tersane sahibinin yapının maliki olduğu durumda ise, yapının inşasında çalışan taşeronlar, asıl müteahhit konumunda olduklarından, yapı üzerinde kanunî rehin hakkının tesisini talep edebilecekleri Türk Medeni Kanununun 893. maddesi gereği söylenebilir.

Sonuç olarak, bir yapı üzerinde tersane sahibinin kanunî rehin hakkına sahip olduğu aşikârdır. Ancak tersane sahibi yanında, ona bağlı olarak çalışan müteahhit ve zanaatkârların da (taşeron) bu hakka sahip olduğu kabul olunmalıdır³⁴⁷. Çünkü geminin bir kısmını bu şahıslar inşa etmektedir ve alacakları korunmalıdır. Bu nedenle Türk Ticaret Kanununda yer alan “*tersane sahibi*” ifadesi yerine, “*geminin tamamen veya kısmen inşasını üstlenen kişi*” ifadesi getirilmelidir.

---

³⁴⁴ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 21.

³⁴⁵ **Bıçakçı**, s. 541.

³⁴⁶ **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 241.

³⁴⁷ “Malikle aralarında doğrudan doğruya bir akdî ilişki ve alacaklarını ona karşı ileri sürebilme imkânları bulunmasa dahi, taşınmaz üzerindeki inşaat işlerini bir istisna akdi ile taahhüt eden kişiler, bu işlerin icrasından alacakları dolayısıyla adlarına kanunî ipoteğin tescilini talep edebilirler”, bkz. **Can**, M.: “Yeni Medeni Kanun’un İnşaatçı (Yapı) İpoteği Hakkındaki Hükümleri İle İpoteğin Kendi Adına Tescilini Talep Edebilecek Kişiler Bakımından Bir Değişiklik Yapılıp Yapılmadığı Meselesi”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2004, C. 8, S. 1-2, s. 56.

F) HAKKIN DOĞUMU İÇİN GEREKLİ ŞARTLAR

1. Yapı Halindeki Bir Geminin Mevcudiyeti

Türk Ticaret Kanunu tersane sahibine yapı halindeki bir gemi üzerinde kanunî ipotek hakkı tanımıştır. Bu nedenle bu hakkın doğumu için ilk şart “*yapı halindeki bir gemi*”nin mevcudiyetidir. Bu sebeble öncelikle akdi ipotekte³⁴⁸ olduğu gibi, kanuni ipotekte de Türk Ticaret Kanununun üzerinde ipotek tesisine cevaz verdiği bir yapı halindeki gemi söz konusu olmalıdır. Türk Ticaret Kanununun 941. maddesine göre ancak omurgası ortaya konmuş; ad, numara ve sair işaretler konmak suretiyle diğerlerinden ayırt edilmiş ve tamamlandığında onsekiz gros tonilâtodan küçük olmayacak yapılar üzerinde ipotek tesisi caizdir.

2. Tersane Sahibi ile Yapının İnşa veya Tamirini Sağlamak Üzere Bir İstisna Akdinin Yapılmış Olması

Tersane sahibinin kanunî rehin hakkının doğması için bir diğer şart ise, sipariş veren ile tersane sahibi arasında, yapının inşasını veya tamirini konu alan bir istisna akdinin (BK m. 355 vd.) yapılmış olmasıdır. İstisna akdi, müteahhit ile iş sahibi arasında yapılan ve müteahhidin iş sahibinin ödemeyi taahhüt ettiği ücret karşılığında bir eser³⁴⁹ meydana getirme taahhüdü altına girdiği Borçlar hukuku sözleşmesidir. Tersaneye siparişi verilmiş bir gemi de eserdir³⁵⁰. Tersane sahibi ile müşteri (iş sahibi) arasında bazı durumlarda bir istisna akdi (gemi inşa sözleşmesi) bazı durumlarda ise bir imâl edilecek şeyler hakkında yapılmış bir satış akdi

³⁴⁸ Bkz. s. 65 vd.

³⁴⁹ “Eser (Werk)” kavramı için ayrıca bkz. **Tandoğan**, H.: *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, C. II, B. 3, Ankara 1987, s. 2 vd.; **Eren**, F.: “Borçlar Kanunu Açısından İnşaat Sözleşmeleri”, *BTHAE İnşaat Sözleşmeleri Semineri*, B. 2, Ankara 1996, s. 49 vd.; **Yavuz**, C.: *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, B. 6, İstanbul 2002, s. 444 vd.; **Seliçi**, Ö.: *İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin Sorumluluğu*, İstanbul 1978, s. 6; **Tandoğan**, İstisna Akdi, s. 312 vd.; **Aral**, F.: *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, B. 6, Ankara 2006, s. 327 vd.; **Hatemi – Serozan – Arpacı**, Borçlar Hukuku, s. 354; **Zevkliler**, s. 325 vd.; **Karahasan**, M. R.: *Türk Borçlar Hukuku*, C. II, Özel Borç İlişkileri, Ankara 2002, s. 62 vd.; **Altaş**, H.: *Eserin Teslimden Önce Telef Olması*, Ankara 2002, s. 51 vd. Alman Hukukunda eser “werk” ve inşa sözleşmeleri “Bauvertrag” için bkz. **Boldt**, A.: *Der neue Bauvertrag*, 2. Auflage, Köln-Berlin-München 2004.

³⁵⁰ **Tandoğan**, Borçlar Hukuku, s. 23; **Yavuz**, s. 450; **Baygın**, C.: *Türk Hukukuna Göre İstisna Sözleşmesinde Ücret ve Tabii Olduğu Hükümler*, İstanbul 1999, s. 9 vd.; **Dayınlarlı**, K.: “İstisna Akdinin Ademi İfası İle İlgili Yargıtay Kararları”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu III, Ankara 1986, s. 50. Ayrıca bkz. Yg. HGK. 19.02.1951, E. 128-42 / K.138 (Dr. **Tandoğan**), Borçlar Hukuku, s. 23, dn. 69’dan naklen.

(*Werklieferungsvertrag*) söz konusu olabilir. İkinci ihtimalde yapının maliki tersane sahibi olduğundan, ipotek tesisi düşünülemez. Tersane sahibinin kanunî rehin hakkı, ancak yapının mülkiyetinin üçüncü bir şahısta olduğu durumlarda, yani bir istisna akdinin söz konusu olması halinde mevcuttur. Uygulamada, tersane sahibi ile müşteri arasında geminin inşasına yönelik yapılan bu tür istisna sözleşmeleri “*gemi inşa sözleşmesi (Schiffsbauvertrag-hipbuilding contract*³⁵¹)” olarak anılmaktadır^{352, 353}. Bunun yanında geminin tamiri maksatlı “*gemi (yapı) tamir sözleşmeleri*”³⁵⁴ de mevcuttur^{355, 356}.

3. Alacağın Yapının İnşai veya Tamirinden Kaynaklanması

Türk Ticaret Kanununun 877. maddesine göre, tersane sahibi yapı üzerinde ancak o *yapının inşai veya tamirinden doğan alacakları için* kanunî bir ipoteğin tescilini talep edebilir³⁵⁷. Türk Ticaret Kanunu, başka bir sebepten doğan alacakları için tersane sahibine böyle bir hak tanımamıştır³⁵⁸.

Tersane sahibinin yaptığı masraflar geniş değerlendirilmesi bu rehin müessesinin amacına daha uygundur. Bu nedenle tersane sahibinin yapının inşai dolayısıyla alacağına, malzeme, işçilik, yapı malikinin temerrüdünden doğan talep hakları ile ipoteğin tesisi için yapılacak masraflar da dahildir³⁵⁹. Ayrıca tersane

³⁵¹ Bkz. EK-3

³⁵² BK m. 355 ve bkz. Yg. 11. HD. 30.03.1997, E. 77-131 / K. 77-767, (Dr. **Aybay**), Kararlar, s. 803 vd.

³⁵³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Durusoy**, E. A.: “Gemi İnşasına Müteallik Akidlerin Hukukî Karakter ve Şartları”, İstanbul Barosu Dergisi, Aralık 1948, S. 12, s. 745 vd.; **Durusoy**, E. A.: “Gemi İnşasına Müteallik Akidlerin Hukukî Karakter ve Şartları II”, İstanbul Barosu Dergisi, Ekim 1949, S. 10, s. 577 vd. Ayrıca bkz. **Grime**, s. 66 vd. ; **Krohn**, s. 194.

³⁵⁴ Ayrıca bkz. **Falkanger – Bull – Brautaset**, s. 102 vd.

³⁵⁵ **Göger**, E.: “Gemi Tamir Sözleşmesi”, Ankara Barosu Dergisi, 1961, S. 1, s. 11-16. Gemi tamir sözleşmelerinin hukukî niteliği bakımından da istisna akdi veya imâl edilecek şeyler hakkındaki satım akdi (*Werklieferungsvertrag*) yönünde görüşler mevcuttur. Malzeme eğer tersane sahibi tarafından tedarik ediliyorsa sözleşme nitelik olarak satım akdine yaklaşır, ancak iş sahibinin malzemeyi tedarik ettiği durumlar çok azdır. İstisna akdinde emek neticesi eser meydana getirme daha ön plandadır. Eser kavramına montaj da dahildir. Alman hukukunda ise her türlü tamir işi BGB’ ye uygun bir istisna akdi niteliği taşır. Bkz. **Göger**, s. 10-11.

³⁵⁶ Genel olarak bakıldığında gemi tamir sözleşmelerinin sanki sadece inşai tamamlanmış gemiler hakkında söz konusu olabileceği düşünülebilir. Ancak inşai devam etmekte olan bir gemide örneğin motor tertibatının daha kullanılmadan bozulması, zarar görmesi ve de bu işlerin başkaca bir tersane tarafından üstlenilmesi durumunda yapı halindeki gemiler için de bir tamir sözleşmesi söz konusu olabilecektir.

³⁵⁷ BGB § 648/II

³⁵⁸ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 22; **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 208.

³⁵⁹ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 22.

sahibinin ipotek tesisi hakkı, alacağın doğduğu yapı üzerindedir. Yoksa tersane sahibinin, yapı malikinin diğer yapıları veya malvarlığı üzerinde kanunî bir rehin tesis etmesine imkân yoktur³⁶⁰.

G) İPOTEĞİN TESİSİ

Yukarıda incelendiği üzere, tersane sahibinin kanunî rehin hakkı, eşyaya bağlı bir borç niteliğindedir ve bu hak sadece yapı üzerinde bir ipoteğin tescilini talep hakkı vermektedir. Yani hakkın doğumu tek başına yapı üzerinde aynî bir hak oluşturmamaktadır. Yapı üzerinde kanunî ipoteğin tesisi ancak, alacağın kabulü veya mahkemece hüküm altına alınmasına ve ardından ipoteğin özel sicile tesciline bağlıdır. Tescil kurucu bir nitelik arz ettiğinden, ipotek de ancak sicile tescilden sonra teessüs eder. Ama yapı maliki alacaklıya yeterli bir güvence vererek ipoteğin tescilini engelleyebilir. Bunun yanında inşaatçı ipoteğinde, bu şartlara ilaveten taşınmaz malikinin ipoteğin tesciline izin vermesi de aranır (Tapu Sicili Nizamnamesi m. 23). Ancak doğrudan Türk Medeni Kanununda düzenlenmemiş ve Tapu Sicili ile ilgili olan bu hususun tersane sahibinin kanunî ipotek hakkına uygulanma imkânı bulunmamaktadır³⁶¹.

1. Alacağın Kabulü veya Mahkemece Hüküm Altına Alınmış Olması

Türk Medeni Kanununun 895. maddesine göre (TTK m. 877 atfıyla), yapı üzerinde bir kanunî ipoteğin tescili için alacağın yapının maliki tarafından kabul edilmiş veya mahkemece karara bağlanmış olması şarttır. Kanunun böyle bir şart koymuş olmasının sebebi, tersane sahibinin istisna akdi yapıp borç altına girdikten hemen sonra yapı üzerinde ipotek tesisini talep edebilecek durumda olmasıdır. Çoğu zaman yapı üzerinde ipoteğin tescili anında borcun tutarı belli değildir. Bu nedenle malikin kabul ettiği alacağı temin eden ipotek, bir azami had ipoteği olarak tescil edilebilir³⁶². Ama bazı durumlarda istisna akdinin yapılmasıyla birlikte bir götürü ücret kararlaştırılmaktadır. Böyle bir ücretin söz konusu olduğu durumlarda alacağın

³⁶⁰ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 22; Akıncı, Gemi İpoteği, s. 208.

³⁶¹ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 26-27.

³⁶² Gürsoy – Eren – Cansel, s. 1054; Akipek, Mahdut Aynî Haklar, s. 244; Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir, s. 763.

malik tarafından ayrıca kabulü bir özellik göstermez³⁶³. Bunun yanında yapı malikinin alacağı kabulü, yapı alacaklılarına karşı gerçek borcunun tespiti anlamına gelmemektedir³⁶⁴.

Yapı maliki bazı durumlarda alacağı kabulden kaçınabilir. Bu durumda ise Türk Medeni Kanununun 895. maddesi gereğince (TTK m. 877 atfıyla) tersane sahibi, mahkemeye başvurup alacağını hüküm altına alabilir. Bu takdirde mahkeme doğmuş alacakları hüküm altına alır. Gelecekte kesinleşecek alacaklar için de sicile şerh verilmesi istenebilir³⁶⁵. Eğer mahkemeye başvuru anında istisna akdiyle taahhüt edilen iş sona ermişse mahkeme alacağın gerçek miktarını hüküm altına alır³⁶⁶. Tescilin yüklenilen işin tamamlanmasından başlayarak üç ay içinde yapılmış olması gerekir (TMK m. 895). Dolayısıyla mahkemeye başvuran tersane sahibinin, bu süreyi kaçırma riski bulunmaktadır. Bu durumda ise tersane sahibinin yapı siciline şerh verilmesini isteme hakkı mevcuttur³⁶⁷ (TTK m. 879-880, m. 942 atfıyla).

2. Yapı Malikinin Alacaklıya Yeterli Güvence Vermemiş Olması

Türk Medeni Kanununun 895. maddesi gereğince, yapı maliki eğer yeterli güvence gösterirse tersane sahibi yapı üzerinde kanunî bir ipoteğin tescilini talep edemez. Gösterilecek güvencenin türü önemli değildir. Çünkü Kanun sadece “*yeterli güvence*”den bahsetmiştir. Bu nedenle yapı maliki aynı güvenceler (rehin) gösterebileceği gibi, şahsi güvenceler de (kefil) öne sürebilir. Önemli olan husus güvencenin, tersane sahibinin mevcut alacağını (*yapı alacağı*) temin edebilecek olmasıdır. Eğer taraflar arasında bu konuda bir anlaşmazlık çıkarsa, çözüm mercii yapı sicil memurluğu değil, mahkemedir³⁶⁸. Ayrıca tersane sahibi, yapı malikinden güvence göstermesini talep edemez³⁶⁹. Asıl olan, alacağın malik tarafından

---

³⁶³ **Bıçakçı**, s. 554.

³⁶⁴ **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 244; **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 92.

³⁶⁵ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 27.

³⁶⁶ **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 96.

³⁶⁷ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 27.

³⁶⁸ **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 99; **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 28; **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 245; **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1057.

³⁶⁹ **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 99.

kabulüdür. Yoksa tersane sahibi bir menfi şart olan güvence gösterilmemiş olmasını, tescil anında ispatla yükümlü değildir³⁷⁰.

Diğer bir yandan yeterli olan güvence daha sonradan alacak karşısında yetersiz duruma gelebilir (örneğin kefilin iflâs etmesi). Eğer bu durum tescilin yapılabileceği süre dolmadan gerçekleşmiş ise, tersane sahibi kanunî ipoteğin tescilini talep edebilir. Ancak işin tamamlanmasından 3 ay sonra güvence yetersiz hale gelirse, hakkaniyet icabı, tescil süresi geçmiş olsa da, müteahhit tersane sahibine tescili talep hakkı tanınmalıdır³⁷¹.

Yapı maliki, yapı üzerinde kanunî bir ipoteğin tescilinden sonra alacağı yetecek ölçüde bir güvenceye kavuşmuşsa, bunu tersane sahibine karşı ileri sürerek ipoteğin terkinini talep edebilir³⁷². Terkine karar verecek makam, teminatın miktarını incelemeye karar veren mahkemedir³⁷³.

3. Yapı Halindeki Gemilere Özel Sicile Tescil

Türk Ticaret Kanununda yapı halindeki bir gemi üzerinde kanunî rehin hakkının tesisi konusunda, Türk Medeni Kanununun inşaatçı ipoteği hükümlerine yollama yapılmıştır. Gerek Türk Ticaret Kanununun 877. maddesi, gerekse yollama yapılan inşaatçı ipoteğine ilişkin hükümler sebebiyle, tescil kanunî ipotek açısından kurucudur.

a. Tescili Talebinde Bulunabilecek Kişi

Tescil, Gemi Sicili Nizamnamesinin 16. maddesi uyarınca hak sahibinin talebi ile olur³⁷⁴. Bu sebeple ipoteğin tescilini, kural olarak Türk Ticaret Kanununun 859 ve 877. maddeleri gereği “*tersane sahibi*” talep edebilir.

Tersane sahibinin talebi üzerine ipotek sicile kaydılduktan sonra malik tescilden haberdar edilir³⁷⁵ (GSN m. 88). Türk Ticaret Kanunu gereğince, yapı

³⁷⁰ **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 101.

³⁷¹ **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 100 (Müteahhide kıyasen).

³⁷² **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 101.

³⁷³ **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1057.

³⁷⁴ Bkz. GSN m. 77.

³⁷⁵ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 30.

halindeki bir gemi önce özel sicile tescil edilmeli, daha sonra üzerine ipotek kaydı işlenmelidir. Ama uygulamada bu birlikte olmaktadır.

b. Tescil Talebinin Muhtevası

Tescil talebinin muhtevasını düzenleyen özel bir hüküm yoktur. Türk Ticaret Kanununda akdî ve kanunî ipoteğin tescili talebinin muhtevasını ortak olarak düzenlenmiştir (TTK m. 860 vd.). Yukarıda yapı üzerinde akdî ipoteğin tescili talebinin muhtevası hakkında anlatılanlar burada da geçerlidir³⁷⁶.

c. Tescilin Yapılabileceği Süre

Yapı üzerinde tesis edilebilen akdî rehni aksine, kanunî ipotekte tescil süresi öngörülmüştür. Türk Ticaret Kanununun 877. maddesinin Türk Medeni Kanununun 895. maddesine atfıyla inşaatçı ipoteğinin tesisi hakkında öngörülmüş olan süre yapı halindeki gemilerin kanunî rehni için de uygulanır. Türk Medeni Kanununun 895. maddesinin I. fıkrasının kıyasen uygulanması neticesinde, *tersane sahibinin kanunî ipotek hakkı, bir gemi inşasını veya yapının tamirini üstlendiği andan başlayarak yapı siciline tescil olunabilir*. Dolayısıyla tescilin yapılabileceği ilk an, istisna akdi ile taahhüt altına girildiği andır.

Yine aynı maddenin II. fıkrasına göre, *tescilin yüklenilen işin tamamlanmasından başlayarak üç ay içinde yapılmış olması gerekir*. Bu üç aylık süre, hak düşürücü bir karakter arz eder. Buna bağlı olarak da bu süre geçtikten sonra tersane sahibinin ipoteğin tescilini talep hakkı sona erer. Yapı sicili memuru da bu sürenin geçip geçmediğini re'sen araştırmak, süre geçmiş ise tescil talebini ret ile yükümlüdür³⁷⁷. Kanun üç aylık sürenin “*işin tamamlanmasından*” itibaren başlayacağını öngörmüştür (TMK m. 895/II). Bu başlangıç, istisna akdinde tayin olunan tarihe bakılmaksızın uygulanır³⁷⁸. Yine işin tamamlanmasından önce, istisna

---

³⁷⁶ Bkz. s. 94 vd.

³⁷⁷ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 24; **Akıpek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 247; **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 87; **Akıncı**, Gemi İpotegi, s. 209; **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1058; **Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir**, s. 764.

³⁷⁸ **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 85-86.

akdinin yapı maliki tarafından feshi halinde (BK m. 369), süre akdin feshi tarihinden itibaren işlemeye başlar³⁷⁹.

d. Tescilin Yapılabileceği Sicil Dairesi

Kanunî bir ipoteğin tescilin yapılabileceği sicil dairesi hakkında herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu sebeple akdî ipotekte olduğu gibi, yapı halindeki gemi üzerinde kanunî bir ipotek tesis ettirmek isteyen tersane sahibi, yapının *inşa yerinin bağlı olduğu sicil memurluğuna* başvurmalıdır (TTK m. 858/II).

---

³⁷⁹ **Reisoğlu**, Kanunî İpotek Hakkı, s. 87.

BEŞİNCİ BÖLÜM

UYGULANACAK ORTAK HÜKÜMLER

I. GENEL OLARAK

Türk Ticaret Kanunu, yapı halindeki bir gemi üzerinde hem akdî (m. 941), hem de kanunî rehne (m. 877) cevaz vermiştir. Kanun, her iki rehin türünde de yapının 942. maddede belirtilen nitelikleri haiz olmasını aramıştır. İpoteğin tesisi için yapı halindeki gemilere özel sicile tescil de zorunlu sayılmıştır. Yapılan bu ayırım sadece ipoteğin tesisinde önem arz etmektedir. Çünkü gerek akdî, gerekse kanunî ipoteğin yapı üzerinde kendilerine has usûlle tescilinden sonra artık ipoteğe (akdî veya kanunî) uygulanacak hükümler aynı, yani Türk Ticaret Kanununun “*inşa halindeki gemiler üzerinde ipotek*” başlığı taşıyan 942. vd. maddeleridir³⁸⁰. Bunun dışında kalan ve aşağıda incelenecek olan diğer hususlar, hem yapı halindeki gemilerin akdî, hem de kanunî rehni açısından geçerlidir.

II. YAPI İPOTEĞİNİN KAPSAMI

Türk Ticaret Kanunu yapı halindeki gemiler üzerinde ipotek tesis edilmesi durumunda ipoteğin kapsamını, gemi ipoteği hükümlerine yollama yapmak yerine 943. maddesinde açıkça düzenlemiştir. Çünkü yapı halindeki bir geminin maddi açıdan değerli kısımları (motor vb.) henüz birleştirilmemiş olabilir. Hatta sadece omurgadan oluşan bir yapı da söz konusu olabilir. Bu nedenle ipoteğin kapsamı gemilere nazaran daha fazla önem arz etmektedir. Türk Ticaret Kanununun 943. maddesine göre yapı ipoteğinin kapsamına aşağıdaki unsurlar dahildir:

A) YAPI HALİNDEKİ GEMİ

Türk Ticaret Kanununun 943. maddesine göre yapı halindeki gemi (*Schiffsbauwerk*), inşaatın her aşamasında ipoteğin kapsamındadır³⁸¹. Yapı ipoteğinin konusunu sadece Türkiye’de inşa edilmekte olan gemiler oluşturur. Çünkü yapı ipoteği, inşa yeri sicil dairesine tescille tesis edilir. Yapı üzerinde ipotek tesisi için,

³⁸⁰ Kender – Çetingil, s. 59.

³⁸¹ TTK Tasarısı m. 1056 ve SchRG § 79.

yapının en azından omurgasını ortaya konulmuş olması gerekir (TTK m. 941). Bu nedenle, yapı halindeki gemi kavramı, inşaatın başlangıcında sadece omurga ile örtüşebilir.

B) YAPI HALİNDEKİ GEMİNİN BÜTÜNLEYİCİ PARÇALARI

Bütünleyici parça, yerel âdetlere göre asıl şeyin (yapının) temel unsuru olan ve o şey yok edilmedikçe, zarara uğratılmadıkça veya yapısı değiştirilmedikçe ondan ayrılmasına olanak bulunmayan parçadır (TMK m. 684). Yapı halindeki bir gemi açısından, yapıya montajı tamamlanmış; motor, pruva, yalpa, tanklar, çapa, yelkenler ve yelken direkleri (tekne yelkenli ise), sabit pusula, telsiz-navigasyon tertibatı, pervane, dümen, lumbuzlar, menholler hep bütünleyici parça (*Bestandteile des Schiffsbauwerks*) sayılır.

Bütünleyici parça bu vasfını muhafaza ettiği sürece asıl şeyin hukukî akıbetine tâbi olur³⁸². Yani asıl şeyin rehni, bütünleyici parçayı da teminat kapsamına sokar³⁸³.

Ancak Türk Ticaret Kanununun 900. maddesi³⁸⁴ (m. 943 atfıyla) bazı durumlarda bütünleyici parçaların yapı ipoteline konu olamayabileceğini düzenlemektedir. Maddeye göre, bütünleyici parçalar normal bir işletme icabı bu durumdan çıkarılır veya alacaklı lehine el konmazdan önce temlik edilerek yapıdan uzaklaştırılırsa, ipotek artık bunları kapsamaz. Örneğin inşai devam eden bir yelkenlinin monte edilmiş bulunan pruva direği yeterli gelmeyeceği düşünülerek bir başkası ile değiştirilmek üzere yapıdan sökülmesi ve uzaklaştırılması durumunda, ipotek artık bu şeyi kapsamaz. Diğer ihtimalde ise bütünleyici parça, yapıya alacaklı tarafından el konmazdan önce temlik edilerek yapıdan uzaklaştırılmalıdır. Ancak bu uzaklaştırmalar geçiçi ise, yani pruva direği bakım amacıyla yapıdan belirli bir süre uzaklaştırıldıysa halen ipotek kapsamındadır (TTK m. 900/III³⁸⁵).

³⁸² **Hatemi – Serozan – Arpacı**, s. 86 vd.; **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 91.

³⁸³ Bu husus TTK'nın 43 ve 900. maddelerinin yollamasıyla TMK'nın 862. maddesinde açıkça ortaya konulmuştur. Alman hukukunda da SchRG § 79 yapının ipotek kapsamında olduğunu düzenlemiştir (*Die Schiffshypothek erstreckt sich auf das Schiffsbauwerk in seinem jeweiligen Bauzustand*), bütünleyici parça ve eklentiler için ise §31'e atıf yapmıştır.

³⁸⁴ SchRG § 31 (§79 atfıyla).

³⁸⁵ SchRG §31/III.

C) YAPI HALİNDEKİ GEMİNİN EKLENTİLERİ

Türk Ticaret Kanununun 943. maddesinin yollamasıyla Türk Medeni Kanununun 862. maddesine göre³⁸⁶, yapı halindeki geminin eklentileri (*Zubehör des Schiffsbauwerks*) de ipotek kapsamındadır. Eklenti, yani eski tabiri ile teferruat, asıl şey (yapı) malikinin anlaşılabilir arzusuna veya yerel âdetlere göre, işletilmesi, korunması veya yarar sağlanması için asıl şeye (yapıya) özgülünen ve kullanılmasında birleştirme, takma veya bir biçimde asıl şeye (yapıya) bağlı kılınan taşınır şeydir. Bu nedenle yapı halindeki bir gemi için, sabit olmayan pusulalar, sinyal aletleri, dürbünler ya da bir yelkende havuz üzerine çekilen tente, balıkçı gemilerinde ağlar eklenti sayılır³⁸⁷. İnşa tamamlanınca gemiye yerleştirilmek üzere önceden satın alınarak tersaneye konulmuş bulunan filikalar da işaretlenmeleri şartıyla³⁸⁸ (TTK m. 943/II kıyasen), eklenti kabul edilir (TTK m. 869/III).

Türk Ticaret Kanununun 900. maddesinin II. fıkrasına göre eklentiler de, normal bir işletme icabı bu durumdan çıkarılır veya alacaklı lehine el konmazdan önce temlik edilerek yapıdan uzaklaştırılırsa, ipotek artık bunları kapsamaz³⁸⁹.

Eklentilere üçüncü kişilerin malik olması mümkündür. Bütünleyici parçalar her zaman asıl şey malikinin mülkiyetinde olduğundan böyle bir durum söz konusu olmaz³⁹⁰. Bu nedenle incelenmesi gereken, üçüncü kişi mülkiyetinde olan bir eklentinin yapı ipoteği kapsamına girip girmeyeceğidir. Türk Medeni Kanununun 862. maddesinin III. fıkrasına göre, üçüncü kişilerin eklentiler üzerindeki hakları saklıdır. Öncelikle eklenti, yapı halindeki gemi için mülkiyeti muhafaza kaydı ile satılmış olabilir. Bu durumda eklentinin ipotek kapsamına dahil edilmesi, satım hükümlerini ihlâl etmiş ve satıcının mülkiyet hakkını bertaraf etmiş olacağından, doktrinde genel olarak ipoteğin (kıyasen gemi ve yapı ipoteği), mülkiyeti muhafaza kaydı ile satılmış eklentiye şamil olmadığı kabul edilmektedir³⁹¹. Ayrıca buna bağlı

³⁸⁶ BGB §1120-1121. Ayrıca taşınmaz rehninin eklentileri de kapsamı hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Davran**, B.: “Gayrimenkul Rehninin Teferruata Şümulü”, Ord. Prof. Muammer Raşit Seviğ’e Armağan, İstanbul 1956, s. 563 vd.

³⁸⁷ **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 95.

³⁸⁸ SchRG §79, 31.

³⁸⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 86 vd.; **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 92 vd.

³⁹⁰ TMK m. 684.

³⁹¹ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, sh 95; **Akıncı**, Gemi ipoteği, s. 84; **Akıpek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 173; **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1010.

olarak da, Türk Medeni Kanununun 862. maddesinin III. fıkrasında üçüncü kişiye ait hakların mutlak surette saklı tutulup tutulmadığı (TMK m. 988) konusunda doktrinde tartışma bulunmaktadır³⁹².

Tartışma konusu, iyi niyetli ipotek hakkı sahibinin, üçüncü şahıslara ait eklenti üzerinde ipotek hakkı iktisap edip edemeyeceğidir. Türk Medeni Kanununun 988. maddesine göre, bir taşınırın emin sıfatıyla zilyedinden o şey üzerinde iyi niyetle sınırlı aynî hak edinen kimsenin edinimi, zilyedin bu tür tasarruflarda bulunma yetkisi olmasa bile korunur. Dolayısıyla tersane sahibinin zilyetliğinde bulunan bir yapı üzerindeki durumun açıklanması gerekir. Doktrinde genel olarak İsviçre Federal Mahkemesinin, İsviçre Medeni Kanununun 805. paragrafı hakkında³⁹³ yaptığı yoruma paralel olarak, ipotek hakkı sahibi iyi niyetli olsa bile, üçüncü kişiye ait eklentinin ipotek kapsamına girmeyeceği kabul olunmaktadır³⁹⁴.

Alman hukukunda da SchRG'nin 31. paragrafının I. fıkrasına göre (§ 79 atfıyla kıyasen), yapı ipoteği yapı malikine ait olmayan kısımlar hariç olmak üzere, yapının eklentilerini de kapsar. Bu nedenle malike ait olmayan eklentinin gerek yapı, gerekse gemi ipoteğinde, ipotek kapsamında olmayacağı kabul olunmuştur³⁹⁵.

D) GEMİNİN İNŞAINDA KULLANILACAK MALZEMELER

Yapı halindeki gemi, bilindiği üzere tersane inşaatı devam eden gemidir. Bu nedenle inşaat malzemelerinin (*Bauteile des Schiffsbauwerks*) birçoğu tersanede bulunmakta ve belli bir sıra içerisinde monte edilmektedir. Türk Ticaret Kanununun, yapı ipoteğinin kapsamını ayrıca düzenlemesinin asıl sebebi de bu malzemelerdir. Kanunun 943. maddesinde bu husus,

“Yapı ipoteği, yapı malikinin mülkiyetine girmemiş olan kısımlar müstesna, tersanede bulunup inşaatta kullanılacak olan ve bu bakımdan işaretlenmiş bulunan kısımlara da şamildir”

³⁹² Gürsoy – Eren – Cansel, s. 1010; Kalpsüz, Gemi Rehni, sh 95; Akipek, Mahdut Aynî Haklar, s. 172; Oğuzman – Selici – Oktay/Özdemir, s. 727.

³⁹³ TMK'nın 862. maddesi ile örtüşmektedir.

³⁹⁴ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 95; Akıncı, Gemi İpoteği, s. 85; Gürsoy – Eren – Cansel, s. 1011; Oğuzman – Selici – Oktay/Özdemir, s. 728. Aksi görüş için bkz. Akipek, Mahdut Aynî Haklar, s. 173.

³⁹⁵ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 94; Akıncı, Gemi İpoteği, s. 83.

şeklinde düzenlemiştir³⁹⁶.

İlk olarak, malzemeler *inşa yerinde* bulunmalıdır. Bu nedenle siparişi verilmiş, ancak henüz teslimatı yapılmamış bir kazan veya motor, yapı ipoteği kapsamına girmez. Malzemelerin ayrıca işaretlenmiş olması gerekir. Geminin inşa olduğu yerde başkaca inşaat devam eden gemilere ait malzemeler bulunabilir. İşaretleme ile malzemenin, üzerinde ipotek tesis edilen yapıya aidiyeti vurgulanmış, diğer yapılarınkinden ayırt edilmiş olur. Ayrıca Türk Ticaret Kanununda, üçüncü kişilere ait tersanede bulunan ve yapının inşaatında sonradan kullanılacak olan malzemelerin ipotek kapsamına dahil olmadığı düzenlenmiştir³⁹⁷. Kanunda malzemenin yapı malikinin mülkiyetinde olması gerekliliğine işaret edilmiştir. Bu hüküm gereği örneğin, tersanede inşaat devam eden bir yapı halindeki geminin malikinin üçüncü bir şahıs olması ve şahsın da bir banka ile yapı üzerinde akdî ipotek tesisi konusunda anlaşmış olması ihtimalinde, tersane de bulunan ve tersane sahibine ait bir yapı malzemesi ipotek kapsamına girmez. Bu malzemelerin ipoteğin kapsamından çıkması konusunda da yukarıda anlatılan³⁹⁸ normal bir işletme icabı bu durumdan çıkma veya alacaklı lehine el konmazdan önce temlik edilerek yapıdan uzaklaştırılma ihtimalleri saklıdır (TTK m. 900/II – m. 943 atfıyla).

E) SİGORTA TAZMİNATI

Türk Ticaret Kanununun 943. maddesinin son fıkrasına göre, yapı ipoteği, sigorta tazminatına, ancak malikin yapıyı ayrıca sigorta ettirmiş olması halinde şamildir³⁹⁹. Tersaneler, içlerinde bulunan makine ve diğer teçhizatın tehlikeli ve de yapının inşaatında kullanılan malzemelerin maliyetli olmasından ötürü büyük risk altındadır. Tersaneler günümüzde içindeki bütün malların hasara uğraması riskine karşı sigortalıdır. Böyle bir durumda riziko gerçekleşir ve yapı halindeki gemi hasara uğrarsa sigortacının, tersanenin bir bütün olarak sigortalı olmasından dolayı ödediği

³⁹⁶ SchRG §79. Yargıtay da 2003 tarihli kararında yapı ipoteğinin, yapının imal ve inşa olduğu mahalde bunup inşaatta kullanılmakta olan ve bu bakımdan işaretlenmiş bulunan kısımlarda şamil olduğunu vurgulamıştır. Bkz. Yg. 12. HD. 04.11.2003, E. 2003-17242 / K. 2003-21637 (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bankası).

³⁹⁷ SchRG §79.

³⁹⁸ Bkz. yukarıda s. 96 vd.

³⁹⁹ SchRG § 80. Ayrıca bkz. Yg. 11 HD. 09.12.1999, E. 99-8012 / K. 99-10117 (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bankası).

tazminat yapı ipoteğinin kapsamına girmez. Ancak yapı, malik tarafından ayrıca sigorta ettirilmiş bulunuyorsa, riziko gerçekleştiğinde alınacak tazminat ipotek kapsamına girer⁴⁰⁰. Önemli olan husus yapının *ayrıca sigorta ettirilmesidir*. Bu hususta Türk Ticaret Kanununun 1340. maddesine göre, yapı halindeki gemi de, Kanunun deyimi ile denizcilik rizikolarına karşı sigorta ettirilebilen bir menfaat ile alakalı mevzu olarak sayılmıştır. Ama yapının bu türden sigorta ettirilmesi zorunluluğu yoktur⁴⁰¹.

III. YAPI İPOTEĞİNİN TEMİN ETTİĞİ TALEPLER

Türk Ticaret Kanununda, yapı ipoteğinin temin ettiği talepler ayrıca düzenlemiş değildir. Hatta yollama yapılan gemi ipoteğine dair hükümde de (m. 898) bu husus Türk Medeni Kanununun 875. maddesinin I. fıkrası ve 876. maddelerine atıf yaparak düzenlenmektedir⁴⁰².

Türk Medeni Kanununun 875. maddesi gereğince yapı ipoteği ilk olarak “*ana para*”yı temin eder. Ana para, yapı siciline alacaklı olarak tescil edilen meblağdır. Konusu paradan başka bir şey olan alacaklar için ise, alacağın para olarak sicile geçirilen karşılığı ana para sayılır⁴⁰³. Yapı ipoteğinin temin ettiği diğer bir talep ise “*akdî faiz*”dir⁴⁰⁴. Yapı ipoteğinde akdî faizin kararlaştırılmış olması zorunlu değildir. Ancak böyle bir şart konulmuş ise, faiz oranının yapı siciline tescili gerekir⁴⁰⁵. Borç ilişkisinde tespit olursa dahi, sicilde faiz miktarı gösterilmemiş olduğu takdirde ipotek faizsiz sayılır⁴⁰⁶.

⁴⁰⁰ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 220-221; Çağa – Kender, s. 123.

⁴⁰¹ Doktrinde sigorta tazminatının yapı ipoteği kapsamında kabul edilmesinden dolayı ayrıca alacaklının sigortalanabilir bir menfaatinin olup olmadığı “çifte sigorta” gereği tartışmalıdır. Bu hususta bkz. Ülgener, M. F.: “Gemi İpoteği Alacaklısının Sigortalanabilir Menfaati”, Sigorta Hukuku Dergisi, 1999, S. 1, s. 37 vd. Taşınmazlar hakkında ise bkz. Arkan, S.: “İpotekli Gayrimenkulün Sigortalanması Halinde Alacaklının Hukukî Durumu”, Batider, 1988, C. XIV, S. 3, s. 63 vd.

⁴⁰² TMK’nın bu hükümleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Reisoğlu, S.: *İpoteğin Kapsamı – Hükümleri ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1979, s. 3 vd.; Gülekli, s. 64 vd.

⁴⁰³ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 125.

⁴⁰⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 125-126.

⁴⁰⁵ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 125; Akıncı, Gemi İpoteği, s. 114.

⁴⁰⁶ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 80.

Yine Türk Medeni Kanununun 875. maddesi gereği, *temerrüt faizi*⁴⁰⁷ de yapı ipoteğinin güvencesi kapsamındadır⁴⁰⁸. Temerrüt faizinin, yapı ipoteğinde kanunî sınırın üstünde kararlaştırıldığında nasıl uygulanacağı doktrinde tartışmalıdır (gemi ipoteği hükümlerinden kıyasen). *Kalpsüz*, tarafların kanunî sınırın üstünde bir temerrüt faizi kararlaştırıp sicile tescil ettirerek faizin ipotekle teminini sağlayabilecekleri görüşündedir⁴⁰⁹. *Akıncı*'ya göre ise, akden kararlaştırılmış ve kanunî sınırı aşan kısım için gemi (kıyasen yapı) sorumlu değildir⁴¹⁰. Ancak Türk Medeni hukuk doktrininde çoğunlukla sınırı aşan bir oranda temerrüt faizinin kararlaştırılıp sicile tescille uygulanabileceği görüşü hâkimdir⁴¹¹. Taraflar temerrüt faizi kararlaştırmışlarsa ve de oran kanunî sınırı aşıyor ise, yapı siciline tescil şartıyla bu oran uygulanabilir. Tescil söz konusu değilse, kanunî sınıra itibar olunur. Çünkü temerrüt faizleri 3095 sayılı Kanunun hükümlerine dayanır ve tescil gerekmeden alacağın kapsamına girer⁴¹².

Yapı ipoteğinin tescili sırasında *tâli edalar* da kararlaştırılıp yapı siciline tescil edilebilir (TTK m. 893 - m. 942 atfıyla). Örneğin kararlaştırılarak sicile geçirilen cezai şart veya bankaların faiz için ödedikleri gelir vergisi, ekspertiz ücretleri bu bağlamda değerlendirilir⁴¹³. Sicile geçirilen tâli edalar eğer ipotek azami had şeklinde tesis edilmişse, haddi aşmadığı müddetçe, diğer durumlarda ise tâli edaların sicile geçirilen tutarı oranında ipotek teminatına dahildir⁴¹⁴.

Türk Ticaret Kanununun 908. maddesine göre⁴¹⁵ (m. 942 atfıyla), yapının sigortalanmış olması durumunda sigortacı, muaccel olan sigorta primlerini ve sigorta sözleşmesi gereğince yapılması gerekli ödemeleri, kanunen reddedebileceği hallerde bile ipotekli alacaklıdan kabul etmeye mecburdur. İşte bu *sigorta sözleşmesini devam ettirebilmek için ipotekli alacaklının ödemek zorunda kaldığı sigorta primleri ile*

---

⁴⁰⁷ Madde metninde gecikme faizi olarak anılmıştır.

⁴⁰⁸ SchRG §46.

⁴⁰⁹ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 127.

⁴¹⁰ **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 117. Ayrıca bkz. **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 127, dn. 217.

⁴¹¹ **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 964; **Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir**, s. 735, dn. 180; **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 190.

⁴¹² **Oğuzman – Seliçi – Oktay/Özdemir**, s. 734.

⁴¹³ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 128-129.

⁴¹⁴ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 129; **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 118.

⁴¹⁵ TMK m. 876/II.

alacaklı tarafından verilen diğer para ve bunların faizleri de yapı ipoteği tarafından temin edilir⁴¹⁶.

Türk Medeni Kanununun 876. maddesine göre, alacaklı, rehinli taşınmazın korunması için zorunlu masraf yapmışsa, bundan doğan alacaklar da tescile gerek olmaksızın ipotek güvencesinden yararlanır. Türk Ticaret Kanununun 898. maddesinin I. fıkrasındaki yukarıdaki maddeye atfı gereği, ipotekli yapı ve diğer ipotekli şeylerin (eklenti, malzeme gibi) korunması için ipotek alacaklısının yaptığı zorunlu masraflar da yapı ipoteğinden yararlanır.

Bunlardan başka, *ipotekli yapının paraya çevrilmesi ve satış bedelinin paylaşılması için yapılan takip masrafları* da ipotek kapsamındadır (TMK m. 875 – TTK m. 898, 942). Ayrıca sigortacıya yapılan *ihbar* (TTK m. 903) sebebiyle yapılan masraflar da ipoteğin teminatı altındadır⁴¹⁷.

IV. YAPI İPOTEĞİNİN DERECEŚİ

Yapı ipoteğinin derecesi hakkında Türk Medeni Kanununun 870 ilâ 872. maddeleri uygulanır (TTK m. 894 - m. 942 atfıyla). Türk Medeni Kanununda esas itibariyle sabit dereceler sistemi kabul edilmiştir⁴¹⁸. Bu sistemde taşınmaz, derece olarak adlandırılan farazi değer parçalarına bölünür. Her derecede derecenin değerine kadar rehin kurulabilir⁴¹⁹ (TMK m. 870). Malik, bu suretle aynı taşınmaz üzerinde değişik derecelerde rehin hakları kurabilir. Rehinin hangi derecede kurulacağını ise, malik ile rehinli alacaklının anlaşması belirler. Bu dereceler 1, 2, 3 vs. diye saptanır ve rehin hakları bu sıralarını tescil tarihine göre değil, derece sırasına göre kazanırlar⁴²⁰. Önceki derecedeki rehin sona erse bile, sonra gelen derecelerdeki rehinler onun yerine ilerlemez (TMK m. 871/I). Ayrıca terkin edilen rehin yerine de bir yenisi kurulabilir (TMK m. 871/II).

⁴¹⁶ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 129; Akıncı, Gemi İpoteği, s. 118.

⁴¹⁷ Akıncı, Gemi ipoteği, s. 119.

⁴¹⁸ Oğuzman – Selici – Oktay/Özdemir, s. 713; Gürsoy – Eren – Cansel, s. 991; Akipek, Mahdut Aynî Haklar, s. 206; Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 132. Bu sistem ve rehin haklarının ilerlemesi sistemi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Köprülü – Kaneti, s. 350 vd.; Davran, Rehin Hukuku, s. 34 vd.; Erel, Ş.N.: *Gayrimenkul Rehininde Sıra*, Ankara 1974, s. 25 vd.

⁴¹⁹ Oğuzman – Selici – Oktay/Özdemir, s. 712.

⁴²⁰ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 132; Gürsoy – Eren – Cansel, s. 992.

Yapı ipoteği açısından, yapı maliki ile alacaklının anlaşmaları üzerine bir derece belirlenir. Ancak Türk Ticaret Kanununun 875. maddesi uyarınca, ileride vuku bulacak veya şarta bağlı bir alacağı teminen tesis edilen ipoteklerin dereceleri, sonradan alacağın doğmuş veya şartın gerçekleşmiş olması şartıyla ipoteğin sicile tescil edildiği tarihe göre tayin olunur⁴²¹. Yapı üzerindeki rehin, sırada kendisinden önce gelecek olanın miktarının tescilde belirtilmesi kaydıyla ikinci veya daha sonraki derecede de kurulabilir (TMK m. 870/II). Aynı derece içinde birden fazla da ipotek tesisi mümkündür⁴²². Kural olarak yapı üzerindeki ipotek derecelerinden biri boşalırsa, ondan sonra gelen derecelerdeki ipotekler kendiliğinden boşalan dereceye ilerlemez. Bu sabit dereceler sisteminin bir gereğidir. Malik ise daha sonradan bu boşalan derece üzerinde yeni bir rehin tesis ettirebilir.

Türk hukukunda sabit dereceler sistemine bir istisna getirilmiştir⁴²³. Taraflar ipotek anlaşması veya ayrıca yapacakları bir sözleşme ile alt sırada yer alan rehinin boşalan dereceye ilerlemesi hususunu kararlaştırabilirler⁴²⁴. Ancak ilerleme hakkı yapı siciline şerh verildiği takdirde geçerlik kazanır. Sicile geçirme burada kurucu bir nitelik arz eder⁴²⁵. Boş dereceye ilerleme hakkını düzenleyen sözleşme ipotek anlaşmasıyla aynı şekilde yapılmalıdır (TMK m. 871/III)⁴²⁶. Ayrıca ön sıradaki bir rehin terkin edilmiş ve daha sonra yapı ipoteği paraya çevrilmiş ise boş derece, paraların paylaşılmasında hesaba katılmaz (TMK m. 872)⁴²⁷.

---

⁴²¹ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 133.

⁴²² **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 133.

⁴²³ Diğer istisnalar ve boş derecelere ilerleme hakkı hakkında bkz. **Seliçi**, Ö.: “Gayrimenkul Rehninde Boş Dereceye İlerleme Hakkı”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. XL, S. 1-4, İstanbul 1974, s. 427 vd.; **Esener**, 186 vd.; **Erel**, Sıra, s. 52 vd.

⁴²⁴ Bkz. **Velidedeoğlu – Esmer**, s. 208 vd.; **Davran**, Rehin Hukuku, s. 35.

⁴²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Köprülü – Kaneti**, s. 359 vd;

⁴²⁶ Ayrıca bkz. **Franko**, N. İ.: “Gayrimenkul Rehninde Serbest Dereceden İstifade Şartı”, Ankara Barosu Dergisi, 1977, S. 6, s. 1010 vd.; **Ertaş**, s. 512-513.

⁴²⁷ **Köprülü – Kaneti**, s. 362.

V. YAPI İPOTEĞİNİN HÜKÜMLERİ

A) İPOTEK ALACAKLISININ HAKLARI

1. Alacak Muaccel Olmadan Önce

Yapı halindeki bir gemi, yapı üzerinde kanunî rehnin söz konusu olduğu hal haricinde yapı malikinin elinde bulunmaktadır. Bu nedenle ipotek alacaklısı, yapıda inşa süresince meydana gelebilecek kötüleşmeyi bizzat önleyebilecek durumda değildir. Yapının inşaa boyunca ortaya çıkabilecek bir kötüleşme de teminat tehlikeye düşürebilir. Türk Ticaret Kanununun 909. maddesi, bu risk dolayısıyla, ipotek alacaklısına bazı haklar tanımıştır (m. 943 atfıyla).

Yapı ipoteği alacaklısı, yapı veya tesisat (m. 909/I) veyahut yapının eklentilerinin (m. 909/III) kötüleşmesi neticesi olarak ipoteğin sağladığı teminat tehlikeye düşerse, yapı malikine bu durumun engellenmesi için bir süre tayin edebilir. Eğer bu süre içerisinde de tehlike engellenmezse ipotek alacaklısı derhal ipoteği paraya çevirebilir (m. 909/I)⁴²⁸. Yapıda kullanılmak üzere tersanede bekleyen motor ve tesisatının korunmaması, kötü hava şartlarına maruz bırakılması sonucu motorun zarar görmesi kötüleşmeye örnek verilebilir. Ayrıca yapının bütünleyici parça veya eklentilerinin normal işletme icaplarına aykırı olarak yapıdan uzaklaştırılması durumunda da (m. 909/III), ipotek alacaklısı aynı hakkı haizdir. Şu kadar ki, yapıya motorun monte edilmesinden sonra, yeni bir teknolojinin bulunması kötüleşme olarak nitelendirilemez⁴²⁹.

Türk Ticaret Kanununun 909. maddesinin II. fıkrasına göre, üçüncü şahıslar tarafından vuku bulacak müdahale veya sair tahribata karşı yapı maliki lüzumlu tedbirleri almazsa, alacaklının talebi üzerine mahkeme tehlikenin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasına; başka tedbirleri kâfi görmezse alacaklının derhal ipoteği paraya çevirmesine karar verir. Bunun yanında aynı Kanunun 910. maddesinde üçüncü şahsın eylemlerinin, ipoteğin sağladığı teminatı tehlikeye

---

⁴²⁸ SchRG §39/I.

⁴²⁹ **İnceoğlu**, M. M.: “Gemi İpoteğinde Alacaklının Alacak Muaccel Olmadan Önceki Hakları”, Prof. Dr. Tahir Çağa'nın Anısına Armağan, s. 263-264; **Karakadılar**, N.: *Taşınmaz İpoteği ile Karşılaştırmalı Olarak Gemi İpoteğinde İpotekli Alacaklının Hakları*, Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1993, s. 10.

düşürecek derecede yapıyı kötüleştirmesinden endişe olunursa, yapı ipoteği alacaklısının, üçüncü şahıs aleyhine sadece bu fiilin men'i davasını açabileceği öngörülmüştür⁴³⁰.

Türk Ticaret Kanununun 912. maddesine göre⁴³¹, alacağın muacceliyet kazanması ihbarda bulunma şartına bağlanmış ise, alacaklı yapı malikine ihbarda bulunma hakkına sahiptir. Şu kadar ki, anılan 912. madde de yer alan, “*gemi sicilinde malik olarak kayıtlı olan kimse, alacaklı bakımından malik sayılır*” hükmü yapılar hakkında uygulanmaz. Çünkü yapı üzerinde mülkiyet bakımından yapı sicili kaydı değil, zilyetlik önem arz eder. Mülkiyet de zilyetliğin devri suretiyle geçer. Bu sebeple alacaklı bakımından yapı sicilinde kayıtlı olan değil, yapıya zilyet olan malik kabul edilir. Kanunun 913. maddesine göre de yapı maliki, alacaklıya Türkiye’de ikametgâh veya bir temsilci göstermemişse, sulh hukuk mahkemesi, alacaklının talebi üzerine, bir kayyım tayin eder⁴³². Alacaklı kayyıma ihbarda bulunur.

2. Alacağın Muaccel Olmasından Sonra

Yapı halindeki bir geminin gerek akdî, gerekse kanunî rehninde ipotek alacaklısının en doğal hakkı, ödenmeyen alacağına kavuşmak için yapıyı paraya çevirtmektir. Türk Ticaret Kanununun 875. maddesi gereği (m. 942 atfıyla), yapı ipoteği, alacaklıya yapı bedelinden alacağını alma hakkı verir. Türk Ticaret Kanununun 917. maddesine göre alacaklı, yapı ipoteğinin kapsamındaki hususlar üzerinden alacağını sadece cebrî icra yoluyla alabilir. Bu da ipotek alacaklısının İcra ve İflâs Kanunu uyarınca talepte bulunmasıyla olur.

İpotek alacaklısı ancak rehnin paraya çevrilmesi yoluyla takipte bulunabilir (İİK m. 23). Çünkü İcra ve İflâs Kanununun 45. maddesi gereği, borçlu iflâsa tâbi şahıslardan olsa bile alacaklının ilamsız takip yoluna başvurma hakkı bulunmamaktadır. Ancak aynı maddeye göre alacak çek, poliçe veya emre muharrer senede bağlanmış ise, alacaklı kambiyo senetlerine özel haciz yoluyla, borçlu iflâsa tâbi ise iflâs yoluyla takipte bulunabilir.

---

⁴³⁰ SchRG §40 ve TTK Tasarısı m. 1031.

⁴³¹ SchRG §42 ve TTK Tasarısı m. 1033.

⁴³² TMK m. 880.

Cebrî icra ile alacağın tahsili kuralının istisnası, Türk Ticaret Kanununun 919. maddesinde düzenlenen, malikin alacağını tahsil amacıyla yapıyı alacaklıya temlik etmesi veya cebrî icradan başka bir suretle elden çıkarmak hakkını bahşetmiş olmasıdır. Türk Medeni Kanununun 873. maddesinin II. fıkrası ve 949. maddelerinde, borcun ödenmemesi halinde rehinli malın mülkiyetinin alacaklıya geçmesini öngören sözleşme hükmü geçersiz sayılmıştır (*lex commissoria yasağı*)⁴³³. Türk Medeni Kanununda açıklık olmamasına rağmen, sadece muacceliyetten önce yapılan anlaşmaların *lex commissoria yasağı* dolayısıyla geçersiz olacağı, buna karşılık muacceliyetten sonraki anlaşmaların başkaca bir geçersizlik sebebi bulunmadıkça bu yasağı kapsamına girmeyeceği kabul olunmaktadır⁴³⁴.

Türk Ticaret Kanunu da bu açıdan Medeni hukuk doktrinine paralel bir düzenleme getirmiştir⁴³⁵. Kanunun 919. maddesi uyarınca, yapı malikinin, alacak muaccel olduktan sonra yapıyı ipotek alacaklısına temlik etmek suretiyle borçtan kurtulmasının mümkün olduğu sonucu çıkmaktadır. Buna dair alacak muaccel olmadan önce yapılan bir anlaşma (*Verfallvertrag*) veya konulmuş bir maddenin ise (*Verwirkungsklausel*) geçerliliği bulunmamaktadır⁴³⁶. Böylece yapının (geminin) yok pahasına elden çıkma riski önlenmektedir⁴³⁷.

---

⁴³³ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s. 185 vd; **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1021 vd.

⁴³⁴ **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1021; **Oğuzman – Selici – Oktay/Özdemir**, s. 797; **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s.186; **Ünan**, S.: “Gemi İpoteğinde Lex Commissoria Yasağı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 1996, C. X, S. 1-3, s. 445; **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 144; **Okay**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 206.

⁴³⁵ **Ünan**, s. 446. Doktrinde *Can*'a göre ise rehin hukukunda cari olan *lex commissoria* yasağı gemi ipoteği bakımından biraz yumuşatılmıştır. Çünkü yazara göre TTK'nın 919. maddesine göre, ancak alacak muaccel olduktan sonra geminin alacaklıya temliki mümkündür. Bkz. **Can**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 177. Oysa rehin hukukunda da alacak muaccel olduktan sonra, rehinli malın ipotek alacaklısına temlikine cevaz verilmektedir. Bkz. **Gürsoy – Eren – Cansel**, s. 1021; **Oğuzman – Selici – Oktay/Özdemir**, s. 797; **Akipek**, Mahdut Aynî Haklar, s.186.

⁴³⁶ **Ünan**, s. 438.

⁴³⁷ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 144; **Ünan**, s. 438 vd.; **Abraham**, das Seerecht, s. 222; **Wüstendörfer**, Seehandelsrecht, s. 94.

B) YAPI MALİKİNİN HAKLARI

1. Alacak Muaccel Olmadan Önce

Yapı ipoteği fer'î bir nitelik arz eder. Yani ipotek yapı alacağına bağlıdır. Bundan dolayı da Türk Ticaret Kanununun 911. maddesine⁴³⁸ göre (m. 942 atfiyla), üzerinde ipotek tesis edilen yapının maliki, borçlunun alacaklıya karşı haiz bulunduğu def'ileri ipotekli alacaklıya karşı ileri sürebilir. Aynı maddeye göre, borçlu borcuna esas olan hukukî muameleyi feshedebildiği müddetçe alacaklının hakkını yapıdan istifa edebilmesine de engel olabilir. Alacaklı, borçlusunun muaccel bir alacağı ile takas imkânına sahip buldukça yapı maliki de aynı yetkiyi haizdir. Borçlunun ölmesi halinde malik, mirasçılardan borçtan ancak sınırlı bir şekilde mesul olduklarını dermeyan edemez. Ayrıca borçlunun bir def'iden feragatı yapı malikinin hakkını etkilemez.

Yapı malikinin alacak muaccel olmadan haiz olduğu diğer bir hak ipotekli alacaklıya ihbarda bulunmaktadır. Türk Ticaret Kanununun 912. maddesine göre⁴³⁹, alacağın muaccel olması, ihbarda bulunma şartına bağlanmıyorsa, yapı maliki alacaklıya ihbarda bulunabilir.

2. Alacağın Muaccel Olmasından Sonra

Türk Ticaret Kanununun 914. maddesine göre, yapı maliki, yapı ipoteği alacağı kendisine karşı muaccel olur veya ipotek borçlusu borcu ödemek hakkını haiz olursa, borcu ödeyerek yapıyı ipotekten kurtarabilir⁴⁴⁰. Yapı maliki parayı tevdi veya takas etmek suretiyle de alacaklının hakkını yerine getirebilir. Yapı maliki, ipotek borçlusu değilse, ödediği alacak oranında ipotek alacaklısının yerine geçer⁴⁴¹ (TTK m. 915). Bu durumda alacaklı ve malik sıfatları aynı şahısta birleşir. Ama ipotek hakkı düşmeyip, yapı üzerinde kalmaya devam eder (TTK m. 928).

---

⁴³⁸ SchRG §41 ve TTK Tasarısı m. 1032.

⁴³⁹ SchRG §42 ve TTK Tasarısı m. 1033.

⁴⁴⁰ SchRG §43 ve TTK Tasarısı m. 1034. TMK'da yer alan borçlu olmayan ipotekli taşınmaz malikinin borcu ödeme yetkisi hakkında bkz. **Köprülü – Kaneti**, s. 382 vd.

⁴⁴¹ SchRG §44 ve TTK Tasarısı m. 1035.

Bununla beraber alacaklının hakkının yerine getirilmesi karşılığında yapı maliki, yapı sicilinin tadili veya yapı ipoteğinin terkinini için gerekli evrakın kendisine verilmesini de ipotek alacaklısından isteme hakkına sahiptir (TTK m. 916)⁴⁴².

C) ÜÇÜNCÜ ŞAHSIN HAKLARI

Türk Ticaret Kanununun 920. maddesine⁴⁴³ göre (m. 942 atfıyla), ipotek alacaklısının yapının paraya çevrilmesi için takip başlattığı takdirde, yapı ipoteğinin kapsamına giren eşya üzerinde (yapı, bütünleyici parça ve eklentiler, tersanedeki malzeme) bir hakkını kaybetme tehlikesinde olan üçüncü şahıslara tevdi veya takas suretiyle dahi yapı ipoteği alacağını ödeme hakkını vermiştir. Yine aynı maddeye göre, yapı ipoteğinin kapsamına giren eşyaların zilyedi de cebri icra neticesinde zilyetliğini kaybetme tehlikesine maruz kaldığı takdirde, aynı hakkı haiz olur. Anılan iki durumda da borcu ödeyen üçüncü şahıs, ödeme nisbetinde yapı ipoteği alacaklısının yerine geçer. Ayrıca Türk Ticaret Kanununun 916. maddesine göre (m. 920/II atfıyla), hakkını kullanarak ipotek borcunu ödeyen üçüncü şahıs, yapı sicilinin tadili veya yapı ipoteğinin terkinini için gerekli evrakın kendisine verilmesini ipotek alacaklısından isteme hakkına sahiptir.

VI. YAPI İPOTEĞİNİN DEVRİ VE İNTİKÂLİ

İpoteğin fer'î bir hak olmasından ötürü, alacak ipotekten ayrı olarak devredilemez. Türk Ticaret Kanunu bu kuralı gerek gemi ipoteği, gerekse yapı ipoteği için kabul etmiştir (m. 921/II, 942)⁴⁴⁴. Türk Ticaret Kanununun 921. maddesi gereğince yapı ipoteği ile temin edilmiş olan alacağın temlik ile yapı ipoteği de yeni alacaklıya geçer (m. 942 atfıyla kıyasen). Aynı maddenin III. fıkrasına göre ise, alacağın temlik yazılı şekilde ve sicile tescil ile olur. Sonuçta yapı ipoteğinin devri için, ipoteğin temin ettiği alacağın yazılı bir sözleşme ve yapı halindeki gemilere özel sicile tescil suretiyle devri gerekmektedir. Bu yolla ipotek de kendiliğinden iktisap edene geçecektir.

⁴⁴² SchRG §45 ve TTK Tasarısı m. 1037.

⁴⁴³ TTK'nın 920. maddesi, TTK Tasarısında yer almamaktadır. Ayrıca bkz. SchRG §50.

⁴⁴⁴ TTK Tasarısı m. 1038 ve SchRG §51.

Bu kuralın istisnasını azami had ipoteği şeklinde tesis olunan yapı ipoteği oluşturmaktadır. 921. maddenin son fıkrasına göre, azami had ipoteği söz konusu ise ipotek alacağı, alacağın temlik hakkındaki genel hükümlere göre de devredilebilir. Bunun için yazılı şekil yeterlidir (BK m. 163). Böyle bir devirde ipotek alacakla birlikte intikâl etmez (TTK m. 921). Ama ipoteğin alacakla birlikte intikâli arzu ediliyorsa, alacak, Türk Ticaret Kanununun 921. maddesinin III. fıkrasına göre devredilebilir⁴⁴⁵.

Yukarıda bahsedilen yapı ipoteğinin akdî temlikinden başka bir kanun hükmüne dayanılarak intikâli de mümkündür⁴⁴⁶. Yapı ipoteğinde, borçlu olmayan yapı maliki borcu ödeyerek (TTK m. 914), ödediği oranda ipotek alacaklısının haklarına halef olur (TTK m. 915). İşte bu yapı ipoteğinin kanunî intikâline örnek teşkil eder. İpoteği paraya çevirme işlemlerinin başlamasından sonra, yapı üzerindeki bir hakkını kaybetme riski altında bulunan şahıs da alacaklıya ödeme yaptığı oranda ipoteğin yeni alacaklısı olur (TTK m. 920). Bunlardan başka yapı ipoteği için de tatbiki mümkün Türk Ticaret Kanununun 907, 933, 936 ve 937. maddeleri de ipoteğin kanunî intikâline örnek olarak verilebilir⁴⁴⁷. Yapı ipoteği yukarıdaki yollarla devrolduğu takdirde, borçlu ve malikin, ipotek alacaklısına karşı ileri sürülebileceği şahsi def'iler, temellük edene karşı da ileri sürülebilir⁴⁴⁸.

VII. YAPI İPOTEĞİNİN TADİLİ

Gemi ipoteğine ilişkin hükümlere yollama ile (TTK m. 942) yapı ipoteğinin de hukukî bir muamele ile muhtevasının (m. 924), derecesinin (m. 895) veya yapı ipoteğinin temin ettiği alacağın tebdili (m. 925) mümkündür.

Türk Ticaret Kanununa göre yapı ipoteğinde de gerek muhtevanın tadili⁴⁴⁹ gerekse alacağın tebdili için⁴⁵⁰, alacaklı ile yapı maliki arasında yapılacak, imzası noterce tasdikli yazılı anlaşma ve anlaşmanın yapı siciline tescili gerekir. Ancak

⁴⁴⁵ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 165.

⁴⁴⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 165; 171 vd.; **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 167 vd.

⁴⁴⁷ **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 168.

⁴⁴⁸ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 168.

⁴⁴⁹ Bkz. SchRG §54/I ve TTK Tasarısı m. 1041

⁴⁵⁰ Bkz. SchRG §55/I ve TTK Tasarısı m. 1043. Anılan Tasarıda anlaşmanın gemi sicili (yapı sicili) müdürü huzurunda yapılmış olması halinde de geçerli olacağı hükme bağlanmıştır.

alacağıın tebdilinde yeni alacak diğeri bir kimseye ait ise, onun da yapılacak anlaşmaya katılması icap eder (TTK m. 925/II).

Yapı ipoteğinin derecelerinin değıştirilmesi hususunu da Türk Ticaret Kanununda, gemi ipoteğı hükümlerine paralel olarak düzenlenmiştir. 895. maddenin uygulanması (m. 942 atfıyla) sonucu, yapı ipoteğinin derecelerinin sonradan değıştirilmesi için, dereceleri değışen ipotek sahipleriyle malikin imzası noterce tasdikli sözleşme ile anlaşmaları ve keyfiyetin yapı siciline tescili şarttır. İpotekli alacağıın taksimi halinde ise, kısmî ipoteklerin kendi aralarında sıralarını değıştirmek için malikin muvafakati aranmamaktadır (m. 895/II).

VIII. YAPI İPOTEĞİNİN PARAYA ÇEVİRİLMESİ

A) YAPININ İNŞAI TAMAMLANMADAN ÖNCE

Türk Ticaret Kanununun 917 vd. maddelerinde ipoteğın (gemi veya yapı) paraya çevrilmesinden bahsedilmiş ancak, paraya çevirme işlemlerinin hangi usûl dairesince yapılacağını düzenlenmemiştir. Bu nedenle İcra ve İflâs Kanunu hükümleri⁴⁵¹ uygulanacaktır. İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinde sadece “gemi”lerden bahsedilmektedir. Dolayısıyla henüz hukuken “gemi” niteliğini kazanmamış olan yapıların bu madde bağlamında değıerlendirilip yapı ipoteğine taşınmaz ipoteğinin paraya çevrilmesi yoluyla takip hükümlerinin uygulanıp uygulanamayacağı doktrinde tartışmalıdır.

Akıncı’ya göre İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesi yapı halindeki gemileri de içine alacak şekilde geniş yorumlanamaz.⁴⁵² Bu nedenle yapı halindeki gemiler, “gemi” olmadıklarından İcra ve İflâs Kanununun hükümleri bakımından taşınır sayılmaktadır⁴⁵³. *Atamer*’e göre yapı halindeki üzerinde kurulan ipotekler, gemi

---

⁴⁵¹ “Gemilerin aldığı krediler nedeniyle gemi ipoteğinden çıkan sorunlar büyümekte olduğundan yeni yapılacak Türk Ticaret Kanunu düzenlemesinde İcra ve İflâs Kanununun genel hükümlerinden medet umacak yerde deniz usul, icra ve iflâs hukukunun yeni ve özel hükümlerle düzenlenmesi çok yararlı olacaktır”, bkz. **Tekil**, Revizyon, s. 601. Yazar her ne kadar olumlu düşüncesini ortaya koymuş ise de mevcut TTK Tasarısında sadece 6762 sayılı Kanunun gemi ipoteğinin paraya çevrilmesine dair 917 vd. hükümleri kaldırılmıştır. Ama İİK’nın genel hükümleri bu durumda da uygulanmaya devam edecektir.

⁴⁵² Yapı halindeki gemiler ve İİK’nın 23. maddesi üzerine görüşler hakkında ayrıca bkz. **Akıncı**, *Gemi Mülkiyeti*, s. 296-297.

⁴⁵³ **Akıncı**, *Gemi Mülkiyeti*, s. 297.

ipotekleriyle aynı hükümlere tâbi olduğundan, yapı halindeki gemilere özgü sicile tescil yoluyla kurulan yapı ipoteklerinin paraya çevrilmesinde de gemi ipoteğine dair hükümler uygulanır⁴⁵⁴. *Çetingil* ise, Türk Ticaret Kanunu ile İcra ve İflâs Kanunu hükümlerinin birbirine uygun olmadığı ve buna bağlı olarak da İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinde yapı siciline kayıtlı yapı halindeki gemilerden söz edilemeyeceği görüşündedir⁴⁵⁵. Türk Hukukundaki bu görüşler karşısında bir sonuca ulaşabilmek için öncelikle mehz Alman hukukundaki durum değerlendirilmelidir.

Alman hukukunda, Türk İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesi kısmen Alman Medeni Usûl Kanununun (ZPO – Zivilprozessordnung⁴⁵⁶) 931. maddesine tekabül etmektedir⁴⁵⁷. 931. madde, bir gemi siciline kayıtlı gemi veya yapı siciline kayıtlı bir yapı halindeki geminin cebrî icrasını düzenlenmiştir. Yani gerek gemi üzerinde gerekse yapı halindeki gemi üzerinde ortak hüküm olarak 931. maddede uygulanacak ve icra memurunun gemiye (yapıya) zilyet olması ile haciz konulmuş olacaktır⁴⁵⁸.

Sonuç olarak Türk hukukunda Alman hukukunun aksine yapı siciline kayıtlı yapı halindeki gemilere İcra ve İflâs Kanununda yer verilmemiştir. İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinde “*gemi*”den bahsedildiğinden inşai devam eden bir geminin ise Türk Ticaret Kanununun 816. maddesi ve de mehz hukukun düzenlemesi karşısında “*gemi*” olarak nitelendirilmesi olanaksızdır⁴⁵⁹. Bundan çıkan sonuç, yapı halindeki gemilerin ipoteğin paraya çevrilmesi durumunda, İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinde değerlendirilmeyeceği ve bu sebeple Kanununun kapsamı bakımından taşınır sayılacağıdır.

Ancak yapı ipoteğinin, genel olarak gemi ipoteğinden esaslı bir farkının bulunmaması, yapı halindeki gemiler üzerinde rehnin tamamen gemi ipoteğine atf yapılarak düzenlenmiş olması sebebiyle yapı ipoteğinin paraya çevrilmesi İcra ve

⁴⁵⁴ **Atamer**, Tasarı, s. 352.

⁴⁵⁵ **Çetingil**, İhtiyati Haciz, s. 39-40.

⁴⁵⁶ 12.09.1950, “Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431), zuletzt geändert durch Artikel 3 Abs. 6 des Gesetzes vom 26. März 2007 (BGBl. I S. 370)” Stand: Neugefasst durch Bek. v. 5.12.2005 I 3202; 2006 I 431, zuletzt geändert durch Art. 3 Abs. 6 G v. 26.3.2007 I 370.

⁴⁵⁷ Ayrıca bkz. ZPO §870.

⁴⁵⁸ **Çetingil**, İhtiyati Haciz, s. 45; **Wolff**, s. 90; **Abraham**, das Seerecht, s. 73-74; **Prüssmann**, s. 40 Krohn, s. 198-199. Ayrıca bkz. **Zöller**, R. : *Zivilprozessordnung*, 25. Auflage, Köln 2005, s. 2354; **Baumbach**, A. : *Zivilprozessordnung*, 65. Auflage, München 2007, s. 2523 vd.

⁴⁵⁹ Bkz. **Akıncı**, Gemi Mülkiyeti, s. 296-297.

İflâs Kanununun 23. maddesi kapsamında gibi değerlendirilerek taşınmaz hükümlerine tâbi kılınması pratik ihtiyaçlara daha uygun gözükmektedir.

İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinde geçen “*gemi sicili*”ne yapı sicilinin de dahil olduğu kabul edilmelidir. Çünkü Türk Ticaret Kanununda yapı sicili bir gemi sicili olarak kabul edilmektedir. Ayrıca maddedeki gemi tanımı ise Türk Ticaret Kanununun 816. maddesi dikkate alınmayarak yapı halindeki gemileri de kapsayacak şekilde geniş değerlendirilmelidir. Bu sayede ancak yapı halindeki gemiler, İcra ve İflâs Kanunu açısından gemi ipoteği ile aynı hükümlere tâbi olur. Ancak yorum yoluyla doğru hükmü uygulamak yerine mehzazına uygun olarak İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinin aşağıdaki şekilde değiştirilmesi daha uygun gözükmektedir.

“Taşınmaz tabiri, gemi siciline kayıtlı gemilere ve de yapı halindeki gemilere özel sicile kayıtlı yapı halindeki gemilere de şamildir. Diğer gemiler ve yapı halindeki gemiler bu kanun hükmünce taşınır sayılır”⁴⁶⁰

B) YAPININ İNŞAI TAMAMLANDIKTAN SONRA

Yapı ipoteğinde alacağın vadesi, inşanın tamamlanmasından sonraki bir zamana rastlayabilir. İnşai tamamlanan gemi, Türk Ticaret Kanununun 844. maddesi kapsamına giriyorsa, milli gemi siciline tescil edilmesi gerekir. Bu maksatla malik gemisini Türk milli veya uluslararası gemi sicillerinden birine tescil ettirebilir. Tescil sonrası ise yapı ipoteği, tescil edilen geminin kaydına re’sen geçirilir. Burada artık yapı ipoteğinden değil, bir “*gemi ipoteği*”nden söz edilir. Gemi ipoteği hakkında ise İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesi caridir. Maddeye göre, Kanunun kapsamı bakımından “taşınmaz” tabiri, gemi siciline kayıtlı olan gemilere de şamildir⁴⁶¹. Ayrıca yine 23. maddenin I. fıkrası gereği, “ipotek” tabiri “gemi ipoteği”ni de ihtiva eder⁴⁶². Sonuç olarak yapı inşai tamamlanıp Türk milli veya uluslararası gemi

⁴⁶⁰ Bkz. **Akıncı**, Gemi Mülkiyeti, s. 299.

⁴⁶¹ İİK’nın 23/IV. maddesinin tarihsel kökeni ve Deniz Takip Hukukundaki anlamı için bkz. **Atamer**, K.: “Gemilerin İhtiyati Hacinde Seferden Men Önleminin Uygulanması”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 1997, Prof. Dr. Türkan Rado’ya Armağan, C. LV, S. 3, s. 279 vd.

⁴⁶² Anılan maddenin gemi (yapı) açısından değerlendirilmesi için bkz. **Atamer**, Tasarı, s. 25 vd.

sicillerinden birine⁴⁶³ tescil edildikten sonra ipoteğin paraya çevrilmesi işlemlerinde İcra ve İflâs Kanunu açısından taşınmaz gibi değerlendirilir⁴⁶⁴.

Yapının inşaa tamamlanmış olmasına rağmen gemi bir Türk gemi siciline tescil edilmeyebilir⁴⁶⁵. Bu durumda inşaa tamamlanan gemi, İcra ve İflâs Kanununun, 23. maddesine göre halen “taşınır”dır⁴⁶⁶. Bu nedenle, yapı siciline kayıtlı olan bu geminin üzerindeki ipoteğin de, İcra ve İflâs Kanununun 23. maddesinin kapsamında olduğu kabul edilmelidir.

IX. YAPI İPOTEĞİNİN SONA ERMESİ

A) ALACAĞIN SONA ERMESİ

Fer’î bir nitelik arz eden ipotek, alacağın akıbetine tâbidir. Alacağın sona ermesiyle ipotek de sona erer. Türk Ticaret Kanununun 926. maddesinde, bu husus “alacağın sona ermesiyle ipotek de düşer”⁴⁶⁷ hükmüyle düzenlemiştir (m. 942 atfıyla). Alacağın sona ermesiyle ipotek kendiliğinden düşeceğinden, o andan itibaren artık yapı sicilindeki ipotek kaydı gerçeğe aykırı hale gelir. Bu nedenle ipotek kaydının terkinin gerekir (TTK m. 863). Yapılacak terkin ise, sicil kaydının tashihinden ibarettir⁴⁶⁸.

Türk Ticaret Kanununun 926. maddesinde istisnalar saklı tutulmuştur. Kanunun 933. maddesine göre⁴⁶⁹, yapı maliki olmayan borçlu, ipotek alacaklısına

⁴⁶³ “İİK’nın 23. maddesinde, gemi siciline kayıtlı gemiler”den kastettiği husus, bir Türk gemi siciline kayıtlı gemiler”dir. 4490 sayılı TUGSK’nun yürürlüğe girmesinden itibaren Türk uluslararası gemi siciline kayıtlı gemilerin de, bir Türk gemi siciline kayıtlı gemi kavramına girdiğini kabul etmek gerekir”, bkz. **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 145.

⁴⁶⁴ Bkz. Kuru, s. 860 vd.; **Aydoğdu**, M.: “İpoteğin Paraya Çevrilmesi Yolu İle İlâmsız Takip”, Prof. Şükrü Postacıoğlu’na Armağan, İzmir 1997, s. 325 vd.; **Kuru**, E. – **Arslan**, R. – **Yılmaz**, E.: *İcra ve İflâs Hukuku*, B. 20, Ankara 2006, s. 465 vd.; **Gürdoğan**, B.: *İpoteğin Paraya Çevrilmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1979.

⁴⁶⁵ Bkz. Aşağıda Altıncı Bölüm.

⁴⁶⁶ İİK m. 23 : “Diğer gemiler bu kanun hükmünce taşınır sayılır”.

⁴⁶⁷ SchRG §57/I ve TTK Tasarısı m. 1044/I. “Buna karşılık TMK’daki taşınmaz rehni ve de TİRK’daki rehin hükümlerine göre, rehinlerin temin ettikleri alacak son bulunca ipotek kendiliğinden sona ermez. Hak ancak ilgili tescilin sicilden terkinin ile sona erer. Ama taşınmaz ziya olmuş veya ticari işletmenin kaydı silinmiş ise ancak bu durumda rehin hakkı kendiliğinden sona erer”, bkz. **Kuntalp**, E.: “Yargıtay’ın Nesnel Teminatla İlgili Olarak Taşınır Rehininin Kuruluşuna ve Rehin Hakkı ile Alacak Arasındaki İlişkiye İlişkin İki Kararının Hukukî Değerlendirilmesi”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIV, Ankara 1997, s. 20.

⁴⁶⁸ **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 171.

⁴⁶⁹ SchRG §59 ve TTK Tasarısı m. 1038/VI.

borcu ödediği takdirde, yapı malikine rücu hakkını haiz ise alacak son bulmasına rağmen ipotek sona ermez, üçüncü şahsa intikâl eder

B) İPOTEK ALACAKLISI VE YAPI MALİKİ SIFATLARININ BİRLEŞMESİ

Türk Ticaret Kanununun 928. maddesi uyarınca (m. 942 atfıyla)⁴⁷⁰, yapı ipoteğiyle, mülkiyetinin aynı şahısta birleşmesi halinde ipotek düşer. Birleşmenin temlik, miras, işletmenin devri vs. gibi sebepten ileri gelmiş olması önem arz etmez⁴⁷¹. Ancak Türk Ticaret Kanunu bu hususa iki istisna getirmiştir:

Kanunun 928. maddesinin II. fıkrasına göre, borçlu yapı malikinden başka bir şahıs olduğu takdirde ipotek sona ermez. Yine aynı fıkra göre, alacak üzerinde rehin veya intifa hakkı mevcut ise alacaklı ve malik sıfatlarının birleşmesi ipoteği sona erdirmez⁴⁷². Bu nedenle bir ipoteğin sona ermesi durumunda da ipotek sicilden terkin edilir (TTK m. 863). Terkin, sadece sicilin tashihi mahiyetindedir⁴⁷³.

C) ALACAKLININ İPOTEKTEN FERAGATI

Türk Ticaret Kanununun 927. maddesine göre, ipotek üzerinde hak sahibi olan diğer kimselerin muvafakat etmeleri şartıyla, ipotek alacaklısı ipotekten feragat eder ve sicilden ipotek kaydı terkin edilirse ipotek düşer (TTK m.942 atfıyla)⁴⁷⁴.

Yapı malikinin bozucu hak mahiyetindeki feragatı kabul etmesine ihtiyaç yoktur⁴⁷⁵. İpotekten feragat ile sadece aynî hak düşer, yoksa feragat asıl alacağa etki etmez. Ancak Türk Ticaret Kanununun 934. maddesi gereğince, alacaklı ipotekten vazgeçmek suretiyle, ipotekli borcu ödeyen yapı maliki olmayan borçlunun malike

⁴⁷⁰ SchRG §64/I ve TTK Tasarısı m. 1045.

⁴⁷¹ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 196-197.

⁴⁷² SchRG §64/II ve TTK Tasarısı m. 1045.

⁴⁷³ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 197.

⁴⁷⁴ SchRG §57/II ve TTK Tasarısı m. 1050. Tasarının 1049. maddesine göre (dayanağını SchRG §56/I oluşturmaktadır), ipotekli alacaklı ile gemi malikinin ipoteğin kaldırılmasına ilişkin yazılı şekilde ve imzaların noterce tasdik edildiği (veya sicil müdürü huzurunda- m. 1015) bir anlaşma tesis etmeleri ve ipotek kaydının sicilden terkinini ile ipotek düşer. Ancak bu maddenin neden öngörüldüğü anlaşılamamaktadır. Zaten Tasarının 1050. maddesinde alacaklının feragatı ile ipoteğin sona ereceği düzenlenmiştir. Böyle bir durumda alacaklının yapı malikinin kabulüne ihtiyacı da yoktur. Alman hukukuna göre ise, feragatın sicil mahkemesi veya malike karşı beyan edilmesi ve gemi siciline tescili yeterlidir (SchRG § 57/II).

⁴⁷⁵ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 197; **Akıncı**, Gemi İpoteği, s. 181.

veya onun seleflerine rücu hakkını haiz olduğu nisbette, yapı ipoteğinin kendisine intikal etmesinden (TTK m. 933 – m. 942 atfıyla) istifade ile ipotekten hakkını almak imkânından onu mahrum ederse borçlu borcundan kurtulur.

D) İPOTEĞİN SÜRESİNİN DOLMASI VE ZAMANAŞIMI

Yapı ipoteği belli bir süre için tesis edilmişse bu sürenin dolmasıyla ipoteğin de sona ereceğinin kabulü gerekir⁴⁷⁶. Yine düşen ipotek sicilde şeklen varlığını sürdüreceğinden ipotek kaydının sicilden terkinini şarttır.

Zamanaşımına bağlı olarak ipoteğin sona ermesi hususu Türk Ticaret Kanununun 929. maddesinde düzenlenmiştir. Maddeye göre, sicilden haksız yere terkin edilmiş olan akdî ipoteklerle, tescil edilmemiş bulunan kanunî ipotekler, alacaklının malike karşı haiz bulunduğu hakların zamanaşımına uğramasıyla düşer.

E) YAPININ CEBRÎ İCRA YOLUYLA SATIŞI

Yapının paraya çevrilerek satılması durumunda, yapı açık arttırmayla satıldığı takdirde (İİK m. 115) ihale anından, pazarlık yoluyla satıldığı takdirde (İİK m. 119) anlaşma anından itibaren yapı mülkiyeti alıcıya intikâl eder. Cebren iktisap aslî bir iktisap olarak kabul edilir⁴⁷⁷. Buna bağlı olarak da alacaklı yapıyı üzerinde tüm rehin haklarından âri olarak iktisap eder.

F) MALİKİN TALEBİ ÜZERİNE YAPININ SİCİLDEN TERKİNİ

Türk Ticaret Kanununun 863. maddesine göre, yapının maliki ile inşa olduğu tersane sahibi, yapının özel sicilden terkinini talep edebilirler. Ancak bu talep ipotek alacaklısının ve yapı üzerinde hak sahibi diğer kimselerin terkinine muvafakat etmeleri gerekir (m. 863/II). Burada terkin talebi yapı maliki ve tersane sahibince birlikte yapılır⁴⁷⁸. Yapılacak talep üzerine yapı sicilden terkin edilir ve

---

⁴⁷⁶ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 200.

⁴⁷⁷ Kalpsüz, Gemi Rehni, s. 204.

⁴⁷⁸ Alman hukukunda, SchRegO §73 de “yapı maliki ve tersane sahibi” (*der Eigentümer des Schiffsbauwerks und der Inhaber der Schiffswerft*) ifadesi geçmektedir.

buna bağılı olarak da yapı ipoteği düşer. Terkin işlemleri burada tashihi değil, yaratıcı bir işlev görmektedir⁴⁷⁹.

G) YAPININ HARAP OLMASI

Türk Ticaret Kanununun 863. maddesine göre⁴⁸⁰, yapı halindeki geminin özel sicilden terkin edilebileceği bir diğer hal, yapının harap olmasıdır. Yapılar genellikle karada inşa edildiğinden gemilerde olduğu gibi bir batma söz konusu değildir. Bu nedenle “*yapının inşasına devam edilemeyecek surette harap olması*” halinde sicilden terkinini gerekir. Böyle bir durumda terkin talep üzerine veya re’sen (TTK m. 35 – davet yoluyla) söz konusu olabilir⁴⁸¹. Zaten harap olma ile konusuz kalan ipotek sona ermekte, sicilden terkin ise artık bir tashih işlevi görmektedir⁴⁸². Ancak bu durumda ipotek, ayrıca sigortalanmış olması kaydıyla yapı halindeki gemi yerine kaim olan sigorta tazminatına sirayet edebilir⁴⁸³. Aksi durumun kabulü ipotek alacaklısının sigorta tazminatı üzerinde hiçbir hakkı olmadığına kabulü anlamına gelir⁴⁸⁴.

H) MAHKEMENİN İPOTEĞİN DÜŞMESİNE KARAR VERMESİ

Türk Ticaret Kanununun 930. maddesine göre (m. 942 atfıyla) alacaklının kim olduğu bilinmiyorsa; ipoteğe ilişkin olarak yapı siciline yapılan son kayıttan itibaren on yıl geçtiği ve alacaklının hakkı bu müddet içinde malik tarafından Borçlar Kanununun 133. maddesi gereğince zamanaşımını kesecek tarzda tanınmış olmadığı takdirde, alacaklı ilân yolu ile davet olunarak ipoteğin düşmesine karar verilebilir. Türk Ticaret Kanununun 930. maddesinin II. fıkrası uyarınca düşme kararı verilmesiyle de ipotek sona erer.

⁴⁷⁹ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 208. Alman hukukunda sicildeki geminin (yapının) terkininin ipotek üzerindeki etkileri için bkz. **Zeh**, O.: *Die Bedeutung der Löschung eines Schiffes im Schiffsregister für die im Register eingetragenen Pfandrechte*, Erlangen 1931.

⁴⁸⁰ Bu madde SchRegO’nun 73. paragrafindan alınmıştır. Madde metninde ise “*yapı batmış (yok olmuş) ise*” (*wenn das Schiffsbauwerk untergegangen ist*) sicilden terkin edilebileceği hususu düzenlenmiştir. TTK ise geniş bir anlam içeren “*harap olma*” ifadesini kullanmıştır.

⁴⁸¹ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 202; **Akıncı**, Gemi İpotegi, s. 191 (Geminin kurtarılamayacak şekilde batması durumunda gemi ipoteğinin sona ermesi hususundan kıyasen).

⁴⁸² **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 202.

⁴⁸³ **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 202; **Akıncı**, Gemi İpotegi, s. 192 (Geminin kurtarılamayacak şekilde batması durumunda gemi ipoteğinin sona ermesi hususundan kıyasen). Ayrıca bkz. **Akıncı**, S.: “Ticaret Kanununun Deniz Ticareti Hukukuna Getirdiği Yenilikler ve Yeni Meselelerden Bazıları”, II. Ticaret ve Banka Hukuku Haftası, Ankara 1962, s. 507-508.

⁴⁸⁴ **Karakadılar**, s. 83 vd.

Bunun yanında Türk Ticaret Kanununun 931. maddesine göre de alacağı ödeme veya muacceliyet kazandırmak için ihbar hakkına sahip olan yapı halindeki gemi maliki, ipotek bedelini geri almak hakkından feragat ederek, alacaklı namına tevdi ederse, belli olmayan alacaklı ilân yoluyla davet olunarak ipoteğin düşmesine karar verilebilir⁴⁸⁵.

I) BORCUN NAKLİ

Borçlar Kanununun 176. maddesinin II. fıkrası gereği, borcu temin için bir rehin tesis etmiş olan üçüncü şahsın ve kefilin mesuliyetleri, ancak borcun nakline razı oldukları halde devam eder⁴⁸⁶. Yapı maliki üçüncü şahsın borcu için yapı üzerinde bir ipotek tesis ettirebilir. Bu takdirde üçüncü şahıs borcu nakleder ve yapı maliki buna rıza göstermez ise ipotek sona erer ve sicilden terkin edilir.

---

⁴⁸⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 208 vd.

⁴⁸⁶ Bkz. **Reisoğlu**, İpoteğin Kapsamı, s. 34.

ALTINCI BÖLÜM

YAPININ TAMAMLANMASINDAN SONRA REHNİN DURUMU

I. GENEL OLARAK

Yapı halindeki gemilerin rehni gerek gemi ipoteği, gerekse alêde bir taşınmaz ipoteğinden farklıdır. Çünkü ne gemi, ne de taşınmaz ipoteğinde rehinli eşya, ipotek devam ederken başka bir hukukî niteliği haiz şeye dönüşmemektedir. Yapı halindeki gemi ise, inşai tamamlanınca Türk Ticaret Kanunu anlamında “*gemi*” (m. 816) niteliğini kazanmakta ve buna bağılı olarak da gemi siciline tescil söz konusu olmaktadır. Dolayısıyla ipoteğin sona ermediğı ancak geminin inşainın tamamlandığı hallerde yapı ipoteğinin akıbeti incelenmesi gereken önemli konulardan biridir.

II. YAPININ TAMAMLANMASI (GEMİ NİTELİĞİNİN KAZANILMASI)

Türk Ticaret Kanunu, yapıyı “*tersanede inşa edilmekte olan gemi*” olarak tanımlanmıştır. Ancak ne zaman bu halden çıkacağını belirtmemiştir. Genel olarak yapı halindeki bir gemi inşai tamamlanınca hukuken “*gemi*” niteliğini kazanır. Yani iki kavram arasında bir zaman dilimi bulunmamaktadır. Önemli olan husus ise, kavramlar arasındaki geçiş anıdır. Yapı halindeki bir geminin yapı halinden çıkma ve gemi niteliğini kazanma anı yukarıda açıklandığından bu kısımda tekrar edilmemiştir⁴⁸⁷.

III. YAPININ TAMAMLANDIĞININ YAPI SİCİLİNE BİLDİRİLMESİ

Türk Ticaret Kanununun 862. maddesine göre, tersane sahibi ve yapının maliki, tescil olunan hususlarda geminin inşainın tamamlandığını, tescil edilmek üzere, bir kayıt dilekçesiyle yapı sicili memurluğuna gecikmeksizin bildirmeye mecburdurlar. Ayrıca Türk Ticaret Kanununun 862. maddesinin I. fıkrası gereğince, talebe, yapının inşainın tamamlandığını gösteren rapor, beyan, tutanak vs. evrakın da eklenmesi gerekir (TTK m. 850 – m. 862/II atfıyla).

---

⁴⁸⁷ Bkz. yukarıda s. 22 vd.

Tersane sahibi ve yapı maliki, inşanın tamamlandığını öğrendikleri andan itibaren onbeş gün içerisinde bu hususu yapı siciline bildirmekle yükümlüdürler. Türk Ticaret Kanununun 35. maddesine göre yapı sicili memuru, bu süre içerisinde bildirimde bulunmayan tersane sahibi ve yapı malikini, tayin edeceği münasip bir müddet içinde bu kanunî mecburiyeti yerine getirmeye yahut o hususun tescilini gerekli kılan sebeplerin bulunmadığını ispat etmeye davet eder. Memurca bildirilen müddet içinde talepte bulunmayan veya imtina sebeplerini de bildirmeyen yapı maliki ve tersane sahibi, sicil memurunun teklifi üzerine, sicilin bulunduğu yerde ticarî davalara bakmakla görevli Asliye Hukuk Mahkemesi (Asliye Ticaret Mahkemesi) kararıyla para cezasına mahkûm edilir (TTK m. 850 atfıyla).

IV. GEMİNİN TÜRK GEMİ SİCİLLERİNDEN BİRİNE TESCİLİ

A) GENEL OLARAK

1. Gemi Ticaret Gemisi İse

Ticaret gemisi, Türk Ticaret Kanununun 816. maddesinin II. fıkrasında denizde kazanç elde etme maksadına tahsis edilen gemi olarak tanımlanmıştır. Kanunun 844. maddesinde de, onsekiz gros tonilâto ve daha büyük her Türk ticaret gemisi (m. 823) malikine gemisini, Türk milli gemi siciline (TTK m. 839 vd.) tescil ettirme zorunluluğu getirilmiştir.

Buna göre, üzerinde ipotek bulunan bir yapı halindeki gemi, eğer ticaret gemisi olarak inşa edilmiş ise, inşanın tamamlanması anından itibaren yukarıda anılan 844. maddeye tâbi olacak ve malik, gemiyi Türk milli gemi siciline⁴⁸⁸ tescil ettirmek zorunda kalacaktır (m. 843 vd.). Ancak burada tescil zorunluluğu Türk gemileri (TTK m. 823) açısından geçerlidir. Buna karşılık Türk Ticaret Kanununun 822. maddesinin II. fıkrasının üçüncü bendinde belirtilen “*yabancı bir devlet veya onun tebaası namına Türkiye’de inşa olunan gemiler*”in Türk Milli Gemi Siciline tescili ihtiyaridir (TTK m. 840, 844)⁴⁸⁹.

⁴⁸⁸ Sicil hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 198 vd.; **Yazıcıoğlu**, E. : *Türk Gemi Sicili*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1990.

⁴⁸⁹ **Kalpsüz**, Deniz Ticareti Hukuku, s. 209.

2. Gemi Ticaret Gemisi Değilse

Yapı halindeki gemi ticaret gemisi olarak inşa edilmemiş olabilir. Bu durumda geminin maliki, Türk vatandaşı olsun veya olmasın, diğer tescil şartları dâhilinde gemisini Türk Milli Gemi Siciline veya Türk Uluslararası Gemi Siciline tescil ettirebilir. Ancak her iki durumda da re'sen tescil söz konusu olmadığı için, yapı malikinin talebine ihtiyaç vardır.

B) TÜRK MİLLİ GEMİ SİCİLİNE TESCİL

Türk Ticaret Kanununun 844. maddesine göre, onsekiz gros tonilâtodo ve daha büyük Türk ticaret gemileri dışındaki; Kanunun 840. maddesinde sayılan diğer gemi malikleri, gemilerini sicile tescil ettirmekte serbesttirler. 840. maddeye göre tescili caiz diğer gemiler ise şunlardır⁴⁹⁰:

1- Onsekiz gros tonilâtodan küçük Türk ticaret gemileri (m. 823, 840)

2- Yatlar, denizci yetiştirme gemileri gibi münhasıran gezinti, spor, eğitim, öğretim gayelerine tahsis edilmiş gemiler (m. 822/II -1),

3- Yabancı bir devlet veya onun tebaası hesabına Türkiye’de inşa olunan gemiler (m. 822/II – 3)⁴⁹¹.

Buna göre, onsekiz gros tonilâtodan ufak gemiler üzerinde ipotek tesisi caiz olmadığından bu tip gemiler önem arz etmemektedir. Diğer durumda tamamlanan yapı 822. maddenin II. fıkrasının birinci bendindeki türlerden ise, yapı maliki gemisini Türk milli gemi siciline tescil ettirmekte serbesttir. Eğer gemi, Türk tâbiyetini taşımayan bir kimse tarafından (nerede ikamet ettiğine bakılmaksızın) inşa ettirilmiş ise, bu yabancı malik de gemiyi Türk milli gemi siciline tescil ettirebilir.

⁴⁹⁰ Bkz. Yg. 11. HD. 19.06.1987, E. 1987-1746 / K. 1987-3737 (Kazancı Mevzuat ve İçtihat Bankası).

⁴⁹¹ “Yapı halindeki gemilere ilişkin hakların tescili konusundaki 27.05.1967 tarihli Brüksel Konvansiyonunun 3. maddesine göre hiçbir devlet, başka devlette inşa edilmekte olan yapıların tesciline izin vermeyecektir”, bkz. **Tekil**, Uluslararası Konvansiyonlar, s. 29. Ayrıca bkz. **Gold – Chircop – Kindred**, s. 183.

C) TÜRK ULUSLARARASI GEMİ SİCİLİNE TESCİL

Türkiye’de 16.12.1999 tarihinde 4490 sayılı Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu (TUGSK) kabul edilmiştir^{492,493}. Kanun ile sicile tescil edilecek gemiler ile turizm şirketi envanterlerinde kayıtlı ticari yatların temin ve işletilmesinde kolaylık sağlamak suretiyle Türk denizciliğinin geliştirilmesini⁴⁹⁴ hızlandırmak ve ekonomiye katkısını artırmak amaçlarını (TUGSK m. 1) gerçekleştirmek üzere Denizcilik Müsteşarlığı nezdinde, İstanbul’da bir Türk Uluslararası Gemi Sicili oluşturulmuştur (TUGSK m. 3)⁴⁹⁵.

Anılan Kanunda, “*gemi*” kavramı, ticarî amaçla kullanılan her türlü yük, yolcu ve açık deniz balıkçı gemilerini, “*yat*” kavramını⁴⁹⁶ ise yat tipinde inşa edilmiş, gezi ve spor amacıyla yararlanılan, taşıyacakları yatçı sayısı otuzaltıyı geçmeyen, yük ve yolcu gemisi niteliğinde olmayan, turizm şirketi envanterlerinde kayıtlı ve tonilâto belgelerinde “*ticari yat*” olarak belirtilen deniz araçlarını ifade edecek şekilde tanımlanmıştır (TUGSK m. 2). Yapı halinde gemi zaten ticaret gemisi olarak inşa edilmiş ise (üzerinde yapı ipoteği mevcut olması ihtimalinde) yukarıda bahsedilen 844. maddedeki tescil zorunluluğuna tâbi olacağından bizim için önemli olan husus “*yat*” tanımıdır.

⁴⁹² Bkz. 21.12.1999 tarih ve 23913 sayılı RG. Ayrıca **Çağa - Kender**, s. 82 vd. Alman hukukunda da uluslararası gemi sicili (ISR – *Internationale Seeschiffregister*) kabul edilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. **Schwemmler**, M.: *Das Internationale Seeschiffregister (ISR) der Bundesrepublik Deutschland als arbeitsrechtlichess Konfliktfeld unter besonderer Berücksichtigung des Rechts der Europäischen Gemeinschaften*, Bremen 1991, s. 2-27; **Däubler**, W.: *Das zweite Schiffsregister*, Baden-Baden 1988; **Kostka**, K.: *Zweitregister für Seeschiffe eine historisch-rechtsvergleichende Betrachtung*, Dissertation, Münster 1992, s. 78 vd.

⁴⁹³ Bkz. **Algantürk**, D. S.: “Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu İle Getirilen Düzenlemeler”, İstanbul Barosu Dergisi, 2000, C. 74, S. 7-8-9, s. 797 vd. ; **Aybay**, G.: “Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu ve Yönetmeliği Hakkında” Deniz Hukuku Dergisi, Eylül-Aralık 1999, S. 3-4, s. 61 vd. ; **Demirkıran** H. M.: “Avrupa Topluluğu Gemi Sicili Çalışmaları ve Türk Uluslararası Gemi Sicili ile Karşılaştırma”, Deniz Hukuku Dergisi, Ocak-Aralık 2000, S. 1-4, Gündüz Aybay’ın Anısına, 144 vd.; **Ülgener**, F.: “Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu ve Yönetmelik Tasarısı İle İlgili Bir Değerlendirme”, Deniz Hukuku Dergisi, 1999, S. 3-4, s. 15 vd.

⁴⁹⁴ TUGSK’nın amaçsal açıdan değerlendirmesi için bkz. **Ataerğın**, S.: “Türk Uluslararası Gemi Sicili – Denizciliğimiz mi Yoksa Armatörler mi Kurtarılmak İsteniyor?”, Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 63 vd. Yazarın aynı başlığı taşıyan bir diğer makalesi ise İstanbul Barosu Dergisi, 2000, C. 74, S. 10-11-12, s. 1014 vd. da yayınlanmıştır.

⁴⁹⁵ Kanun hakkında bkz. **Eksi**, N.: “Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanununun Hazırlanmasında Etki Eden Faktörler ve Kanunun Genel Esaslarının Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Tahir Çağa’nın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 201 vd.

⁴⁹⁶ Kanun Tasarı halinde iken “*yat*” kavramı yerine “*deniz platformu*” kavramı yer almakta idi. Dönemin “Türk Uluslararası Gemi Sicili Oluşturulması Hakkında Kanun Tasarısı” ve eleştirisi için bkz. **Şeker**, İkinci Sicil, s. 112 vd.

Kanunun 4. maddesine göre de yukarıdaki nitelikleri haiz ve Türkiye’de inşa edilmiş olan yatların Türk uluslararası gemi siciline tescili mümkündür. Yapı sicilinde olduğu gibi⁴⁹⁷ yapının malikinin Türk vatandaşı olması önem arz etmemektedir. Ancak burada inşaat tamamlanmış bir yatın maliki, ister Türk vatandaşı olsun ister olmasın yatını Türk uluslararası gemi siciline tescil ettirmek istiyorsa Türkiye’de mukim olmalıdır (TUGSK. m. 5/I). Eğer yat bir şirkete ait ise, şirketin Türkiye’de Türk mevzuatına göre kurulmuş olması yeterlidir (TUGSK. m. 5/I).

V. YAPI İPOTEĞİ KAYDININ RE’SEN SİCİLE AKTARILMASI

A) TÜRK MİLLİ GEMİ SİCİLİNE TESCİL DURUMUNDA

Türk Ticaret Kanununun 843 vd. maddelerinde gemi siciline tescil hususu düzenlenmiştir. Gemi siciline tescil malikin yazılı talebi üzerine olur (m. 843). Ancak Kanunun 846. maddesinin III. fıkrasına göre, gemi tamamen veya kısmen Türkiye’de inşa edilmişse, yapı halindeki gemilere özel sicilde kayıtlı bulunup bulunmadığına dair inşaat yeri sicil memurluğundan alınacak bir vesikanın da tescil talebi ile birlikte verilmesi gerekir. Bu belgenin ibrazı ile sicil memuru, yapı üzerinde bir ipoteğin varlığını öğrenir. Bunu takiben de yapı halindeki gemilere özel sicilde kayıtlı bulunan ipotekler, haiz oldukları dereceler saklı kalmak şartıyla, gemi siciline re’sen nakledilir (TTK m. 848/III)⁴⁹⁸. Ayrıca geminin tescil olduğu, yapı halindeki gemilere özel sicili tutan memura bildirilir (TTK m. 848/III)⁴⁹⁹.

B. TÜRK ULUSLARARASI GEMİ SİCİLİNE TESCİL DURUMUNDA

4490 sayılı Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanununda, tescil talebinin muhtevası veya ipoteğe dair konulara ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak bu Kanuna dayanılarak çıkarılan (m. 6/II) Türk Uluslararası Gemi Sicili

---

⁴⁹⁷ TTK m. 822/II -3.

⁴⁹⁸ TTK’nın 944. maddesine göre “*yapı üzerinde tesis edilen ipotek inşaatı tamamlandıktan sonra eski derecesi ile gemi üzerinde kalır*”. (SchRG § 81) *Kalpsüz*’ün de haklı olarak vurguladığı üzere 848/III. maddesi var iken anılan 944. maddeye ihtiyaç yoktur. Bkz. **Kalpsüz**, Gemi Rehni, s. 221. Ancak TTK Tasarısında da aynı ikilem devam etmektedir (m. 963 ve 1057).

⁴⁹⁹ Alman hukukunda da inşaat tamamlanan gemi artık gemi sicillerinden birine tescil edilir. SchRegO’nun 16/III. paragrafı gereği de yapı sicilinde tescilli ipotekler aynı derecelerde gemi siciline aktarılır. Bkz. **Wüstendörfer**, s. 103; **Krohn**, s. 199.

Yönetmeliğinde⁵⁰⁰ (TUGSY) 8. madde ile sicile yapılacak tescil başvurularının Ek-2 deki belgeleri de ihtiva etmesi gerektiği düzenlenmiştir. Ancak Ek-2’de sayılan belgeler arasında yapı sicili veya yapı ipoteği hususları zikredilmemiştir. Yönetmeliğin sadece 14. maddesinde Türk milli gemi sicilinden, Türk uluslararası gemi siciline tescil edilecek gemilerin sicil üzerindeki mevcut ipotek ve sair takyidatın, Türk uluslararası gemi siciline aynen aktarılacağı hususu düzenlenmiştir⁵⁰¹.

Bu nedenle, “*ipotek tescili ve diğer benzeri işlemlerde, Türk Ticaret Kanunu ve Gemi Sicil Nizamnamesinin, Kanuna aykırı olmayan hükümleri uygulanır*” hükmünü içeren Yönetmeliğin 14. maddesi tatbik edilmelidir. Binaenaleyh, Türk uluslararası gemi siciline tescil için de geminin yapı halindeki gemilere özel sicilde kayıtlı bulunup bulunmadığına dair inşaat yeri sicil memurluğundan alınacak bir vesikanın ibrazı aranmalıdır. Bu ibraz üzerine de sicil memuru, ipotek kaydını re’sen sicile geçirmeli ve geminin tescil edildiği hususunu da özel sicili tutan memura bildirmelidir.

VI. YAPI SİCİLİNDEKİ DEFTERİN KAPATILMASI

Geminin, Türk milli gemi siciline tescil olunduğu hususunun yukarıda anıldığı üzere sicil memurluğuna ihbar olunması halinde yapıya ait sicil defteri kapatılır (GSN m. 78). Sicil defteri kapatıldıktan sonra ise, sicil memuru sicil dosyasını, gemiyi, gemi siciline tescil etmiş olan veya tesciline yetkili bulunan gemi sicil memurluğuna gönderir (GSN 79).

---

⁵⁰⁰ 23.06.2000 tarih ve 24088 sayılı RG.

⁵⁰¹ Türk milli gemi sicilinde tescilli ve üzerinde ipotek tesis edilmiş olan gemilerin sonradan Türk uluslararası gemi siciline tescil edilmeleri durumunda ipoteğin aktarılması ile ilgili sorun yaşanmaktadır. Çünkü Türk milli gemi siciline kayıtlı bir geminin, Türk uluslararası gemi siciline kayıt edilebilmesi için önce milli sicilden terkin edilmesi gerekir. Yapı halindeki gemilerde aynı durum geçerlidir. Çünkü sicil memuru geminin özel sicilde kayıtlı olup olmadığına dair belge istemektedir. Ancak gemilerden ayrılan nokta ise, yapı sicili kaydının ancak geminin sicile kayıt edildiğinin sicil memurluğunca yapı sicili memurluğuna bildirilmesinden sonra kapatılmasıdır. Gemiler için ise böyle bir durum söz konusu değildir. Gemiler için yaşanan bu sorun hakkında bkz. **Şeker, Z.:** “Üzerinde İpotek Tesis Edilmiş Gemilerin Türk Gemi Sicilinden Terkin Edilerek Türk Uluslararası Gemi Siciline Tescil Edilmesi Sorunu“, Deniz Hukuku Dergisi, 1999, S. 3-4, s. 88 vd.

Geminin Türk uluslararası gemi siciline tescili ve ipoteğin aktarılması durumunda da aynı usûl, Türk Uluslararası Gemi Sicili Yönetmeliğinin 14. maddesindeki Gemi Sicili Nizamnamesine yapılan yollama gereği tatbik edilir⁵⁰².

VII. GEMİNİN TÜRK GEMİ SİCİLLERİNDEN BİRİNE TESCİL EDİLMEMESİ DURUMUNDA İPOTEĞİN DURUMU

Yapımı tamamlanan gemi, bir Türk ticaret gemisi ise Türk Ticaret Kanununun 844. maddesi gereği, Türk milli gemi siciline tescili zorunludur. Bunun dışında, gemi bir yabancı adına Türkiye’de inşa edilmiş ise, malik gemisinin tescilini talepte serbesttir. Ayrıca ticaret gemisi niteliğinde olmayan diğer Türk gemisi malikleri de tescil konusunda bir serbestîye sahiptirler. İşte bu tescil zorunluluğunun bulunmadığı durumlarda, inşa biten gemi, gemi sicillerinden birine tescil edilmeyebilir, ya da tescili zorunlu bir geminin tescilinden imtina edilebilir. Bu durumda hukuken gemi niteliğini haiz olsa da terkin gerçekleşmediği sürece, gemi, yapı sicilinde tescilli kalmaya devam eder. Yapının inşanın tamamlanması, yapı sicilinden re’sen terkin edilmesini gerektirmez. Yapının terkinini, ancak Türk Ticaret Kanununun 863. maddesi gereği yapı maliki ve tersane sahibinin birlikte talebi ve ipotek alacaklısının muvafakati ile olur.

Gemi, yurtdışında bir sicile tescil edilerek kullanılmak üzere bir Türk veya yabancı adına da inşa edilmiş olabilir. Bu durumda ise yapının tamamlanmasından sonra zaten bir Türk gemi siciline tescil söz konusu değildir. Gemi, yapı sicilinde kayıtlı olmaya devam eder. Ancak yurtdışında gemiyi teslim eden tersane sahibi, geminin yapı sicilinden terkinini talep edebilir (TTK m. 863). Bu duruma ipotek alacaklısı da muvafakat etmelidir.

Sonuç olarak gerek iradî olarak bir Türk gemi siciline tescil edilmeme, gerekse yabancı devlet sicillerinden birine tescil durumunda yapı ipoteği, gemi halen yapı sicilinde kayıtlı bulunduğu hüküm sürmeye devam eder. Ama gerek tersane sahibi ve yapı maliki, gerekse yurtdışında teslim durumunda sadece tersane sahibi

---

⁵⁰² Alman hukukunda da SchRGDV’nin 47 ve 48. paragrafları gereği, yapının tamamlanarak bir gemi siciline tescil olduğu hususunun yapı sicil mahkemesine bildirilmesi (SchRegO § 16/III) üzerine yapının kaydı kapatılır ve kapatmayı takiben sicil mahkemesine sicil dosyası gönderilir. Bkz. **Krohn**, s. 200.

yapının sicilden terkinini talep edip (TTK m. 863) ipotek alacaklısının da muvafakati ile (m. 863/II) ipoteğin sona ermesini sağlayabilirler. Ancak gemi tamamlandıktan sonra harap olmuşsa, ipotek alacaklısının muvafakati aranmaz. Sadece terkin talebi yeterlidir. Terkinin olmadığı durumlarda ise gemi yapı sicilinde ipotekli olarak kayıtlı bulunmaya devam eder.

SONUÇ

İnşa edilmekte olan gemi Türk Ticaret Kanunu bakımından “*yapı halindeki bir gemi*”dir. Ancak yapı halindeki gemi inşaa bitince gemi niteliğini kazanacaktır. Bu nedenle gemi niteliğini kazandığı anın tesbiti *yapı halinde olma* kavramını açıklamak için gereklidir. Türk ve Alman hukukunda inşaa tamamlanan geminin denize indirildiği an hukuken “*gemi*” niteliğini kazandığı kabul olunmaktadır. Hukukî niteliği itibariyle taşınır kabul edilen yapı halindeki gemiler, Türk Ticaret Kanunununda düzenlenen rehin müessesesi dışındaki hususlarda Türk Medeni Kanununun taşınırlara ilişkin hükümlerine tâbidir.

Türk Ticaret Kanununda yapı halindeki gemi, yapının üzerinde akdî rehin tesisini mümkün kılmak suretiyle gemi inşaa teşvik; bunun yanında kanunî rehin tesisinin tanınması ile de Türk tersaneciliğinin karşılaşılabileceği riskleri bertaraf etme amaçlarıyla düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanununda yapı halindeki geminin akdî ve kanunî rehinine dair hükümler bulunmaktadır. Ancak Kanunun 941. maddesi uyarınca omurgası vaz’olunarak gemi kızaktan indirilinceye kadar görülebilecek bir yerine ad veya numara konmak suretiyle yapının açık ve daimi bir şekilde tefrik ve temyizi mümkün kılındığı andan itibaren, yapı halindeki gemi ipoteği tesis edilebilir. Ayrıca on sekiz gros tonlâton küçük yapılar üzerinde gerek akdî, gerekse kanunî ipotek tesisi mümkün değildir.

Yapı halindeki bir gemi, örneğin bir gemi inşaa kredisini teminen ipotek konusu olabilir. Türk Ticaret Kanununa göre yapı üzerinde bir akdî rehmin tesisi için, tarafların anlaşması ve yapı halindeki gemilere özel sicile tescil şarttır. Anlaşma yazılı şekilde yapılmalı ve imzalar noterce tasdik edilmelidir. Söz konusu tescil bu sebeple kurucu bir nitelik arz eder. Bu ipotek, sicilli bir taşınır rehni niteliği taşımaktadır. Çünkü ipoteğin tesisi Türk Ticaret Kanunu uyarınca ancak özel sicile tescil ile olur. Yani yapının zilyetliğinin ipotek alacaklısına devri gerekmez. Türk Ticaret Kanununda yapı halindeki gemilere de ayrıntılı hükümler ile düzenlenmiş özel bir sistem öngörülmemiştir. Buna bağlı olarak gemi ipoteğinin kendine özgü bir sicilli ipotek olarak kabulü mümkün ise de yapı ipoteği için bu sonuca varılamaz. Dolayısıyla yapı ipoteği, tipik bir *sicilli taşınır rehni* türüdür.

Türk hukukunda yapı halindeki gemi üzerinde tersane sahibine bir kanunî rehin hakkı tanınmıştır. Türk Ticaret Kanununa göre, tersane sahibi ya da genel olarak gemi inşasını bir istisna akdiyle üstlenen taraf, gemi inşайдan kaynaklanan alacaklarını teminen o yapı üzerinde kanunî bir rehnin tescilini talep hakkını haizdir. Öncelikle tersane sahibinin bu hakkı *kanunî bir rehin hakkıdır*. Çünkü ipoteğin tesisini talep hakkı sözleşmeden değil Türk Ticaret Kanunundan doğmaktadır. Yapı halindeki gemi üzerinde bu ipoteğin tesisi için mutlaka özel sicile tescil şarttır. Bundan ötürü de tersane sahibine tanınmış olan bu hak *vasıtalı bir nitelik* arz eder.

Kanunî rehin hakkının tesisi için alacağın gemi malikince kabulü veyahut mahkemece hüküm altına alınmış olması gerekir. Bunun yanında eğer tersane sahibine yeterli derecede teminat gösterilirse de ipotek tescil edilemez. Bu ihtimalde de yapı halindeki gemilere özel sicile tescil kurucu niteliktedir. Tersane sahibi, işi üstlenmesinden başlayarak işin tamamlanmasından itibaren 3 ay içindeki zaman zarfında tescili talep etmelidir.

Türk Ticaret Kanunu gerek yapı halindeki gemilerin akdî, gerekse kanunî rehni durumlarında sadece ipoteğin tesisini ayrıca düzenlenmiştir. Bunun dışındaki hususlarda ise Türk Ticaret Kanununun gemi ipoteğine ilişkin hükümleri uygulanır.

Yapı halindeki gemi, inşanın tamamlanarak denize indirildiği anda hukuken gemi niteliği kazanır. Gemi niteliğinin kazanımından itibaren de geminin milli veya Türk uluslararası gemi sicillerinden birine tescili gündeme gelir. İşte bu durumlarda yapı ipoteği kaydı re'sen tescil yapılan sicile aktarılır. Eğer bir sicile tescil edilmemiş ise, yapı sicilindeki kayıt muhafaza edilir. Yapının tamamlanmış olması sebebiyle özel sicilden terkin söz konusu olmaz. İpotek alacaklısı hakkını özel sicil üzerinden takip etmeye devam eder.

TEZ ÖZETİ

Tez konusu olarak “*Yapı halindeki gemilerin rehni*” seçilmiştir. Yapı halindeki bir gemi genel anlamıyla tersanede inşa edilmekte ve buna bağlı olarak hukukî anlamda henüz gemi niteliği kazanmamış olan yapıdır. Türk Ticaret Kanununda sadece yapı halindeki gemilerin rehninden bahsedilmiştir. Bunun dışındaki hususlarda ise yapı halindeki geminin taşınır nitelikte olmasından bahisle, Türk Medeni Kanununun taşınırlara ilişkin hükümleri uygulanır.

Tez, altı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde yapı halindeki gemi kavramı tanımlanmıştır. Tanımlama yapılırken öncelikle gemi kavramına değinilmiştir. Ardından yapı halindeki geminin hukukî niteliği, uygulanacak hükümler ve yapı halinden çıkma anı incelenmiştir.

İkinci bölümde ise yapı halindeki gemilere özel sicil yer almaktadır. Özel sicile gerek akdî, gerekse kanunî rehinde kurucu nitelik arz ettiğinden sicile ehemmiyet verilmiştir.

Üçüncü bölüm, yapı halindeki gemiler üzerinde akdî rehin tesisi şartlarına ayrılmıştır. Bunlar da yazılı ve imzaların noterce tasdik edildiği anlaşma ve özel sicile tescildir.

Dördüncü bölümde, yapı halindeki geminin kanunî rehnine değinilmiştir. Bu rehnin en önemli türü ise tersane sahibinin kanunî rehin hakkıdır. Bir vasıtalı rehin hakkı niteliği taşıyan bu rehnin tesisi koşulları bu bölümde incelenmiştir.

Beşinci bölüm yapı halindeki geminin gerek akdî, gerekse kanunî rehni ihtimallerinde uygulanacak ortak hükümlere ayrılmıştır.

Tezin altıncı ve son bölümünde ise yapının tamamlanmasından sonra ipoteğin durumu, gemi sicillerinden birine tescil veyahut hiç tescil edilmeme olasılıklarına göre tartışılmıştır.

ZUSAMMENFASSUNG

In dieser These hatte man Thema als *“Pfandrecht an den Schiffsbauwerken”* gewählt. Gründung einer vertraglichen Hypothek mit Einigung und Eintragung ins Schiffsbauwerkregister an im Bau befindlichen Schiffen ist nach dem türkischen Handelsgesetzbuch möglich. Daneben hat der Inhaber des Schiffswerfts ein gesetzliches Pfandrecht an Schiffsbauwerken. Wegen diesen zwei Möglichkeiten hat Pfandrecht an den Schiffsbauwerken eine besondere Bedeutung. In der ersten Linie kann man sagen, daß mit dieser vertraglichen Hypothek an Schiffen, die noch nicht fertiggestellt sind, kann Schifffahrt in der Türkei entwickln werden. Auch mit der gesetzlichen Hypothek haben die Inhaber des Schiffswerfts einen zuverlässigen Platz gegen Herstellungskosten in der Schiffsbauindustrie.

These hat sechs Abschnitte. Im ersten Abschnitt befindet sich die Antwort der Frage: *“Was bedeutet ein Schiffsbauwerk und natürlich ein Schiff im Rechtsinne im Türkischem Rechtssystem”*.

Im zweiten Abschnitt wurde der Schiffsbauwerkregister behandelt. Eine Eintragung in dieses Register ist eine Voraussetzung der Gründung für vertraglichen und gesetzlichen Hypothek. Deswegen hat Eintragung eine kreative Einwirkung. Da dieses Register eine wichtige Bedeutung für Pfandrecht an Schiffsbauwerken hat, sind in diesem Abschnitt alle Punkte über dieses Register diskutiert.

Im dritten Abschnitt wurde auf vertragliches Pfandrecht an Schiffen, die sich im Bau befindet, eingegangen. Im türkischen HGB sind Vorschriften ausser Gründung der Hypothek sowohl für vertragliche, als auch für gesetzliches Pfandrecht gemeinsam geregelt. Deswegen wurde im diesen Abschnitt nur Gründung der vertraglichen Hypothek untersucht. Die erste Voraussetzung der Gründung der Hypothek ist ein Schiffsbauwerk, das nach der Fertigstellung im Rechtsinne ein Schiff, das grösser als 50 Kubikmeter Bruttoraumgehalt hat, seien wird. Die andere sind Einigung und Eintragung ins besonderen Register.

Im viertem Abschnitt wurden die Regeln des türkischen HGB und über Gründung der gesetzlichen Hypothek behandelt. Im türksichen Rechtssystem hat die

Inhaber des Schiffswerfts einen persönlichen Anspruch auf dieses Pfandrecht. Deswegen hat dieses Recht von Inhaber des Schiffswerfts für Gründung der gesetzlichen Hypothek einzutragen.

In fünften Abschnitt wurde die gemeinsame Regel vom türkischen HGB über Pfandrechte (vertraglich oder gesetzlich) an Schiffsbauwerken ausser Gründung erklärt.

Im letzten Abschnitt sind die Fälle an Pfandrechte nach dem Fertigstellung eines Schiffsbauwerks untersucht. Im türkischem Rechtssystem müssen Inhaber den türkischen Schiffen, die mehr als grösser 50 Kubikmeter Bruttoraumgehalt haben, ins National Schiffregister eintragen. Aber auch können sie ins zweite Register (Türkisches Internationales Schiffregister) eintragen. In diesen zweien Fällen überträgt der Beamter des Registergerichts die vorige Eintragung im Schiffsbauregister amtshalber ins neue Register. Wenn ein Schiff aber nach seiner Fertigstellung im Rechtsinne nicht eingetragen wurde, kann man die Eintragung im Schiffsbauregister nicht löschen.

Die türkische Vorschriften über Pfandrecht an Schiffsbauwerken wurden in dieser These mit diesen deutschen Gesetzen (HGB, Gesetz über Rechte an Schiffen und Schiffsbauwerken, Schiffsregisterordnung) Vergleich angestellt.

KAYNAKÇA

- Abraham, Hans Jürgen : *Die Schiffshypothek im deutschen und ausländischen Recht*, Stuttgart-Köln 1950. (Anılış: Abraham, die Schiffshypothek)
- Abraham, Hans Jürgen : *Das Seerecht*, 4. Auflage, Berlin – New York 1974. (Anılış: Abraham, das Seerecht)
- Akdeniz, Oğuz : “Döviz Üzerine Gemi İpoteği”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan, İstanbul 1998, s. 1.
- Akıncı, Sami : “Gemi Mülkiyeti”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. XXIII, S. 3-4, s. 291. (Anılış: Akıncı, Gemi Mülkiyeti)
- Akıncı, Sami : *Türk Hukukunda Gemi İpoteği*, Ankara 1958. (Anılış: Akıncı, Gemi İpoteği)
- Akıncı, Sami : “Ticaret Kanununun Deniz Ticareti Hukukuna Getirdiği Yenilikler ve Yeni Meselelerden Bazıları”, II. Banka ve Ticaret Hukuku Haftası, Ankara 1962, s. 495.
- Akipek, Jale G. : *Türk Eşya Hukuku (Aynî Haklar)*, 1. Kitap Zilyetlik ve Tapu Sicili, B. 2, Ankara 1972. (Anılış: Akipek, Zilyetlik ve Tapu Sicili)

- Akipek, Jale G. : *Türk Eşya Hukuku (Aynî Haklar)*, 3. Kitap Mahdut Aynî Haklar, Ankara 1974. (Anılış: Akipek, Mahdut Aynî Haklar)
- Algantürk, S. Didem : “1993 Deniz İmtiyazları ve İpotekleri ile İlgili Milletlerarası Sözleşme”, *Deniz Hukuku Dergisi*, Y. 3, S. 3–4, Eylül-Aralık 1998, s. 147.
- Algantürk, S. Didem : *Türk ve İngiliz Hukukunda Gemi İpoteğinin Yeri*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996. (Anılış: Algantürk, Gemi İpoteği –Tez)
- Algantürk, S. Didem : “Türk Hukukunda ve İngiliz Hukukunda Gemi İpoteğinin Tesisine İlişkin Özellikler”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 73, S. 7–8–9, 1999, s. 657.
- Algantürk, S. Didem : “Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu ile Getirilen Düzenlemeler”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C. 74, S. 7-8-9, 2000, s. 797.
- Algantürk, S. Didem : “Yabancı Para Üzerine Gemi İpoteği”, *Denizati Dergisi*, Eylül-Ekim 1996, S. 9-10, s. 40.
- Alpöğünç, Erkan : “Gemi İpoteği Kavramı ve Gemi İpoteği İle Sigorta Tazminatı Arasındaki İlişki Konusunda Bir İnceleme”, *Adalet Dergisi*, Mart-Nisan 1986, S. 2, s. 15.

- Altaş, Hüseyin : *Eserin Teslimden Önce Telef Olması*, Ankara 2002.
- Aral, Fahrettin : *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, B. 7, Ankara 2007.
- Arkan, Sabih : “İpotekli Gayrimenkulun Sigortalanması Halinde Alacaklının Hukukî Durumu”, *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi*, 1988, C. 14, S. 3, s. 63.
- Arkan, Sabih : *Ticari İşletme Hukuku*, B. 10, Ankara 2007.
- Ataergin, Selim : “Türk Uluslararası Gemi Sicili, Denizciliğimiz mi Yoksa Armatörler mi Kurtarılmak İsteniyor?”, *İstanbul Barosu Dergisi*, 2000, C. 74, S. 10-11-12, s. 1014.
- Ataergin, Selim : “Türk Uluslararası Gemi Sicili, Denizciliğimiz mi Yoksa Armatörler mi Kurtarılmak İsteniyor?”, Prof. Dr. Fahiman Tekil’in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 63.
- Ataergin, Selim : “Türk Ticaret Kanunu Tasarısının Bazı Açılardan Eleştirisi”, *Denizcilik Dergisi*, Kasım- Aralık 2005, S. 24, s. 18.
- Atamer, Kerim : “TTK m. 867-871 Hükümlerinin Tarihçesi ve Gemi Satım Sözleşmelerine Uygulanması”, Prof. Dr. Turgut Kalpsüz’e Armağan, Ankara 2003, s. 357.

- Atamer, Kerim : *Türk Ticaret Kanunu Tasarısına Göre Deniz Hukukunda Cebrî İcra*, İstanbul 2006. (Anılış : Atamer, Tasarı)
- Atamer, Kerim : “Gemilerde Aynî Haklara ve Cebrî İcraya Uygulanacak Hukuk”, *Deniz Hukuku Dergisi*, 2001-2002, S. 1-4, s. 75
- Atamer, Kerim : “Gemilerin İhtiyati Haczinde, Seferden Men Önleminin Uygulanması”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 1997, Prof. Dr. Türkan Rado’ya Armağan, C. LV, S. 3, s. 279.
- Atamer, Kerim : “Gemi ve Yük Alacaklısı Haklarının Kullanılmasında Yargılama Usulü ve İcra”, *Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIV*, Ankara 1997, s. 205
(Anılış: Atamer, Yargılama Usulü)
- Aybay, Gündüz : “Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu ve Yönetmeliği Hakkında” *Deniz Hukuku Dergisi*, Eylül-Aralık 1999, S. 3-4, s. 61.
- Aybay, Gündüz : *Deniz Ticaret Hukuku İle İlgili Notlandırılmış Yargıtay Kararları*, İstanbul 2000. (Anılış: Aybay, Kararlar)

- Aydoğdu, Murat : “İpoteğin Paraya evrilmesi Yolu İle İlamsız Takip”, Prof. Őukrő Postacıoğlu’na Armağan, İzmir 1997, s. 319.
- BaŐınar, Veysel : “Sınırlı Aynı Hakların Sırası”, Tőrkiye Noterler Birliği Hukuk Dergisi, Mayıs 1993, S. 78, s. 50.
- BaŐınar, Veysel : “Yeni Tőrک Medeni Kanunu Hakkında Bazı Dőşünceler”, Gazi Őniversitesi Hukuk Faköltesi Dergisi, C. 3, S. 1-2, Haziran-Aralık 1999, s. 48.
- Baumbach, Adolf : *Zivilprozessordnung*, 65. Auflage, Mőnchen 2007.
- Baygın, Cem : *Tőrک Hukukuna Göre İstisna Sözleşmesinde Őcret ve Tabi Olduğu Hükümler*, İstanbul 1999.
- Baysal, BaŐak : “Yapı Alacaklısı İpoteğine İlişkin Başlıca Sorunlar”, Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara 2006, s. 49.
- Belbez, Hikmet : *Die Schiffshypothek nach tőrکischem Recht*, Stuttgart 1939.
- Belbez, Hikmet : “Sicilde Kayıtlı Bulunan Gemilerle Yapıdaki Gemiler Őzerindeki Haklara Dair 15 İkinici Teşrin 1940 tarihli Alman Kanunu”, Adliye Ceridesi, 1941, S. 1, s. 684.
- Belbez, Hikmet : “Gemi Payı, Temlik ve Terhini”, Adliye Ceridesi, 1940, S. 1, s. 456.

- Belbez, Hikmet : “19 Birinci Kanun 1940 Tarihli Alman Gemi Sicili Nizamnamesi”, Adliye Ceridesi, 1941, S. 10, s. 764.
- Belbez, Hikmet : “Gemiler ve Yapıdaki Gemiler Üzerindeki Haklar”, Adliye Ceridesi, 1941, S. 6, s. 373.
- Belbez, Hikmet : “Gemi Sicile ve Yapıdaki Gemilere Özel Sicillerin Tesisi ve Tutulması”, Adliye Ceridesi, 1941, S. 11, s. 1029.
- Bıçakçı, Levent : “Yapı Alacaklısı İpoteği”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Doğumunun 100. Yılında Atatürk’e Armağan, C. XLV-XLVII, S. 1-4, s. 537.
- Bierle, Michael : *Pfandrechte an beweglichen Sachen im internationalen Privatrecht*, Dissertation, Mainz 1993.
- Boldt, Antje : *Der neue Bauvertrag*, 2. Auflage, Köln-Berlin-München 2004.
- Bowtle, Graeme –
- McGuinness, Kevin : *The Law of Ship Mortgages*, London – Hong Kong 2001.
- Can, Mertol : “Yeni Medeni Kanunun İnşaatçı (Yapı) İpoteği Hakkındaki Hükümleri ile İpoteğin Kendi Adına Tescilini Talep Edebilecek Kişiler Bakımından Bir Değişiklik Yapılıp Yapılmadığı Meselesi”, Gazi

Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Haziran-Aralık
2004, C. 8, S. 1-2, s. 49.

- Can, Mertol : *Deniz Ticareti Hukuku*, C. I, Giriş-Gemi-Deniz
Hukuku Kişileri, B. 2, Ankara 2003. (Anılış: Can,
Deniz Ticareti Hukuku)
- Cansel, Erol : “Maximal İpotek”, Ticaret ve Banka Hukuku Haftası,
Ankara 1959, s. 417.
- Cansel, Erol : *Türk Menkûl Rehni Hukuku*, Ankara 1967.
- Cansel, Erol : *Tapu Siciline İtimat Prensibi*, Ankara 1964.
- Coste, Karl Wolfgang : *Das Pfandrecht an im Bau befindlichen Schiffen unter
besonderer Berücksichtigung des Reichsgesetzes vom 4.
Juli 1926*, Dissertation, Jena 1926.
- Çağa, Tahir –
- Kender, Rayegân : *Deniz Ticareti Hukuku*, C. I, Giriş-Gemi-Donatan ve
Kaptan, B. 14, İstanbul 2005.
- Çetingil, Ergon : *Mukayeseli Hukuk Açısından Gemilerin İhtiyati
Haczi*, İstanbul 1972. (Anılış: Çetingil, İhtiyati Haciz)
- Çetingil, Ergon : “Deniz Hukukunda Kanuni Rehin Hakkına Dayanan
Takiplerle İlgili Olarak Uygulamada Ortaya Çıkan Bazı
Sorunlar”, Deniz Hukuku Dergisi, 1996, S. 3-4, s. 47.

- Davran, Bülent : *Rehin Hukuku Dersleri*, İstanbul 1972. (Anılış: Davran, Rehin Hukuku)
- Davran, Bülent : “Gayrimenkul Rehninin Teferruata Şumülü”, Ord. Prof. Dr. Muammer Raşit Seviğ’e Armağan, İstanbul 1956, s. 563.
- Dayınlarlı, Kemal : “İstisna Akdinin Ademi İfası İle İlgili Yargıtay Kararları”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu III, Ankara 1986, s. 47.
- Däubler, Wolfgang : *Das zweite Schiffsregister*, Baden-Baden 1988.
- Demirkıran, Murat : “Avrupa Topluluğu Gemi Sicili Çalışmaları ve Türk Uluslararası Gemi Sicili ile Karşılaştırma”, Deniz Hukuku Dergisi, Ocak-Aralık 2000, S. 1-4, Gündüz Aybay’ın Anısına, s. 129.
- Duran, Tülay : *Türk Denizciliği ve Deniz Ticareti Kaynakları*, İstanbul 2002.
- Durusoy, Emin Ali : “Gemi İnşasına Müteallik Akitlerin Hukuki Karakter ve Şartları”, İstanbul Barosu Dergisi, Aralık 1948, S. 12, s. 745.
- Durusoy, Emin Ali : “Gemi İnşasına Müteallik Akitlerin Hukuki Karakter ve Şartları-II”, İstanbul Barosu Dergisi, Ekim 1949, S. 10, s. 577.

- Ehrhardt, Kurt : *Das Pfandrecht an Schiffsbauwerken nach dem Reichsgesetz vom 4. Juli 1926*, Dissertation, Erlangen 1932.
- Ekşi, Nuray : “Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanununun Hazırlanmasında Etki Eden Faktörler ve Kanunun Genel Esaslarının Değerlendirilmesi”, Prof. Dr. Tahir Çağa'nın Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 201.
- Erel, N. Şafak : *Gayrimenkul Rehninde Sıra*, Ankara 1974. (Anılış: Erel, Sıra)
- Erel, N. Şafak : *Eşyaya Bağlı Borç*, Ankara 1982. (Anılış: Erel, Borç)
- Eren, Fikret : “Borçlar Kanunu Açısından İnşaat Sözleşmeleri”, BTHAE İnşaat Sözleşmeleri Semineri, Ankara 1996, s. 49.
- Eriş, Gönen : *Türk Ticaret Kanunu*, C. III, Deniz Ticareti ve Sigorta Madde 816- 1475, Ankara 1990.
- Ertaş, Şeref : *Eşya Hukuku*, B. 7, Ankara 2006.
- Esener, Turhan : *Eşya Hukuku*, Ankara 1985.
- Falkanger, Thor -
- Bull, Hans Jacob –
- Brautaset, Lasse : *Introduction to Maritime Law*, Oslo 1998.

- Franko, Nisim İ. : “Gayrimenkul Rehninde Serbest Dereceden İstifade Şartı”, Ankara Barosu Dergisi, 1977, S. 6, s. 1006.
- Gold, Edgar-
- Chircop, Aldo -
- Kindred, Hugh : *Maritime Law*, Toronto 2003.
- Göger, Erdoğan : “Gemi Tamir Sözleşmesi”, Ankara Barosu Dergisi, 1961, S. 1, s. 9.
- Göger, Erdoğan : *Deniz Ticaret Hukukundan Doğan Kanunlar İhtilafı*, Ankara 1966.
- Grime, Robert : *Shipping Law*, 2. ed., London 1991.
- Gubalke, Karla : *Pfandrecht und Sicherungseigentum an beweglichen Sachen*, Regensburg 2002.
- Gülekli, Yeşim : *İpoteğin Taşınmaz ve Alacak Açısından Kapsamı*, İstanbul 1972.
- Gürdoğan, Burhan : *İpoteğin Paraya Çevrilmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1979.
- Gürsoy, Kemal Tahir -
- Eren, Fikret -
- Cansel, Erol : *Türk Eşya Hukuku*, B. 2, Ankara 1984.

- Gürsoy, Kemal Tahir : *Birden Ziyade Gayrimenkulün Aynı Borç İçin İpotek Edilmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar*, Ankara 1978.
- Hatemi, Hüseyin -
Serozan, Rona -
Arpacı, Abdülkadir : *Eşya Hukuku*, İstanbul 1991. (Anılış: Hatemi – Serozan – Arpacı)
- Hatemi, Hüseyin -
Serozan, Rona -
Arpacı, Abdülkadir : *Borçlar Hukuku-Özel Bölüm*, İstanbul 1992. (Anılış: Hatemi – Serozan – Arpacı, Borçlar Hukuku)
- Heemann, Manfred -
Grieser, Simon G. : “Die Schiffbauwerkshypothek-ein Finanzierungsinstrument”, HANSA International Law Journal, Ausgabe 04/2005. (www.hansa-online.de, Erişim: 27.09.2006)
- Hemmer – Wüst : *Sachenrecht II*, 6. Auflage, Würzburg 2005.
- Herber, Rolf : *Seehandelsrecht*, Systematische Darstellung, Berlin – New York 1999.
- Hirsch, Ernst : *Deniz Ticareti ve Sigorta Hukuku Ders Notları*, Ankara 1945.

- İmamoğlu, S. Hülya : *Yabancı Para Üzerinden Taşınmaz Rehni Tesisi*,
Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1994.
- İnceoğlu, Murat : “Gemi İpoteğinde Alacaklının Alacak Muaccel
Olmadan Önceki Hakları”, Prof.Dr. Tahir Çağa'nın
Anısına Armağan, İstanbul 2000, s. 261.
- İstanbulu, Atiye : “Taşınmaz Rehni ve Gemi İpoteği”, *Deniz Hukuku*
Dergisi, 2001-2002, S. 1-4, s. 145.
- İzveren, Adil - Franko,
Nisim - Çalık, Ahmet : *Deniz Ticaret Hukuku*, Ankara 1994.
- İzveren, Adil : *Deniz Ticaret Hukuku*, Ankara 1975.
- Kalpsüz, Turgut : *Gemi Rehni*, B. 5, Ankara 2004.
- Kalpsüz, Turgut : *Deniz Ticareti Hukuku*, C. I, Giriş-Gemi,
Ankara 1971.
- Kamm, Werner : *Eigentum und beschränkte dingliche Rechte an*
Schiffen, Dissertation, Zürich 1980.
- Kanbay, İlhan : “Gemi Kavramı ve Hukuki Durumu”, *Deniz*
Kuvvetleri Dergisi, Ekim 1979, C. 95, S. 507, s. 50.
- Kaner , İnci Deniz : *Deniz Ticareti Hukuku*, Giriş-Gemi-Donatan ve
Donatma İştiraki-Kaptan, B. 2, İstanbul 2005.
- Karahacıoğlu, Ali Haydar -
Doğrusöz, M. Edip : *Türk Hukukunda Rehin*, Ankara 1996.

- Karahasan,
Mustafa Reşit : *Türk Borçlar Hukuku, C. II, Özel Borç İlişkileri,*
Ankara 2002.
- Karahasan,
Mustafa Reşit : *Yeni Türk Medenî Kanunu. Eşya Hukuku,* İstanbul
2002.
- Karakadılar, Nejat : *Taşınmaz İpoteği İle Karşılaştırmalı Olarak Gemi
İpoteğinde İpotekli Alacaklının Hakları,*
Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul 1993.
- Karan, Hakan -
Karan, Gülay : *Deniz Ticareti Mevzuatı, B. 3,* Ankara 2004.
- Karatzas, Theodoros -
Ready, Nigel : *The Greek Code of Private Maritime Law, The
Hague-Boston-London* 1982.
- Karayalçın, Yaşar : “Türk Hukukunda Ticaret Siciline Tescilin Etkileri”,
Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, 1976, C. VIII, S.
2'den Ayrı Bası.
- Kender, Rayegân –
Çetingil, Ergon : *Deniz Ticareti Hukuku, Temel Bilgiler, B. 8,*
İstanbul 2007.

- Kender, Rayegân : “Deniz Ticaretine İlişkin Genel Değerlendirme”, 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul 1997, s. 248.
- Kılıçoğlu, Ahmet : *Medeni Kanunumuzun Aile-Miras ve Eşya Hukukunda Getirdiği Yenilikler*, B. 2, Ankara 2004.
- Kostakoğlu, Cengiz : *İnşaat Hukuku ve Kat Karşılığı İnşaat Sözleşmeleri*, Ankara 2006.
- Kostka, Klaus : *Zweitregister für Seeschiffe eine historisch-rechtsvergleichende Betrachtung*, Dissertation, Münster 1992.
- Köprülü, Bülent -
Kaneti, Selim : *Sınırlı Aynî Haklar*, B. 2, İstanbul 1982.
- Krohn, Monika : *Die Pfandrechte an registrierten Schiffen*, Europäische Hochschulschriften, Frankfurt am Main 2004.
- Kuntalp, Erden : “Yabancı Para Üzerinden Taşınmaz Rehni”, Prof. Dr. Hayri Domaniç’e Armağan, İstanbul 1995, s. 293.
(Anılış: Kuntalp, Yabancı Para Üzerinden Rehin)
- Kuntalp, Erden : *Ana Para ve Üst Sınır İpotek Ayırımı*, Ankara 1989.
- Kuntalp, Erden : “Aynı Alacak İçin Birden Çok Taşınmazın Rehni”, Yiğit Okur’a Armağan, 1998, s. 265.

- Kuntalp, Erden : “Yargıtay’ın Nesnel Teminatla İlgili Olarak Taşınır Rehninin Kuruluşuna ve Rehin Hakkı ile Alacak Arasındaki İlişkiye İlişkin İki Kararının Hukukî Değerlendirilmesi”, Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu XIV, Ankara 1997, s. 3.
- Kuru, Baki : *İcra ve İflas Hukuku El Kitabı*, B. 2, İstanbul 2006.
- Kuru, Baki -
- Arslan, Ramazan -
- Yılmaz, Ejder : *İcra ve İflas Hukuku*, B. 20, Ankara 2006.
- Kürşat, Zekeriya : “Birlikte Rehin”, Prof. Dr. Özer Seliçi’ye Armağan, Ankara 2006, s. 393.
- Mathis, Arthur : *Das Bauhandwerkerpfandrecht in der Gesamtüberbauung und im Stockwerkeigentum*, Bern-Stuttgart 1988.
- Moroğlu, E. –
- Kendigelen, A. : *Notlu ve İçtihatlı Türk Ticaret Kanunu ve İlgili Mevzuat*, B. 8, İstanbul 2004.
- Oğuzman, M. Kemal -
- Seliçi, Özer -
- Oktay-Özdemir, Saibe : *Eşya Hukuku*, B. 11, İstanbul 2006.

- Ögütçü, Tahir –
- Doğrusöz, M. Edip : *Rehin Hukuku*, Ankara 1982.
- Okay, Sami : *Deniz Ticareti Hukukuna İlişkin Yargıtay Kararları*,
B. 2, Ankara 1963. (Anılış: Okay, Kararlar)
- Okay, Sami : *Deniz Ticareti Hukuku*, C. I, Giriş-Gemi-Donatan
ve Donatma İştiraki –Gemi Adamları, B. 3,
İstanbul 1970. (Anılış: Okay, Deniz Ticareti Hukuku)
- Özsunar, Erdal : “Roma Hukukunda Rehin Hakkı”, Dokuz Eylül
Üniversitesi Hukuk Fakütesi Dergisi, 2005, C. 7, S. 2,
s. 137.
- Özkan, Ömer : “Tersane Sahibinin Sahip Olduğu Gemi Alacaklısı ve
Kanuni Rehin Hakkı”, Deniz Ticareti Dergisi, Ağustos
1997, s. 34.
- Palandt, Otto : *Bürgerliches Gesetzbuch Kommentar*, 66, Auflage,
München 2007.
- Palmberger, Herbert : *Gesetzliche Pfandrechte im internationalen
Privatrecht*, Dissertation, Bonn 1975.
- Poyraz, Özkan : “Türkiye’de Gemi Finansmanı”, Denizcilik Dergisi,
Haziran - Temmuz 2001, S. 4, s. 20.
- Prause, Fritz : *Das Recht des Schiffskredits*, 3. Auflage, Berlin-New
York 1979.

- Prüssmann, Heinz : *Seehandelsrecht*, München 1968.
- Puttfarken,
Hans Jürgen : *Seehandelsrecht*, Heidelberg 1997.
- Rabe, Dieter : *Seehandelsrecht*, 4. neubearbeitete Auflage, München
2000.
- Rabe, Florian : *Schiffsfinanzierung als Instrument der Industriepolitik
und der Unternehmenspolitik*, Dissertation, Bamberg
1995.
- Reisoğlu, Safa : *Türk ve İsviçre Hukukunda Müteahhit ve İşçilerin
Kanuni İpotek Hakkı*, Ankara 1961. (Anılış: Reisoğlu,
Kanunî İpotek Hakkı)
- Reisoğlu, Safa : *Türk Eşya Hukuku*, C. I, Giriş-Zilyedlik-Tapu Sicili,
B. 7, Ankara 1984. (Anılış: Reisoğlu, Eşya Hukuku)
- Reisoğlu, Seza : *Menkûl İpoteği, Teslimsiz Menkûl Rehni*, Ankara
1965.
- Reisoğlu, Seza : *İpoteğin Kapsamı –Hükümleri ve Uygulamada Ortaya
Çıkan Sorunlar*, Ankara 1979. (Anılış: Reisoğlu,
İpoteğin Kapsamı)
- Schaps, Georg -
Abraham, Hans Jürgen : *Das Seerecht in der Bundesrepublik Deutschland*, 2.
Teil Seehandelsrecht – Das 4. Buch des HGB, Berlin –
New York 1978.
- Schlegelberger, Franz –
Liesecke, Rudolf : *Seehandelsrecht*, 2. Auflage, Berlin 1964.

- Schmidt, Herta : *Das Pfandrecht an Schiffen im Bau nach dem Reichsgesetz vom 4. Juli 1926*, Dissertation, Leipzig 1927.
- Schwemmler, Margot. : *Das Internationale Seeschiffregister (ISR) der Bundesrepublik Deutschland als arbeitsrechtlichess Konfliktfeld unter besonderer Berücksichtigung des Rechts der Europäischen Gemeinschaften*, Bremen 1991.
- Seliçi, Özer : “Gayrimenkul Rehninde Boş Dereceye İlerleme Hakkı”, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, C. XL, S. 1-4, s. 427.
- .Seliçi, Özer : *İnşaat Sözleşmelerinde Müteahhidin Sorumluluğu*, İstanbul 1978.
- Seven, Vural : “Alacağı Gemi İpoteği İle Teminat Altına Alınmış Olan Alacaklının İhtiyati Haciz Talep Edememesi Sorunu”, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2005, C. 7, S. 1, s. 213.
- Şeker, Zehra : “Üzerinde İpotek Tesis Edilmiş Gemilerin Türk Gemi Sicilinden Terkin Edilerek Türk Uluslararası Gemi Siciline Tescil Edilmesi Sorunu“, Deniz Hukuku Dergisi, 1999, S. 3-4, s. 83.

- Şeker, Zehra : *Elverişli Bayrak ve İkinci Sicil*, Basılmamış
Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1992. (Anılış: Şeker,
İkinci Sicil)
- Şener, Yavuz Selim : *Türk Hukukunda İpotek ve Uygulaması*, İstanbul
2005.
- Tandoğan, Haluk : “İstisna Akdi Kavramı, Unsurları ve Benzeri
Akitlerden Ayırdedilmesi”, İmran Öktem’e Armağan,
Ankara 1970, s. 311. (Anılış: Tandoğan, İstisna
Akdi)
- Tandoğan, Haluk : *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, C. II, B. 3,
Ankara 1987. (Anılış: Tandoğan, Borçlar Hukuku)
- Tekil, Fahiman : *Deniz Hukuku, Uluslararası Konvansiyonlar*, İstanbul
1987. (Anılış: Tekil, Uluslararası Konvansiyonlar)
- Tekil, Fahiman : *Deniz Hukuku*, B. 6, İstanbul 2001. (Anılış: Tekil,
Deniz Hukuku)
- Tekil, Fahiman : “Ticaret Kanununun Revizyonu Üzerinde
Düşünceler”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Armağan,
İstanbul 1998, s. 551. (Anılış: Tekil, Revizyon)

Tekinay,

Selâhattin Sulhi : “İnşaatçı İpoteğinin Tescilini İsteme Hakkının Mahiyeti”, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Enstitüsü Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, 1969, No. 4’den Ayrı Bası, s. 3.

Ülgener, Fehmi : “Türk Uluslararası Gemi Sicili Kanunu ve Yönetmelik Tasarısı İle İlgili Bir Değerlendirme”, Deniz Hukuku Dergisi, 1999, S. 3-4, s. 15.

Ülgener, Fehmi : “Gemi İpoteği Alacaklısının Sigortalanabilir Menfaati”, Sigorta Hukuku Dergisi, 1999, S. 1, s. 37.

Ünan, Samim : “Gemi İpoteğinde Lex Commisoria Yasağı”, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, 1996, C. 10, S. 1-3, s. 433.

Velidedeoğlu, Hıfzı

Veldet –

Esmer, Galip : *Gayrimenkul Tasarrufları ve Tapu Sicili Tatbikatı*, İstanbul 1950.

Wiedner, Wolfgang : “Besonderheiten der Schiffsfinanzierung”, Maritime Finanzwirtschaft – Universität Rostock Rostocker Bankenkolloquium, Rostock 1996, s. 7.

- Mincke, Wolfgang : *Die Akzessorität des Pfandrechts*, Berlin 1987.
- Wolff, Herbert : *Grundriß des Sachenrechts bei Schiffen und Schiffsbauwerken*, Hamburg 1949.
- Wüstendörfer, Hans : *Neuzeitliches Seehandelsrecht*, 2. Auflage, Tübingen 1950. (Anlış: Wüstendörfer, Seehandelsrecht)
- Wüstendörfer, Hans : *Tatsachen und Normen des Seeschiffsbaues*, Hamburg 1920.
- Yaman, Latife : *Türk Hukukunda Gemi İpoteği*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1986.
- Yavuz, Cevdet : *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, B. 6, İstanbul 2002.
- Yazıcıoğlu, Emine : *Türk Gemi Sicili*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1990.
- Zeh, Otto : *Die Bedeutung der Löschung eines Schiffes im Schiffsregister für die im Register eingetragenen Pfandrechte*, Dissertation, Erlangen 1931.
- Zevkliler, Aydın : *Özel Borç İlişkileri*, B. 8, Ankara 2004.
- Zobl, Dieter : *Das Bauhandwerkerpfandrecht*, Basel 1982.
- Zöllner, Richard : *Zivilprozessordnung*, 25. neubearbeitete Auflage, Köln 2005.

EK-1 : TÜRK YAPI HALİNDEKİ GEMİLERE ÖZEL SİCİL

ÖRNEĞİ (GSN m. 80 gereği 4 No.lu Ek)

**EK-2 : ALMANYA YAPI HALİNDEKİ GEMİLERE ÖZEL SİCİL
ÖRNEĞİ (SchRGDV § 49 gereği 3 No.lu Ek – Ayrıca bkz: BGBl. I 1994, 3647)**

EK-3 : GEMİ İNŞA SÖZLEŞMESİ ÖRNEĞİ (ALMANCA)

